

73

Nh. 1825.

John^{son}

In Bergfirdingur.

348.491

Jón

Den
Islandske Lov,
Sons Bogen,

udgiven af
Rong Magnus Lagabætir
Anno 1280.

Af det gamle Norske udi det Danske Sprog
oversatt,
og nøyé confereret

med gamle Manuscriptis, variantes lectiones tilfattede,
samt næsten ved hver Menning henviist
til Christian IV. og Christian V. Norske Love.

Hvortil er føyet den saa kaldede

Store Dom

og et tredobbelt Register, over Bogen selv, Rette-
Boderne, og de gamle Ord som enten henvises
til de brugelige Norske Love, eller
ere her forklarede.

Kiøbenhavn, 1763.

Trykt paa de Woppenhausiske Arvingers Bekostning, og findes
tilkiøbs hos Joh. Woppenhausen i store Brønnegade.

Imprimatur,
J. P. ANKERSEN, D.

94927

L. B. S.

A t fuldkommen Kyndighed i begge
 Sprog, udfordres til en Over-
 sættelse, er desmindre paatviv-
 lelig, som den, der samme i en
 tilbørlig Grad paa begge Sider
 besidder, kand med al Føye forvente den retsin-
 dede Læseres Bifald og Berømmelse. Men
 skulde nogen af Delene mangle, at Oversætte-
 rens Forsarenhed i det ene Sprog, enten det
 som man oversætter af, eller det som oversættes
 udi, var mindre fuldkommen end i det andet,
 saa kunde man spørge, hvilket helst i sig Til-
 fælde kunde taale sin Ufuldkommenhed. Det
 Sidstes ziirlige Talemaader maa ingenlunde
 fordreue det Førstes Mening, hvis Ord og
 Hensigt bør med Tidernes Jagttagelse nøjag-
 tigen i sin egentlige Bemærkelse forstaaes og
 forklares, om ikke med de beqvemmeste eller saa
 nette Ord som muligt kunde udfindes, dog for-
 staaes

Sortale.

staaelige og saa passende, at Meningen ikke lider derunder; Hvoraf da følger, at Grund=Sprogets rette Bemærkelsses Kundskab overgaaer det Sidstes forblemmede Betsalenhed. Begge holdes best i sin Egevægt ved Indholdens Kyndighed i begge Sprog. Og ligesom dette har Sted i andre Videnskaber, saa henhører ogsaa nødvendig, til en Lov=Bogs Oversættelse af et Sprog i et andet, Erfarenhed og Indsigt i begge Lands=Loves Indretning, Talemaader, Mening og Hensigt; Thi siønt Lov=Kyndighed bestaaer ikke alene i at vide Lovens Ord og Bogstav, men fornemmelig i at indsee deres Mening og Hensigt, som vor vidtberømte Hr. Justiz=Raad Koefoed Ancher i Begyndelsen af sin lærde Fortale til Arnesens Islandske Rættergang, efter Celso saa viselig som sandfærdelig Lærer, saa taalet dog det gamle Sprog og de derudi forfattede Love ingen Forandring i Oversættelsen, hverken paa Ord eller Talemaader, der, hvor det yngre og af det ældre nedstammende Sprog og dets brugelige Love endnu beholder de samme lidet eller uforandrede i samme Hensigt og Mening; og des Aarsag bliver begge Loves Ords og Talemaaders Aftpaagivende heel fornøden, og det i sær, naar de Eldre skal tiene til at forklare de Yngere, om ellers den rette Hensigt skal opnaaes.

Dette

Fortale.

Dette er, gunstige Læser, hvad jeg har be-
 flittet mig paa at iagttage ved nærværende
 Oversættelse af den Islandske Lov, Jons-
 Bogen, hvilket Arbejde Forleggeren, efter
 andres Tilskyndelse, har lagt paa mine svage
 Skuldre. Hvor vanskelig samme har været,
 viser det Uheld og de mange Wildfarelser, som
 Deels de have faldet udi, der har søgt at for-
 klare visse Ord i denne Lov, Deels de, der have
 forfærdiget Oversættelser af samme, hvoraf 2de
 paa en kort Tid har været under mine Hænder,
 uden at kunde tiene til min Fordeel. Det er
 ikke min Hensigt med denne Fortale, at vise
 denne Bogs, eller de gamle Loves, Nødvendig-
 hed og Nytte til at forstaae de yngre Love, thi
 det er for lange siden af andre, men dog besyn-
 derlig ved ovenbehandlede ypperlige Fortale, med
 saa klarssinnende Beviser saa grundig som tyde-
 lig forklaret, skönt denne Nytte har været en
 iblant de Aarsager, som har opmuntret Betø-
 steren at fuldføre dens Oversættelse. Og da
 den samme er ved Trykken tiltænkt at træde frem
 for Publici Øien, saa kræver min Pligt at paa-
 minde den agtsomme Læser, hvad der kunde
 være ved Bogens Giennemlæsning at agte,
 samt gjøre Reede og Regenskab for mit For-
 hold ved Oversættelsen.

I. De Lovens Bøger, hvoraf jeg har mig
 betienet, ere særdeles. 1) Kong Haagen Adal-

Sortale.

steens og Kong Magni Lagabæters forðanffede Gule-Tings Lov, dog besynderlig den sidste, som den der kommer mest overeens med Jons Bogen, skiont man paa adskillige Steder har maattet vige fra den brave Oversætters Ord eller Mening. Ord, for Ex. M. Gule T. Urve-B. 7 Cap. 9 Urv, Brodrungs Barn, det heder i Chr. IV. N. L. ibid. 8 Urv, Brodrunge Barn, hvilket er disse Liders Danske Sprog og Love saa ubekjendt, som det Ord Texten bruger, og her findes Arvetalet 10 Urv, Bædrungs Barn, og man derfor heller har udvalgt Farbroder-Sons Barn. Meningen, for Ex. M. Gule T. Mannhelge-B. Cap. 25 siger: Digter man det om nogen, som Mænd synes, at hannem maa komme til Had eller Nid en Fierding Bys eller længer. Den Islandske Text i Jons Bogen Mannh. B. Cap. 27 siger: Ef madur yrker um mann þad, sem mönnum vyrdest til háðungar edur nids, Fiórdunge leingra. Det oversætter jeg: Digter nogen det om anden som Mænd synes at hannem maa komme til Skam eller Skiendsel, og det overgaaer en fierde Deel af et Vers; hvilket der er rettere eller rimeligere; overlader jeg til Læserens Skionsomhed, eller deres, som derom kunne domme; min Tanke er, at Straffen eller Boderne forhøjes billigere eftersom meget er digtet, eller Bilsen er lang til, end ved Rygtets Udbredelse af samme Digt, hvad enten den er over eller under en Fier.

Sortale.

Fierding Bøys; de gamle Wiiser vare og gierne inddeelte i fire Fierdinger eller Parter, som dog ikke alletider fulgtes ad. Dette er vist, at den første Forklaring stemmer overeens med Chr. IV. R. L. Mannh. B. 21 Cap. Jeg kunde vel anføre flere saadanne Steder, hvis jeg ikke frygtede, at andre skulde tænke, jeg herved søgte at dadle den sluttige Hans Pauses Oversættelse, og, i Steden for min skyldige Hønhagelse, saaledes belønne ham hans havte Umage og store Bindskibelighed i at samle og forklare de gamle Norske Love. 2) De yngre Norske Love, dog særdeles Christiani Vti (Høyløslig Thukommelse) hvis Ord og Talemaader man har havt sig, det meste mueligt, efterrettelige, især paa de Steder, hvor Meningen er al den samme; thi da det hverken var Bekosterens Hensigt, ikke heller det Arbejde, som jeg kunde mig paataget, at forklare endog den brugelige Lovs mørke Ord og Terminos, som flyer Juristerne selv Vanskelighed nok, men alene at oversætte denne gamle Islandiske Lov udi den nærværende Lovens Styl, uden hvor dennes paa sine Steder udførlige Mening ikke har tilladt at følge hins afbrudte og korte Talemaade; thi man maatte med Billighed befrygte, at hvis Lovens Ord, som ere Legemet, (*) bleve i nogen Maade af en mindre bevant og Vankyndig forandrede, saa kunde Lovens Liv og Sjal, Meningen, komme til at lide derunder. 3) Har man havt tilstede

):(4 - Chr.

(*) See forhen allegerte lærde Sortale.

Chr. IVti og Vti Tydske og Danske Love; men da disse ere de Tydske Love meer ulige end de Norske, saavel i Ord som Indhold, saa har man ikke gjort sig Umag med at henvise de Steder i norske Love, som kunde komme overeens, til dem, men ladet sig noye med at henvise til de yngre Norske Love. 4) Desuden har den store Tydske Juristes Povel Widalins (som vores Lærde med saa megen Taknemmelighed ærer) hans Anmærkninger over de norske Ord i denne Lov, de jeg har kunnet overkomme, ikke lidet hjulpet til at forstaa Lovens Mening, tillige med Biörns paa Skarvsaa Forklaring over samme Ord i bemelte Lov. Jeg beklager mit Uheld, at jeg ikke, førend denne Oversættelse var næsten færdig fra Trykken, fik at see Arnesens ypperlige Indledning til den Tydske Rættergang, som tillige med dens lærde Anmærkninger havde storligen hjulpet til at forstaa denne Bogs norske Ord, og især de mangfoldige Steder som vores Høytærede Hr. Professor Erichsen har af Graagaasen udtaget, hvilken der best kunde vise denne Lovs Hensigt og Mening; men det som glæder mig tillige, er, at de af Jons Bogen udtagne Steders Oversættelse modstrider ikke denne.

II. Oversættelsen er skeet efter den sidste Edition, trykt paa Holum 1709, hvilken tillige med den som udkom 1707, er, som Fortalen viser, med mange gode Membranis bleven confereret. Udgi-
veren

Sortale.

Veren Hr. Biörn Thorlaksen siger saaledes: „ Jeg
 „ vovede ikke at sætte paa den første Editions Titel-
 „ Blad, hvilken Frihed jeg dog seer de ældre Edi-
 „ tiones (forstaae af 1578-80) at have sig tiltaget, 1582.
 „ det denne Bog var efter de ældste og retteste Lov-
 „ Bøger sammensattet, skiont jeg nu har overkom-
 „ met flere, siden den sidst blev trykt, blant hvilke
 „ een, den jeg agter med de ældste af hendes Ord,
 „ som ædle Hr. Laugmand Sr. Povel Jonson Wi-
 „ dalin har med stor Flid efter een den ældste Mem-
 „ brana ladet affskrive, og mig til Eftersyn udslaant,
 „ der ikke lidet har hiulpet dem, som Lov-Bøgerne
 „ have confereret, hvilket disse nyeste Variantess
 „ Lectiones klarligen udvise. „ Disse har Bisko-
 pen tillige med de første, som den Edition havde
 iagttaget, ladet trykke bag ved Lov-Bogen, begge
 Dele ere i denne Oversættelse indførte paa sit behø-
 rige Sted, neden under paa hver Side, og gives
 tilkiende, ligesom i den Islandske, ved disse Ord:
 nogle eller andre Exemplarier sige. Nu paa ny
 har man anvendt en temmelig Flid med at conferere
 den trykte Lov-Bog med Membranis og Manu-
 scriptis, som denne besværlige Tid har villet tillade,
 dog fornemmelig med en god Membrana og et gam-
 melt Manuscriptum paa Papiir. Hvor de diffe-
 rerer fra den trykte, staaer her paa sit behø-
 rige Sted, og Læsten gierne hørsøyet, at den skion-
 somme Læser ikke behøvede, at forlade sig aldeles
 paa Oversættelsen, og betegnes da Membrana ved

M. og Manuscriptum ved MS. Jeg kalder denne Membrana en god Membrana, af den Marsag, at endskiont den ikke er saa gammel, hvilket Chr. 1^{mi} Confirmation over alle Rette=Bøder, som der er med samme Haand indført, noksom bevidner, saa er den dog meget fuldkommen, og synes paa mange Steder at rette den trykte Lov, som Conferencen viser. Et klart Beviis paa hendes Oprigtighed, at, hvor Laugmand Widalin beræber sig paa alle sine 5 ældste Membranas, der kommer denne med dem aldeles overeens. Her maa ogsaa meldes at efter bemelte Manuscriptum er i denne Oversættelse indført Konge=Arvens XII Cap. som maaskee er med Glid af den Trykte, som Island uedkommende, udeladt. Item Farmanne=Lovs 28 Cap. er efter disse begge indført, det forekommer dog siden med liden Forskiel Tyve=B. 17 Cap. Men Farmanna=Lov 29 Cap. om Peniges Gylldighed, allene efter Membrana, saavel som Tyve=Balken 24 Cap.

Desuden fandtes bag ved Loven i Membrana 13 Rette=Bøder, som den Trykte har udeladt. De fleste ere endelig ældre end Bogen selv, hvilket ikke sees af deres Datum, som sædvanlig ikke sættes til, dog staaer i Enden af den XVde i Tallet, Innocentii Quarti Pavedonis Scnte Mar, som var 1247. Det gives heller tilkiende af Lovgiverens Navn, for Ex. Kong Haagens, (at forstaae Haagen Haagensens Kong Magni Fader) Cardinal Wilhelms, han kom til Norge om Vinteren 1246:47, som Sturlunga Saga Libr. 8. Cap.

Sortale.

45 lærer; Mange af dem handle og alene om Geistlige Sager, som de Tidens Konge ikke havde saa meget med at gjøre, men for Mageligheds og Bogens Guldkommenheds Skyld har man ladet dem efter Begjæring medfølge. Hvad videre er efter M. og MS. indført, viser Bogen selv.

III. Efter Oversættelsen følger et tre-dobbelt Register. 1) Over Bogens Indhold, og er det langt fuldkomnere end det den Islandske haver. 2) Over alle Rette-Bøderne. 3) Over endeel gamle Ord, som enten findes i de nyeste Norske Love, eller her i Bogen, paa det første Sted de forekomme, ere forklarede. Dette syntes baade nyttigt for dem, som ingensunde forsmaae Hoved-Sprogets egne og vel stikkede Talemaader, tvert imod gjøre en Samling deraf, saa og nødvendigt for dem, som stode an paa slige gamle Ord, og ikke kunde tænke, at de samme havde Sted i de nyeste Love, og mange endda, som Loven har læst, har ventelig givet mere Agt paa Meningen end Ordene; Intet at tale om de Ord, som endnu ere i Brug og daglig tale, om ikke paa et, saa dog paa et andet Sted, hvor det Danske Sprog bliver talet.

Her findes vel flere Ord, end de Registeret indeholder, som Læseren maaskee ikke bifalder, saasom Ophav, avret, næt, Meen, sagesløs, angerløs, Afsærd, Fante, og flere saadanne, men jeg paaastaar, at disse findes enten i de brugelige Love eller i daglig Tale. Jeg erindrer, at da mit Manuscriptum af denne Bog, var første Gang kommet fra mine Hænder, og gik omkring for ad-

Skille

Skilliges Dyne, havde nogen Ubekiendt giort Ru-
 bric-Streg, hvor de Ord beste Mænd og gode
 Mænd forekomme, hvoraf jeg faldt paa den Tan-
 ke, at disse Ord havde ham mishaget, maaskee for
 sin foranderlige Bemærkelses Skyld paa et Sted
 frem for et andet, som Kong Magni Brev for ved
 Loven strax viser; Men da den samme foranderlige
 Bemærkelse findes i de brugelige Norske Love, lod
 jeg dem blive, især da Omstændighederne altid gi-
 ve deres Mening tilkiende. Dog havde jeg gierne
 ønsket at see flere Steder antegnede, som i Tide
 kunde ændres. Men her er andet vigtigere, og
 hvorudi jeg langt heller maa udbede mig Læserens
 Bevåagenhed, jeg mener, de enkelte Ord som fin-
 des hid og did i den Islandske Text, og de nyeste
 Love ikke mere veed af at sige, eller det Danske
 Sprog, men dog i Oversættelsen udfordrede et
 enkelt Ord eller Verbum Substantivum, det har
 man søgt at giøre forstaaeligt med et Ord i Dan-
 sken som nærmest kunde afbilde hins Mening, om
 det end ikke var saa bekiendt, som burde, for Ex.
 Rådspiell, Bærdigheds-Spilde, Vettleidungur
 Tinglyst. Heimilisquidar-Bitne, Huus-Bidner.
 Reke, Driv-Sted, Driv Straud. Reklamark,
 Driv-Mærke. Landabrigde, Jordblosning. Pegu-
 skyllda, Undersaatters Pligt. Pegugillde, Un-
 dersaatters Boder, eller Boder som Kongen til-
 kommer for Manddrab. Her har man gaaet som
 nærmest Ordene, derimod har man paa andre Ste-
 der maattet forlade Ordets egentlige Meening og
 heller forklare dets Hensigt, saasom Framunfærsla,
 For-

Formynderskab, og hvad videre kand være. Kunde der, som vel mueligt, findes andre egentligere Ord eller beqvemmere til at forklare disse og deslige Terminos, saa formodes, at den som bedre kand gjøre, heller anseer Vanskeligheden, fornemmelig hvor et Ord har dobbelt Bemærkelse, eller om hvis Forflaring ere stridige Meninger, som større Uarsag dertil, end Uagtsomhed og Uvillie.

IV. Siden Trykningen have gode Benner's Antegnelse tillkyndet mig at anføre de mærkværdigste Steder, som behove at anmærkes eller og virkelig at rettes.

1) Pag. 5, lin. 2. At Handgeinginn forklares kun maadelig med Hofbetienter, da det er vitterligt, at skiont disse, som hos de gamle Konger kaldtes Handgeingner, vare tilstede ved Hoffet, havde de dog ikke alle den Tieneste, som disse Tidens Hofbetientere have, langt mindre da de ofte, enten for en kort Tid eller aldrig var ved Kongens Hof. Men siden de dog fik dette Navn, formedelst den Omgang de havde med Kongen og den Tieneste de engang, enten for lang eller kort Tid, havde gjort ved Hoffet, og beholdt Navnet, efter at de kom derfra, eller at Kongen gav andre dette Navn som ikke havde været ved Hoffet, hvilket dog ugierne skeede, og det Ord Haandgangen giver ingen Oplysning, saa findes ikke lettelig det Ord som bedre afbilder dets Mening end Hofbetienter eller Hoffinder.

2) Pag. 79, lin. 12. At der forstaaer Loven ved Hin den som sigtes, og ikke Sysselmanen.

3) Pag.

Sortale.

3) Pag. 94, lin. 25. At Konen er ikke pligtig at indløse Jorden, men luse sin Løsnings-Ret inden fem Mars Forløb.

4) Pag. 219, lin. 13. At Twimánudr er ikke September egentlig, thi den begyndtes om Torsdagen fra den 22 til 28de Augusti, og har 30 Dage; den begyndes i Mar 23 Aug. og endes 21 September.

5) Pag. 324, lin. 10. Der oversættes rettere; nægte med Lyrittar=Eed den største, for Guld=Rettigheds Skade. paa Islandsk: synic med Lirittar=Eide hinum meira fyrir fullriettis Skada. Det er ogsaa at agte, at Lyrittar=Eed oversættes her gierne med tre Mænds Eed, af den Marsag, at endskiont der udfordredes til Lyrittar=Eed den største 5 Mand, to paa hver Side af den Betskyldte, saa skulle han dog kunns udsøge to deraf til at aflegge Eeden, og være selv den tredje, de andre to slap med at sande Sagen, og Markesfiel-Steene som kaldtes Lyrittar, hvoraf Lyrittar=Eeden har sit Navn, være tre i Tallet, see pag. 152, hvor der tales om Lyrittar=Eed den mindre, hvorom handles udførlig i den Islandske Rattergang Cap. 10. pag. 259.

6) Pag. 360, lin. 2. Hirdstjore ville nogle heller forklare med Befalingsmand end Hoffstyrrer, som ogsaa paa nogle Steder er skeet, men her har man holdt sig ved den egentlige Ordets Betydning og deels ved Hirdstjorens Forretning, som var at raade over andre ved Kongens Hof, det samme passer sig ogsaa temmelig paa de Hirdstjorer som

Sortale.

som vare i Jöland, see Jösl. Rättergang Cap. 13. pag. 497. Ehnsmænd maa de ey kaldes, thi saa kaldtes Syffelmandenes Fuldmægtige i de Lider, det samme har man og benyttet sig af til at forklare Lendur inaput.

7) Pag. 353, lin. 11. At dette i Texten, Fella ei til vörü nie Bú-fiár, enn virða þó til fullrá aura. bør heller saaledes forklæres: Sage= fald, som oven for omtales, bør ikke efter frem= mede Bähres eller Boe= Færs Priis forringes, men dog til fuldkomne Lov= Dre vurderes.

8) At Fortalen for Capitlerne paa mange Steder svarer til det mindste af Indholden, er Oversættelsen ikke Skyld udi, som alene har rettet sig efter Texten.

Skönt man nu med al Billighed udfor= drede af mig en større Fuldkommenhed i mit Moders Maal end det Danske Sprog, saa maa jeg dog med tilbørlig Undseelse tilstaae, at det Førstes mørke og af Brug komne Ord og Tale= maader ere for mig snart uforstaaeligere end det Sidste, og Ufuldkommenheden i begge er hårt ad den samme, og desuden Indholden i Loveti saare fremmed og ubekiendt, dog haaber jeg at de Feiltagelser, som paa et eller andet Sted kunde findes, ikke er saa grove, at de omfuld støder det, som nyttigt kand være eller ret trof= fet, hvilket sidste jeg tør saa meget mindre til= egne mig, som mine Benners og Belynderes An= tegnelser have det meste paamindet mig, i sær
min

Sortale.

min Landsmand, Magnus Olaffen, hvis gode Indsigt i gamle og nye Juridiske Sager er os noksom bekjendt, hans Antegnelser tillige med min Oversættelse har min store Belgiører, og i vores Antiquiteter saa meget kyndige Hr. Justits-Raad Langebek, overset, og derefter det mest fornødne rettet, dog især den Danske Stil, som og maaskee havde blevet meer beleven og flydende, hvis Hoved-Sprogets Egenkab og Lovens Talemaade ikke var det som man lagde Bind paa at fremstille i sin egentlige Natur, hvilket best havde kommet tilsyne, om man havde lagt den Islandste Text ved Siden af Oversættelsen, som man i Førstningen agtede; Men dette Forsæt blev ikke forandret, førend Oversættelsen var færdig og allerede kommen under Pressen.

Se Kunde dette mit Arbeid nogenledes vinde den gunstige Læseres Bifald og Bevaagenhed, til en mild Dom, da skal min Tienstvillighed frendeles stræbe, jo oftere jo bedre, at fornøye den sammes Bgiærlighed, med andre nyttige Islandste Bøgers Oversættelse i dette Sprog.

Kjøbenhavn,
den 12 Januarii 1763.

Egel Thorhallsen.

Her

Her begyndes Fortalen med Lov-Balkenes
Orden, som viser hvilken Balk (*) bør
følge næst efter den anden.

MAGNUS af Guds Raade, Nor-
ges Konge, Kong Haagens Søn, som
var Kong Sverris Sønne-Søn, sender
alle Guds og sine Benner, paa Island, Guds
og sin Helsen.

Det er Eder bitterligt, at de oprigtigste Mænd
paa Island have ideligen forestillet Os, det
I have spurt, hvorledes Vi have tilhiulpet at for-
bedre noget de fleste Lov-Bøger i Norges Konges
Rige, med de bedste (eller fornemste) Mænds Raad,
og bedet Os at Eders Lov-Bog maatte i den For-
bedring

(*) Denne Bog indbeesles, ligesom Christian IV. Norske
Lov, i Balken, 3: Parter eller Afdeeling.

bedring blive deelagtig. Men I skulle vide, at Vi burde tilforn see Os vel for, og nu besynderlig, da I forlod Eder saa meget paa Vor Forsyn, at I underkastede den aldeles Vores Anordning, derfra at tage, og tillegge, det Os med de bedste Mands Raad syntes at behøves.

Og derfor have Vi nu paa nogen Tiid med Gliid igiennemseet den, og synes Os som paa mange Steder med færre Ord kunde affhandles, det hvori den tilforn er heel vidtløstig; men paa nogle Steder sandeligen behøve Tillæg, hvor den tilforn ikke var saa tydelig, som for mange Bankundige giordes fornøden. Nu endskiont Vi kjende Os til saa stort et Værk meget lidet kyndige, saa have Vi dog ladet denne Bog, som Vi Eder med Hr. Jon Lavmand overskikke, paa den Maade skrive, som den selv udviser. Fortrostande Os paa vor Herres Jesu Christi Barmhertighed, (1) og de skionsomste Mands Bistand, som da vare hos Os tilstæde. Men at I desto bedre maa forstaae, hvorfor Vi have sat Balkene i den Orden de nu findes, da underretter Eder dette Stykke derom som følger.

Tingfare = Balken (eller den Afdeeling om Ting) er nu som tilforn, skreven i Begyndelsen, førend Bogen selv begynder; thi det er først fornøden,

(1) M. S. Fortrostande os paa Gud Faders Barmhertighed, og hans kjære Søn vor Herres Jesu Christi Bøn, med den Hellig Aands Samfund.

den, at Tinget bliver sat, de Udnævnte overseede, Labrettesmænd ankomne, Ederne afslagde, Tingfred og Skif paalyst, at jo bedre Tinget er skiftet og sat, des bedre bliver Lov og Dom siden agtet.

Den første Part af Vogen er Christendoms-Balken, at man holder den Christelige Troe for at være Grundvold og Ophav til alle gode Ting, (1) og den hellige Kirkes Frelse og Lydighed, samt hendes Forstandere at være Lys og Ledsagere til al Ret og fornuftig Kiendelse. (2)

Næst efter Christendoms-Balken handles om Kongespegnshyddu (eller Undersaatternes Pligt imod Kongen,) at Almuen maa forstaae, den samme (3) Gud at have beskiftet Kongen til det verdslige Herredomme, som Biskopen til det geistlige.

Efter Undersaatternes Pligt imod Kongen, følger Mannhelge (Undersaatternes Sikkerheds Ret) thi her næst er fornødent, at Øvrigheden og alle andre holder og holde lader Guds Fred og gode (eller fromme) Mænds Frelse (4) iblant christne Folk, samt med Loven, dog maadeligen, efter Bestaaffenhed, at straffe dem, der om andet blive forbundne.

A 2

Næst

(1) M. S. Til alle gode Ting og Gierninger.

(2) M. S. Og fornuftige Eæder.

(3) M. har: Den sande Gud.

(4) M. S. har: Guds Bud og gode Mænds Frelse.

Næst Mannhelge er Arve=Tallet, med mere som dertil hører, hvilket med Egteskab begyndes, thi dem som til Arv ville være berettigede, ligger megen Magt paa, at de ere i lovligt Egteskab aflede.

Efter Arve=Tallet er Landabrigde (eller Tiltale paa Jordegods) thi naar en Mand arver nogle Jorder, bør han eftersee baade sin og andres Odel, at han ikke forholder nogen sin efter Loven søgte Odel, kand og sin egen Odel ved Loven indløse.

Efter Landabrigde er Landsleye=Balken, thi det tilkommer dem sine Jorder efter Loven at bygge (eller bortfaste) hvilke dertil have Adkomst efter Loven.

Efter Landsleye=Balken er Kiøbe=Balken, thi saaledes skal med lovlig Sogning Løbere søges, som Jorder og Odel efter Landabrigde.

Efter Kiøbe=Balken er Farmanna=Lov (eller Soe=Retten) thi de bør med ret Kiøbmandskab fare, som vil sit Guds ved Handelen formere.

Efter Farmanna=Lov er Tyve=Balken, thi det sommer ikke at stille nogen ved det ham som Eyermand, lovlig tilkommer, men den som anderledes gjør, skal straffes efter Loven.

Sidst i Bogen ere Kongelige Rette-Boder (Forordninger) at Kongen som er tilskicket at holde over Loven efter sine Forsædres Exempel (1) bør ikke mindre glæde sine lydige Undersaatter med Friheder og Forordninger, end tæmme de Opsætsige med Straf og lovlig Røvselse.

Angaaende de Arver, Tilstale paa Jordegods, Drabs-Sager og alle andre Lovmaal, som fandt være indfaldne, da under hvilken Lov de ere indfaldne, ved den skulle de forblive, saa at de afgjøres efter den Lov som da gieldede i Landet, naar de Sager skeede, med mindre derom tilforn er gjort lovlig Anordning.

Vi bede at I holde Os til gode, hvad her fandt fattes, thi meere have mange Forretninger og Bankundighed end Uvillie det forvoldet, som enhver fandt tænke, om det end var af mindre Betyheden end dette, og Vi ikke havde saa tidt hermed at gøre, som Vi have. Findes og noget gavnligt herudi, da lader os alle derfor takke den Herre Jesum Christum, hvis Navn være velsignet til ævig Tid. Amen.

(1) M. har: Efter sine Forsædres Magt.

Her begyndes Tingsfare Valken, som handler
om Lav-Tingets Skik og de Udnævnte,
om Vidner, Domrov og lovs-
lige Stævninger.

Cap. I.

Vor Herres Jesu Christi Fred og Belsig-
nelse (1) være med os alle Lavtingsmand nu og
ævindeligt.

Wi skulle holde vort Lav-Ting ved Øreraa paa
rette Tingsted hver tolv Maanedes og komme
der Peders Misse Aften, hvor alle som til Lav-
Tinget ere udnævnte, skulle komme. Men Syssel-
mændene eller deres lovlige Ombudsmand (Fuld-
mægtige) skulle for Paaske have udnævnet saa man-
ge Mænd af hver Syssel, som her mældes, og ud-
nævne de Mænd der have Arbejds-Karle, og som
de meene at være de beqvæmme, og i Stand til
at giøre Tingmændenes Dags Reiser, at de fandt
det med Eed bekræfte. Men den Eed skulle de for
Lavmanden aflægge den første Sögnedag de komme
til

(1) M. begynder saaledes: Guds Faders og hans Söns
Jesu Christi Fred og Belsignelse med den Hellig
Aands Samfund, være ic. Men M. S. Gud Fæ-
ders Fred og Belsignelse, hans Söns Jesu Christi
vor Frelsers Bortieneste, med den Hellig Aands Sam-
fund og Oplysning, være ic.

til Tinget med denne Eedsform. Alt dertil legger han Haand paa den hellig Bóg, og det vidner han til Gud, at han haver de Mænd for den Gang udnævnet, som han efter sin Samvittighed syntes dertil best beskikkede og beqvemmeste, uden at tage Gave derfor; Og saaledes skal han altid giere i medens han haver denne Bestilling. Denne Eed behøver ingen oftere end eengang at aflegge. (1)

Cap. II.

Om de udnævnte Mænds Løn.

Sysselmanden skal udnævne 6 Mænd af Mules Syssel, og skal enhver Udnævnet, til sin Reises Bekostning nyde 18 Ore, der er Norden for Drarheide, men 2 Mark Sonden for. Af Schaftefjælds Syssel udnævnes 6 Mænd, og skal enhver Udnævnet, der er Osten for Lommanupsland, til sin Reise nyde 12 Ore, men 10 Ore Vesten for. Af Mangaaerwalle Syssel udnævnes 8 Mænd, som nyde hver 6 Ore. Af Arnes Syssel skal udnævnes 12 Mænd, som nyde hver een halv Mark. Af Kialarnes Ting (2) udnævnes 9 Mænd, som nyde hver een halv Mark. Af Tveraae Ting (3) udnævnes 8 Mænd, enhver Sonden for Hvitaæ

A 4 skal

(1) confr. Christ. IV. N. L. Tingsfare Balleen i Cap.

(2) Kialarnes Ting udgjør de nu kaldede Riese- og Gulobringe-Sysseler.

(3) Tveraae Ting, 2: Borgerfiords- og Myre-Sysseler.

skal nyde een halv Mark, men 5 Ore Besten for. Af Thornes Ting (1) skal udnævnes 6 Mænd, enhver Synden for Hoams Fiord nyder en Mark til Reisens Bekostning, men 10 Ore Besten for. Af Tossefiords Ting (2) skal 5 Mænd udnævnes, enhver til sin Reise nyder 12 Ore Sonden for, og 2 Mark Besten for Glaamu. Af Hunewands Syssel udnævnes 6 Mænd, som bekomme til sin Reise hver 7 Ore. Af Hegranes Ting (3) skal udnævnes 8 Mænd, som nyde hver een Mark. Af Wadle Ting (4) skal udnævnes 6 Mænd, som nyde hver 10 Ore. Af Tingøe Syssel (4) udnævnes 4 Mænd, enhver derfra nyder 12 Ore. Hver Sysselmænd i sit Syssel skal rigtig udbetale til de Udnævnte, dette dem beskikkede, af den Tingreise Lønnens Deel som han har under Hænde; Men enhver som ikke betaler de udnævnte Mænd, det dem er tillagt, bøde 6 Ore, Halvparten til Ejermanden og den anden halve Part til Lavrettesmændene, og søges som bitterlig Gield. Alle de Udnævnte, som har den samme Bey, bør ride med Lavmanden paa Lavtinget.

Rong

- (1) Thornes Ting, 2: Dahle Snæfjaldsnæs og Snæpedals-Sysseler.
- (2) Tossefiords Ting udgjør Hardestrande, Tsefiords og Strande-Sysseler.
- (3) Hegranes Ting kaldes Schagefiords-Syssel.
- (4) Wadle-Syssel og Tingøe-Syssel kaldes begge til sammen Øsefiords-Syssel.

Kong Erichs Rette-Bod.

Hofbetientere bør ikke til Dreraae Lavting udnævnes uden i Kongens Vrinde. Men om Sysselmændene, eller hans lovlig Dmbudsmand, nævner ikke saaledes Mænd til Tinget, som her siges, bøde for enhver, som er unævnt eller urigtig nævnet, 12 Ore, Halvparten til Kongen og Halvparten til Lavrettesmændene. (1)

Ingen skal til Løsning udnævnes, og da alle ne Omstifte gøres, naar den som tilforn var unævnt, faaer lovlig Forfald. Sysselmændene og alle deres Sognemand, eller deres oprigtige Dmbudsmand, ere pligtige at komme til Lavtinget. De skal være foruden de Udnævnte og nyde ingen Betaling for Reisen, men om de uden lovlig Forfald ikke komme, bøde hver 3 Mark, Halvparten til Kongen og Halvparten til Lavrettesmændene, dog bør Lavmanden skrive til Kongen slige Tilfælde, eftersom han agter fornøden.

Enhver Bonde som eyer Gods til 10 Hundrede eller mere, er forbunden at underholde saa mange af dem som ere pligtige at reise til Lavtinget, Halvpart ringere i Tallet end hans Folk ere, baade til og fra Lavtinget, ellers er han skyldig 2 Ore for hver Mand, der uden lovlig Forfald ikke bliver underholdet efter Loven.

A 5

Efter

(1) confr. Christ. IV. R. L. Tingf. B. 2 Cap. Christ. V. R. L. 1 Bog, 7 Cap. 2 og 4 Art.

Efter ovenmældt bør alle Tingmænd for Peders og Pauls Misse, (1) være til Tinget ankomne, Lavmanden bør da være der tilstæde; Men hver Udnævnet, som kommer til Lavtinget, efter at Ederne ere afslagde, bøde 12 Ore: Lavmanden med Lavrettesmændene bør kiende paa de Forsald. (2)

Cap. III.

Om Sæder og Skif paa Altinget.

Ting skal staae saa længe Lavmanden vil, og ham synes fornødent for Sagernes Skyld, og Lavrettesmændene det samtykke. (3) Lavmanden skal lade gjøre Ting-Kreds paa Lavtingets rette Ting-Sted, saa viid, at de Mænd som til Lavretten ere udnævnte, kand have Rum at sidde der inden for; De skulle være trende Tylder Mænd. (4) Lavmanden og Syffelsmændene udnævne tre Mænd af hver Syffel, som synes at være de beqvemmeste.

De

(1) M, Peders-Misse Aften den første, 3; den 29 Junii gamle Styl; men Aar 1700 da den nye Styl blev forordnet i Landet, blev besluttet at Al-Tinget skulde begynde den 8 Julii, nemlig 1 Dag før end tilforn.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Tings. B. 2 Cap. Christ. V. N. L. 1 Bøg, 7 Cap. 3 Art.

(3) confr. Christ. IV. N. L. Tings. B. 3 Cap. Christ. V. N. L. 1 Bøg, 7 Cap. 6 Art.

(4) Christ. IV. N. L. 3 Cap. siger: to Tylder Mænd. Efter Christ. V. N. L. 1 B. 7 Cap. 1 Art. skal Retten besiddes af otte Lavrettismænd.

De som til Lavretten blive udnævnte skulde førend de gaaer til Lavretten, aflegge Eed for Lavmanden med denne Eedsform: At det vidner han til Gud, at han skal saaledes kiende udi enhver Mand's Sag, saavel den Skyldiges som den U-skyldiges, (1) som han veed sandest for Gud, efter Loven og sin Samvittighed, og saaledes vil han altid giøre, naar han bliver i Lavretten udnævnet. Den første Gang han bliver til Lavretten udnævnet, skal han denne Eed aflegge, men en oftere, skönt han siden bliver udnævnet. (2) Tugen af dem som ikke er til Lavretten udnævnte, maae uden Tilladelse sette sig inden for Ting-Redsen, men setter han sig og gaaer ikke ud naar han bliver tilsagt, bøde en halv Mark Sølvs. (3) Hver Mand bor gaae til Lavretten naar Lavmanden lader ringe med den

(1) Saaledes findes disse Ord i Christ. IV. R. L. Tingsf. B. 3 Cap., ellers betyder det Ord Siftadur som her staar i den Isländske Text, den som er i Svoger-skab med en anden, og burde derfor maaskee oversættes saaledes: At han skal kiende i hver Mand's Sag, saavel den Skyldiges som besvogredes, eller (som nogle ville) dens som er ham paarende enten ved Slægtskab eller Svoger-skab, som han veed sandest for Gud, efter Loven og sin Samvittighed. Dette Ord forekommer siden i samme Ræning, Konge-Ord 10. Tyve B. 19 Cap. og en Kong Erichs Rette-Bod, bag ved Lov-Bogen.

(2) confr. Christ. IV. R. L. Tingsf. B. 3 Cap. Christ. V. R. L. 1 B. 7 Cap. 2 og 5 Art.

(3) confr. Christ. IV. R. L. Tingsf. B. 3 Cap. Christ. V. R. L. 1 B. 12 Cap.

den store Klokke, og sidde der saa længe Lavmanden vil Tinget holde. Hvo som til den Tid ikke kommer til Lavretten, bøde en halv Mark. Men om nogen begiver sig til Eden og Drikken og passer meer derpaa end paa Tinget, da skal han ingen Opreisning faae paa sin Sag, den Dag, hvad Sag han end haver at føre paa Ørreaae Ting.

Ingen maa føre Drikke til Tinget, hverken til at sælge eller til andet, men om den føres, da er den forbrudt til Tingmændene. (1)

Alle de som i Lavretten ere udnævnte, skulle sidde som meldt er, med mindre de gaae ud for Nødvendigheds Skyld; Men om de gaae unødvendig af Lavretten uden for Ting-Kredsen, bøde hver een 2 Ore. De Mænd som ere uden for Ting-Kredsen og giøre der Bulder eller Allarm, saa at Lavmændene og Lavrettesmændene ikke fand i Nølighed have sine Domme i Agt, eller de Mænd fremføre sin Sag, som Lavmændene og Lavrettesmændene have dertil givet Tilladelse, bøde hver for sig 1 Ore Sølvs, naar ham saadant overbevises, om han tilforn er bleven advaret. (2)

Cap.

(1) Efter N. L. 1 B. 3 Cap. 3 Art. bør de misse Drikke-
Vahrens og bøde 20 Lod Sølvs til Herstabet.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Tings. B. 3 Cap. Christ. V.
N. L. 1 B. 12 Cap.

Cap. IV.

Om Bidner og de Sager som bør dømmes
paa Lav-Tinget.

Efter Beviser og Bidner skal hver Sag dømmes, saaledes er det om een bør Bidne, som om ingen har det, men to som ti, kommer der ingen Giensvidner imod. Nu ere der Bidner imod hvilke ingen Giensvidner maa komme, nemlig: Hiemstævne-Bidner, Bidner som man haver naar Gods kræves, Bessikkelses Bidner og nødvendige Bidner, naar een bliver kaldet til at føre Bidne, og de Bidner der vidne om Klammeri i Forsamling. (1)

De Mænd som i Lavretten ere udnævuede, skulle domme Ret og Skiel udi alle de Sager, som for Lavretten forekomme, og der blive lovligten fremførte. (2)

De Sager som for Lavtinget blive indstævuede, og ere de største, skal først forhøres efter som Lov-Bogen melder. Dernæst de andre som did ere indstævuede, og alle de Sager hvorpaa Mænd legge Hænder sammen med tvende eller flere Bidner, om de Sager og de Bidner fremkomme der paa Tinget, siden (3) de Sager som blive forligte og ere de mindste. Men alt det hvorom Lov-Bogen ikke udtrykkelig melder, skal udi hver Sag der-
ved

(1) confr. Christ. IV. R. L. Tingsf. B. 4 Cap.

(2) confr. Christ. V. R. L. 1 B: 7 Cap. 1 Art.

(3) M. S. har sidst, i Steden for siden.

ved forblive, som alle Lavrettesmændene blive eenige om, men blive de ikke eenige, da raader Lavmanden og de som med hannem samtykke, undtagen Kongen med de vittigste Mands Raad synes andet rettere. (1)

Cap. V.

Om Baabenbæren og Tingvide.

Alle de Mand, som ere paa Dreraae Ting-Reise, skulde være i Fred med hinanden, indtil de komme tilbage til deres Hiem. Men om nogen bryder denne Fred, dræber en anden, eller lemstæfter ham, da haver han forbrudt Land og Løsøre og komme aldrig i Landet igien.

Bliver nogen saaret paa Dreraae Ting, eller faaer nogen slags Skade af anden Mands Bold og Billie, da forøges hans Ret dobbelt, og bødes til Kongen 13 Mark.

De som bære Baaben paa Dreraae Ting, bøde en halv Mark og miste sine Baaben, Kongen tilkommer Halvparten af Baabene og Boderne, men Tingmændene den halve Deel, thi paa alle Steder bør man iagttage Fred og Skikkelighed, men i sær paa de Steder, som af Begyndelsen ere af gode Mand bestillede til Fred og Skikkelighed, og de fleste tage meest Skade, om noget derudi
fey:

(1) confr. Christ. IV. M. L. Tings. B. 4 Cap. Christ. V. M. L. 1 B. 5 Cap. 30 Art.

feyles. (1) Alle vegne naar Mænd blive straffede med Boder paa Dreraae Ting, da tilhører Kongen den halve Deel deraf, men Lavrettesmændene den halve, (2) undtagen Boder for Kongens Undersaat og 13 Mark Sager, det er Kongens alene. Men alle de Ting-Boder som falde, og ikke betales paa det Ting, da domme Lavtingsmændene samme at betales paa næste Lavting. Sysselmændene hver i sit Syssel bør tage imod det Gods og føre til Dreraae Ting. Men de som af Modvillighed ikke betale disse Boder, ere selvstøvte til næste Dreraae Ting, at svare der for Skyld og Dømrøvhvis de da ikke betaler, Kongen faaer den ene og Tingmændene den anden halve Deel, hvilken Tingmændenes Deel anvendes til det, som Sysselmændene med Lavmanden agte det var meest fornøden.

Kong Erichs Rette-Bod.

Tingvide skulle legges til Ting-Huusets Bygning, saa lange behøves. Om nogen bryder den Dom som er domt paa Dreraae Ting, og med Baabentag baade inden og uden Lavretten bekræftet, da er han skyldig 6 Mark til Kongen og een Mark til Sagsøgeren.

Hver Sysselman skal hver Gang paa Dreraae Ting lyse op hvor mange Manddrabere og Misda-

dere

(1) Om Tingfred see Christ. V. N. L. 6 B. 9 Cap. 16, 17, 18, 19, 20, 23 Art.

(2) M. Lavmanden og alle Lavrettesmændene tilhører den halve Deel.

deres ere blevne i hans Syffel næst foregaaende Aar, og underrette om deres Bært og Ansigt, som gjorde andre Skade, at de desto bedre af deres Skikkelse kunde kiendes, hvor de maatte fremkomme. (1)

Cap. VI.

Om de Sagers Opreisning, som u-rigtig ere foredragne.

Om een af Parterne synes, naar han kommer hjem i Herredet, at være forurettet, og siger at Sagen er Lavrettesmændene vrangeligen foredragen, da maa den Dom dog ikke rygges uden Boder; men han maa stævne sin Contra-Part til Næraae Ting næste Aar derefter, og forestille da begge deres Sag. Men bliver der da kiendt i Sagen som tilforn, da have den som paa ny vrangeligen blev søgt, sin Omkostning, af den der søgte, dobbelt betalt, og Kongen een Mark, og søges som andet Krav. Bevises det ogsaa, at hin der først vandt Sagen, har den vrangeligen for Lavmanden og Lavrettesmændene (2) forebragt, som nu domme tvært imod, da have denne sin Omkostning dobbelt betalt og Kongen een Mark, og søges som bitterlig Gield. Og saaledes skal alle Tider forholdes, hvor Lavmanden og andre fornuftige Mænd see at Mænd blive forurettede eller usøbligen søgte

(1) confr. Christ. IV. R. L. Tingf. B. 5 Cap.

(2) M. S. add. som tilforn dømte i Sagen.

sogte og til Ting stævnte, enten det er for Ladmanden eller andre Ting-Stevner eller Lovsøgninger, og den der søges, dommes hverken til at aflegge Eed, eller Guds at betale, med mindre den som sogte gjør sin Eed, at han meente sig at have ret Sag at fare med.

Kong Erichs Nette-Bod.

Det skal om Ræve-Fangst gielde, som Ladrettesmand byde, og aldrig gives til Straf over Allen for hver Ræv.

Cap. VII.

Om Forsamlings Ting. (1)

Saa er sagt at Sysselmændene skulle holde et Ting ved Forsamling, (2) efter at de ere fra Dreraae Ting hjemkomne, og gøre bekiendt for Folket, hvad der blev afhandlet paa Dreraae Ting, besynderlig hvad Slutning der faldt udi deres Sager, som vare af hans Syssel. Sysselmanen skal for:

(1) Dette var et Ting som åarlig holdtes udi alle Sysseler i Landet, paa en vis bestemt Tid, nemlig det skulde begynde paa den Søndag, da næstforegaaende Løverdag vare 8 Uger til Vinterens Begyndelse, som indfaldt fra den 9de til den 15de Octobr. gamle Styl. See videre Lavmand Widalins Anmærkninger over Leid, Leidarping.

(2) Noogle Exemplarer legge til: inden tre Uger.

forkynde at Lavtinget bliver hver Sommer holdet ved Peders Nisse Tider. Han skal og give tilkiende at ingen maa tage de Mand i Bygden til sig, som komme løbende Norden eller Sonden fra, Østen eller Vesten fra, uden han i Forvejen vist veed de ere oprigtige; (1) thi-saadanne pleye at være nogenledes skikkelige en Vinter, to eller hele tre, og følge sig saa ind hos Folk; men siden skilles de ikke bedre fra dem end at de enten bortstiale Folkets Gods, eller løbe bort med deres Frændes Qvinder eller Hustruer. Hvo som tager imod slige Mand videre end Loven tillade, bøde en Mark til Kongen, hvis hin befindes urigtig. (2)

Cap. VIII.

Om Domrov.

Alle de Domme, som om Drab fældes, eller om de Leysemaal, hvorfor fuld eller halv Mandes bod bør svares, skulle med Lov og Fred sættes til første Sal.

Kong Erichs Rettebod.

Hvo som uden lovlig Forsald siger sig fra en lovlig Dom, da han dog er dertil af Rettens Betienter lovligten kaldet, bøde en halv Mark, Halvparten til Kongen og Halvparten til den som Sagen

(1) confr. Christ. V. R. 2. 3 B. 21 C. 7, 8 Art.

(2) confr. Christ. IV. R. 2. Tingsfare B. 7 Cap.

gen paataaler, med mindre den er saa vanskelig at affige, at de den ikke kunde afgjøre, da vise de Sagen hiem til Lavinanden, eller til Altinget.

Men hvo som uden lovlig Forsald bryder en lovlig Dom for eller paa første Sal, den gaaer imod sin Fred og er en Fredsbryder, og haver forbrudt Guds og Fred. (1)

Men disse ere nødvendige Forsald for den der skal betale, om han er syg eller saaret, eller andre store Nødvendigheder ham paakomme, saa gode Mænd bære Bidne om, at han til den bestemte Dag ikke kunde komme.

Men det første Sal bør skee inden den samme Maaned Dommen blev affagt, og føres hiem til den, som samme skal have, og tilbydes ham der med tvende eller flere Bidner, og tager han da eller hans Fuldmægtig derimod, undtagen han vil vise des større Føyelighed.

Men angaaende alle andre Lovmaal, hvorom Mænd sætte lovlig Dom imellem sig, da bøde den en Mark til Sagsøgeren som bryder den Dom uden Forsald, og fyldestgjøre dog Dommen som før, men 4 Marker til Kongen, Sysselmanen bør inddrive Boderne for dem begge, hin skal først tage ald sin Gield, som Dommen han tildømte, men Boderne til dem begge skiftes siden efter, som

B 2

der

(1) M. S. legger til: Land og Løsøre.

der er Gods til, om der ikke er nok til dem begge. Men vil han end ikke eftersebe Dommen, da skal Sysselmanen stævne ham til Tings og giøre ham fredløs, (1) med mindre han betaler fuldt ud de Bøder som nu var sagt. (2)

Cap. IX.

Om lovlige Stævninger og Varsels Tiid.

Alle vegne hvor man stævner en anden lovlig til Ting, eller hjem til Lavmanden, da skal man giøre halv Maanedes Stævning (3) om han (den som stævnes) er uden Reppen (5: Ting-Sognet) og inden Herredet; Maanedes-Stævning om han er uden Herredet, men inden Fierdingen, to Maaneders Stævning uden Fierdingen og Indenlands. (4)

Rong Haagens Rette-Bod.

Til Norge skal gives tolv Maaneders Varsel, at de Sager som Lavmænd og Sysselmænd her ikke formaae at afgiore, kunde der retteligen afgiores. Hans Arving eller lovlig Ombudsmand skal staae for

(1) nogle Exemplarier sige: der fredløs.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Tings. B. 6 Cap. Chr. V. N. L. 1 B. 22 Cap. 13, 14, 15 Art.

(3) eller som Christ. IV. N. L. siger: giffve hannem halff Maaning Stæffue eller Varsel.

(4) confr. Christ. IV. N. L. Tings. B. 9 Cap. Christ. V. N. L. 1 B. 4 Cap. 7, 8, 9 Art. & seq.

for hans Sag om han er udenlands. Nu er hans Arving eller Fuldmægtig pligtig at sende ham Bud, ellers Tingmændene, hvis ingen hans Arving eller Fuldmægtig er tilstede paa Tinget, thi Gienmæle er hver Mand værd.

Paa disse Tider maa ingen stævne til Lavmanden: Fra Mariæ Misse (vor Frue Dag) i Fasten, og endskjont den indfalder nær Paaske, da maa man dog ikke stævne sildigere end en halv Maaned for Paaske og frem til Fardage. Fra Selumanna Misse (d. 8 Julii) og frem til Korsmisse om Hosten (d. 14 September) og ikke nærmere Jul, end at den stævnte fand for Tidens Skyld være hos Lavmanden 3 Nætter over og komme hjem til Jul uden Forsald. (1) I Julen maa man ikke stævne. (2) Alle andre Tider end de nu undtagne ere (3) maa man stævne. (4)

Hvo som bryder Lavmandens Kiendelse uden Marsag, bøde 4 Mark til Kongen.

B 3

Der:

- (1) M. og M. S. om Bepret ikke forhindrer ham.
- (2) Mogle Exemplarer legge dette til; Li skal loghelga Daga sælia, nie þyng stefna, og augnvan til Dauda dæma, nie til Lyfams Vananar; nema til Fridar og Sattargjörðar. Det er: Om lovkelige Dage skal man ikke søge, ikke stævne til Ting, og ikke komme nogen til bøde eller at misse Lemmer, alleene Fred og Eenighed.
- (3) M. end de her ere opregnede og undtagne.
- (4) confr. Christ. IV. Tingf. B. 9 Cap. Christ. V. R. L. 1 B. 3 Cap. 4 Art.

Derfom nogen haver en lovlig Sag at føre med en anden, og han eller hans lovlig Ombudsmand stævner ham med lovlig Stævning for Lavmanden, da bøde den stævnte en Mark til Kongen, om han uden lovlig Forfald ikke møder, eller hans lovlig Ombudsmand. Men om den stævnte kommer og ikke den som stævnedes, da bøde han til Kongen ligesom hin der blev stævnet, med mindre hans Ombudsmand møder, eller han er der tilforn paa rette Stævn-Tiid. (1) Den af dem som da taber sin Sag, skal efterkomme alt det som Lavmanden domte dem imellem, og betale til den som vinder Sagen, ald den Omkostning han gjorde paa den Sag dobbelt forøget, efter at Lavmandens Dom gif første gang imellem dem. Nu skyder nogen sin Sag fra Lavmanden og indtil Overaae Lavting, da randsage Lavrettesmændene grandgiveligen den Sag, og endskiønt de alle synes at Lavmandens Kiendelse ikke er lovlig, da maa de dog ingenlunde rygge den Dom, men de skulle skrive til Kongen, hvad dem synes at være rettest i den Sag og hvad de ved nyeste Undersøgning have erfaret til Beviss derom; thi Lavmandens Dom maa ingen rygge, undtagen Kongen seer at Lov-Bogen vidner derimod; eller Kongen selv finder andet rettere og dog med de vtieste Mænds Raad og Samtykke, thi han er over Loven beskikket.

Saaer

(1) confr. Chr. IV. R. 2. Tinf. B. 9 Cap. Christ. V. R. 2. 1 B. 4 Cap. 32 til 36 Art.

Saaer man ikke Ret hiemme i Bygden, eller for Lavmanden, da maa Sagsøgeren stævne den han ikke saaer Ret af til Dyreraa Lavting, og om han da haver lovlige Bidner, at han haver sin Bøderpart bid hen stævnet, og for det andet, at Sagen er dem imellem saaledes beskaffen, som han haver forestillet den, da skulle Tingmændene dømme den Sag efter Loven, enten de ere begge tilstæde, eller den allene som forfølger Sagen, og Lavmanden med Lavrettesmændene synes der ligger Magt paa, undtagen fuldkommen Nødvendighed hindrer den som blev stævnet, og det bliver med Bidner bekræftet. Saaledes skal og forholdes dog der bliver stævnet hiemme for Lavmanden. (1)

Rong Haagens Rette: Bod.

For Sysselmanen maa man giøre lovlige Stævninger ligesom for Lavmanden, med Halvpart mindre Bøder.

Rong Haagens Rette: Bod.

Sysselmændene maa med en Times Varsel kalde dennem for sig, (2) som have at svare for de Mænd der fører lovlig Sag tillige med deres Bidner,

B 4

(1) M. legger dette til: Sa skal Laugmadr vera sem Rongur vill, hvert sem hann vill ad ein sit edur fleira. Det er: den skal være Lavmand som Rongen vil, enten han vil bestikke een eller flere.

(2) eller: maa stævne for sig ved Tid og Stund, dennem ic.

ner, og skaffe den Ret som er forurettet, endskiont den stævnte, uden lovlig Forsald, ikke møder paa rette Stævne-Dag.

Kong Haagens Rette-Bod.

Vi ville at det agtes for ret, at giøre Time-Stævninger for Lavmanden, naar han reiser om Landet at domme i Folkets Sager, dog saa at den stævnte Land letteligen komme frem med sine Beviser og Vidner.

Kong Haagens Rette-Bod.

Vi ville ikke at nogen maa styde sin Sag fra Lavmanden og Sysselmannden, for derved at hindre andres Ret, naar fornuftige Mænd synes at de kunde det afgjøre.

Her begyndes Christendoms Balken, som handler om den christelige Troe og den Lydighed Mænd ere Kongen og Biskopen skyldige.

Cap. I.

Det samme er Begyndelsen til Vor Islandske Lov, som er Begyndelse til alle gode Ting, at Vi skulle have og holde den christelige Troe. Vi skulle

skulle troe paa een Gud Fader den almægtige Himmels og Jordens Skabere. Vi skulle troe paa vor Hærr Jesum Christum hans eeneste Son, som er undfangen af den hellig Aand (1) og født af Jomfru Maria, (2) piint under Pilati Valde (Regiering) forsfæst, død og begravet, nedfoer til Helvede, og løste derfra alle sine Venner. Tre die Dag efter at han var død i Henseende til sin Manddom, men uskad paa sin Guddom, opstod han fra de Døde og omgiffes derefter med sine Disciple udi 40 Dage, fra Paaske-Dag til Himmelfarts Dag, og opfoer da til Himmels, hvorfra han skal igien komme paa denne Verdens yderste Dag, til at domme Levende og Døde, enhver efter sin Fortieneste. Vi skulle troe paa den Hellig Aand, at han er en sand Gud, ligesom Faderen og Sønnen og de tre adskilte Personer ere een Gud. Vi skulle troe alt det den gandske Christenhed (3) troer og hellige Mands Samfund, og det den hellige Kirke haver med urygkelig Bekræftelse samtykt. Vi skulle troe at Synderne forlades os af Guds Naade og Barmhertighed, formedelsst Jesu Christi Fortieneste, men ikke for nogen vore gode Gierninger. (4) Vi skulle troe at hvert Menneskes

B 5

Lægeme,

(1) M. af den hellig Aands Kraft.

(2) M. født af Jomfru Maria baade Gud og Menneske.

(3) M. S. som alle ret kristne Folk troe.

(4) her siger M. Vier skulum trua ad vorar Syndar fyrergiefast med Skirn og Adran og skorum Skrif

Legeme, som er kommen i Verden eller komme kand, alt til Dommedag skal da opstaae, og fra den Tid af skulle de som Ont gjorde, og ikke gjorde Poenitentse med Forbedring i dette Liv, udstaae ævig Elendighed med Diævelen og hans Selskab i Helvede, men de som Godt gjorde i dette Liv, skulle da nyde ævig Glæde med Gud og hans Helgene i Himmerige. (1)

Cap. II.

Om Kongens og Biskopens Magt.

Nu efterdi Guds Miskundhed seer det nødvendig, for saa utallig og adskillig Slags Folkes Mængde, da haver han beskikket tvende sine Underdanere og Tienere at være hans synlige Ombudsmand, og handthæve den hellige Troe og hans hellige Lov, de Gode til Forsvar og Rettens Rydelse, men onde Mennesker til Straf og Rødselse. Disse tvende ere, den eene Kongen, den anden Biskopen. Kongen haver af Gud det verdslige Regi-

Skriftargangi, med Zolldt og Blodi vors Drottins Jesu Christi sem i Messum helgast. Det er: Vi skulle troe at vore Synder forlades os ved Daaben, og Poenitentse og ved reen Skriftegang, (fuldkommen Bekendelse) ved vor Herres Jesu Christi Legem og Blod, som i Messerne helliges. M. S. har det samme, men legger dette til: ved Bønner, Faster og Almisser, og ved alle gode Ting, som Mænd tænke, tale eller gøre.

(1) M. S. faae og nyde i Himmerige uden Ende, Amen.

Regimente over verdslige Ting, men Biskopen det Geistlige over geistlige Ting, og bør den eene styrke den anden til alle rette Sager lovligen, (1) og beskiende at de have deres Magt og Herredomme af Gud og ikke af dem selv. Og fordi de ere Guds Ombudsmand, dernæst fordi de ikke kand undværes, og for det tredie, fordi Gud selv behager at kalde sig med deres Navne, da staaer de sandeligen i stor Fare (2) for Gud, som ikke med fuldkommen Kiærlighed, (3) Godvillie og Retvisshed styrke dem udi deres Bælde, hvilken Gud haver dem givet, (4) fornemmeligen hvor Loven det med faste Grændser udviser: at hverken maa Hovdingerne, om de dette iagttage, betynge eller trænge Folket med for stor Gierrighed, ikke heller maa den eenfoldige Almue af Tredskhed og uforsigtig Taabelighed nægte Ovrigheden den rette Lydighed, (5)

Cap. III.

Om Lydighed imod Kongen.

Nu efterdi Landsfolket bør at vise Kongen megen Lydighed, da er det høyt fornøden at man vogter sig for den store Bildfarelses Taage, der
saa

(1) M. hinandens Magt til Lov og Ret.

(2) M. i alt for stor Fare.

(3) M. med fuldkommen Troestab.

(4) M. og M. S. da de have saa megen Omfarg for Landsfolket og meget at svare til hos Gud.

(5) dette Capitels Forandring sees i R. L. i B. i C. i N.

saa jammerligen haver forblindet den største Deel
 af Norges Indbyggere, hvorpaa ikke findes Ex-
 empel i noget andet Land, det adskillige Mænd have
 været tagne og givet Konge-Navn vrangeligen, i-
 mod de rette Konger, og den hellig Kong Olufs
 Lov, og ald den Ræt som enhver Bonde vilde nyde
 af andre i Henseende til sin Arv, saa at ofte tiende
 velbaarne Mænd dem, som neppe burde være deres
 Knaber (Drenge eller Følge-Svenne) hvilket endnu
 den Dag i Dag er, viser sig, enten de mistede
 flere af sine Odel, eller hine, som de kaldte deres
 Konger, det samme Land siges om de Mænd som
 derved lode sit Liv. (1) Nu at man ikke skulde
 med samlende eller ledende Haand eftersøge, hvo
 med Rette bør være Konge til Norge efter Loben,
 da skal det være alle Nordmænd bitterlig giort: at
 Kong Magnus Kong Haagens Son stadfæstede
 saaledes og lod paa Grosse Ring i Lov-Bogen ind-
 føre, hvo efter Arve-Rettighed bør at være Norges
 Konge, efter den hellige Kong Olufs Lov, og det
 bejaede og samtykkede alle Norges Indbyggere for
 sig og sine Efterkommere med Kongen og hans
 Afkom, med ret Ringtag, at den Skik, som da
 blev giort og herefter følger, skal ævindeligen gielde.

Cap. IV.

Hvo der skal være Konge over Norge.

S Navn Faders, Sons og hellig Lands, een
 Guds i hellig Tre-Eenighed, skal een hans
 Ties

(1) eller: ved hvilkets Forsald de lidte største Tab.

Tiener⁽¹⁾ være Konge over det gandske Norges Rige, baade Indenlands og over Skatte-Landene. (2)

1. Arv.

Efter vor Konges Frasald, da er denne den første Norges Konges Arv, at den skal være Konge over Norges Rige allene, som er Norges Konges ældste Ægte-Søn.

2. Arv.

Denne er den anden Arv, at den Kongens Sonne-Søn, som er ægte-fød, den ældste, eene, skal være Konge, om hans Fader var ægte-fød.

3. Arv.

Denne er den tredje Arv, at Kongens Broder, ægte-fød den ældste, skal eene være Konge, dersom han er Samfædre med Kongen, og ingen af de for opregnede er til.

4. Arv.

Denne er den fjerde Arv, at Kongens Farbroder, samfædre og ægte-fød, den ældste, skal eene være Konge, hvis hans Fader var ægte-fød.

5. Arv.

Denne er den femte Arv, at Kongens Broder-Søn, den ældste, skal eene være Konge, om hans Fader var ægte-fød og samfædre med Kongen, om ingen af hine er til.

6. Arv.

(1) M. een Kongens Søn.

(2) Hvad Christian IV. R. R. taler herom, sees Tingf. B. 10 Cap.

6. Arv.

Denne er den siette Arv, at Konges Farbroder-Søn den ældste skal eenes være Konge, om hans Fader var Kongens Farbroder, samfædre og ægtefødd, naar ingen af hine er til.

7. Arv.

Denne er den syvende Arv, at den ældste Kongens Søn skal være Konge alleene, endskiont han ikke er ægtefødd, dog maa han hverken være avlet i Hoer eller udi Slægtskab eller Svogerskab, (1) og skal Kongen selv have bekiendt sig at være hans Fader og selv sagt fornuftige Mænd Rimelighed dertil for sin og hans Moders Sammenkomst, skal og Tiden, da Barnet blev født, svare til den Overregning som tilhører, og at Moderen haver ikke lagt flere Fædre ud til det Barn, eftersom Lov-Bogen viser i saadan Tilfælde. Dette skulle de som viide, ikke dolge over een Maaned, med mindre de frygte for Overbøld, og da skulle de dog sige det til een eller flere skiellige Mænd, som derom kunde bære Vidne.

8. Arv.

Denne er den ottende Arv, at Kongens Dotter-Søn, ægtefødd den ældste, skal være Konge alleene, om hans Moder var ægtefødd, naar ingen af hine er til.

9. Arv.

Denne er den niende Arv, at Kongens Søster-Søn, ægtefødd den ældste, skal eenes være Konge,

(1) M. legger dertil: nærmere end i Guds Lov er tilladt.

ge, om hans Moder var ægte-fød, og samfædre med Kongen, om ingen af hine er til.

10. Arb.

Denne er den tiende Arb, at den Ældste skal eene være Konge, som næst kommer efter Kongens Brødre-Sønner, ægte-fød, om hans Fader var ægte-fød, og er kommen af samfædre Brødre ægte-fødde, naar ingen af hine er til.

11. Arb.

Denne er den ellefte Arb, at den skal allene være Konge, som er Kongens Sodskende-Søn, den Ældste ægte-fød, og kommen af de Sodskende, som baade være samfædre og Ægte-fødde, og af den rette Konge-Slægt, om ingen er til af hine, som før bleve opregnede.

12. Arb.

Denne er den tolvte Arb, at den skal eene være Konge, ældste, ægte-fødde, som er Kongens Moster-Søn, om deres Modre være samfædre, ægte-fødde, og komme af ret Konge-Slægt, om ingen af hine er til.

13. Arb.

Er nu ingen til af disse her opregnede, da skal den eene være Konge til Norge, den ældste, som da er nærmest Arving, eftersom Lands-Loven udviser, udi det almindelige Arvetal, Mands-Person og ikke Qvinder, dog af den rette Konge-Slægt kommen.

Cap. V.

Om Kongens Vall.

Nu om saa tungt skulle være, at ingen af disse er til, da er Hertugen selvstændt, om han er til, eller Jarl, alle Biskoper og Abbeder, alle Baroner og Hoffstyrere, med det gandske Hof, at søge Nord til Nidaros (Trundhiem) til den hellige Kong Oluf, for at raadføre sig med Erke-Bispen, og skal hver Biskop af sit Bispedømme, og Kongens Sysselmand, hvor de ere, udnævne 12 de vigtigste Mænd med sig, efter sin Samvittighed, og være paa Reisen den samme Maaned de spørge Kongens Død. Saa skal og hver Biskop og Sysselmand beskikke til Tugtelse (1) at vogte Landet med Bønderne for Tyve og Røvere, saa mange Baroner og Sysselmænd i hvert Læddømme, som de seer fornødent. De som blive hlemme, skulle være lige saa forbundne at vogte andres Sysseler som deres egne, ellers ere de rette Landsforrædere, om Landet formedelst deres Uagtsomhed ikke beholder sin Fred. Men naar de, som dertil blive udnævnte, ere komne der Nord, da skal Uærde Mænd gaae til denne Forretning med svoren Eed, at de skulle den tage til Konge, som dem for Gud synes dertil at være best skicket. Biskoperne skulde, dog de ikke sværge, svare til denne Eed for Gud, lige saa fuldt som hine der giøre Eed, at de vil raade hvad

(1) M. til Giærslu og Zegningar, til Opsyn og Ulfstraffelse.

hvad ret er udi denne Sag, eftersom Gud giver dem Forstand retteligst at see sig for. Men blive de da ikke eenige, da skulle de fleste og forstandigste raade, som have Erke-Bispen og de andre Biskoper paa sin Side, og sande det med deres Fed. Hvo der lader sig paa anden Maade tage til Konge, end nu var sagt, have forbrudt Guds og Fred, Land og Losore, og være i alle hellige Mands Band og Forbud, (1) og komme ikke i Christen Jord, og ligeledes enhver der gjør ham Bistand herudi. Nu om Hofstyrrere eller Hofmænd undslaae sig for denne Reise, da ere de Landsforrædere mod Kongen, med mindre fuldkommen Nødvendighed hindrer dem. Men enhver Bonde som sig fra denne Reise unddrager, er skyldig 8 Ortuge og 13 Marker Sølv til Kongen, Kongen med de beste Mands Raad skal kiende paa deres Forsald. Enhver bor gøre denne Reise paa sin egen Bekostning, men Kongen erstatter igien deres Bekostning, som ikke tilforn have Forlehnning af ham.

Cap. VI.

Om Kongens Frænders Arv.

End om Dotter eller Sonne-Dotter, Søster eller Moder eller de andre Qvinder, som staae i Arvetallet i Lands Lov-Bogen, saa og de Mands-
Personer,

(1) M. siger: være i Pavens og alle hellige Mands Band og Forbud.

Personer, som i Arvetallet staae, men ikke ere af Konge-Slægten komne, og ere de, Mænds eller Qvindes-Personer, nærmer berettigede til anden Arv end Kongdommen, efter det almindelige Arvetall, da skal hver gaae saa til Arv som det almindelige Arvetall anviser: Og at det bliver desto klarere, da maa de først arve alle de Eyendomme, som Kongen arver efter andre sine Frænder, og dem han for Løsore kjober, dog saa, at han ikke sælger Kongedømmets Jorder derfor, eller gjør Mageskifte. De skulle og arve Løsore og andre kostbare Ting, der ikke høre Kronen til, med mindre Kongen med troværdige Vidner og Tertegnt haver gjort anden Anordning til sin egen eller sine troeste Mænds Være og Siæl's Salighed, med gode Mænds Raadsforsel; Og er det raadeligst at enhver laver det vel for sig selv udi sine Livs Dage og det heller imedens han er sund end naar han bliver syg; Thi andres Benskab er meget ustadig, og uvist hvad de ville gjøre efter eens Død, skiont de ere nær beslagtede. (1)

Cap.

- (1) M. og M. S. legge dette dertil: Sinnast og fleire Dame heffi at Erfingiar hafa optar aftekid enn vid aukid þeirra skipan er fied áttu, og feingiu optliga med hollre Þíðnustu Lyfshásta, edur med miklu Gæfde og Mannraunum. Det er: det findes og mange Exempler paa at Arvingerne have heller frataget end forøget de Dødes Anordninger om det de eyede, og havde sig forhvervet ofte med tro Siænesse og Livs-Gare, eller med adskillig Møye og Viderværdighed.

Cap. VII.

Om Kongens Eed.

Men paa det at Kongen skal vide sig desto mere skyldig at forholde sig imod sine Undersaatter efter Loven og dem at forbedre, da skal han love sit Folk dette med fuld Bekræftelse efterat han er bleven taget til Konge: Det lover jeg Gud og hans hellige Mand og dette hans Folk, over hvilket jeg er uværdig bestikket, at jeg skal de christelige Love holde, som Kong Oluf den hellige begyndte, og andre hans rette Efterkommere have samtykt imellem Kongen og dem som boe i Landet, med begge deres Samtykke, og med gode Mænds Raad at forbedre dem, efter den Forstand, som Gud mig forleener. Kongen bør ikke allene holde dem denne Eed, som da ere paa Tinget hos ham, men ogsaa alle dem der ere hannem underdanige, fødte og ufødte. Den Tid han bliver kronet, skal han sværge Folket Lov og Ret, med den Eedsform, som hører til Kongens Vielse.

Cap. VIII.

Om Hertugs eller Jarls Eed.

Om Hertug eller Jarl ere til, da skulle de denne Eed sværge paa det Ting hvor Kongen bliver givet Konge-Navn: Dertil legger jeg Haand paa Helligdomme, og det vidner jeg for Gud, at jeg vil være min Herre N. Norges Konge huld og tro,

E 2

baade

baade hemmelig og aabenbare, og det Lehn, som han mig betroer, skal jeg trolig forestaae, med den Lydighed og Tienstvillighed, som Kong Magnus Kong Haagens Son imellem Kongen og Hertug eller Jarl forordnede. Jeg vil vise ham ald den Lydighed, som en god Hertug eller Jarl bor at vise en god Konge. Styrke skal jeg hannem og hans Rige, baade med gode Raad og ald mit Styrke. Jeg skal holde alle de Eeder, som Kongen haver lovet alt Landsfolket, efter den Forstand som Gud mig forlehner. Gud være mig saa huld, som jeg siger sandt, og vred om jeg lyver. (1)

Cap. IX.

Om Lænsmand og Hoffstyreres Eed.

Lænsmand og Hoffstyrere skulle sværge denne Eed: Dertil legger jeg Haand paa Helligdomme, og det vidner jeg for Gud, at jeg skal være min Herre N. Norges Konge huld og tro, baade lønligen og aabenbare. Jeg skal styrke hannem og hans Rige, baade med hulde Raad og ald min Styrke. Jeg skal holde alle de Eeder som Kongen haver lovet heele Landsfolket, efter den Forstand og Skionksomhed, som Gud mig forlehner. Gud være mig huld om jeg sandt siger, vred om jeg lyver.

Cap.

(1) confr. Christ. IV. N. L. Tings. B. 11 Cap.

Cap. X.

Om Lavmændenes Eed.

Lavmændene skulle sværge denne Eed, naar Kongen selv vil: Dertil legger jeg Haand paa den hellig Bog, og det vidner jeg for Gud, at jeg skal være min Herre N. Norges Konge huld og tro, den Lov skal jeg forkynde de Mænd, hvilke min Herre forordner under mit Lavdomme, som Kong Oluf den hellige begyndte og andre hans rette Efterkommere have samtykt med dem som Landet behoe. Men alle vegne hvor Lov-Bogen ikke tydeligen sætter, da skal jeg saaledes domme udi enhver Mands Sag, som jeg vil svare for Gud paa Domme-Dag at rettest er efter min Samvittighed, dog med de vittigste Mands Raad og Samtykke, som da ere hos mig tilstede, saavel for den Fattige som for den Rige, for den Uunge som for den Gamle, for den Skyldige som for den Uskyldige, for den Beslægtede som for den der ikke er i Slægt med mig. Gud være mig saa huld, som jeg siger sandt, vred om jeg lyver. (1)

Cap. XI.

Om Bondens Eedsform.

Men at Bonderne og Almuen kand vide sig besto mere forpligtet til Troskab, Underdanighed

C 3

og

(1) conf. Christian IV. N. L. Tings B. 11 Cap. Udi Christ. V. Norske Lov findes Dommer-Edens Formular anført bag udi Lov-Bogen.

og Lybighed imod Kongen, da skulde de saa mange af hvert Fylke (Herret) som Kongen behager, gjøre saadanne Fed. Dertil legger jeg Haand paa Helligdomme og det vidner jeg for Gud, at jeg skal være min Herre N. Norges Konge huld og tro, haade lønligen og aabenbare, af al min Magt og Formue, som en god Undersaat bør imod en god Konge være. Jeg skal vise ham al lovlig Tieneste og ret Underdanighed efter de Love og Anordninger, som den hellig Kong Oluf skiftede, og andre hans rette Efterkommere have nu samtykt, imellem Kongen og Bønderne, og dem som Landet behøve, med begges Samtykke, Gud være mig saa huld som jeg siger sandt, vred om jeg lyver. For denne Fed stager jeg til Ansvar, og alle de som ere i Norges Konges Rige fødte og ufødte, saa mange som bør nyde Kongens Fed. Saa ere og ikke alleene de som selv sværge, pligtige at holde denne Fed, men ogsaa alle de, som ere Kongen Underdanighed skyldige, fødte og ufødte. Saa ere og alle i Landet skyldige til Trofskab imod deres Konge, dog de ikke alle paa Tinget sværge hannem Trofskabs Fed; Thi Norges Konge er lige skyldig at forhielpe dem til rette Sager der sidde hjemme, som hine der ere paa Tinget hos ham, naar han lover og sværger at holde og domme Lov og Ret over alle sine Undersaatter. Det skulde og alle vide, at Kongen er lige saa fuldt forbunden at gjøre det Barn Ret, som bliver født udi det sidste Aar eller sidste Dag af hans Regiering,

giering, (1) som de Mænd han gjorde Eed paa første Ting. Tilgemaade ere og alle hannem til al lovlig Underdanighed forpligtede, som ville nyde Eoven og være den værd. Men Kongen og Biskopperne, lærde Mænd, Baroner og Almuen med dem, skulle følge det hellige Kors og Helligdommene igien til Kirken. Derefter gaaer Kongen til Alteret, og tager der imod Bellsignelsen, og gaaer siden til Herberge, hvorthen alle de beste Mænd bør hannem følge. (2)

Cap. XII.

Hofmænds Lov.

Sngen af dem som har svoret Kongen Eed maa drage bort fra Kongen uden hans Forlov, hvo som uden Tilladelse reiser bort, holder ikke den Eed han har svoret Kongen, og raader da Kongen for, enten han skal blive i Kongens Tieneste eller ikke; Men Kongen bør gierne at give den Forlov, som det nødvendig behøver, om der er Fred i Landet, men behøver Kongen hans Tieneste paa den Tid han behøver at reise hjem, da staaer det i Kongens Magt at give hannem Tilladelse, og bør ham forelægges en vis Dag naar han skal komme igien, da bør han og komme til den fastsatte Dag uden høyt nødvendige Forsald. Nu har han Forsald, da

C 4

skal

(1) nogle Exemplarer sige: paa den sidste Vinter af Kongens Livs Tid.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Tingsb. 11 Cap.

skal Kongen og gode Mænd med hannem, med Medlidenhed og Miskundhed, kiende paa hans Forsald. Det er Hofmænds Pligt, som deres Eed tilholder dem, at være billig imod alle sine Naboer og bøde til enhver for sine Misgierninger, forend de komme for Kongen; thi de ere Meeneedere om de ikke bøde, besynderlig til dem som ere mindre mægtige.

Foruretter en Hofliener nogen af Kongens Undersaatter mod Loven, og vil ikke efter Sysselmanens Raad eller Lavmandens Dom bøde for sig, da mister han forvist sin Plads i Tienesten, saasom han brød baade Kongens og sin egen Eed, men Sysselmanen skal skrive Sagens Omstændighed til Kongen. Og gjør da Kongen som han vil med gode Mænds Raadsforsel.

Alle de Sager som Kongens Folk bør søge i Herredet eller Bærg, skulle begyndes og udføres efter Lands Lov, og dertil ere alle deres Stalbrødre pligtige at forhielpe dem; men vil de paa anden Maade end Loven tilholde, forfølge sin Sag, da bør alle de andre sige sig derfra for deres Eeds Skyld. Men paa alle de Steder hvor Kongens Folk have ret Sag at søge, da ere alle Kongens Mænd (alle de som ere i Kongens Tieneste) skyldige at forhielpe dem efter Loven uden Hestighed.

Her

NB. dette Capitel som ikke findes i den trykte Lovbog, er oversat efter M. S.

Her begyndes den Anden Part af Lov-Bogen,
som handler om Undersaatternes Pligt
imod Kongen og Skattgiæld.

Cap. I.

I vor Herres Jesu Christi Navn, som er vor Forsvar og Varetægt, Liv og Salighed, skulde vi ingenlunde nægte vor Konge eller hans lovlige Ombudsmand den underdanige Pligt, som vi have hannem lovet. Nemlig: at enhver Bonde er skyldig at betale Skat og Tingreise-Løn, som eyer for sig selv, og for enhver af sine Tieneste-Folk, en Koe eller Koes Vædd, Stib eller Ræt, og derforuden et Og, Dre eller Hors, og alle de Redskaber som til Huusgeraad ere nødvendige. Men hans Tieneste-Folk ere alle de som han bor forsørge, og alle de Arbejdere, som dem til Tieneste nødvendig behøves. Det som enhver Bonde skal betale er 20 Alen, hvoraf Kongen tilkommer 10 Alen, men de 10, som Kongen sætter over Syffelet, for at betale af den Deel, Tingreise-Løn kaldet, efter som Lov-Bogen byder. Saa skal og enhver ledig Person, Karl eller Qvinde, betale Skat, dog han ingen Huusholdning haver, naar han eyer selv 10 Hundrede uden Giæld.

Kong Haagens Rette-Bod.

Dg han eyer et Hundrede for hver Umyndig, som han bør forsyge, og et Hundrede tilovers.

Naar enten Husbonden eller hans Kone bort-
daer, og enten Fader og Dotter, eller Sødsfende,
eller Moder og Son, eller andre Arvinger boe
sammen, da skal af det Boeskab aldrig betales over
engang 20 Allen, hvad enten Boeskabet er meere
eller mindre. Men den af dem som med sin Part
bortviger, bør, som før er meldt, betale. En-
hver som dette ikke uden Forsald betaler, førend
Mænd ride til Lavtinget, bøde 6 Ore til Kongen.
Denne Skat skal betales i Badmel og i ald Skind-
Bahre, i Uld og Drehud, der hvor han for næste
Fardage havde hjemme, dog han siden flytter an-
densteds hen.

Kong Haagens Rette-Bod.

Den skal betale Skat som setter sig ned at boe,
men ikke den som holder op dermed, hvis han
eyer mindre Gods end til 10 Hundrede uden Gield
og sine Umyndiges Ophold.

Cap. II.

Paa hvad Tider Skatt bør inddrives.

Saa er vedtaget (1) at Sysselmanen maa ikke
reise om Sysslet at inddrive Skatter, med
flere

(1) M. So er i Laug tæket, 3: saaledes er i Loven vedtaget.

flere end 10 Mænd. Paa disse Tider bør Skatter her i Landet ikke kræves: Fra den Tid Lav-Tinget holdes til Mariæ Misse den sidste (d. 8 September), fra Mortens Misse (11 November) til Hallwards Misse (d. 15 May), og bør Sysselmanen reise i en Maaned om Østerdeelen af Landet, fra Hallwards Misse og frem til Lavtingets Tider, og en Maaned imellem Mariæ Misse den sidste og Mortens Misse, ligeledes paa disse Tider udi de andre Landets Fierdinge, naar Sysselmanen vil, hvert Aar, uden Bønderne selv begiære, eller Nødvendigheder det udkræve, at Ting bliver østere holdt, og skal Sysselmanen reise om Norderdeelen een Maaned, om Sønderdeelen ligeledes, og om Vesterdeelen 6 Uger, efterat han kommer hjem i sit Syssel, endskiont der ere flere end een Sysselman i hver Deel. Sysselmændenes Fuldmægtige maa ikke være over 4 i hver Deel, og ikke over to, naar Sysselmanen boer i den samme Fierding af Landet.

Kong Haagens Rette-Bod.

Det er forbudet, at de blive Lænsmand (eller Sysselmænd) som ikke ere formuende, at betale igien det de vrangeligen tage, med mindre Bønderne samtykke anderledes.

Cap. III.

Om fremmede Mænds Rettigheder.

Om Fremmede vanære eller bestemme nogen eller nogens Frænde-Qvinder, eller for hvad
 Marjag

Narsag vore Landsmænd have at søge sin Ret imod Fremmede, da er det vel om de imellem sig selv forliges, ellers maa den Forurettede klage det for Sysselmannden.

Kong Haagens Rette-Bod.

Men han (Sysselmannden) skal have tildømt ham Bøder af den Fremmede som forsaae sig, for Olufs Wisse den første (den 29 Julii) ligeledes bør Fremmede nyde Ret, hvis de blive mishandlede. Men forsommer Sysselmannden at skaffe den Mishandlede sin Ret, da skal han svare til Straffen, og bør Landmanden med skionsomme Mænd dømme dem imellem, og maa han da tage saa meget som hannem tildømmes af de Tingreise Lon, som han ere nærmest, og Sysselmannden med Rette tilkomme, indtil han har saaet hvad han bør have; men Sysselmannden skal selv indkræve sit igien af den anden eller miste det. Hvilken Styrmand som dem bortfører imod Forbud, skal bøde 4 Mark, hvad enten han eene er Narsag dertil eller flere, de Bøder til Kongen bør indkræves i Norge, eftersom Sysselmannden her i Landet ikke ville giøre Ret herudi.

Kong Haagens Rette-Bod.

Det er og aldeles forbudet, at Styrmand eller Landsmænd maae indgaae med hinanden, under Straf, at kiøbe eller sælge sine Vahrer dyrere, end de som handle sammen blive eenige om. Hvo
derom

derom bliver overbediset, svare flige Bøder til Kongen, som han satte sine Væhrer høiere end tilbørligt var.

Kong Erichs Rette-Bod.

Til Skib skal alle stævnes for og efter Høeavling, for at handle med Kiøbmand, og skal der Haand til anden sælge.

Kong Erichs Rette-Bod.

Angaaende Giæld til Kiøbmandene, da skal for hvert Hundrede, som uden Forsald ikke er betalt til Olufs Wisse, den første, bødes en halv Mark, Halvparten til Kongen og Halvparten til Giældeneren.

Her begyndes Mannhelge-Balken, (1) som er den Tredie Part af Lov-Bogen.

Cap. I.

Om Penge-Straf og Bøder for Kongens
Undersaatters Mord.

Det er først i vor Mannhelge at enhver vor Landsmænd udi hele Norges Konges Rige skal være fred-

(2) Mannhelge-Balken, 3: den Part om enhveres Sikkerheds Rettighed.

fredhellig, den eene mod den anden, uden Lands og inden. Men om nogen dræber anden Mand, enten Mand's Person dræber en Qvinde, eller Qvinde Mand's Person, da være den landflygtig, Kongen tilkommer Undersaatters Boder, 13 Marker af Manddraberens Gods eller Eyendom, undtagen han begaaer skammeligt (1) Drab eller gjør Misdingsværk. Om Lord bliver for Undersaatters Mord betalt, da skulle Manddraberens Arvinger, have den inden 10 Aar indløst, om de ville, men Arvingen skal tage den Fredløses Gods i Forvaring. (2) Tolv forstandige Mand, dertil af Rette's Betienter (Sysselmanen) lovligen kaldede, skulle domme til een den Udbodes Arving, saadanne Boder, som de efter Loven finde at være rettest for Gud, som Omstændighederne og Sagens Beskaffenhed er til. Men alle andre Frænde-Boder og Tiltale ophæves, saa at ingen af deres Frænder kræve eller betale over det her anordnes.

Kong Erichs Rette-Bod.

Hver Bonde tilkommer de halve Boder efter sin Hustrue. Men om Manddraberens Gods strekker sig ikke til de Boder som Kongen og andre tilkommer, da skal hver miste efter Proportion og Formuens Beskaffenhed. Hvo som gjør herimod
haver

(1) confr. Christ. IV. N. L. Mannhelge-B. 1 Cap. Christ. V. N. L. 6 B. 6 Cap. 1 Art.

(2) Christ. IV. N. L. ibid.

haber forbrudt Guds og Fred, Land og Løsøre, og kand derefter aldrig bøde for sig, ligeledes alle de, som raade hannem at bryde eller giøre imod denne Anordning. Urvingen maa ikke sælge den Landflygtiges Jorde-Gods, saa længe han lever, men betale skal han af Jorde-Godset al lovlig Bield, naar Løsøre ere ikke til. Nu kand det hændes sig at Kongen giver nogen Maanddraber Landsvift, for medelst Hovdingers eller andre gode Mænds Forbøn, eller han selv kommer til Kongen, og faaer Raade hos ham, da skal han saaledes kiøbe sig Fred med Kongen, som Kongens Raade er til, og bøde det resterende til den Tid og med de Bilkaar som gode Mænd see at han kand taale, undtagen alle Bøder ere tilforn udbetalte. Siden skal deres Sag, som efterleve, gaae til Forligelse, efter gode Mænds Dom. Men de som forvarede hans Gods imedens han var i Landflygtighed, (1) skal levere ham det tilbage, Jorder og Løsøre, undtagen Landfkyldene, ligesom de det aannammede. (2)

Cap. II.

Om grovt Mord og Ridingsverk.

Jord forbrydes ikke, undtagen man begaaer skammeligt Drab eller gjør Ridingsverk. (3) Dette er det største Ridingsverk, om nogen forraader fra sin

(1) M. imedens han er Udenlands og i Landflygtighed.

(2) Christ. IV. R. L. ibid. 1 Cap.

(3) confr. Chr. V. R. L. 1 B. 22 Cap. 12 Art.

sin Konge Land eller Følk. End om Kongen beskylde nogen for Landsforræderie, da skal han udnævne en Mand af sit Hof, som er af lige Stand med den Beskyldte. Men bør en Arvbaaren Mand svare for den Sag, da skal af Hoffet udnævnes en Bonde-Son, om han er til, som have Kongens Brev og Indsegl til at søge den Sag efter Loven. Men den er Arvbaaren, som er kommen til al Ret.

Det er og Riddersverk, om man dræber nogen paa Fredsteder eller imod Troe og Love. Ullvegne hvor man har Skadebod at indkræve, for sig selv eller andre Umyndige eller Fuldmyndige, hvis Fuldmagt han efter Loven haver, eller er deres Arving, og alle de som man selv tager Ret paa efter Loven, eller han haver lovlig Fuldmagt dertil, da skal han selv sette Fred og Tryghed med Ridner og holde trolig. Alle Frænder ere under den samme Fred og Tryghed, ligesom de selv havde sat den.

Det er og Riddersverk, om man dræber Ladvanden for ret Kiendelse der er beskiftet at sige Lov iblant Følk, thi den nedfælder (eller det krænkter) Folkets Ret, eftersom Ladvanden er lige pligtig at domme Ret for den Fattige, som for den Rige, over hvilke han er beskiftet. Det er og Riddersverk at myrde nogen. Det er og Riddersverk at brænde nogen inde. Det er og Riddersverk at hevne en Tyn. Det er og Riddersverk, om man hugger Haand eller Fod af nogen, eller stinger hans

hans Dye ud, eller skær ham Tungen bort, eller gilder ham, eller skader med fri Forsæt. De som forsvare disse Følkes Gierninger, ere lige saa Strafsældige, som den der gior, undtagen Kongen lader straffe for at rense Landet. Men om saadant skeer udi Slagsmaal, da forholdes dermed, eftersom Kongens Ombudsmand anordner med de beste Mænds Raad. (1) Hvo som dræber sin Fader eller Son, Broder eller Moder, Dotter eller Søster, han kand ikke bøde for sig, med mindre han gior det udi Raseri. Saa og om Manden dræber sin Hustru, eller Hustruen sin Mand, det er ubødelig Sag. Derfor maa ikke heller bødes, om man dræber nogen i sit Huus, eller ude paa den giødede Græsmark, eller inden for det Giarde, som er omkring hans Alger eller Eng, hiemme ved hans Huus, eller der paa Veyen til eller fra, undtagen det skeer af Nødværge. (2) Ligeledes de som udi saadanne Skelmistykker findes, at de løbe bort med andres Egte-Koner, (3) de kand ikke bøde for sig, men baade for Kong og Karl værdisge at ihjelslaaes, hvor de findes. (4) De Mænd som lade deres Liv, for det de legge sig ude paa

Ty

(1) M. og M. S. da skal dermed forholdes efter som Kongen selv anordner med de beste Mænds Raad. confr. Christ. V. R. L. 6 B. 7 Cap. 1 Art.

(2) confr. Chr. V. R. L. 6 B. 9 Cap. 1 Art.

(3) nogle Exemplarier legge dertil; eller Frænde-Quinder.

(4) Christ. V. R. L. 6 B. 9 Cap. 9 Art.

Tyveri eller Ran, hvad enten de røbe til Lands eller Bands, saa og for Mord og udbiske Gjerninger, Trolddom og al Slags Spaakunst, og de som legge sig ude for at opvække Trold, eller bedrive Hedenskab. Ligeledes de som lade sig kiope for Penge, at dræbe de Mand, som de have ingen Sager imod, med mindre Kongen (1) lader straffe for Fred og Landets Nenselse. Saa og de som borttage Qvinder imod deres Villie med Ran eller som Krigs-Fanger, imod Guds og Menneskens Love, hvad enten de tage andre Mands Ægte-Koner, Frænde-Qvinder eller Døttre, imod deres Formynderes og deres egen Villie, omvendt imod deres Villie kand forandres naar de omgaaes hinanden. Ogsaa de som hævne disse ubodelige Mand, eller fordre Bod for dem, saa at det kand med Vidner bekræftes, da have de forbrudt Guds og Fred, Land og Eosore. Og ere de alle fredhellige som værge sit Guds, Ægte-Koner eller Frænde-Qvinder for dem, men de som eftersøge ere alle ugilde (skuldige, fredløse) baade for Kong og Karl, hvad enten de faae Saar eller Bane. Det er og ubodelig Sag, om nogen forfalster Kongens (2) Brev eller Indsegl, eller Kongens Mynt i Norge. (3) Det er og ubodelig Sag om nogen dræber den Mand, som haver Kongens Brev og Indsegl for sig

(1) M. og M. S. med mindre Kongen og hans Ombudsmand ic.

(2) M. Vor Konges Brev eller Indsegl.

(3) confr. R. L. 6 B. 4 E. 10 Art.

sig om Fred i Landet, eller til sin Sags Forsvar, om den der dræbte hannem vidste det. Det er og ubodelig Sag, om nogen tager en Kone med Vold, naar tvende lovlige Vidner bekræfte, at det er sandt. Nu ere dertil ikke lovlige Vidner, men hun siger sig at være voldtagen, og det den samme Dag, da domme 12 de fornuftigste Mænd eftersom dem synes at være rimeligst, (1) og hvilket de meene det sandfærdigste. Men endskjønt Konen faaer sig værget for sin Mandhaftigheds Skyld, saa at han ikke faaer sin Villie frem, da bør han dog ikke undgaae Straf efter Dom, om det bevises at han havde fuldkommen Villie dertil, dog beholder han Livet. (2) Om nogen med lovlige Vidner (3) finder en anden paa sin Kone, da betale han fulde Mands Boder til Bonden, ligesom han er Mand til, der belaae Qvinden, om han da var sagesløs bleven dræbt. Men halve Mands Boder, om han treffer ham paa sin Moder, Dotter eller Søster, der ikke selv have Egtemænd. Disse Boder skulde dommes af 12 forstandige Mænd, dertil af Retsens Betienter lovligen udnævnte. (4)

S 2

Cap.

- (1) M. S. eptir því sem heim þittir skinsendrar Lykinde tilbera. 3: eftersom de see den fornuftigste Rimelighed til.
- (2) confr. Chr. V. N. L. 6 B. 13 Cap. 18. 19 Art.
- (3) M. med tvende lovlige Vidner.
- (4) dette Capitel er ligelydende med Christian IV. N. L. Mannhelge-Balken 2 og 3 Cap.

Cap. III.

Om Ransmand.

Nu rode Mand eller Hærie, da ere alle skyldige at eftersette dem, som Sysselmannden eller den som Ran og Herverk paafores, dertil udnævne, undtagen de ere udi fierde Led (1) i Frændskab eller Svogerskab med dem, hvad heller de flygte i Tilster, Hølmie eller Skandse, eller de ere paa Skibe, og i hvor helst de som Herverk gjorde have sin Tilflugt. Hvo der ikke setter efter dem, naar han bliver lobligen tilsagt, bøde 6 Ore til Kongen. Det er Herverk, naar Mand tage andres Gods i mod deres Villie, slaae, binde eller saare dennem. Om Mand roe et Skib bemandet til en Bonde, eller en Hob Folk gaaer til hans Gaard, og antast ham med Vold, eller bryde ind i hans Huus, og borttage hans Gods, det er fredløs Gierning. Men den af dem, som vil blive i Landet, skal bringe tilbage alt Bondens Gods, som de borttog, og betale 10 Marker til Kongen, (2) men den som Ran og Herverk paafoer, fuld Rettighed efter 12 Mænds Dom, eller være landsflygtig.

Cap.

(1) M. S. udi fierde Led eller nærmere.

(2) nogle Exemplarier legge hertil: enn hver er hønsum veiter Lid til, sekur Mørk vid Kong, o: men hvo som givr ham Bisland herudi, bøde en Mark til Kongen.

Cap. IV.

Om Eftergivelse paa ubodelige Sager.

Alle vegne efter de Norske Love, som Kong Oluf den Hellige udgav, og hans rette Efterkommere siden have samtykket, at naar nogen begaaer skammeligt Drab og Modingsverk, da bør han være landfugtig og fredløs, og have forbrudt Guds og Fred, Land og Løsøre, tilmed Odels Jorder, og komme aldrig i Landet siden, med mindre han siger sandfærdige Krigs-Tidender, som Landsmænd ikke tilforn vidste, da maa han blive i Landet, med sligt Fred-Køb og den Mistund som Kongen vil vise. (1) Men for Landets Fattigdoms Skyld, og dernæst fordi den gamle Lov-Bog melder meget om, at den Landfugtiges fattige Frænder maa nyde Halvdeelen af alt det han eyede, da giøre Vi saadan medlidende Anordning til ævig Tid, angaaende alle ubodelige Sager, undtagen Landsforraderi og Herre-Evig imod Kongen, dermed skal forholdes efter som Lov-Bogen udviser, at den Fredløses lovlige Arving skal tage Hælden imod Kongen, baade Jordegods og Løsøre, at de desto bedre af det Guds Land hielpe den Landfugtiges lovlige Umyndige, endskiont det hidindtil haver ikke været efter Loven iagttaget. Dog med de Billaar, at om nogen begaaer slige ubodelige Gjerninger, som Gud lade ikke skee, da skal forst

D 3

alle

(3) confr. Christ. IV. R. L. MannhelgesB. 4 Cap.

alle Bøder udbetales, men er Godset mindre end at det udgjør Undersaatters Bøder (eller 13 Marker) da skal for enhver asfortes efter Proportion (eller Antals Regning) og Godsets Mængde. Men ingensteds skal Kongen eller Arvingen tage Manddraberens Gods eller andet confisqueret Gods, for end al beviislig Gield, som blev gjort førend Eyermanden faldt i den Sag, er udbetalt (1) Om nogen myrder sig selv, da faaer Arvingen Halvparten af hans Gods, med de Vilkaar, som om andre ubodelige Sager gielder, men Halvparten skal være udi Kongens Ombudsmands Forvaring, og heroe paa den Miskund, som Kongen efter Omständigheder vil gjøre. (2) Ingen maa paa een gang meere Gods forbryde, end det som han eyer paa den Tid. End om nogen tilfalder Arv imedens han er landsflygtig, da skal hans Frænder tage imod den, og hvis Kongen under hannem Landsvist, da skulle hans Frænder give hannem det alt tilbage, med sliig Vilkaar, som de det imodtog, og han eyede, da han blev landsflygtig. Men Frænder ere ikke pliptige at give det tilbage, som han eyede eller arvede, og mistede formedelst skammelig Drab eller Ridingsverk, alleeneste det som hannem siden er ved Arv tilfalden. (3)

Cap.

(1) confr. Christ. IV. R. L. Mannhelge-Balken 11 Cap. Christ. V. R. L. 1 B. 22 Cap. 19 Art.

(2) confr. Chr. V. R. L. 6 B. 6 Cap. 21 Art.

(3) confr. Christ. IV. R. L. Mannhelge-B. 4 Cap.

Cap. V.

Om nogen sælger en Mand bort af Landet.

Sælger nogen en fri Mand bort af Landet, bøde 13 Markker til Kongen, og skaffe Manden i Landet igien, og bøde hannem sig Ret, som han er af Stand til, efter lovlig 12 Mænds Dom. Men fand han ikke skaffe ham tilbage, da betale han den Mand med fuld Betaling, eftersom han var Mand til; Nægter han det, da nægte med 6 Mænds Eed. (1)

Cap. VI.

Om nogen huuser fredløs Mand.

Huuser nogen eller haler landflygtig Mand, ader eller drikket med hannem, være sig Bonde eller nogen anden, bøde til Kongen for den første Nat en Mark, to for to Nætter, men bliver han tre Nætter hos ham, efterat han er giort fredløs, inden det Herret, da bøde 13 Markker til Kongen, undtagen den som huuser hannem veed ikke at han er fredløs. (2) Dens Sag, som huuser, fand aldrig blive større end den andens var, da han blev dømt landflygtig. Syffelmanden er pligtig at kundgiøre hans Landflygtighed paa Tinget, den samme Dag han veed at han haver begaaet fredløs Gierning. (3)

D 4

Cap.

(1) confr. Christ. IV. R. L. Mannhelge-B. 5 Cap.

(2) confr. Christ. V. R. L. 1 B. 22 Cap. 16 Act.

(3) Christ. IV. R. L. Mannhelge-B. 6 Cap.

Cap. VII.

Om nogen bliver saaret paa Ting.

Bliver nogen hugget, qvæst eller saaret paa Ting eller Samqvem, da skal alle Mænd efterrette Misdæderen til Skovs eller Skibs, Fjelds eller Strands, (1) hvo som hannem ikke efterretter, bøde halv Mark til Kongen, ligesaa den som hannem efterretter og vil ikke gribe ham, endskiont han fand, og det fand lovlig bevises. Ere ingen Vidner dertil, da nægte det med sin Fed. Slagtinge eller Svogere i fjerde Led eller nærmere, ere ikke skyldige (2) hannem at efterrette, uden de selv ville. Hvo som beviser Manddræberen Hielp, skal være fredløs, undtagen han kiender ham ikke, hvilket han skal med Fed bekræfte.

Bliver nogen saaret paa Ting eller Samqvem, og alle sætte efter Manddræberen til Fjelds eller Strands, Skovs eller Skibs, og bliver han greben, da om han vil værge sig med Loven, skal han nedlegge sine Baaben, og er han da fredhellig, saa længe den Saarede lever; Dog skal man binde ham og føre til Sysselmanen, som bør forvare ham, eller hans Fuldmægtig, hvis han bliver hannem tilfort. Behøver Sysselmanen Hielp til at vogte ham, da udnævne dertil saa mange af de nærmeste Bønder som han behøver. Men slipper han bort
fra

(1) confr. Chr. V. N. L. 6 B. 6 Cap. 13 Art.

(2) M. skyldige efter Loven.

fra Sysselmannden, og den Saarede døer, da er Sysselmannden selv i Borgen, til Kongens Rensdelse, som derudi efter Sagens Beskaffenhed anordner, med de beste Mands Raad, som dertil blive udnævne. Nægter Sysselmannden at tage imod ham, da skulle de have Vidner dertil, og sætte ham bunden i hans Gaard, (1) det gielder ham det samme, uden nogen med Bold tager ham bort. Alle vegne hvor Sysselmannden tager den Landsflygtiges Gods, da skal han skaffe Mand til at revse ham efter Tingmændenes Dom. Bønderne ere pligtige at følge Misbaderen til Straffen, hvis som ikke vil følge, bøde en halv Mark til Kongen. (2)

Cap. VIII.

Om gale Menneffers Gierninger.

Sm en gal Mand bryder ud af Baand, og bliver Mands Bane, da bødes af hans Foruue, om han eyer nogen, fulde Boder. Men eyer han intet Gods, og kommer siden til sin Forstand, da skal han fare bort af Landet, (3) indtil han haver betalt fulde Boder for sig. See Mand Naseri paa nogen, da kand de binde ham, hvis som vil, føre ham til Tinge, og tilbyde ham hans Frænder, løse ham der siden og sige ham af sin Ansvar, og

D 5

tage

(1) M. S. Ombudsmandens Gaard.

(2) confr. Christ. IV. R. L. Mannhelge-B. 7 Cap.

(3) være landsflygtig til Norge.

tage for sin Omkostning rigtig af den Galnes Gods, om der findes noget. Alle galne Mand maa Mand uden Paatale sætte i Forvaring. Gal Mand er sin Arvings umyndig, dog ikke førend Arvingen veed at han er gal, og maa han sætte ham i Baand, om han vil. Men beskylder Sagsøgeren den galne Mands Arving for, at han ikke vil vogte ham, da bærge sig med Eed. Saarer en gal Mand nogen, da bær hans Arving betale Lægelsen og Saarbøder, af den Galnes Gods, men Kongen tilkommer intet deraf. Men da ansees noget for gal Mands Gieruing, naar han bryder ud af Baand, eller fornuf-tige Mand skionne eller vide (1) at han virkelig er rasende. (2)

Cap. IX.

Hvem der skal være Banemand.

Den skal blive Banemand, som de næst boende bær Vidne om, og sige Drabet paa Hænderne, og kand han ikke med Eed befrie sig, med mindre han haver været den Dag, som Drabet skeede, saa langt borte, at han ikke kunde to gange samme Dag reise der imellem, frem og tilbage, og var han da i Kirke eller paa Ting, i Forsamling, eller paa Skib, da maa 12 fri og fuldmyndige Mand, som hos ham vare tilstede, befrie ham derfra

(1) M. eller see at han et gal.

(2) confr. Christ. IV. R. 2. Mannhelge-Balken 8 Cap. Christ. V. R. 2. 1 B. 17 Cap. 7 Art.

derfra med deres Bidnessbyrd. (1) Er han ikke paa nogen af disse Steder, men dog saa langt borte, som meldt er, da kand han værge sig med Tylster Eed. Kunde de næstboende Mænd ikke komme til Tinget, ser at aflegge deres Bidnessbyrd herom, for nogen Nødvendigheds Skyld, da skulle tvende Mænd be-eedige deres Bidnessbyrd paa Tinget. Bliver nogen saaret, og han kand tale, naar Mænd finde ham, da skal den være hans Banemand, som han først udlegger, om han ellers taler af Forstand, og kiender ham, og kommer den Saarede's Udsigende be-eediget frem paa første Ting, med mindre hin befrier sig med Tylster Eed. (2)

Cap. X.

Om Drabs Forkyndelse.

Dorder nogen dræbt, da bliver den Banemand, som offentlig vedgaaer Drabet. Men det skal han sige samme Dag inden Herredet, og nævne sig ved Navn, og hvor han laae om Natten, tilligemed det Herret, som han er fra, det skal han sige for fri og fuldmyndige Mænd, og bør det paa Orvar-Ting (3) bekiendtgjøres, hvor han laae om Nat-

(1) confr. Christ. V. N. 2. 6 B. 6 Cap. 16 Art.

(2) confr. Christ. IV. N. 2. Mannhelge-Balken 9 Cap. Christ. V. N. 2. 6 B. 6 Cap. 15 Art.

(3) Orvar-Ting, i. e. det Ting, som sigentes til ved Or, eller Budstikke, skabt som en Pæl, der burde gaae omkring.

Natten. Husbonden skal sværge, at han nævnte sig saa ved Navn, og han var hos hannem den samme Nat. Drabs-Forkyndelsen bør og fremkomme paa Tinget. Men om nogen vil ikke bære Vidne om Drabs-Forkyndelsen, eller be-eedige Natte-Stedet, da skal den Drabtes Arving gaae til ham, og stævne ham til Ting med Femte-Stævne, at vidne der det Sandeste han veed udi den Sag, efter Loven og sin Samvittighed, og dølge intet. Vil han da ikke vidne, betale een Mark, halv til Kongen og halv til Sagsøgeren; saaledes skal med alle Vidner forholde. Disse Bøder skulle paa Femte-Ting betales, ellers dobbelt ved Execution. Manddraberen maa ikke reyse tre Gaarde forbi, fra det Sted som Drabet skeede, uden at forkynde Drabet, med mindre der findes den Drabtes Slægt eller Svoger udi fierde Leed eller nærmere, eller Manddraberens Fiender boe der, hvoraf han frygter for Livs Fare. Hvo som ikke saaledes forkyn-der Drabet, han er en Morder, og haver forbrudt Gods og Fred. Fremkomme paa forste Ting baade Drabets Forkyndelse og den Saaredes Udsigende, saaledes som nu blev sagt, bekræftet, da skal den Saaredes Udsigende staae ved Magt, men ikke Drabs Forkyndelsen, da befries Mand-Draberen fra Mord, dog han bliver landsflygtig. Kommer den Saaredes Beklændelse ikke frem paa forste Ting, men Seende- og Drabs Forkyndelses Vidne, da gielder det seende Vidne, hvis det bliver baaret paa Tinget af tvende fri og fuldmyndige Mænd;
 men

men ikke Drabets Forkyndelse. Men den Dræbtes Arving skal fare udi det Herret, hvor Manddræberen sagde sig at være, og finder han den Mand, som saa heeder, og han ræener at være den samme, men han siger Mey til, (1) da skal han stævne hannem til Tings, hvor 12 fri og fuldmyndige Mænd, dertil ikke udnævnte, bør vidne ham fri for den Gierning; men vil han ikke befrie sig, da er han skyldig i Sagen; bliver han befriet, da maa den Dodes Arving tilgaae og stævne saa mange Mænd han vil, af dem som vare tilstæde, til at giøre Tylster Eed, med forbemeldte Bilskaar. Bliver nogen saaledes slaget eller saaret, at han ikke kand tale, da skal han lade Pilen gaae omkring, og skal da det Orvar-Ting være ligesaa fuldkommen, som om Pilen havde gaaet omkring den samme Dag. Men doer han, da skal Arvingen lade Pilen gaae omkring, og stævne til Ting; men Sysselmanen, om Arvingen er ikke tilstæde. (2)

Cap. XI.

Om Bane-Raad.

Fører nogen en fri Mand ud paa Søe, Klipper, eller Udøer, og i hvorhen han fører ham, saa han vil han fanger Bane deraf, eller giver hannem Bane-Raad eller Saar, og alt det hinanden bliver til

(1) nogle Exemplarier sige: geingur ei i gieg, i. e. nægter han det ikke.

(2) confr. Christ. IV. R. 2. Mannhelge-B. 10 Cap.

til Skam eller Baniere af hans Raad. (1) Men det ere Raad, om nogen siger de Ord, eller gjør noget saadant, hvorved en anden staaer i Fare for at miste Livet, eller kand blive til Skam, om det blev fuldbyrdet, som han siger, og han vil det skeer; Han skal bøde fulde Bøder efter lovlig Doms Kiendelse, til den, som efter Loven tilkommer at søge den Sag, og desuden til Kongen, med mindre han bliver lovlig befriet. Det ere og Raad, om nogen af fri Forsæt mager det saa, at Baaben falde eller stænges af sig selv paa nogen, eller andet farligt, eller viser hannem udi Moradser, eller hvor skadelige Dyr ere fore. Ligeledes om nogen hidser en Biorn paa nogen, eller en arrig Hund, Hest, Dre, eller andre Dyr, saa han vil han faaer Skam eller Skade deraf, bøde som sagt er. (2).

Cap. XII.

Om dens Rettighed, som sin Faders Slægt ikke tilkommer.

Bliver den Mand dræbt, som sin Faders Slægt ikke tilkommer efter Loven, endskiont han siges en vis Mands Søn, da eye hans Moderne Frænder Boderne, ogsaa hans Arv. Men bliver han slaget eller skadet, da tager han Rettighed som hans Moder-Fader. (3)

Cap.

(1) confr. Christ. IV. R. L. Mannhelge-B. 10 Cap.

(2) confr. Christ. V. R. L. 6 B. 6 Cap. 11. 12 Art.

(3) Christ. IV. R. L. Mannhelge-B. 10 Cap.

Cap. XIII.

Om Vaade-Gierning.

Vaades Gierninger bor med stor Skionsomhed og Medynk ansees, under hvad Omstændighed de forarsages. Thi om nogen aarelader en anden eller legger Ild paa ham, eller andet som tiener til Lagedom, og de begge meene at blive til hans Hellsens Erholdelse, derfor bødes intet, hvad enten han faaer Skade eller Bane deraf. I alle andre Tilfælde, hvor Mænd skulle enten arbejnde til sin egen Nytte, eller hielpe andre til nyttige Ting, da er saadanne Vaades Gierninger meer at ansee, end hvor ingen Fornodenhed er til; allene Uagtsomhed og megen Uforsigtighed. Endskiont to Mænd fare i Skov tilssammen, og slipper Øyen af Skæftet for den eené imod hans Villie, paa den anden, saa han doer deraf, da bøde fierde Part af fulde Boder til den Dodes Arvinger, og bekræfte med 6 Mands Eed, at det skeede imod hans Villie. (1) Saaledes skulle Vaades Gierninger allevegne bødes, naar det gøres, som er til Nytte, hvad enten Mænd faae Saar eller Bane, imod dens Villie det gjorde, og bødes derfor intet til Kongen. Men for alle andre Vaades Gierninger, saasom om Mænd skyde eller kaste over Skib, Huus eller Højde, eller gjøre andet unødvendigt, og andre fange deraf enten Meen, Saar eller Bane, imod

(1) confr. Christ. V. M. 2. 6 B. 11 Cap. 3 Art.

dens Billie som det gjorde, skulle halve Boder betales, og nægte dog for sin Billie, med 6 Mænds Ced. (1) Til Kongen bødes i saa Fald intet; thi Kongen tilkommer intet for Baades Gierninger. Det maa ikke kaldes Baades Gierning, om nogen hugger eller slaaer til een, og rammer en anden imod hans Billie, eftersom han vilde dog gjøre nogen Ondt. (2) Holder Mand paa Baaben, og en anden raser derpaa, skades (3) eller saares deraf, da bøde efter Dom og Omstændigheder, dog aldrig over fierde Part af fulde Boder, men mindre om saa dommes. Om nogen støder en anden paa Baaben, da bøde halve Boder og bekræfte med 6 Mænds Ced, at det skeede imod hans Billie; men legger nogen sit Baaben en Steds, og holder ikke derpaa, og sværger at han meente ingen kunde faae der Skade af, da bøde intet, dog andre kommer til Skade derved, med mindre det nedfalder af sig selv; (4) er det af nogen opfæstet, da bøde den sont opfæstede, fierde Part af fulde Boder, og nægte for sin Billie med 6 Mænds Ced; men rører en anden derved, da bøde den fierde Part af de fulde Boder, og bekræfte dog med 6 Mænds Ced, at det var imod hans Billie; men den som opfæstede er

(1) confr. Christ. V. M. L. 6 B. 11 Cap. 4 Art.

(2) confr. Christ. V. M. L. 6 B. 11 Cap. 5 Art.

(3) M. bruger *steineft*, *o: blesseres*, i Steden for *skiemmet*, *o: skades*.

(4) M. *tema* skal for felle *nidur*, i. e. med mindre han selv nedfalder det.

er da fri derfor. Om man leeger, gaaer sammen i Favn at brydes, eller drages om Skind i Hænder (Skindbræt) med sin Villie, da forsvare hver sig selv, dog han i saa Fald faaer Meen eller Skade. Men den som leegede med ham, skal værge sig med 6 Mænds Eed, at det ey skeede med hans Villie, ellers bøde efter Dom. (1)

Cap. XIV.

Om Skud, Knive-Sting og Doltbæren.

Det er alle Mænd bekiendt at Dolke ere forbudne at bæres. Hvo dem bær, bøde 3 Ore til Kongen. Drager nogen Kniv til en anden, skiont han ingen Skade faaer gjort, (2) bøde fuld Rettighed til den som han sunklede ud til, efter 6 Mænds Dom, og 3 Ore til Kongen. Men stinger man en anden med Kniv, da er han fredløs, og bøde fuld Rettighed, efter 12 Mænds Dom, til den han stak, eftersom de see, at den der blev stukket, er vel holden. (3) Men Kongens Sagsøger skal tage den som stak, og føre paa Ting, og kiere der paa Tinget den samme Kniv han brugte, igiennent hans Haand, med hvilken Straf han kiober sig igien Fred af Kongen, om hin bliver ved Live, og

(1) confr. Christ. V. N. L. 6 B. 11 Cap. 6 Art.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Mannhølgæ B. 7 Cap.

(3) confr. Christ. V. N. L. 6 B. 7 C. 15, 16 Art.

og staaer selv Fare for sit eget Saar, hvordan det gaaer. Men doer den af Stinget, som sagesløs blev stukken, da fandt den som stak, dræbes og dødes. Men undkommer han, da være landsflygtig, og komme aldrig i Landet igien, undtagen Kongen synes at han gjorde dette af nogen Slags Nødvendighed; Og med Manddraberens Guds forholdes efter som tilforn er sagt, baade i Henseende til Kongens og andre Boder. Skyder nogen efter en anden, endskiont han ikke rammer, da bøde 3 Øre til Kongen, og fuld Rettighed efter 6 Mænds Dom, til den han skød efter; Saarer nogen en anden med Skud, da skal den som skød, taale samme Kæbselse, som den der stak med Kniv, og samme Bilskaar; Ligeledes om den doer, som blev skudt, da skal den, som skød, være under samme Straf, som den der stak, baade i Henseende til Kongens og andre Boders Erleggelse. (1)

Cap. XV.

Om Boder for Mænds Bid.

Det er utilbørligt at Mænd bides, som Heste eller Hunde; Men bider nogen en anden, da skal Syffelmanden tage ham fangen, og fere paa Ting, og lade bryde Fortænderne af hans Hoved, med hvilken Kæbselse han siden undgaaer at betale til Kongen for denne Sag; undtagen

Kion

(1) confr. Chr. IV. R. L. Mannhelge-B. 13 Cap.

ffionssomme Mand synes, at han var dertil nogenledes tvungen, og maa derfor frie sig med Bøder, da skal han ogsaa bøde til den som han beed, efter som 12 Mand domme, og de vil forsvare for Gud, at den er vel holden, som blev bidt. (1)

Cap. XVI.

Om Manddraberens Anholdelse.

Saa er sagt og stadfæstet over hele Landet, at om nogen dræber en anden, eller saargjør, eller begaaer de Gjerninger, hvorfor han bør at miste Liv eller Lemmer efter Loven, da skulle de som nærmet ere, eller først kunde komme til, tage den Mand, og føre fangen eller bunden til Sysselmanen; gjør de det ikke, og fand dog komme til, uden at faae af hannem Skade eller Skam, da bøde enhver en halv Mark til Kongen, undtagen Slægtinge eller Svogere i fjerde Led eller nærmere, de ere ikke pligtige at tage den Mand eller føre til Ting, uden de selv ville, Sysselmanen er skyldig at tage hannem og føre til Ting, men Bønderne at domme ham paa Tinget efter Loven. Siden bør Sysselmanen at lade ham affstraffe, efter lovlig Dom. Dette er derfor saaledes anordnet, at det maa ingen sagesløs gjøre, uden den som er Dommer af Kongen dertil beskikket; thi Loven revser, og ikke han, dog han gjør sin Pligt eftersom Loven

E 2

ham

(1) confr. Christ. V. R. L. 6 B. 7 C. 14 Art.

ham tilholder, men andre giøre det med Had og Avind, derfor skeer det ofte, at de faae først Mand-
skade, udstaae siden store Besskyldninger og megen
Penge-Straf. Hvo som anderledes giør, og det
beviseß, at han kunde giøre eftersom her bydes,
være fredløs, indtil Kongen giør derom anden An-
ordning efter Sagens Besskaffenhed, og de Aarsa-
ger og Nodvendigheder, som dreve Giernings-
Manden hertil; men haver han som paataler, ikke
Folk nok til at sætte efter Misbaderen, da skal han
sige det til Sysselmanen, og kræver Sysselmanen
Folk til Hielp, da er den skyldig en Mark (1) til
Kongen, som ikke farer, undtagen de, der udi
fierde Led eller nærmere ere beslagtede eller besvogre-
de med den Fredløse. Alle de som eftersøge ere
fredhellige, men de som værge, ere fredløse, hvad
enten de faae Saar eller Bane, og deres Huuse
uhellige, hvis de behøve at brydes. Om fredløse
Mænd løbe i øde Huuse, eller de Huuse, hvor
Mænd holde sig, som ikke ville værge dem, (2) da
fand de som eftersøge, Sagesløs, bryde Huus til
at naae dem, og bøde siden Eyermanden for Skæ-
den, eftersom 6 fornuftige Mænd ansee den. Er
Sysselmanen eller hans Fuldmægtig der nærvæ-
rende, hvor man bliver hugget, flaaet, eller saaret,
og vil han ikke sætte efter Giernings-Manden,
da

(1) M. bøde en halv Mark.

(2) andre Exemplarier sige: som ville værge dem.

da spilder han alle de Bøder, som Kongen kunde tilkomme, om nogen forsømmede at sætte efter. (1) (2)

Cap. XVII. Om Domme.

Nu efterdi Lov-Bogen paa saa mange Steder formelder, at de, som for deres Gierninger have fortient at straffes, skal føres til Ting, og dømmes efter Loven, og efter den Dom Straf paalægges; Da bør de som til Dommere blive udnævnte, grandgiveligen randsage, og med megen Skionsømhed og Lemfældighed kiende paa, om misgiort er imod en uskyldig Mand, enten for smaa, men dog nogle Marsager, eller for store, men ikke tilstrækkelige, eller for saa stor Sag, at han synes at have været fuldkommen nødt til at gjøre hvad han gjorde; Saa og om lovlig Erstatning er bleven tilbuden, eller ikke; eller det som er haardest, at den som fik Skaden, haver forlangt Bod, men intet bekommet; Saa og om Sagen har været for Rettens Betienter andraget, efterdi Lovens Kiendelse er over de Mand, som andre Sagebløse overfalde; Men derfor er Dommen tilstiftet, at der skulle Sager og Misgierninger randsages,

C 3

(1) M. hvo som ellers vilde efterføtte.

(2) confr. Christ. IV. R. 8. Mannhelge-B. 15 Cap. Christ. V. R. 8. 6 B. 6 Cap. 4, 5, 6 og 13 Art.

sages, (1) og Dommen efter Sagens Beskaffenhed
 lempes, saasom Ringmandene og Dommeren finde
 rettest for Gud, og de ville paa den yderste Dag
 for Gud efter deres Samvittighed tilsvare, men
 ikke saasom mange Daarer sige, nemlig, at de
 damme ikke andet end hvad Loven siger; thi de bor
 sandeligen svare for det som Loven dem tilliger,
 der lade onde Mennesker slippe udomte eller ustraffe-
 de, saa og om Dommeren straffer for lidet, eller
 for meget, dem som nogen Naade burde bevises;
 Formedelst Dommerens Uagtsomhed. Derpaa
 findes og mange Exempler, at de have faaet haard
 Straf af Gud, som for mildt have domt; men
 hine dog haardere, som for strengt have domt.
 Desaaarsage bor Dommerne altid at læmpe deres
 Domme, det beste de kand, om de veed Sagens
 Sammenhang lige vist paa begge Sider; thi det
 er vanskelig at stille saaledes Bagten, at den ikke
 hælder til nogen af Siderne, men jo vanskeligere
 det er, jo lykkeligere ere de, som saaledes kand
 læmpe de fire Søstre, der udi alle retfærdige Dom-
 me bor være tilstæde, at det skeer Gud til Behag,
 og Menneskene til Nytte; Disse ere: Misfandhed
 og Sandhed, Retfærdighed og Sagtmodighed.
 Misfandhed bor iagttages, at ikke Had eller Grum-
 hed kommer i Dommen: Sandhed, at ikke Løgn
 bliver frembaaren: Retfærdighed, at ret Dom
 bliver ikke vrangeligen fordreyet: Sagtmodighed
 bor iagttages, indtil retfærdig Dom falder i Sa-
 gen,

(1) M. ransaka og meta, d: randsage og betragte.

gen, at ikke Dommen af fremfusende Grumhed bliver for tidlig fældet, og derfor bør Dommerne betænke dette, at det er des gavnligere i alle Domme, jo bedre de blive afhandlede. Og at Mænd desto bedre kand vogte sig for vrange Domme, da man neppe kand tage sig vare for det som Ondt er, uden man veed det, da skal man altid erindre, at paa fire Slags Maade skeer vrange Domme, enten for Nedsels Skyld, at man frygter for den som skal dommes; eller formedelst Penge-Gierrighed, hvor man venter Gave; eller formedelst Benskab, hvor man vil hielpe sin Stalbroder; eller Brede, hvor man hader den, som man skal domme; Og er da ilde bestilt, naar disse Hore-Unger blive indtagne, men de ægte Søstre, (1) som før bleve nævnte, bortjagede. Thi ilde bliver den Dom anseet af gode Mænd, men allerverst af Gud. Det er derfor got og gavnligt, at dette Capitel bliver som oftest oplæst, naar vigtige Sager skal afhandles. Man skal og i Besynderlighed erindre, at skaffe de Mænd, som ere domte til Døden, eller at miste Lemmer, en Præst, forend de blive straffede, og give dertil god Tid, (2) thi den onde Gierning bør man hade, men elske Mennesket af naturlig Tilbøylighed, som sin Jevnechristen, dog allermest Sielen. (3)

C 4

Cap.

(1) M. har: ægte Døttre eller Søstre.

(2) confr. Christ. V. R. L. 1 B. 22 Cap. 55 Art.

(3) Om Dommere, see Christ. V. R. L. 1 B. 5 Cap.

Cap. XVIII.

Om den Medlidenhed Manddraberen
vederfares.

Gjør nogen en anden Mand Skade, eller han gjør andre Rømnings Gierninger, som Lavmanden og Sysselmanen og andre Fornuftige synes, saa megen Nødvendighed haver tvunget ham til, at han kunde derfor baade beholde Liv og Lemmer, og ham tillades at bøde derfor, baade til Arvingerne og Kongdommen, da maa han ustraffet føres af Landet til Norge, paa den Naade Kongen vil hannem bevise. Hvo som gjør en anden Skade, skal fare bort af Landet, det første ham er mueligt, dog saa at nogen Nødvendighed har tvunget ham til at begaae den Gierning, alt paa den Naade, Kongen vil ham bevise, naar han kommer for ham, angaaende hans blivende i Landet.

Kong Haagens Rette-Bod.

Det er og stadfæstet, at alle de Manddrabere som naae Kirkefred, maa sageløs flyttes til Norge, og føres der i Kirke efter Lavmandens Raad, (1) undtagen de som Kirken ikke bør holde efter Loven.

Cap.

(1) M. S. efter Lavmandens og Sysselmanens Raad.

Cap. XIX.

Om Slagsmaal paa Ting.

Om Mand slaes paa Præraae Ting, da forholdes dermed som Lov-Bogen udviser, ligeledes med Godsets Deeling, og om nogen bliver dræbt eller saaret, saa han mister Lemmer, det er som andre ubodelige Sager. Men slaes de paa andre Ting, eller Femte-Stævne, i Lavmandens Nærværelse, eller udi Brollupper, i Juleu, Skjær-Torsdag, eller Paaske-Ugen, da forøges deres Rettighed dobbelt, som faae Skade eller Saar, og Boderne til Kongen ligeledes; thi paa alle disse Steder og Tider er Fred selv sat. (1) Hvo som bliver saaret, slaet eller skændet med fuld Rettigheds Gierning (2) i hans eget Huus, dens Ret forøges dobbelt, de bør og bøde Halvpart meer til Kongen, som giøre Hiemsogelse eller bryde Huusfred, om de Saarede lever; men doe de, da ere de aldeles fredløse. (3)

Cap. XX.

Om nogen binder en fri Mand.

Binder nogen en fri Mand sagesløs, bøde 5 Marker til Kongen, og fuld Rettighed til den

E 5

Bund:

(1) confr. Christ. V. R. L. 6 B. 9 Cap. Art. 16, 17, 18, 19, 20, 22.

(2) M. S. fuld Rettigheds Ord eller Gierninger.

(3) confr. Christ. IV. R. L. Mannh. B. 14 Cap. Christ. V. R. L. 6 B. 9 Cap. 22 Art.

Bundne, efter de 12 Mænds Dom, som Dommeren lovligen dertil udnævner. En Thy fandt man sagesløs binde, og alle dem man veed at have begaaet udædiffe Gjerninger, naar han haver Vidner til, at han ikke kunde paa anden Maade fore dem til Dommeren: haver han ikke Vidner, bør han sande det med sin Eed. (1)

Cap. XXI.

Om Hug og Lemlæstelse.

Slaaer nogen en anden med vred Hu, der, hvor ikke ere Fred-Steder, med Øre, Kiep eller Steen; Det er Hug, naar man hæver det fra en anden, som man veed falder paa ham, naar han slipper det, eller og om han kaster det, som en anden faaer Hug af; Da bøde til Kongen 1 Mark for det første Slag, slaaer han derpaa et andet Slag, bøde til Kongen 2 Marker, slaaer han derpaa det Tredie, bøde til Kongen 3 Marker; slaaer han derpaa det Fierde, bøde til Kongen 5 Marker; men slaaer han derpaa det Femte, bøde til Kongen 13 Marker, og fuld Rettighed til den som fik Hug-gene, efter 12 Mænds Dom, som dertil af Dommeren blive lovligen udnævnte, hvad enten han giver et eller fleere Slag. Slaaer man nogen i Hovedet, eller hugger, styrter ham i Vand, eller hvelver Skib under ham, eller bryder hans Fartoy, saa

(1) confr. Christ. IV. R. 2. Mannh. B. 17 Cap. Chr. V. R. 2. 1 B. 17 Cap.

saa han derved kommer i Fare paa Dybet, eller saarer og lemflaester hannem, hvad enten det er Saar eller Slag, da bode for hvert 2 Markker til Kongen; og den som fik Skaden efter 12 Mands Dom, som dertil blive af Dommeren lovligen udnævnte. Det er Lemflaestelse, om man siden ikke er saa for som tilforn, eller om Haar eller Klæder ikke skule Saa- ret, at det fandt altid sees. Men vil den ikke bode, som misgjorde, naar han bliver lovligen krævet, være saa langt landskygtig, som Ringmændene domme; vil den ikke tage imod Boder, som fik Skaden, ey heller Sysselmanen, da skal han dommes fredhellig, hvad enten de tage der imod, eller ikke. Om nogen slaar, hugger, eller saarer tvende Mand, eller flere, i en Adfærd, da bode til hver af dem deres fuld Retteghed, og til Kongen som for er sagt. Men om to Mand eller flere saare eller slaar en Mand, da bode enhver for sig fulde Boder, til den, som fik Skaden, og fuld Ret til Kongen efter ovenmeldt. Om eens Saar groer til, men den andens ikke, saa han doer deraf, da er den fredløs, som gjorde det Saar, der ikke vil groe til, og bor han allene betale fulde Mands Boder, som 12 Mand domme efter Loven, og til Kongen for det hans Undersaat blev drabt. Men de som gjøre dem Bistand eller ere i Selskab eller Samtykke med dem, som agte at dræbe Folk, bor bode til Kongen og den Drabtes Arvinger, som Kongens Sysselman og 12 skionsomme Mand med hannem domme, efter Sagens Beskaffen-
hed,

hed, (1) men deres Lands-Fred beroer paa Kongens Raade. (2)

Cap. XXII.

Om Forligelse og Bøder for Misgjærninger.

Vil den ikke bøde som misgjorde, da skal den som blev misgjort imod, klage for Kongens Ombudsmand, den Kongen haver givet Rettens Magt i Hænderne, som stævner dem begge til Ting, og udnævner der 12 fornuftige Mænd at domme dem imellem, naar Sagen er bleven tilforn undersøgt, og forelegge Sale-Stævne, (Tid til Bødernes Bestaling). Vil da den som misgjorde ikke betale det som domt var, da maa det søges med Domrov og Execution. Nu vil den som misgjorde ikke bøde, men Kongens Ombudsmand forsømmer at gjøre Ret imellem dem, og den som udformet blev, hevner siden sin Skam, og bliver Hevnen større end Forbrydelsen var, det som da findes efter fornuftige Mænds Dom, mere, naar de forliges, skal gotgjøres af den som hevneede, for Halvparten, men Halvparten skal Kongens Ombudsmand betale, baade til Kongen og den som blev forurettet, fordi han forsømmede at gjøre Ret. Men hevner han

(1) Møgle Exempflere sig: Efter Lov og Bestaaffenhed. Andre: Efter lovlige Omstændigheder. Andre: Med Lov efter Omstændigheder.

(2) confr. Chr. IV. R. L. Manh. B. 17 Cap. Chr. V. R. L. 6 B. 7 Cap.

han for sig, og Hevnen bliver ikke mere end Misgjerningen var, bøde intet til Kongen for den Sag, da han begiærte Ret, og fik ikke. Men Kongens Ombudsmand skal allene betale til Kongen for den Sag, eftersom Gjerningen er til, fordi han undslog sig for at giøre Ret.

Allevegne hvor den som er bleven forurettet, klager sig for Sysselmanen, da skal han giøre den Forurettede Ret, førend han tager Kongens Boder. Og allevegne, hvor Dommen efter Sagens Beskaffenhed formilder noget for den som misgjørde, og formindsker noget for den Forurettede, der bør Kongens Ombudsmand lade falde noget af Kongens Boder, om de vil giøre Ret, thi saaledes giør Kongen selv, i Henseende til Undersaaters Boder. (1)

Cap. XXIII.

Om sinaa Slag og mindre Misgjerninger.

Om nogen river en anden, saa Blod kommer ud, eller kniber saa der bliver blaat, giver Munddass eller Næve-Hug, eller om de brydes eller slaaes med Næverne, eller hvorledes som een fælder en anden af Hesten, eller rider paa ham, eller kaster Jld paa ham, saa han brændes eller hans Haar eller Klæder, ligeledes om man stinger til nogen med Dre- eller Spyd-Skaft, af vred Hu,
da

(1) confr. Christ. IV. R. L. Mannhelge-B. 12 Cap.

da bøde til den Forurettede, efter 6 Mænds Dom, og til Kongen en halv Mark for hvert af disse anførte. Men angaaende smaa Slag, og om nogen støder en anden over Ende, eller dræber Hest under ham, eller rykker ham til eller fra sig; eller paa hvad Maade han Jordskuffer ham, eller rykker Hætten om hans Hals, eller lukker ham inde i Huus, saa han ikke kand komme ud, uden at bryde Huuset, eller hindrer hans Rejse, eller kaster Skarn eller noget vaadt paa ham, eller skærer hans Haar bort med vred Hu, og alt andet, hvor ved nogen af Alvind bliver ilde behandlet, saa at den Forurettede giver den Sag an, og have skionssomme Mand seet derpaa, da skal den som misgiorde, bøde efter lovlig 6 Mænds Dom til den som Skaden fik, og Kongen 2 Dre Solv for hvert af disse; endskiont ingen Bidner ere til, maa han dog kræve sin Ret naar han vil. Men nægter den, som er for Sagen, da nægte med 3 Mænds Eed, eller bøde som for blev meldet. (1) Løber nogen til en anden i harm Hue, og bliver holden tilbage, da bøde efter Dom til den som han løb efter, og to Dre til Kongen; Men løber man til nogen, og standser sig selv, det kaldes Argakas, (forbistrede Geberder) og bødes intet derfor til Kongen. Sag søger bor at være for enhver Sag, men ingen Sag søger maa give Sag paa en andens Vre eller Guds, undtagen Huus-Bidner følger dermed, og dog saa at der er bleven gjort Lemlæstelse, eller andre større

Saar,

(1) confr. Christ. V. N. 2. 6 B. 7 Cap. 8. 10 Art.

Saar, men ere de mindre, og den giver Sagen an, som Sagen tilhører, endskjønt han forliges siden, og lader Sagen falde, da bør dog Kongen sin Ret, og maa hans Ombudsmand indkræve den, naar de ville. Kongen eyer ingen Ret paa den, som ingen Ret eyer paa sig selv. (1)

Kong Erichs Rette-Bod.

Om nogen saarer, binder eller slaaer en anden, eller skjelder med Ord eller Gierninger, hvorfor fuld Rettighed bør bødes, og det med Vidner bekræftes, og den som Skammen skæde, begiærer lovlig Rald og Ret, men hin (Sysselmanen) nægter det, da bøde han en halv Mark, Halvparten til Kongen, og Halvparten til Sagsøgeren.

Cap. XXIV.

Om Fænnet vorder nogen til Skade.

En Tyr bliver regnet for Dye, indtil han er tre Aar gammel, og forsvares som andet Fæ. Men vorder Tyr eller Dye nogen Mand til Skade, da skal Arvingen udfordre (2) den Dye, eller Tyr, men Eghermanden, eller hans Fuldmægtig skal legge Baand paa den, og overlevere ham den. Vil Eghermanden det ikke, og føder siden den Tyr, eller Dye, da bøde til den, som Skaden fik, eller hans Ar-

(1) confr. Christ. IV. N. L. Mannh. B. 19 Cap.

(2) M. Da skal Arvingen kræve sin Rettighed.

Arvinger 10 Marker, og Oxen, eller Tyren desuden; Men Kongens Riet falder bort.

Om Hest eller Hoppe bider eller slaaer nogen Mant-, eller Rod stanger, eller Sviin hugger, da bøde den, som det Fænnet eyer, halve Saar-Bøder, indtil saa meget er bød, som Fæet, hvoraf han fik Skaden, er værd, efter 6 Mænds Dom, med mindre dem synes, at den som fik Skaden, voldte det selv, da faaer han efter Dommens Si-
gende.

Bider en Hund nogen, da skal den som blev bidt, forlange Hunden. Eyermænden bør lægge Baand paa den, og levere ham den, med mindre fornuftige Mænd synes, at den som blev bidt, voldte det selv, da have efter Dom derfor. Føder han Hunden siden, og bider den nogen oftere, da bøde som han selv havde det giort. (1)

Cap. XXV.

Om Ord som fuld Riet bødes for.

Singen, hverken Sysselmænden eller andre, maa sige det til en anden, at han har ladet bedrive Skam med sig selv (imod Naturen), med mindre 10 Mænd følge ham til Tinge, og sande hans Sag som Loven byder, og skal to sværge, men 8 sande Sagen; De to skal have Bog i Haanden, og sværge saaledes: Dertil legger han Haand paa den hellig
Bog,

(1) confr. Christ. IV. M. P. Matth. B. 10 Cap. Chr. V. M. P. 6 B. 10 Cap. 2 Art.

Bog, og siger det for Gud, at det have vi hørt, men vide ikke hvad sandt er. Mangler han disse Bidner, da bøde til Kongen 4 Marker, og til den, som han sagde Ordene, eftersom 6 Mænd der- til lovsigen udnævnte, domme. Men den som til blev talt, skal giøre tre Mænds Cød, endskiont den anden haver alle disse Bidner. End om nogen si- ger til anden Mand, at han forraader Land og Folk fra sin Konge, det maa hverken Sysselmanen eller nogen anden si, uden dermed følger Hæus- Bidner. Den som det siger, skal bøde 4 Marker til Kongen, og til den anden, som 6 fornuftige Mænd domme; Siger nogen den Skam til anden Mands Kone, at hun ligger hos andre, end sin egen Husbond, eller beskylder nogen Mands Daatter eller Søster for at ligge hos Mand, det maa ingen si, uden Hæus-Bidner følge med; ellers bøde til Kongen 4 Marker, og fuld Retti- hed til den anden, efter lovsig Dom.

Kong Haagens Rette-Bød.

Kalder nogen en anden sin Herres Forræder, U- dædiss, Morder, Tyv, Snappere, Skioge- Son, Hore-Unge, eller andre saa skammelige Ord, Bøde 4 Marker til Kongen, og til den han taled, eftersom dommes.

Kong Haagens Rette-Bod.

Alle andre Ubeqvems Ord, som dog dommes mindre, og give mindre Forargelse, skulde ved Dømt afgjøres, angaaende baade Boder til Kongen, og den som de bleve tilsalede. Men siger nogen de Ubeqvems Ord, enten til Mands- eller Qvinds- Person, som gielde disse Boder, da skal fuld Rettighed bødes til den, som de tales til, endskjønt han kommer med Huus-Bidner, med mindre han efter Loven tilkommer at søge den Sag, da er derfor ingen Boder, og saaledes skal forholdes med alle utilbørlige (1) og fuld Rettigheds Ord. (2)

Cap. XXVI.

Om falske Angivere.

Angaaende alle falske Angivere er det bekræftet, at hvo som falskeligen angiver nogen for Kongen eller Biskopen, Jarl, eller Sysselmanden, da bøde derfor som den Angivne burde bøde, om han blev skyldig i Sagen; med mindre den, som bagtalede, nægter det med 6 Mands Eed. (3) Men beskylder nogen en anden for, at han er falsk i Kongens Unaade, formedelst hans Bagvaskelse, den

(1) i Teksten bruges det Ord *Sielsmole*, som betyder Rundtalenhed.

(2) confr. Christ. IV. R. L. Mannhelge-B. 21 Cap. Christ. V. R. L. 6 B. 21 Cap.

(3) M. Lyrittar Eed, 2: 3 Mands Eed.

den bærge sig med sin Eed, eller bøde til Sagsøgeren, efter 6 Mænds Dom. Ingen kand søges for sand Angivelse. (1)

Cap. XXVII.

Om Viise = Digtere.

Digter nogen det om anden, som Mand synes at hannem maa komme til Skam eller Skændsel, og er det længere end en fjerde Deel af et Vers, (2) da skal Sagsøgeren forlange Ting, og læse det der, men hin bærge sig med tre Mænds Eed, om han kand, eller bøde 4 Marker til Kongen, og hin sin Ret efter 6 Mænds Dom. Digter flere end een mere end den fjerde Deel af Verset, da bøde enhver fulde Bøder, baade til Kongen, og til den som de digtede om. Nu synger nogen en anden til Skam en Digt, skiont den er blevet giort om andre, eiler dreyer nogle Ord paa ham, da bøde til den sanime efter 6 Mænds Dom, og 2 Marker til Kongen.

Alt hvad nogen siger til en anden, som hannem kand komme til Beskiæmmelse, eller beskylde ham for smaa Tyverie, eller Forgiørelse, og vedkommer det ham ikke selv at paatale den Sag, da er han en Bagvasker, undtagen han haver Huns-

§ 2

Vid:

(1) confr. Christ. IV. N. L. Mannh. B. 21 Cap. Christ. V. N. L. 1 B. 24 Cap.

(2) Christ. IV. N. L. siger: saa det ryctis en Gierding Bøyes eller lenger.

Bidner til Bekræftelse; Dog maa hin værge sig med 3 Mænds Eed; Men slaae Huus-Bidner ham Fyhl paa Tinget, da bode 4 Marker til Kongen; og den anden sin Ret, efter 6 Mænds Dom. Saa skal hvert Ord blive, som det bliver talt.

Kong Erichs Rette-Bod.

Det er af Lov-Bogen udtaget, at ingen skal for Digte dømmes. (1) Ingen skal bode for de Ord, som baade i god og ond Meeaning kand forstaaes; ligesuldt skal for fuld Rettes Ord bodes, hvad enten de blive i eens Paahør eller Fraværelse talede. (2)

Cap. XXVIII.

Om Hordom.

Begaaer nogen saa utilborlig Gierning, at han ligger hos anden Mands Kone, da skal han bode til hendes Mand, saa meget som 12 Mand, lovligen dertil udnævnte, dømme, kand han lov værge sig, da nægte det med 12 Mænds Eed. (3) Men forliges han med den, hvis Kone han belaae, da skal den som eyer Konen, tilsige sin Tryghed. Tager nogen sin Kone igien til Naade, og hin be-
ligger

(1) eller ingen maa gielte sig til en Digtes Bemærkelse og dømme derefter.

(2) Christ. IV. R. 2. Mannhelge-B. 21 Cap.

(3) M. 3 Mænds Eed.

ligger hende anden Gang, imedens de ere sammen, da er han Fredsbryder, ligesom den der dræber en anden, imod den Fred de havde sat dem imellem. (1)

Cap. XXIX.

Om Snyltegiæste.

De som bruge sig til at gaae i andre Folkes Samqvem, ubudne af den, som Giæstebudet gjør, og blive der siddende, skulle, endskiont de blive med Magt uddrevne, eller noget ilde medhandlede, miste sin halve Riet, og bøde 1 Dre til Kongen. Dette er derfor gjort, da mange gode Mænd ere ofte komne i Skiændsel og Fortred (2) for deres Uartighedss Skyld. (3)

Cap. XXX.

Om friske Tiggere.

Hver Mand fuldboren, som gaaer Huus fra Huus at betle Almisse, haver ingen Riet paa sig selv, endskiont han med Magt bliver bortdreven, mens han gaaer om at tigge, hvis han er frisk og for til at arbejde, undtagen han forlanger Tieneste og faaer ikke. Men naar han skaffer sig selv, eller

§ 3

hans

(1) Christ. IV. N. L. Mannhelge-B. 22 Cap.

(2) M. S. Skiender og Vanvirden, 3: Skiændsel og Vanære.

(3) confr. Christ. IV. N. L. Mannhelge-B. 23 Cap.

hans Frænder, Mad og Klæder, eller Baaben, da haver han strax fuld Rettighed. (1)

Kong Erichs Rette-Bod.

De maa ingen Almisfe nyde, som gaae Huus fra Huus, og høre deres Baaben.

Kong Haagens Rette-Bod.

Om de, der gaaer omkring at betle Almisfe, beskamme med Ord eller Gierning, Bønder eller andre boesiddende Dannemænd, og det kand med Vidner gotgiøres, da skal de udstaae paa Kroppen Straf derfor, efter loblig Dom, med mindre de faaer en vederhæftig Mand til at betale for dem de Bøder, som til en vis Betalings Tid blive domte.

Kong Erichs Rette-Bod.

Om nogen saarer, binder eller slaaer en anden, eller beskammer med fuld Rettigheds Ord eller Gierninger, og det kand med Vidner bekræftes, og den Skammen vederfoer, begiarer loblig Stævning og Ret, men den anden nægter, da bøde en halv Mark, halv til Kongen og halv til den, som Sagen rører.

Kong Haagens Rette-Bod.

Om de, som misgiorde, ville undløbe Dommen, da skal den som Skammen fik, kalde sine Næboer

(1) confr. Christ. IV. N. L. Mannhelge-B. 24 Cap.

boer til Hielp, om Kongens Ombudsmand ikke er tilstede, at tage den Mand, og binde, og fore under lovlig Dom, med mindre den Skyldige skaffer Borgen for sig, at han ingensteds skal undløbe.

Cap. XXXI.

Om Lehermaal og Rettighed derpaa.

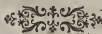
For alle de Qvinder, som have Slægtinge, der ikke ville drage Omsorg for dem, maa ingen tage mere Rettighed, end Lov-Ret, nemlig 12 Ore. Men om Qvindens Brønder ville give hende saadan Medgift, som 6 skionsomme Mand agte, at den kand være fornøyet med, som belaae hende, og vil han da ikke agte hende, da skal han bøde slig Ret for den Kone, som 12 lovlig udnævnte Mand ville domme. Men ville Qvindens Brønder ikke tillegge Medgiften, da skal den, som hende belaae, baade hyde og bøde Lov-Ret; Vil den som Rettigheden efter Loven tilkommer, ikke tage derimod, og hevner sig paa den som Qvinden belaae, da hevner han paa sagesløs Mand, og bor derfor betale efter Lovens Sigende. Men for alle de Moer og Qvinder, som Mand drage Omsorg for, om de blive beliggede, skal betales baade fuld Ret og Værdigheds Spilde, eftersom 12 Mand domme, og dem synes, at den som Rettigheden tilkommer, kand være med fornøyet.

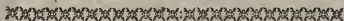
Sigter nogen Mands-Person en Qvinde, at han hende beligget haver, og hun nægter det efter Eoven, da skal han dog betale slig Ret for den Qvinde, som om han var skyldig, og hede siden en Fante, (1) og derfor kaldes disse Boder Fante-Boder. (2) Arvingen skal tage Ret efter hver en Qvinde, som bliver beligget, Mands- og ikke Qvindes-Person, dog hun er Arving, saavel den der umyndig er, som den myndige, da bor hans Formynder tage for ham, undtagen det er Egtes-Kone, da tager hendes Mand den Ret. Hver Qvinde tilkommer sely Rettigheden, om hun bliver slaget, naar hun ingen Bonde haver.

Allevegne, hvor en Qvinde bliver frugtsommelig, da skal den som har Barn med hende, betale for hendes Kost til den, som hende i den Sygdom underholdt, og for Barnets Opfostring. Men er den, som Qvinden belaae, bortdød, da skal hans Arving svare for al Rettighed og Omkostning, eftersom han haver meget Guds arvet, og ikke mere, arver han intet, saa kand han intet til svare.

(1) M. og helte ad Ofekiu Snápur, 2: og hede frit en Fante.

(2) confr. Christ. IV. R. 2. MannhelgesBalken 25 Cap. Christ. V. R. 2. 6 B. 13 Cap. 7 Art.

Her begyndes den Fierde Part af Lov-Bogen,
som handler om Giftermaal, tillige med
det almindelige Slægts-Tall
og Arvgang.

Cap. I.

Om Giftings-Mænd. (1)

Fader og Moder skal raade for deres Døttres
Giftermaal, imedens de leve, efter deres Dod
skulle de næste Fæderne og Moderne-Brøder raade
derfor. Ere Brødre de nærmeste til, og de blive
ikke eenige, da skal den, som Qvindens Villie føl-
ger, raade for Giftermaalet, om det synes anstæn-
digt; Og saaledes skal alle vegne forholdes, hvor
flere ere lige nær beslægtede. Giftings-Manden
skal bestemme sin Frænde-Qvindes Medgift og Til-
gave, (2) eftersom de blive forenede, og fastsætte
da en vis Dag naar Brollupet skal være.

§ 5

Kong

- (1) Giftings-Mand er den, som raader for Giftermaalet.
(2) Tilgave er det Gods som Fæstemanden giver sin Fæ-
ste-Mæe naar de troloves; Medgift, det Fæste-Mæen
selv eger, enten det er hende af Forældre eller Brøn-
der givet, eller ved Arv tilfaldet, og kaldes i Christ.
IV. Rorske Lov Arve-B. Cap. 1. & seq. Siemgift;
men Morgen-Gave det, som Brudgommen efter
gammel Sædvane forærer sin Brud om Morgenens,
efter at de have søgt en Nat Seng tilfammen.

Kong Haagens Rette-Bod. (1)

Her paa Landet maa ingen give nogen Moe eller Kone høyere Tilgave, end til Trediesindstyve Hundrede, endssiont han er riig, og aldrig over den fjerde Part af hans Gods. (2) Men giver nogen af sin beste Eyendom, da maa hans Arvinger løse den til sig, hvis de ville.

Blive de ikke om Medgiften eenige, da skal Fæstemanden tilnævne to af de Bidner som tilstede vare, at vidne hvad der blev talt om Medgiften. Men tviste de om Tilgaven, da skal Giftings-Manden, paa forbemeldte Maade, føre tvende Bidner.

Ingen maa give med nogen Moe eller Kone, i Klæder, mere end den tredie Part, det øvrige som Giftings-Manden giver, skal være udi nyttige Ting, at den som Konen faaer, kand blive det til Nytte og Fremtarv. Men ingen Medgift, som paa denne Maade bliver given, maa Giftings-Mandens Arving igientage. Om nogen Moe, eller Kone, undtagen Enke, gifter sig uden sin Fæders eller Moders, eller sin Broders Samtykke, eller den Giftings-Mands, som er hendes Børge, da haver hun forbrudt den Arv, som hende efter Giftings-Manden tilkom, (3) uden han vil vise hende des større Miskundhed, med mindre Giftings-Manden vil hindre et anstændigt Giftermaal, (eller
 skille

(1) M. Kong Erichs Rette-Bod.

(2) confr. Christ. V. R. L. 5 B. 4 Cap. 1, 2 Art.

(3) confr. Christ. V. R. L. 3 B. 11 Cap. 2 Art.

skille hende af med sin Jevnlige,) da maa hun gifte sig med andre sine fornuftige Frænders Raad, om dem synes Giftermaalet lige eller derober, hvilket de skulle sande med deres Eed, og bør dog Giftingsmanden tilforn bedes derom. (1) Giftings-Mand er Fader, dernæst Broder af samme Forældre, dernæst Egte-Moder, om hun er til. Da er den Mands- Person, som er 20 Aar eller ældre, og staaer nærmest til at arve den Qvinde som gistes. Hvo som understaaer sig at tage Kone anderledes, bøde fuld Ret til Giftings-Manden, efter 12 Mands Dom, (2) eller romme den Fierding af Landet, undtagen andre Frænder synes Giftermaalet lige. (3) Enke maa selv gifte sig med hvem hun vil, med een sin Frændes Raad. De Qvinde som bruge sig til at forlokke got Folkes Born eller Frænde-Qvinde, til slig eller anden Losagtighed, og det bliver beviist, da bøde efter 12 Mands Dom, Penge som haver Penge; men hine lide Straf efter Dommen. (4).

Cap. II.

Om Qvindefolkets Medgift.

Sm Døttre blive deres Faders, Moders eller Broders Arving, eller hvis Arving de blive,
og

(1) confr. Christ. V. R. L. 3 B. 18 Cap. 3, 4 Art.

(2) M. og M. S. efter lovlig 12 Mands Dom; som før er sagt.

(3) confr. Christ. V. R. L. 3 B. 18 Cap. 1 Art.

(4) Christ. IV. R. L. Arffve B. 1, 2 Cap.

og ere nogle gifte, men andre ugifte, da skulde de som ugifte ere, tage af ugift Arv saa meget, som de førstes Medgift var, og om de ere alle gifte, og deres Medgift er ulige deelt, da skulde de af ugift Arv tage saa meget, som den, der fik den meste Medgift, imedens der er Gods. Men er Godset eller Arven ikke tilstrækkelig nok dertil, da skal de levere lige meget tilbage, med mindre Udstyren var ikke større, end at de alle kand faae lige meget til Andeel. Alt det Gods, som til Medgift bliver udlaaant, og den som Konen faaer, tager imod det vurderet, det er ham lige hiemmet, som om Fader eller Moder lod det som Hiemgift medfølge. Men siger nogen, at han ikke laante det Gods til det Brug, da giøre sin Eed derpaa, saavel Mandens som Qvindens Person, og søge siden Konens Giftings-Mand for ligesaa meget Gods, hvilket efter ret Beregning skal udi hendes Tilgave affortes. (1)

Ingen Moe maa raade for sit Gods, forend hun er 20 Aar gammel, endskönt det hende for tilfalder, med mindre hun bliver med Frændes Raad giftet, thi da raader den som hende faaer, baade for hende selv og hendes Gods.

Hvem som er en Qvindes rette Giftings-Mand, bør lade al hendes Hiemgift være hiemlet, (lobligen forhverbet). Men imod det som med Lovsægning maa søges, bør ingen Tilgave at komme,

og

(1) confr. Christian IV. N. L. Arffve-B. 1 Cap.

og bør det som udi Tilgaven fattes, betales af dens Guds, som holdt Medgiften.

Gifter nogen Enke sig selv, og lader vurdere andre Mands Guds udi sin Medgift, og den som eyede, leverede det, da horer det hendes Mand ligesaa fuldt til, som det Enken selv eyede; Men siger nogen at han ikke laante det til den Brug, da nægte det med sin Eed, og er da hendes Medgift saa meget mindre. (1)

Kong Haagens Rette-Bod.

Alle vegne hvor man faaer en Møe eller Kone efter Guds og Landets Love, og en anden, enten laaner ham Penge dertil, eller gaaer i Borgen for ham, at han eyer saa meget Guds, som da bliver talt og tilegnet, da skal dermed forholdsdes paa den Maade, som Lov-Bogen byder, at handle med det Guds, som Qvinder bliver laant. Men bliver Manden efterladen, da bør Giftings- eller Ombudsmanden (2) indhente Qvindens Guds, og tage der af for sin Umage, saa at hun bliver vel holden.

Cap. III.

Om Fællig imellem Egtefolk.

Engen maa føre sin Hustrues Guds bort af Landet, uden hendes Billie, han skal raade for deres

(1) confr. Christ. IV. R. L. Arffve. B. 2 Cap.

(2) M. og M. S. eller lovlig Ombudsmand.

deres Gods til fælles Løb, ingen af dem skal forgiøre hinandens Gods med Ord eller Gierning.

Kong Erichs Rette-Bod.

Ingen Mand maa sælge sin Kones Eyendom, eller det de begge eye tilsammen, uden med hendes Samtykke, undtagen fuldkommen Nødvendighed paafræver, og dog med fornuftige Mænds Raad. (1) (2)

Slig Ret eyer enhver paa sin Kone, som paa sig selv, om hende bliver noget med Alvind misgiort. Ingen Kone maa nægte sin Bonde Fællig, men paa den Maade (3) maa de legge Fællig tilsammen, at enhver af dem legger det til Fællig, som han da eyer, eller eyendes vorder ved Arv eller i andre Maader. Men komme siden Umyndige paa nogen af dem, da bør det komme paa fælles Beføstning, (4) dog ingen kommer paa den andens Gods. Men døer nogen af dem, da skal deres Myndlinger komme dem paa Hænder, som

(1) M. har her denne Kong Haagens Rette-Bod.

Þar sem Bonde selur Jarder Konu sinnar án hennar Leyfis, þá skal hun skyldug að briggja innan fimm Ára, frá því hun vísse selldar voru, eða eige þess Máls alldrei uppreiðt. Det er: Versom Huusbonden sælger sin Kones Jorder uden hendes Tilladelse, da skal hun være pligtig at indløse dem inden fem Aar efter at hun vidste de vare solgte, ellers saaer hun aldrig Opreisning paa den Sag.

(2) confr. Christ. V. R. L. 5 B. 3 Cap. 31, 32 Art.

(3) M. paa den Maade allene.

(4) M. S. Paa fælles Skade og Beføstning.

som dem bør efter Loven at forsørge, og den Ægtefælle, som mest lagde til Fællig, skal mest tage, eller dens Arvinger; Siden skiftes Godsset i tvende Parter, endskiont det er blevet formindsket. Men er det blevet forøget, da skal Manden eller hans Arving tage to Deele af det som er forhvervet, og Qvinden den tredie, (1) de behøve ikke at spørge nogen om dette Fællig. Men om de legge Fællig paa anden Maade, (2) da skal det ikke holdes, endskiont Arvingen enten ikke vil eller kand rygge det, thi Loven rygger selv det Fællig.

Kong Erichs Rette-Bod. (3)

Det er ret at Frænder giøre Contract imellem dem og ligefællig, eftersom de blive eenige om.

Er der ikke lagt Fællig imellem Ægtefolk, da skal Konen hiemmest beholde den Tilgave, hende var givne, om Vidner vide det, og det blev lyst paa hendes Bryllups-Dag, om hun lever længere. Qvindens Medgift og Tilgave skal lyses eengang hver 10de Aar, udi Folkes Forsamling, hvad enten han vil paa Ting eller ved Kirke. Men doer hun fra sin Bonde, da bør hendes Arvinger at tage hendes Medgift, men Tilgaven ophører. Endskiont en Møe haver sin Broders Bærgemaal, da maa hun ikke tage af hans Gods til hendes Medgift. Men
om

(1) nogle Exemplarier legge hertil: eller hendes Arvinger.

(2) M. S. paa anden Maade end nu blev meldet.

(3) M. Kong Haagens Rette-Bod.

om Arvingen skylder Giftings-Manden for, naat den bliver myndig, at han har givet sit Gods bort med sin Søster, da skal den som Sagen paakommer, værge sig med Eed. Men bliver han derom overbevist, betale sligt igien til Qvindens Broder, som han tog af hans Gods, og hede Mindre-Mand. (1)

Cap. IV.

Om Skifte efter Ægte-Personer.

Sm en Ægtefælle døer fra den anden, og mangler man Bryllups-Bidner, da skal den efterlevende Ægtefælle legge Gods frem, (2) og deele saaledes, som den vil svare for Gud at ret er, efter som ved deres Ægteskabs Tiltrædelse blev aftalt, og at ingen af dem er da vanholden, og sværge sit Eed derpaa tillige med tvende skiellige Mand. (3)

Om nogen kieber Jord for sin Hustrues Gods eller Løsøre eller Boeskab, og lever hun længst, da skal hun have saa meget af Jorden efter hannem, som hun havde hiemme fra, og det alleneste meer som Arvingen tillader. Men arver hun noget Gods efterat de komme sammen, og bliver det Gods for en Jord bortgivet, da skal den Jord være hendes.

Nu om to fattige Personer komme sammen efter ret Lands Lov, og forøges deres Gods, da
have

(1) confr. Christ. IV. R. 2. Arffve-B. 3 Cap.

(2) M. S. legge saa meget Gods frem, som den vil og deele it.

(3) confr. Christ. V. R. 2. 5 B. 2 Cap. 20 Art.

have den som langst lever, to Deele af Godset, baade i Land og Løsøre, om med Udarvinger skiftes, men den halve Deel om der skiftes med deres Børn. (1)

Cap. V.

Om en Kone bedriver Hoer i Ægteskab.

Om nogen Kone ligger hos en anden end sin Husbonde, eller skiller sig ved ham uden Aarsag, imod Guds og Menneskens Lov, da haver hun forbrudt sin Tilgave. Men byder hendes Husbonde hende Samvære, og hun vil ikke, da skal han beholde alt hendes Gods, imedens hun lever, men efter at hun døer, tager den hendes Medgift, som staaer næst til at arve, og ingen Tilgave. Men om de forliges om deres Sag og han tager hende igien, da skal det være som hendes Sag var uspilt. Begaaer hun denne Gierning oftere, da skal han beholde alt hendes Gods imedens hun lever, endskiont han ikke vil tage hende igien, men siden bør dermed forholdes eftersom før er sagt. Men haver hun ikke tilforn været beskyldt for den Forseelse, og lover hun Gud og sin Husbonde Forbedring, og tilbyder sin Husbonde Samvære, men han vil ikke tage hende til Naade, da bør hun at faae sin Medgift,

(1) confr. Christ. IV. R. 2. Artfve. B. 3 Cap. Christ. V. R. 2. 5 B. 2 Cap. 19, 20 Artf.

gift, men ingen Tilgave. Vil da Bonden nægte hende sin Medgift, og siger, hun tilforn haver begaaet den samme Ugierning, og han havde aldrig før beskylt hende for den Sag, saa vidt Folk veed, da maa hun værge sig med sin Eed, og bekomme sin Medgift, om han ikke vil tage hende til Naade, men ikke sin Tilgave. (1) Om Gield paa kommer det eene af Egtesfolk, da bør den som misgjorde, at bøde af sit eget Guds for sin Forseelse. Men om de have lagt Fællig sammen, da bør den som Gielden en paarører, eller dens Arvinger, at have lige saa meget af Stervboen, naar Dødsfald skeer, eller de lovligten blive adskilte. (2) Om Leyermaals Sag paa kommer den Kvinde, som man haver sig fæstet eller trolovet, hvilket skeede forend de blev trolovet, (3) og han faaer hende til Kone, da skal han have for Værdigheds Spilde, men Giftingens Manden Rettigheden. Men bliver hun beligget efter at hun var ham trolovet eller fæstet, og han siden faaer hende, da eyer han baade Rettighed og Værdigheds Spilde, men faaer han hende ikke, da eyer den Mandens Person begge Deele, som før var sagt.

Om

(1) confr. Chr. V. R. L. 6 B. 13 Cap. 25, 26 Art.

(2) M. Þá á þáð þeirra sem Gjalldenn hafa ei á hennur brest ad hafa Tasmarga Nura af öskiptu ávartarlausu sem hitt borgade, edur þess Erfin giar. Det er: da bør den som Gielden en paarører, bekomme sag mange Dre uden Rente, forend Skifte skeer, som den anden betalte (for sin Forseelse) eller dens Arvinger.

(3) M. og det skeer forend han faaer hende.

Om nogen gaaer (1) i Seng til en Kone, for at komme hende i ont Rygte for Leyermaal, da skal han, endskjønt han ikke faaer sin Villie fuldbyrdet, bøde efter 12 Mænds Dom. (2) (3)

Cap. VI.

Om Ægteskabs Forhindringer.

Om Ægte-Folk formedelst Forhindringer afskilles med dens Raad (4) som derfor bør efter Guds Lov at raade, da beholder hver af dem sit Gods. Men om de skilles ad formedelst Frændskab, saa at en Mands Person haver det forvoldet, som vidste det da han fæstede Qvinden, men dølste det, da bøde han for sin Ewig efter 12 Mænds Dom, (5) hvoraf Konen faaer den halve, og Gifte-Manden den anden halve Deel. Men for hvad anden Hindring de skilles ad, da forholdes dermed som for er sagt.

G 2

(1) M. om man gaaer til en Kone for at-ic.

(2) M. legger denne Kong Haagens RetteBod dertil.

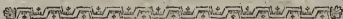
Æf Madur hóraft under Konu syna og eiga Børn saman, og ándast Konan, og síðan Barned þann Árf skal allðrei fader taka er það Barn erfðe eftir Móður sína. Det er: Om en gift Mand forser sig med en anden Kone, og har Barn med hende, og Konen dør, og Barnet siden, da skal Faderen ikke arve det som det Barn arvede efter sin Moder.

(3) confr. Christ. IV. M. 8. Árfve-B. 5 Cap.

(4) M. dens Raad og Magt.

(5) M. S. bøde fuld Rettighed efter 12 Mænds Dom.

sagt. Men om man faaer en Kone efter ret Lands Lov, og giver hende Tilgave, og doer han siden, da skal den hende udbetales tillige med Medgiften, af hans eget Gods imedens det er til; Men er det ikke nok dertil, da skal ikke Arvingene betale det af deres Gods, thi ingen skal kiope sig Kone med andens Gods. (1)

Her begynder det almindelige Arve-Tall.

I. Arb.

Denne er den første Arb, at ægte-fødde Børn tage Arb efter deres Ægte-Fader og Moder, efter Guds og Menneſkens Lov. Iligemaade Sonne-Søn, om han og hans Fader ere ægte-fødde, undtagen hans Fader haver tilførn faaet al sin Arve-part, og tager dog den Sonne-Søn Arb, forend nogen anden Arb tilstades at arve. (2) Men saaledes skal Godset skiftes efter Fader og Moder, at to Døttre skulle tage lige imod en Søn. (3) Og sliig Deel skal Sonne-Søn, om han er til, tage af Arb som en Døtter. (4) Er en Søn og en Døtter, da

(1) confr. Christ. IV. R. L. Arffve-B. 6 Cap. Christ. V. R. L. 5 B. 2 Cap. 24, 25, 26 Art.

(2) confr. Christ. V. R. L. 5 B. 2 Cap. 28, 34 Art.

(3) confr. Christ. V. R. L. 5 B. 2 Cap. 29 Art.

(4) efter Christian IV. R. L. 1. Arb, tager Sonne-Søn, een eller flere, den Arb, som deres Fader og Moder tilførd. confr. Chr. V. R. L. 5 B. 2 Cap. 34 Art.

da tager hun den tredie Deel, men han to Parter. End, om Fader efterlader sig Jordegods, da skulde Sonnerne være berettigede til Hoved-Bøllerne, men Dottrene tage andre Jorder eller Løsøre, om Jorder ere ikke til, og skal den ældste have Hoved-Bøllet, om den anden faaer lige gode Jorder i sin Part, efter lovlig Burdering; Men Sonne-Søn skal bekomme i sin Part de Jorder, som hans Fader stod til at arve, indtil han haver lige Lod med en Dotter. Men de øvrige Nøds-Jorder, som hans Fader stod til at arve, maa han løse fra sine Far-Brodre, for en femte Deel mindre end de ere værd, men dem maa han ikke løse fra sine Far-Brodre; forend hans Far-Fader er død, uindtagen hans Far-Fader bliver sine Borns (1) Myndling. (2) Om en Fader mister sin Søn eller Dotter, eller Sonne-Søn, da tager han Arv efter dem, hvis de ikke efterlade Ægte-Born. (3) Barn tager Arv efter sin Fader og andre Mænd, naar det er uindsanget, endstiont det ikke er født, dersom det kommer levende til Verden og bliver døbt. (4) Det Gods som en Moder giver sine Born, og de døde uden Born, da arver hun det alt efter dem igien. Men er Moderen død, da bør hendes Ægte-Born at arve det Gods frem for Faderen. Om en Dotter bliver belliget i Fader eller Broders Gaard,

G 3

da

(1) nogle Exemplarier sige: sine Sonners Myndling.

(2) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 63 Art.

(3) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 35 Art.

(4) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 30, 31 Art.

da bør hun hverken tage Arv efter Fader eller Moder, men have alleneſte ſig Naade, ſom hendes Fader vil bevise hende, (1) eller hendes Broder, om Faderen er ikke til. (2) Nu er ingen Son til Arv, men der er Sonne-Son, ſaaledes fød ſom før er ſagt, og den Dotter (3) ſom ey er beligget; da tager den ſom i Faders eller Broders Gaard blev beligget, Halvpart mindre end hver af de andre, men ere ingen af dem til, ſom før bleve opregnede, da tager hun den hele Arv, ligesom hendes Sag var uſpildt.

Allevegne hvor Fællig er imellem Ægte-Personer, der ſkal Dottres Udſtyr og Medgift tages (4) af Fælles Gods, efterſom deres Fællig er gjort. Men er der ikke Fællig imellem Ægtefolk, da ſkal hver legge til ſine Børn efter Formue. Fader eller Moder maa ikke giſte ſin Son eller Dotter med mere Udſtyr, end at de ſom tilbage ere, kand faae lige meget, om Arven blev da deelt imellem dem, med mindre de nærmefte Arvinger tillade det. (5) Men gives mere i Udſtyr, da ſkal det jævnes, naar Arveſifte holdes, imedens Gods findes i Stervboet, og forſlaaer ikke Arven dertil, da bør enhver, ſom mere fik end Loven tilſiger, levere igien til Fædnet. (6)

Rong

(1) M. S. legger hertil: hvad Arven angaaer.

(2) confr. Christ. V. N. L. 6 B. 13 Cap. 10 Art.

(3) M. S. og den ægte-fød Dotter.

(4) M. S. tages og ſiftes.

(5) M. S. undtagen de ſubdyndige Arvinger, ſom ſtaaer nærmefte til at arve, tillade det.

(6) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 4 C. 5 til 12 Art.

Kong Haagens Rette-Bod.

Saa er stadfæstet, at naar nogen fæster sig en Moe eller Kone efter Guds Lov, med begge deres Samtykke, da ere alle de Børn som han avler med den Kone, lovligen berettigede til Arv, hvad enten de ere avlede før eller efter Trolovelsen, de alleneſte undtagen, som udi Hordom ere avlede: (1) (2)

Kong Haagens Rette-Bod.

Men det er en lovlig Trolovelse, eftersom de gamle Love mælde, men ingen anden, naar en Mand tager i en Moeſ eller Kones Haand, udi fornuſtige Vidners Mærvarelse, (3) og fæster hende med der tilhørende Ord. De ſom paa anden Maade troloves, deres Børn ere ikke lovligen til Arv berettigede. (4)

2. Arv.

Denne er den anden Arv, naar Tinghyſt Barn, ſom lovligen er til Arv udkaaret, og ægte-fød Sonne-Søn, endſkiont hans Fader er ikke ægte-fød, og Sonne-Dotter ægte-fød, om hendes Fader er

G 4

ægte-

(1) confr. Chriſt. V. M. L. 5 B. 2 C. 33 Art.

(2) ſiindtil ex. Chriſt. IV. M. L. 1 Arv overeensſtemmende.

(3) M. og M. S. udi to eller flere fornuſtige Vidners Mærvarelſe.

(4) confr. Chriſt. V. M. L. 5 B. 18 C. 11 Art.

ægte-fød, og Dotter-Søn ægte-fød, om hans Moder er ægte-fød, tage hver sin fjerde Part, (1) baade i Land og Løsøre. Endskiont Sønne-Dotter er eene, men de andre nok saa mange, da tager hvert dog fuld Lod med dem. Endskiont der er kun een af hver af de andre, men flere Sønne-Dotter, da tager enhver af dem sin fuld Lod, dog der findes flere udi den anden Slægt, men findes der ifkun een af disse, da tager den hele Arven.

Kong Haagens Rette-Bod.

Saaledes er nu bleven stadfæstet, at Kuldslyst Barns Søn, ægte-fød, tager efter en Kuldslyst, og alle dem han staaer til at arve, først den Arv, til hvilken den Kuldslyste blev til efter Lovens udkaaren, om han er død.

Kong Haagens Rette-Bod.

Det bliver og anordnet, at endskiont Sønne-Sønner ere to eller flere, hvis Fader var ægte-fød, da bør de dog ikke tage mere Arv, end deres Fader stod til at arve, om de have med dem at skifte, som ere lige berettigede til at arve. Er ingen til af disse som nu bleve opregnede, da tager Dotter-Dotter ægte-fød, om hendes Moder var ægte-fød. (2)

3. Arv.

(1) M. den tredje Part.

(2) See denne Arvs Overeensstemmende og Forandring med Christ. IV. R. L. 1. og 2. Arv. Christ. V. R. L. 5 B. 2 Cap. 36, 37 item 71 og 73 Art.

3. Arv.

Den er den tredje Arv, naar ægte-fød Broder af samme Fader, bliver sin Broders Arving. Er Broder ikke til, da tager ægte-fød Søster af samme Fader, Arv. Er Søster ikke til, da tager ægte-fød Moder Arv efter sit Barn. Men om hun er ikke til, da tager Slegfred-Søns Dotter ægte-fød, og Slegfred Dotter-Søn ægte-fød. Ere de ikke til, da tager Slegfred Dotter-Dotter. Er hun ikke til, da tager Moder-Fader og Fader-Moder ægte-fødde. Er ingen af dem til, da tager Moder-Moder som er ægtefød, den Arv. (1)

4. Arv.

Den er den fjerde Arv, naar Farbroder, ægte-fød og af samme Fader, om hans Fader var ægte-fød, og Broder-Søn ægte-fød, og Broder sammødre og ægte-fød, om hans Moder var ægte-fød, tage hver sin tredje Part, om de er alle til. Den skal stedse først tage Arv, hvis Fader eller Moder var ægte-fød, (2) hvad enten Fader eller Moder leder ham til den Arv, dernæst den som er lige nær beslagtet, endskönt hans Fader var Slegfred-Søn, eller hans Moder Slegfred-Dotter. Men er Farbroder eene, og Broder-Sønner flere,

G 5

da

(1) confr. Christ. IV. R. 2. Arv. Christ. V. R. 2. 5 B. 2 Cap. 36 til 40 Art.

(2) M. S. den som har ægte-fød Fader, skal stedse tage før Arv end den, som har ægte-fød Moder.

da skal han tage lige Deel med dem. Er Broder: Son ene, og Farbrodre flere, da tager han lige Deel med dem alle. Samme Døtter haver og Broder af samme Moder, og saaledes skal allevegne herefter forholdes, at den som er eene udi sit Slægt, skal tage lige saa meget i sin Part, som alle de andre i den anden Slægt. Men er der ikkun een til af dem som nu bleve opregnede, da tager han den heele Arv. Er ingen af dem til, da tager Fader: Søster, ægte-fød og samfædre, om hendes Fader var ægte-fød, og Broder: Døtter, som er kommen af samfædre og ægte-fød Broder, og Søster, sammødre og ægte-fød, om hendes Moder var ægte-fød, hver af dem den tredie Part, efter forbemeldte Vilkaar. (1) Men allevegne hvor Odels-Jord er i Skifte, da have den det Odels, som til Odels er baaren, men hine Losore. (2)

5. Arv.

Den er den femte Arv, som tages af ægte-fød og samfædre Moder: Broder, og ægte-fød Søster: Son, som er kommen af samfædre Søster. Men ere de ikke til, da tager Moder: Søster, ægte-fød og samfædre, og Søster: Døtter, ægte-fød, af samfædre Søster kommen, den Arv. (3)

6. Arv.

(1) confr. Chr. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 42 Art.

(2) confr. Christ. IV. N. L. 3 Arv. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 63 Art.

(3) confr. Christ. IV. N. L. 4 Arv.

6. Arv.

Den er den siette Arv, som tage ægte-fødde Brødre-Sønner, hvilkes Fædre vare ægte-fødde og samfædre. Dernæst de, hvilkes Fædre vare Slegfred-Sønner. Men ere de ikke til, da tage Brødre-Døttre ægte-fødde, med bemeldte Vilkaar. Ere de ikke til, da tage Sødsfende-Sønner, ægte-fødde. Ere de ikke til, da tage Sødsfende-Døttre, ægte-fødde. Ere de ikke til, da tage ægte-fødde Søstre-Sønner. Ere de ikke til, da tage Søstre-Døttre, ægte-fødde, som ere af samfædre Søstre komne. Er ingen af disse til, som nu bleve talte, da tage Slegfred-Sønner, een eller flere, om de ere til, hvis de ere ikke aflede udi Hordom eller Slægtskab, eller Svogerskab, nærmere end Loven tillader.

Kong Haagens Rette-Bod.

Men er ingen af disse til, da tager nægte Moder Arv efter sit Barn, det hun aflede som Skioge, dog ikke i Hordom eller Frandskab, men er hun ikke til, da tager Slegfred-Døtter, saaledes tilkommen, som før er meldet om Slegfred-Søn, (1)

7. Arv.

Den er den syvende Arv, som tages af ægte-fød og sammødre Farbroder, og ægte-fød Brødre-Søn,

(1) confr. Christ. IV. R. L. 5 Arv.

Søn, som er kommen af sammødre Broder. Ere de ikke til, da tager Fader-Søster, ægte-fød og sammødre, og Broder-Dotter, ægte-fød, kommen af sammødre Broder. (1)

8. Arv.

Den er den ottende Arv, som tages af ægte-fød og sammødre Morbroder og Søster-Søn, ægte-fød og kommen af sammødre Søster. Ere de ikke til, da tager ægte-fød og sammødre Moder-Søster, og Søster-Dotter, ægte-fød, kommen af sammødre Søster, og bliver hver hinandens Arving, det samme er allevegne, hvor to eller flere have Ret til en Arv, om ingen af disse er til. (2)

9. Arv.

Denne er den niende Arv, naar nogen tager Arv efter sin Fæderbroder-Søns Barn, af samfædre kommen, undtagen nogen findes nærmere, thi udi denne Arv tager den Nærmeste. Dernæst tager den som er lige nær beslægtet, og kommen af Sødskende, og dog altid for udi Mands-Linien end i Qvinde-Linien. Men ere de ikke til, da tager man Arv efter sit Fæder-Søns Barn. (3)

10. Arv.

(1) confr. Christ. IV. N. 2. 6 Arv.

(2) confr. Christ. IV. N. 2. 7 Arv.

(3) confr. Christ. IV. N. 2. 8 Arv.

10. Arb.

Den tiende Arb er, som de tage, der ere næst efter Brodre-Born, ægte-fødde og af samfædre komne; Ere de ikke, da tage de som ere næst efter Sodskende-Born, ægte-fødde; Men er de ikke, da tage de som næst ere efter Søstre-Sønner, ægte-fødde. Dernæst de som nærmest ere efter Søster-Døttre, (1) ægte-fødde, tredie Mand i Slægten, og tager Mand's-Person altid forend Qvindes-Person, naar de ere lige nær i Slægten. (2)

11. Arb.

Den ellefte Arb er den som tages af Brodre-Sønner, ægte-fødde, om deres Fædre vare sammødre og ægte-fødde; Dernæst de andre, endskiont deres Fædre vare Slegsfred-Sønner; Men ere de ikke til, da tage Brodre-Døttre, ægte-fødde, med samme Vilkaar. Ere de ikke til, da tage Sodskende-Sønner, ægte-fødde; da Sodskende-Døttre, da Søstre-Sønner, dernæst Søstre-Døttre, ægte-fødde, og komne af Sammødre-Søstre. (3)

12. Arb.

Den tolvte Arb er, naar man tager Arb efter sit Farbroder-Sons Barn, kommen af sammødre Fædre,

(1) M. og M. S. efter Søstre-Born.

(2) confr. Christ. IV. N. L. 9 Arb.

(3) confr. Christ. IV. N. L. 10 Arb.

Fædre, undtagen nogen findes nærmere; Thi her tager den Nærmeste, dernæst tager den som er lige nær beslægtet, af sammødre Sodskende kommen, dernæst af Søstre kommen, dernæst tager man Arv efter sit Fæster-Søns Barn, dernæst tage de Mand ægte-fødde, som ere efter Brodre-Børn, af sammødre komne, da de som ere næst efter Sodskende-Børn, ægte-fødde, for i Mandes-Linien end i Qvindelinen. Dernæst de som ere efter Søstre-Børn udi tredje Led, og tager Mandes-Person, lige nær beslægtet, forend Qvindes-Person. (1)

13. Arv

Den trettende Arv er, som tages af Slegfredsbaaren Sønne-Søn. Er han ikke til, da tager Slegfredsbaaren Søns Datter. Er hun ikke til, da tager Datter-Søn Slegfredsbaaren; da Datter-Datter, Slegfredsbaaren; da Broder, samfædre; da Broder, sammødre; da Søster, samfædre; dernæst Søster, sammødre Slegfredsbaaren. (2) Er hun ikke til, da tager Farbroder og Broder-Søn, for Samfædre end Sammødre, og da hine. Ere de ikke til, da tager Fader-Søster, Slegfredsbaaren, og Broder-Datter med samme Vilkaar; da Moder-Broder og Søster-Søn; da Moder-Søster og Søster-Datter; ere de ikke til, da tager Broder-Søn Arv efter sin Far-Broder Søn

(1) coofr. Christ. IV. R. L. 11 Arv.

(2) M. S. alle Slegfredsbaaren.

Søns Barn; da Sødskende-Born; da Søstre-Born, først Mands-Person og Qvindes-Person siden. Men er ingen af disse til, da tage de som ere udi fjerde Led, undtagen nogle findes nærmere, ægte-fodde. Er ingen til udi fjerde Led eller nærmere beslægtet Ægte-fod; da tage Slegsfredbaarne; da tager man først Arv efter sin Farbroder-Søns Barn, undtagen nogen findes nærmere; da de som ere lige nær beslægtede af Sødskende komne; da af Søstre komne. Den skal altid tage først Arv, som er kommen af Samfodde. Da de Slegsfredbaarne. Da de som ere udi tredje Led Slegsfredbaarne; da de som næst derefter; da de Slegsfredbaarne udi fjerde Led, førend Arven falder under Kongen. (1)

Cap. XIV.

Om der fares Bild om eens Slægt.

Tager nogen Arv efter en Mand, som meenes at være den rette Arving, og bevises siden en andens Slægt at være nærmere, da skal han, naar det bevises, levere igien til den rette Arving alt det Gods han tog baade i Land og Løsøre, undtagen Landskylsd eller anden Afvert. Og saaledes skal alle vegne forholde, hvor andre tage for Arv end den rette Arving, og de meente at eye, fordi hans Slægt var forbildet. (2)

Cap.

(1) confr. Christ. IV. N. 2. 12 Art.

(2) confr. Christ. V. N. 2. 5 B. 2 Cap. 90 Art.

Cap. XV.

Om Kuldstift Barn.

Hvo som vil, kand forbedre sin Sønns Gods, (Bilkaar) og lyse ham i Kuld og Kion, (1) om den som staaer nærmest til at arve, samtykker det.

Kong Haagens Rette-Bod.

Om han eger ægte-fødde Sonner til Arv, da maa hver af dem samtykke for sig, naar han er 20 Aar gammel, eller ældre, men ikke for dem som ere ufødde, eller under 20 Aar. Ingen maa heller samtykke at Arven skal gaae fra ham forend han er 20 Aar gammel. Men den er 20 Aar gammel, som haver levet 20 første Jule-Nætter. (2)

Og tager den Tinglyste da slig Diet, (3) som den tilstod der samtykkede ham Arven. Den som lyser en anden i Kuld og Kion, og den som samtykker Arven, og den som bliver lyst, skal allesammest gaae for Kirke-Dorren, og holde alle paa en Bog, da skal den som lyser saaledes sige: Jeg lyser denne Person N. i Kuld og Kion til det Gods, som jeg giver hannem til Gield og til Gave, til Sæde og Samqvem, og til al den Diet, som Kuldstift Barnet
 bor

(1) M. og leida hann til Arfs, 3: og lede ham til Arv, eller gøre ham til sin Arving.

(3) M. 20 Jule-Nætter eller flere.

(2) M. og M. S. slig Arv.

bør at have efter Loven. Saaledes skal Qvindes-
som Mand's-Person i Kion lyse. En Broder maa
lyse sin Broder i Kion, og en Farbroder sin Broder-
Son. Saa maa og flere lyse een Mand i Kion,
eftersom nu var sagt. En Qvinde maa saa vel lyse
i Kion som en Mand, om den som staaer nærmest
til at arve, samtykker det naar han er sine fulde Aar
og myndig. (1) Alt det Gods som ham er saaledes
givet, skal han beholde, imedens de leve, som lyst
ham i Kion, indtil at Arven kommer under ham,
siden bør Arven hannem Vidne til ævig Tid. Han
er og skyldig at forserge alle de Bamsere, som lov-
ligen ere domte paa det Gods. Han er og skyldig
at lyse engang hver 10 Aar, at han er til Arv ud-
faaret, indtil han tager Arv. Men hvo som paa
anden Maade end nu blev meldet, lyser i Kion og
Kuld, da er det ligesom det var ugiort, og bør ikke
holdes. (2)

Cap. XVI.

Om nogen dræber en Mand for at faae
hans Arv.

Om nogen kommer ubi den Bilsfarelse, at han
dræber en Mand for at faae hans Arv, eller
raa

(1) M. S. og maa han raade for sit Gods.

(2) confr. Christ. IV. N. 2. Arffve. B. 2 Cap. Christ. V.
N. 2. 5 B. 2 Cap. 71 Art.

raader til hans Bane, og faaer sin Willie frem, han habet forbrudt den Arv, som siden skal gaae efter ret Arve-Tal, ligesom den var ikke til, der dræbte den anden for at faae Arv efter ham. (1)

Cap. XVII.

Om deres Arv som hastigen omkomme.

Den Mand falde i Krig og kommer ingen derfra, eller de drukne, eller brænde inde, eller doe for Fjeldskred alle tillige, da forholdes det med Arven, ligesom de alle paa eengang havde mistet deres Liv, med mindre andet bliver siden ved lovlige Vidner bevisligt. (2)

Cap. XVIII.

Hvorledes forholdes bør med Skifte efter fattige Mænd.

Det er nu dernæst, at ingen maa give Arv bort for en anden, undtagen de Gaver som her efter følge; Svigagtige Køb bør intet agtes. Ingen maa giøre en anden Arv-Svig. Doer nogen, da skal Arvingen sætte sig i Forsædet, og indstævne Creditorerne, som have Gæld at kræve af den Afdøde,

(1) confr. Chr. IV. N. L. Arffve-B. 9 Cap. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 75 Art.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Arffve-B. 10 Cap. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 53 Art.

døde, at de komme alle did til syvende Dag, og
 bør enhver faae sit Krav som med Bidner bekræftes;
 Men er der ikke Gods til Gieldens fulde Betaling,
 da skal for alle efter Antals Regning afsortes. Den
 skal mest miste som mest haver at fordrø. Men den
 som ikke kommer til den syvende Dag, søger sit si-
 den efter Loven med Bidner, og stævne Arvingen
 til at høre paa sine Bidners Udsigende, om Gods
 er til. Men om nogen for lovlig Forsalds Skyld
 ikke kommer til den syvende Dag, og findes siden
 ikke mere Gods end de toge, som først komme, da
 betale de igien som først toge, og miste alle efter
 Proportion, men Arvingen er fri, om han lovligt
 kaldede dem til sig. (1)

Cap. XIX.

Hvorledes handles skal med Umyndiges og
 Qvindes Gods.

Nu er der i eens Boe Umyndiges og Qvindes
 Gods, da er det vel om der findes Gods til
 dem begge, hvis ikke, da skal hun miste sin Tilgave
 og andre Gaver. Men kand Godset ikke i alle
 Maader strække til, da skal den mest miste som mest
 eyede hos Bonden, saavel hans Kone som andre
 hans Creditorer. De bør alle at faae lige, und-
 tagen nogen eyede Pant i nogen Ting, det bør han
 først

§ 2

(1) confr. Christ. IV. R. 2. ArffveB. 12 Cap. Christ.
 V. R. 2. 5 B. 2 Cap. 14, 82, 83, 84 Art.

forst bekomme, Konen skal heller miste sin Tilgave, end de som hendes Mand var skyldig forend han sit hende; Thi ingen maa kiøbe sig Kone for andres Penge; Hun bør bekomme sin Medgift, og den Umyndige sit Gods; Er der ikke saa meget Gods, da bør de begge miste efter Proportion og Godsets Mængde. Ingen bør betale dens Gield, af hvis Gods han intet nyder, hverken Son eller andre. Om Ægte- Personer ere i Fællig sammen, og een af dem døer, da skal hver af dem betale Hælvpart af Gielden, og saaledes skal de Umyndige skiftes, som de have, enten med Arv eller med Penge, taget paa sit Gods. Om de Umyndige have kommet paa nogens Gods, hvilkets Arving han var, om de havde eyet noget, de bør følge med dens Arv saa længe den er til. Derefter bør de komme paa dens Gods, som da bør efter Loven forsørge dem. (1)

Cap. XX.

Hvo der skal opagte den Umyndige og hans Gods.

Om nogen efterlader sig umyndige Børn, da bør den at have Omsorg for Børnene og Godset, som staaer næst til at arve. Hvad enten Karl eller Kvinde bliver deres Fornyrder. Han skal lade 6 fornuftige Mænd vurdere det Gods, og lade Vidner see hvad han tager imod, og intet deraf følge

(1) cónfr. Christ. IV. R. L. Affvæ-B. 13 Cap. Chr. V. R. L. 6 B. 2 Cap. 14, 24, 25, 26 Art.

bolge eller forkomme, førend det er blevet vurderet, undtagen den Døde har haft Boeskab, og der behøves at kjøbe til Boet enten Høe eller Koft, da begge Deele skal indkøbes hvis det behøves. Formynderen er ikke forpligtet til at tage Boeskabet i Ansvar førend til næste Fardage efter at Manden døde.

Formynderen maa ikke føre den Umyndiges Gods udaf Fierdingen, (Herredet) med mindre han faaer der for sig en vederhæftig Opsynsmand, som eyer Jordegods og Løsøre, at Godset bliver der betalt, hvor det blev antaget, da den Umyndige bliver myndig, undtagen Godset er i andre Fierdinger, da maa Formynderen frit flytte derhen, hvor Godset er mest, eller hvor Jorderne ere.

Tilfalder den Umyndige Arv, eller Rættighed, eller Hval driver paa hans Strand, da skal det vurderes, og er Hovedstolen des mere. Men tager han til sig den Umyndiges Gods uvurderet, da skal den Umyndige faae alt sit Gods, saa meget som han kand faae Bidner til, tilligemed Afvæxter deraf; Men haver han ikke Bidner til, da skal Formynderen legge saa meget Gods frem, som han selv vil, og giøre sin Eed derpaa, tilligemed 2de fornuftige Mænd, at den Umyndige haver faaet saa meget som ham tilkommer. (1)

(1) confr. Christ. IV. R. L. Art. 6. §. 14 E. Christ. V. R. L. 3 B. 19 Cap. 30, 31, 32 Art.

Cap. XXI.

Hvor meget Gods der bør forvares for
hver Umyndig.

Nu bliver Gods saaledes vurderet, at der er Hovedlod, fulde fem Hundrede udi Jordegods for hver Umyndig, eller jaadant Gods, som han fandt trække Vinst og Gave af, det er vel om det er mere; Det Gods skal han tage til sig, og bør det hverken børe eller formindskes, men han skal betale slikt som han tog, med mindre den Umyndige eyer saa meget Jordegods eller Losore, saa hans Frænder synes at han kommer til kort paa den Capital, som tilforn er meldt, da skal hannem forskaffes Klædes Værdie (1) og god Pleje; og da nyder hans Børge for sin Umage, saa at han er vel holden, men den Umyndige beholder al Renten af sit Gods. (2) Hans Frænder bør engang hvert Aar at see til, hvorledes Godset bliver behandlet, og antvorde det en anden, om den som det for havde, bør ikke god Omsorg derfor, dog saa, at den som imodtager, sætter fuld Vissen for Børne-Godset. Det er fuld Vissen, naar een eyer saa meget Gods uden Giæld, som den Umyndiges Gods er, der behøver at forvares. (3)

Kong

(1) M. S. Mad og Klædes Værdie.

(2) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 19 Cap. 26, 27, 28 Art.

(3) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 19 Cap. 29, 31 Art.

Kong Erichs Rette-Bod.

Arvingen maa beholde den Umyndiges Gods, om han vil, endskiont han eyer mindre Gods end den Umyndige, naar vittige Mænd synes at han er oprigtig Skyldener. (1) Men ere andre Umyndige demte paa det Gods, da bor de at leve af Renterne, uden de ere mindre, da formindskes Hovedlodden. Men om Fader eller Moder, Broder eller Søster, komme paa den Umyndiges Gods, og om han er deres Arving, eller de hans, da skal en vis Capital for ham fratages, indtil han er 16 Aar gammel, det øvrige skal de andre nyde til Livs Opfold som de behove. Formynderen er ikke pligtig til at tage andre Umyndige end nu blev sagt, paa den Umyndiges Gods, imedens han haver hans Bærgemaal.

Cap. XXII.

Om Umyndiges Gods.

Men om Hovedloden ikke udgior fulde fem Hundrede, da skal den Umyndige nyde 10 Ore hvert Aar, indtil han er 16 Aar gammel, da fortiener han sin Føde. Hovedloden forringes saameget som de behove at tage af den til at udgiøre de 10 Ore, som den Umyndige skal aarligen nyde.

H 4

End:

(1) danfr. Christ. IV. N. L. Arffoe. B. 14 Cap. Christ. V. N. L. 3 B. 19 Cap. 5, 6, 7 Art.

Endskönt den Umyndige eyer ikke mere Gods end en Jord, af hvilken tages 10 Ore i Landskyld, da skal dog Hovedloden ikke formindskes, men den Burdering skal staae ved Magt, angaaende Jor- dens Afgift, som blev giort det første Aar, hvad enten Afgiften vover eller formindskes.

Formynderen maa ikke overgive en anden den Umyndiges Gods i Forvaring; Men giver han sin Myndlings Gods udi en andens Forvaring, da maa den Umyndige kræve sit Gods af hvilken han vil, hvad enten af sin Formynders, eller af den som tog imod Godset. Lader nogen den Umyndiges Gods komme bort fra sig, undtagen det bliver ham lovligen fradømt, da skal han sætte sit Gods i Pant derfor.

Men doer Bonden og hans Kone lever efter, og er ikke mere Gods til, end det hun bør at have, da bør hun forsorge sine fattige Born. Men eyer hun andre Born, da vende de til deres Fædernes Frænder efter Loven. (1)

Cap. XXIII.

Hvorledes med Arb skal forholdes, naar Arvingen er ikke tilstæde.

Alle vegne hvor nogen doer, og hans Arving er ikke tilstæde at tage Arb, da skal den forblive vurderet paa det Sted den er falden efter den Døde, under

(1) confr. Christ. IV. R. 2. Arffv. B. 14 Cap.

under god Varetagt og fuld Rente, (1) indtil Arvingen kommer, eller den som bor efter Loven tage imod den Arv. (2)

Nu doer en fremmed Person her, af Norges Konges Rige, da skal hans nærmeste Frænde af dem som her ere, tage den Arv, til at flytte den herfra. Men tager nogen imod den Arv, som ikke er saa nær beslægtet med Arvingen, at han er i tredie Led med ham, da skal han sætte fuld Bissen for, at den Arv skal rigtig blive leveret. Men er ingen Frænde til, da skal den Afdødes Staldbroder tage imod den Arv, om han haver lovlige Vidner til, at han var i Fællesskab med ham da han dode. Er den ikke til, da bor Styrmændene tage derimod. Ere de flere end een, da bor de alle tage lige Deel. Det Gods som Arvinger tage ikke selv imod, skal alt vurderes, hvad enten det er Drabs-Boder eller Gods, og flyttes (3) siden til den rette Eyermand, det bor ikke til svares, men vogtes som eget Gods. Siden bor Arvingen erstatte den, som førte det, sin habte Umage, saa at han bliver vel holden. Er ingen af dem til som nu bleve opregnede, da bor den Bonde, hos hvilken den Afdøde opholdte sig, tage det Gods vurderet under sit Forsvar, og nyde Renten deraf, indtil Arvingen kommer, eller hans

§ 5

lovlig

(1) nogle Exemplarier har ikke: fuld Rente.

(2) confr. Chr. IV. N. L. Arffve-B. 11 Cap. Chr. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 5 og 6 Art.

(3) M. og M. S. Vogtes og flyttes.

lovlig Ombudsmand. (1) Saalebes skal og forholdes med de Danskes og Svenskes Arv, om de doe her.

Ingen Mand, som ikke taler Dansk Tunge-maal, maa tage her Arv efter sine Frænder, uden Fader, Søn, eller Broder, med mindre de have lovlig Fuldmagt dertil. (2) Om ingen Arving kommer inden 10 Aar, (3) da hører Kongen den Arv til med fuld Ret. (4)

Cap. XXIV.

Om lovlig Fuldmagt, og deres Gods som doe udenlands.

Dom nogen Bor Landsmand vil reise bort af Landet, da skal han faae sig en Ombudsmand udi alle sine Sager, dem at forsvare og søge, og vogte sit Gods som han eyer her paa Landet. Det Ombud skal staae ved Magt udi 3 Aar, men ikke længere, og endskiont de have sat længere Tid, da maa dog Ombudet ophæves, og Arvingen tage mod Godset.

Kong

(1) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 1 Art.

(2) M. har: Med mindre de have tvende lovlige Vidner dertil.

(3) andre Exemplarier sige: Inden 5 Aar.

(4) Her siger Christ. IV. N. L. 1. c. efter Kong Magni Gule-Tings Lov: End. udlendske Mænds Arff skal staae 12 Maanedes og en Dag, før den falder under Kongningen. confr. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 4 og 11 Art.

Kong Erichs Rette-Bod.

Umbudet maa efter 3 Aar fornøjes, hvad enten han er udenlands eller inden.

Doer Mand for, da maa Arvingen eene tage Godset til sig, naar de forviist spørge hans Døds-fald. Men tvivler Umbudsmanden om dens Død, som reiste af Landet, da bør Arvingen at skaffe et Vidne som vil sværge, at han meener det sandfærdigt. Doer vor Landsmand udenlands, hvor det end er, da skal den som er den Afdødes nærmeste Slægtning, af dem som did reise, tage det Gods der er. Er ingen Frænde til, da tage hans Staldbroder det til Bortforsel, som bortreiser. Men er ingen af disse til, da tage den som er af samme Lands-Gierding derimod, med fuld Forsikring, at den Arv skal rigtig blive leveret; Dertil maa han ingen Gave give, og intet af det Gods forkomme, undtagen det som efter Sædvane behøves til slig Mands Begravelse, med mindre han haver selv anderledes anordnet; Han skal lade 6 fornuftige Mænd vurdere det Gods, 3 Jælandske og 3 boefaste Nørste Mænd, uden der ere ingen Jælandske, da bør boefaste allene vurdere. Han skal lade Godset vurdere paa det Sted hvor det er mest tilsammen, og fore intet bort fra den Gaard førend det er vurderet. Paa samme Maade skal han lade det Gods vurdere som er andensheds. Det skal altsammen vurderes efter den gangbare Kongens Mynt, som da bliver slagen. Han skal forhandle det Gods,

som

som før er uhandlet, i de Vahre som derfra føres, og vogte som sit eget Gods, men svare dertil, og nyde for sin Umage da han kommer hjem, saa at han bliver vel holden efter 12 Mænds Burdering. Men er ingen af dem til, som før bleve opregnede, da bør den Bonde, som sidder paa Gaarden hvor han bode, tage det Gods vurderet til sig, og forsvare som sit eget Gods, og nyde Renten deraf, indtil at Arvingen kommer, eller hans lovlig Ombudsmand, og betale da sligt Gods som han tog imod. Kommer hverken den lovlige Ombudsmand eller Arvingen inden 10 Aar, da eyer Kongen den hele Arv.

Nu doer en Mand paa Saxland, eller Sonden paa England, eller i Orknoer, eller Dublin (paa Irland), da er ingen skyldig at lade det Gods vurdere forend i Norge. Er der en Beslægtet tilstæde, da bør den tage imod Godset, og føre til Arvingen, men hin skal beholde al den Vinst, der er taget paa Godset.

Cap. XXV.

Hvorledes Arv skal lovlig søges.

Arv bør at søges i den Fierding (Herret) hvor den er falden, men om nogen fører Bidner i andre Fierdinger end hvor Arven er falden, da haver han sine Bidner forspildt. (1)

Nu

(1) confr. Christ. IV. N. L. Arffve. B. 16 Cap.

Nu sidder nogen i Arv, og byder Dom derfor, men en anden siger sig efter Loven til den berettiget, da skal den stævne ham med ret Hiemstævne, og fræve Arven, og byde den som sidder at vige bort. Vil han da ikke vige, stævne ham til Tings for Ran og Besiddelse, og blive hans Bidner og Beviser da samtykkede, og ingen Bidner komme derimod, da bør Tingmændene tildømme ham Arven, men hin skal betale til Kongen 6 Ore, fordi han bød Dom for den Arv, hvori han intet eyede. Vil han da ikke bort af Arven, da skal hin fordre Hielp af Tingmændene indtil han er fuld bemandet, at føre ham af Arven. Enhver af dem som nægter at fare med ham bøde 1 Ore Guld til Kongen.

Nu kommer de der, og værger han sig med Od og Eg, da er han skyldig 10 Marker til Kongen, og enhver som gjør ham Bistand 6 Ore til Kongen. Slaaes de, da er enhver som holder paa den dømte Arv, fredløs, (1) men hine alle fredhellige som tilføge. (2).

Cap. XXVI.

Om Arvs Fordring.

Allevegne hvor nogen af Bankundighed ikke søger Arv, og er dog dertil berettiget efter Loven, da skal han have søgt den inden de 10 Vintre som han

(1) M. uggldig og fredløs.

(2) confr. Christ. IV. R. L. Arffve-B. 17 Cap. Christ. V. R. L. 5 B. 2 Cap. 90 Art.

han er indenlands og han er bleven myndig, samt haver Forstand dertil, (1) undtagen nødvendig Forsald hindrer det.

Ene Mænd Arv at skifte, da er det vel om de møde alle som ene Deel i Arven. Om nogle komme, men nogle ville ikke komme, da skal man stævne dem til at skifte, og endskjønt de da ikke komme, da skiftes for Vidner, og loddes, og skal da hver have den Deel, som ham tilloddes. Om hin da siger der er drangeligen skiftet, eller en anden har fordulgt noget af Godset, da skal den Beskyldte nægte det med 3 Mænds Fed. (2)

Cap. XXVII.

Hvorledes man skal bevise sin Arve-Ret.

Nu tvistes derom, om man bør at arve eller ikke, da skal den stævne ham til Ting, som forholdes ham Arven, og nyde sine Vidner at han stævnte ham derhen; Dette bør ogsaa hans Vidner vidne: Vi vare derhos hvor hans Moder blev fæstet paa Stedet, og nævne Stedet, da bør Tingmændene tilkomme ham Arven.

Alle vegne hvor man vil tilegne sig Arv, da skal han fremføre sine Vidner, og stævne de andre som staae næst til at arve. Men stævner han dem ikke,

(1) M. Om han haver Vidner dertil. M. S. Forstand og Vidner.

(2) confr. Christ. IV. R. L. Arffve. B. 10 Cap. Chr. V. R. L. 5 B. 2 Cap. 6 Art.

ikke, da ere hans Vidner forspildte. Der skal om Arv dømmes, hvor Arven er falden, eller hvor den Afdødes Jorder eller Boe er.

Kong Haagens Rette-Bod.

Om een af Ægtefolk døer, som have været til- sammen 10 Aar eller længere, og de have altid agtet sig for lovlige Ægtefolk, endskiont deres Ægte- skab har ikke været lyst og kundgiort, og det Rygte har ikke heller gaaet om Herredet, at hun var hans Frille eller Hoer-Kone, da skal deres efterlevende Barn eller Børn gaae til Arv, og agtes for ægte- fødte, endskiont Fæste-Vidnerne ere døde.

Ingen maa skifte Gods eller tage Arv (1) ef- ter en anden, uden han har dens Tilladelse som til- forn eyer Godset, undtagen Mand see at det gaaer ilde dermed; Men om nogen haver sin Forstand, og kand baade ride og drikke med, samt raade for sit Boe og sit Riob, han bør selv raade for sit Gods, og maa ingen skifte det, og endskiont nogen skifter, da bør det ikke holdes. (2)

Cap.

(1) M. Ingen maa skifte Gods eller tage Arv, førend den er falden, uden han har dens Tilladelse ic.

(2) confr. Christ. IV. N. 2. Arve-B. 19 Cap.

Cap. XXVIII.

Om de Gaver som efter Loven maa holdes
(saaes ved Magt.)

Nu skal de Gaver opregnes som holdes maa:
De Gaver som Kongen giver os eller vi hans
nem, bør holdes. Enhver maa og give Bennes-
Gaver imedens han lever, Hest eller Stud, Baa-
ben eller deslige Ting, ligeledes Klæder, og sige
det af sin Eye, dog saa at 6 vittige Mænd (1) sy-
nes der ikke skeer Arvesvig imod Arvingerne. Det
som saaledes bliver givet, maa ingen rygge, men
lover han Betaling derfor, den maa kræves.

Enhver maa give fjerde Part af det Gods
som han haver selv avlet, og han eyer over det han
haver arvet, baade i Land og Løsøre, hvad enten
han vil give det til sine ægte-fødde Born, eller til
andre hvem han vil, men den tiende Part af saa
meget Gods som han haver arvet, baade i Land og
Løsøre, dog han ikke spørger sine Arvinger derom,
hvad enten han er helbred eller syg, om han ellers
taler af Forstand.

Men det skal først af fjerde eller tiende Partes
Gave udbetales, som man giver Gud for sin Siæl,
i hvem han ellers har givet lovlig Gave tilforn. (2)

Set

(1) M. Dog sad at gode og skionsomme Mænd 16.

(2) confr. Christ. IV. R. 2. Arffve-B. 22 Cap. Christ. V.
R. 2. 5 B. 4 Cap.

Her begynder den Bælk om Formynderskab, som
siger hvo der bør efter Loven at for-
sørge den Umyndige.

Cap. I.

Enhver bør forsørge sin Fader og Moder, hvad
enten han er ægte-fød eller flegsfredbaaren, og
sine egne Born. Men eyer han ikke saa meget
Guds, at han kand forsørge dem, da skal han dog
tillegge alt det han ey behøver til sin egen Føde og
Klæder, og bør de med saadant Tillæg fores den
næste Arving paa Hænder, om han eyer Guds for
dem.

Hvo som eyer et Aars Forraad for sig og dem,
der tilforn ere paa hans Kost, bør forsørge sine
Guds-kende, hvis han ogsaa eyer for dem et Aars
Forraad, naar de vil komme paa hans Guds, om
de ere hans Arvinger, eller han deres; Man maa
ikke sælge sin Arv, for at slippe disse Umyndige,
eller dem som for ere paa hans Guds, eller nogen
hvis Arving han er, eller de hans, om de ere Umynd-
dige. Men endsskiont han sælger, da skal det ikke
holdes, og siger Loven selv saadant Arv-Sal løst.

Men det er et Aars Forraad, naar halvfierde
Hundrede er sat for Mand's-Person, og halvtredie
for en Kvinde, hvad enten man er ung eller gam-

mel. Da strax skal man sætte fuldt Underholdnings Gods for een, naar han ikke kand fuldt fortjene sin Føde, endskiont han kand giøre den noget til Gavn, som han er med. Men ere Umyndige ikke saa nær beslægtede, da skal den forsørge dem, som staaer nærmest til at arve dem, om han eyer Gods til.

Nu behøver den Underholdning, som ikke er saa nær beslægtet som nu var sagt, og er udi tredie Led eller der imellem, da skal sættes tvende Mars Forraad for ham, men er den Umyndige ikke i tredie Led nær slægtet, da 3 Mars Forraad; Er han ikke i fjerde Led, da sættes 4 Mars Forraad for ham, saa meget hvert Mar som for blev sagt, baade for dem som tilforn ere paa Godset, og for dem da kommer derpaa. Heele Godset, bør vurderes, foruden Boeskab og Verktoy, og enkelte Klæder til Dag og Nat.

Nu er nogen af disse den andens Arving, da skal ikke mere Gods sættes end 2de Mars Forraad, førend han er pligtig at forsørge ham. Formindskes en Mands Gods efterat den Umyndige kommer ham paa Hænder, da bør den Umyndige at komme bort af hans Gods efter ret Orden, den først som mindst er i Slægt med ham.

Kong Erichs Rette-Bod.

Engen Umyndig maa sættes uden paa den Egte Persons Gods, som han er i Slægtskab med, og bør han komme bort af Godset naar han er 16 Mar, om han er helbred og arbeids-fer.

Cap.

Cap. II.

Hvorledes Ægte=Personer bør forsørge hinanden, og om Armød.

Enhver Person er skyldig at forsørge sin Ægtefælle paa sit Gods, saavel Mand som Kone, der behøver Forsorg, hvad enten den bliver fra Forstanden, eller faaer anden Sygdom.

Men har de med mindre Gods kommet tilsammen, end at de begge eyede til 3 Hundrede, bleve heller aldrig saa rige at de burde betale Kongen Skat, da bør den eene arbejde for den andens Føde, eller føre den omkring paa en Hest, om han ikke kand arbejde for hans Føde, og bør deres Born ikke dommes paa nogen Tingsogn, imedens de kand paa forbemeldte Maade føre dem omkring.

Kong Haagens Rette=Bod.

Det er Armød, naar en Umyndig er tilbage, og den som burde arbejde ham Føde, eller føre ham omkring, døer fra ham.

Nu geraader en Bonde udi Herredet i yderste Armød, da bør deres Umyndige stiftes, eftersom deres Fællig var. Moderen bør føre sine Umyndige paa sine Frænder, som ere hendes nærmeste Arvinger, om de eye saa meget Gods eller Formue som for siger, men formindskes dens Gods, (som nærmest er) da skal han tage saa mange Umyndige, som han har Gods til. De Umyndige som da ere tilovers, bør for-

sørge af dem som derefter staae nærmest til at arve; hvis de have saa meget Gods. Men eyer den ikke saa meget Gods, da bør de Umyndige komme længere hen i Slægten, hvort der er Formue.

Saaledes skal og forholde med de Umyndige, som før blev omtalt, at de skal komme længere hen i Slægten. Ligeledes med de Umyndige som følge deres Fædre.

Nu fæster nogen en Umyndig til at nyde Kost, da bør det holdes. Men viser han ham af sin Tjeneste, og lader ham gaa imellem Huuse betlendes, da betale 6 Ore til Kongen, og forsørge den Umyndige som tilforn. Det samme skal og enhver bode, som lader sin Umyndig gaa betlendes Huus fra Huus, som nu blev meldet. Men ingen er skyldig at føde eller forsørge nogen, forend han veed at han er hans Myndling; Saaledes skal og de Umyndige i sin Slægt skiftes, om den eene Egte-
Person doer. (1)

Cap. III.

Hvorledes fattige Umyndige bør skiftes.

Nu skifte Mand fattige Myndlinger imellem sig, hvor helst de skifte, og lodde siden, da skal det Skifte siden holdes imellem dem, hvis Umyndig som siden doer, da er det hans Fordeel, og endstønt der blive flere Umyndige efter Skiftet,
da

(1) confr. Christ. IV. R. 2. Art. 15. B. 15 Cap.

da bør den som det Skifte traf, svare derfor. De bør følge med Arven, om den er selv umyndig som Guds eyer.

Cap. IV.

Hvor gammel een skal være, naar han er fuldmyndig at annamme sit Guds.

Den nogen kommer i Umyndiges Skifte, da han er selv bleven myndig, nemlig naar han er 20 Aar gammel, og han bør tage imod sit Guds, da maa han tage sig til Børge hvem han vil, til at have i alle Maader Opsigt med hans Guds, om han selv ikke kand det forestaae. (1)

Men om en Mand's-Person gifter sig inden 20 Aar gammel, uden sine Brænders Raad, da haver han forspildt hos sin Arving eller Børge ald Landskyld og Rente af sit Guds.

Nu kommer en Umyndig paa den som ikke bør forsørge ham, da skal han giøre den som bør forsørge ham, Hiemstævne, og bør hans Vidner sige saaledes: Her er den Myndling, som du bør forsørge, men ikke den som forte ham herhen; Og skal han da sige ham i hans Forsvar.

Rong Haagens Rette-Bod.

Ingen skal behøve at lovbytte en Umyndig til flere end een Mand, med mindre han rigtig beviser

I 3

paa

(1) confr. Christ. V. N. 2. 5 B. 19 Cap. 34 Art.

paa den lobliche Stævne-Dag, at en anden, ſom har fuldkommen Formue, er lige nær beſlagtet, og ſkal den Umyndige da ikke videre ham paadømmes end efter ret Antal.

Nu bliver en Umyndig fort paa nogen uden Lavmandens Kiendſe eller Tingmændenes Dom, da maa han gjøre hvilket han vil, at føre ham tilbage eller til Tings, og bør da Tingmændene domme hvorhen den ſkal føres. Fører han ham tilbage, da føre til det ſamme Natte-Sted, hvorfra han kom til ham.

Enhver ſom ikke vil tage imod ham, er ſkyldig en Dre til Kongen. Hvo ſom ikke tager imod ham, bøde fulde Mands-Boder og Underſaatters Boder, (til Kongen) om han doer af Hunger.

Kong Erichs Rette-Bod.

Om nogen fører en Umyndig vrangeligen paa en anden, da erſtatte ham al den Omkoſning han gjør derved.

Nu ſkal Umyndige ſkiſtes, og vil den ene ſkiſte, men den anden ikke, da bør den ſom vil ſkiſte, ſtævne den anden til de Umyndiges Skifte, og er det vel om han kommer, men kommer han ikke, da ſkal hin fremføre ſine Vidner, at han ſtævnte ham til den Dag. Siden bør 6 fornuftige Mænd ſkiſte de Umyndige, og lodde om, bør han da tage ſin Part, men ſige den anden Part under dens Forſvar ſom ikke kom. (1)

Cap.

(1) confr. Chriſt. IV. M. L. Arffve-B. 21 Cap.

Cap. V.

Om den Umyndiges Forsorg, og om han
 efterlader sig Gods.

Dom nogen forsorger den Myndling, som han
 efter Loven er pligtig at forsorge, endskiont
 en anden er hans Arving, og tilfalder den Umyndige
 siden Arv eller Boder, eller paa hvad Maade
 han tilhverver sig Gods, og efterlader han sig Gods
 naar han doer, da skal den som forsorger ham, eller
 hans Arving, tage af hans Gods uden Rente saa
 meget som han kostede paa ham, men Arvingen
 det som er tilovers. Nu forsorger nogen for
 Guds Skyld den som han efter Loven ikke er pligtig
 at forsorge, da skal Gud belønne hannem derfor;
 Men hverken han eller hans Arvinger maa tage no-
 get derfor, (1)

Cap. VI.

Om fremmede Mands Børn her paa Landet.

Dom nogen eyer her i Landet et umyndig Barn,
 slegfredbaaret, og han er enten fra Norge,
 eller Hetland, Orknoer eller Færøer, eller hvor-
 fra han er i Norges Konges Rige; Og det Barn
 bliver født forend han reiser bort, eller han bekien-
 der sig at være dets Fader, da skal han legge Penge
 efter, saa mange, at Barnet kand deraf vel opfo-
 stres det første Aar. Nu kommer Barnet til Ber-

34

den

(1) confr. Christ. IV. N. 2. Artffve. B. 22 Cap.

den efter at han er reist bort, og han har ikke tilforn gjort nogen Anstalt derfor, da bør det skrives til den Kiøbstad hvor den reiste fra som eyer Barnet, og skal den Sysselmænd, Raadmand eller Foged, som er i den Kiøbstad, skikke Penge til Barnets Opfostring, og betale den Omkostning som til den Tid er gjort paa Barnet, af hans Gods, ligeledes skal gaae med det Barn som før blev født.

Kong Haagens Rette-Bod.

Det er bekræftet i Loven at alle de som betlendes gaae omkring at tigge Almisse, ere pligtige at bære eller lede deres Born, eller flytte paa anden Maade, eftersom fornuftige Mand see dem mueligt, ligeledes sin Fader og Moder, undtagen Sønner eller Dotteren har tilforn fortient sig et Mars Forraad, da ere de ikke pligtige at gaae omkring med Fader eller Moder, for at betle.

Cap. VII.

Om fattige Mands Forsel.

Alle de Fattige, hvis Frænder ikke have Gods til at forserge dem med, og de selv have intet at betale med, ere ikke heller mægtige til at føre sig selv, dem er enhver Bonde pligtig at føre og føde, eftersom Reppstyrerne (de Fattiges Forstandere udi Sognet) sige for. En-yrkes Mand er ligesaa pligtig at føre dem som en Bonde. Den Fattige be-
 906

høber saavel Guds Hielp, som den der eyer noget. Alle bør flytte efter Bud:Byrd, hver fra sin Gaard, den først som yderst boer paa Bud:Vej, og flytte til næste Boelig. Hvo som ikke saaledes flytter, bøde 1 Ore til Kongen. Om han flytter udi Ørk, eller derhen hvor den Fattige doer af hans Forsel, eller fornuftige Mænd synes at han forvoldte det; Egeledes om han viser den Fattige bort fra sig, og vil ikke huuse ham, saa han doer deraf, hvo som bliver herom overbevist, som Gud lade ingen hælde, skal bøde for den Mand fulde Boder til hans Arvinger, efter fornuftige Mænds Dom og Omstændigheder, og til Kongen Undersaatters Boder, og bør de som domme herudi, give noye Agt paa sin Kiendelse, at slige Ugierninger maa ingenlunde blive til Sædvane. (1) Men vil den som sidder paa Gaarden ikke tage imod den Fattige, eller lade føre ham i sit Huus, da bør den som flyttede ham did, tilnævne Vidner og sige i dens Forsvar, som burde tage imod ham, og er han da fri. (2) (3) Om den Fattige siden vederfares, enten at han doer af Frost; eller Dyr eller Hunde bider ham, saa han faaer Døen deraf, da kommer det paa dens Ansvar som lod ham ligge ude. Fattige bør ikke flyttes efterat Soelsat er. Soel bør raade om Sommer

(1) confr. Christ. V. R. 2. 3 B. 12 Cap. 24 Art.

(2) M. legger hertil: Men den som burde tage imod ham staaer til Ansvar for ham.

(3) confr. Christ. V. R. 2. 3 B. 12 Cap. 25 Art.

ren men Dagen om Vinteren. (1) Men de ſom flytte ſig ſelv, ſkulle have Huus om Vinteren, naar det er bleven halv Mørkt. (2) Enhver ſom nægter ham Huus, bøde 2 Ore til Kongen, og hvis den Fattige døer ude, da bør det komme under lovlig Dom, undtagen han har viſt ſin Myndling bort fra ſig, da ſkal han ſvare til, om han har fuld Formue til at forſorge ham. (3) Det bliver og i Beſynsderlighed befalet, om den Fattige bliver ſyg og beder om Præſt, da er Bonden ſkyldig at hente Præſten, og ikke flytte den Syge bort af ſit Huus, før end Præſten kommer til ham. Den Bonde ſom ikke vil hente Præſten til ham, er ſkyldig til Kongen 3 Ore, undtagen fuld Nodvendighed hindrer ham. Men vil Præſten ikke reise, da bør Bonden paafige ham ved Vidner Anſvaret derfor. (4) Fattige Mænd bør huusfes Natten over, og ikke jages bort efter Solen er gaaen ned. Hvo ſom bryder denne Anſordning om Fattige, er ſkyldig til Kongen eſtersom forbemeldt er, og bør ſtaae Skrifte, (5) og bøde til Gud, for han ikke vilde hielpe et Chriſten Menneſke. (6)

Cap.

(1) confr. Chriſt. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 26 Art.

(2) M. Halv Mørkt i Huusene.

(3) confr. Chriſt. V. N. L. 3 B. 13 Cap. 27 Art.

(4) confr. Chriſt. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 20 Art.

(5) M. Og bør ſtaae Skrifte for Biſkopen.

(6) Dette Capitel er ligelydende med Chriſt. IV. N. L. Landsleyer-Balken, 55 Cap.

Cap. VIII.

Om Arv=Sal og Kiøb efter Loven.

Ingen Mand maa kiøbe ventendes Arv af en anden, thi det bliver oftest svigagtige Kiøb. (1) Men endskjønt nogen kiøber, da bør det ikke holdes, undtagen nogen selv indløser sin Arv, for at lyse sin Frænde i Ruld og Rion; Thi den Arv bør enhver arve, hvis Arving Gud vil at han skal blive. Mand maa sælge sin Arv om han vil, om han ingen Umyndig har at forsørge, eller han faaer ham i Forvejen Underholdning, dog med de Vilkaar, at 6 fornuftige Mænd giøre det Kiøb imellem ham og den som tager imod, saa at dem synes der bliver ingen Arv=Swig giort imod Arvingen. Og endskjønt andre ikke afgiøre det Kiøb imellem dem, naar Arvingen tillader, om han er fuldmyndig, og maa raade for sit Kiøb. (2) (3) Men den som vil sælge Arv efter sig, skal først tilbyde sig sine nærmeste Frænder i Vidners Overværelse, at de tage imod ham, de som have fuld Formue, undtagen han vil give den Arv til et Kloster, eller til en Bispestoel, da maa han det giøre, uden at tilbyde sig sine Frænder, endskjønt andre ikke afgiøre det Kiøb, om Arvingen kun tillader det, og om han tilforn skaffer sine Umyndige Underholdning.

Cap.

(1) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 82, 83 Art.

(2) M. S. Om han er fri og fuldmyndig, og maa raade for sit Gæds.

(3) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 2 Cap. 81 Art.

Cap. IX.

Om Lav=Keppe (1) og Keppsstyrere.

Lavrepper skulde være de samme som tilforn have været, ikke færre end 20 Bønder i hver Kæpp, og maa ingen af dem eye mindre Gods end til 10 Hundrede. Det er ret at skifte Kæpper i mindre Deele, angaaende Tiende og Madgaver, naar det godt synes. Fem Mand, som dertil synes best skikkede, bør udnævnes til at styre og have Opsyn med det som Kæppen kand gavn, og til at skifte Tiender, og de Madgaver som Fattige tilkomme, og af det som paa hellige Dage veides. De Fattige bør først bekomme Tiender, som ingen Forraad have eller Formynder, og høre dog til den Kæpp, og de dernæst som mest behøve, saa lange Tienderne strække sig dertil. Men de ere Kæppsmænd (høre til den samme Kæpp) som ere i den samme Kæpp opfostrede, eller eye der en Arving, som er i Slægt med dem udi tredie Led, eller nærmere, og har vis Fortieneste. Men om de Umyndige, som have ingen Formynder, eye ingen i den Kæpp der er i tredie Led med dem, eller nærmere, og har vis Fortieneste, de bør lige hiemmelst flyttes om alle Kæpper, hvor de kand forvente sig mest Hielp. Om en Umyndig bliver nogen paaført eller flyttet i Kæpp ulovligen, eller hvad anden Sag der foresfalder, saa man synes at behøve Ting, da skal den raade for Ting som synes at behøve det. Enhver er pligtig

(1) En Kæpp er det samme som et Ting-Sogn.

tig at bære det Bud, og ikke falske, det bør bæres
 ret Budbyrd om alle Vinter-Huuse, men ikke om
 Sommer-Huuse; Hvo som sælger, er skyldig i
 Dre til Kongen.

Kong Haagens Rette-Bod.

Om fattige Mænd legge deres Børn fra sig ubi-
 Reppene ulovligen, da haver den Reppstyrer
 som er nærmest, og Bønderne med ham, fuld Ret-
 tighed til at tage den Mand og binde, om det be-
 hovedes, fore ham tilbage og binde ham Barnet paa
 Ryggen, og lade ham selv bære det bort af Reppen.

Kong Haagens Rette-Bod.

De som ikke vil efterleve det, som Reppstyrerne
 lovligen paabyde, betale en halv Mark, Halv-
 parten til Kongen, og Halvparten til Reppstyrerne,
 hvilket de Fattige bør nyde. (1)

Cap. X.

Om Bud-Byrd.

Den skal Bud bære imellem Gaardene, som kand
 staae for Ord og Eed, og levere Budskiffen
 Bonden selv i Haand, om han er hjemme, men
 hans Hustru om han ikke er hjemme, eller hans
 Son, hvis han er fuldmyndig, eller Dotter, om
 hun

(1) M. og M. S. Og bør Fattige nyde de 12 Alen.

hun er fuldvoren, da Forvalteren (Proviand-Mesteren) eller den beste Mand som paa Gaarden er nærværende. Men ere alle Tieneste-Folkene borte af Gaarden, da skal han gaae ind i Bondens Stue om aaben er, og sætte den i Forsædet, (1) saa fast, at den falder ikke ned: Kænd han ikke komme ind, da skal han binde Budstikken midt over Døren, saa at hver som gaaer ind kænd see den. Da skal Bonden gaae til dem som bære Budstikken til ham, og forhøre hvad den betyder, og bære siden til sin næste Grande paa Bud-Beyen. Herredens-Mændene skulle bestikke Ratte-Sted til Budstikken. Budstikken skal did bæres den første Dag som behøves, og ikke senere udsendes, end at den vel kænd naae Ratte-Stedet, ligeledes den anden og tredje Dag.

Kong Haagens Rette-Bod.

Hvo som helst der nedfældet Budstikken, bør svare fulde Bøder for alle dem som boe paa den Bud-Bey, og Budstikken ikke tilkom uden Forsald.

Den som foresidder, skal vide hvad Tid paa Dagen Budet kom til hans Huus, og have der Bidue til, om fæst kænd. Haver han ingen Bidue, da skal den som Budet førte til ham, bekræfte med 3 Mænds Eed. En siger nogen at han har baaeret Budstikken til sin Grande, men den som foresidder, nægter det, da skal den som bragte den derhen, sande det med 3 Mænds Eed, at han har
Bud:

(1) Christ. IV. og Christ. V. R. L. sige: Bondens Sæde.

Budstikken derhen ikke seener end han efter Loven burde, og skal den som foresidder, betale Budsfald 1 Ore til Kongen.

Kong Erichs Rette-Bod.

Om nogen nedfælder Budstikken naar der stævnes til at høre Konge-Brev, eller til Manddrabs Ting, eller Mandtals Ting, til Tævnet om Foraaet, eller Reppstyrers Ting om Hosten, bøde hver Gang 2 Ore til Kongen.

Det er strax Budfald, naar Budstikken ikke kommer til de rette Rette-Steder; Andet, om den bliver ikke baaret; Tredie, om man flyr den en Umyndig i Hænder eller den der er under sine 15 Aar. (1) Om nogen flytter sine Huuse af gamle Toster paa de Toster inden sit Giarde, som ham synes bedre om, da skal baade Budstikken og fattige Mænd føres til de Huuse, men sætter han dem længer bort, da skal han selv svare derfor. Ingen maa bære Ting-Budet til en anden, siden Solen er nedgaaen om Sommeren, eller om Vinteren siden det er mørkt, det samme gielder om fattige Mænds Forsel. (2)

Cap.

(1) M. Under sine 16 Aar.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Landeløse-B. 52 Cap. Christ. V. N. L. 1 B. 3 Cap. 9 Art.

Cap. XI.

Om øde Jord.

Allevegne hvor man slaaer Høe eller saaer paa sin øde Jord, og der ere de Huuse, hvorudi man kand være, der skal han staae for al Bud-Byrd. Nu vil den ikke bære Bud, eller flytte Fattige, som eher den øde Jord, da bør den som boer nærmest ved den Jord der er øde, at flytte derhen, hvor Mænd ere tilstede, og er ham hiemmelst at bruge den halve Jord, uden den som Jorden eher indgaaer med ham andre Conditioner. Hvor flere boe til sammen paa en Gaard, da skal de skifte til Jevnet imellem sig, efter andre Bonders Raad, baade Bud-Byrd og fattige Mænds Forsel, eftersom hver besidder meget af Gaarden, men ikke efter Formue. Men angaaende alle nys indhegnede Boepale inden den Repp, da bede den som Gaarden eher, alle Bonder paa Tinget at flytte Bud for sig, eller hans Ombudsmand. (1)

Cap. XII.

Om Reppstyrers Ting og Fattiges Underholdning.

Alle Bonder ere pligtige at reise til Tinget, saa snart Budet er kommet til deres Huus, indtaget

(1) confr. Christ. IV. R. 2. Landleys. B. 53 Cap. Christ. V. R. 2. 1 B. 3 Cap. 9 Art.

tagen Envirkes Mænd, de ere skyldige at søge til fire Ting. Nemlig det Ting hvor Konge-Breve skal oplæses, Manddrabs-Ting, Mandtals-Ting til Jævnet, og det Ting som Ræppstyren tilhører; Men naar alle andre Ting holdes, maa Envirkes Mænd sidde hiemme, om de ville. Den er Envirkes Mænd, dog han haver en anden til at arbeide med sig, der er under sine 16 Aar, enten den er hans eller anden Mands Son. En Enke og en vanfør Bonde kand reise til Tinget om de selv ville. Men alle andre Bønder ere pligtige at reise til Tinget naar Budet kommer til deres Hiem, ellers bøde Tingvide efter Loven, en Dre Solv til Kongen. Men om Budet kommer til Bonden saa tidlig, og Bøyn er saa lang til Tinget, at han ikke kand komme derhen til Middag, og han haver dertil lovlige Bidner, da maa han sagesløs sidde hiemme. Men blive flere end een beskylte for Tingvide, da maa Budet stævne dem til Ting, som Budfald er tilfort ved Budstikkens Levering i Bidners Nærværelse bleven paasagt. (1) Det er ret, dog en Bonde giber en anden sin Guldmagt da Mænd skulle komme sammelt til at skifte Tiender, at han maa svare for ham til det, som Mænd paa det Sted blive eenlige om, hvis det ham ubeleiligt at reise, og bør han sige fra hvor mange Hindrede han eyer til de Fattiges Underholdning; Om Mænd ville nedsette eller føde lade fattige Mænd.

Lige-

(1) confr. Christ. IV. N. L. Landslove B. 54 Cap. Christ. V. N. L. 1 B. 5 Cap. 9 Art.

Ligeledes skal han sige hvor mange Mænd der ere paa hans Kost, og hvor meget han giver til Tiende. Enhver Enke og ufor Bonde er pligtig at sige sin Guldmægtig, hvor meget de giver til Tiende, og hvor mange der er paa deres Kost, naar Mænd forsamlès til at skifte Tiende.

Kong Haagens Rette-Bod.

Saaledes bør Ræppstyrerne skifte de Fattiges Underholdning, at alle Ræps-Mænd komme lige til at huse vem en Nat for hver 10 Hundrede de eyer, indtil der er Hundred Hundrede, derefter en Nat for hver 20 Hundrede, indtil der er 2 Hundred Hundrede. Men endskiont der er mere Gods, da legges ikke mere til de Fattiges Underholdning, undtagen Ræppstyrerne synes andet rettere. De Mænd skal saaledes fødes, som der ere Ræpps-Mænd og ey ingen Frænde, der har Formue til at forsørge dem, saa nogen veed, ellers bør de flyttes til deres Frænder.

Kong Haagens Rette-Bod. (1)

Boeløse Mænd som have Penge, bør svare Fattiges Underholdning, og andre Ræppens Nødvendigheder til Tjænet, eftersom Ræppstyrerne agte for got.

Cap.

(1) M. Kong Erichs Rette-Bod.

Cap. XIII.

Om Uffik paa Klæde=Dragt her i Landet.

Det er alle bekiendt, hvorledes den store Uffik er bleven til en Sædvane her i dette Land, frem for i noget andet saa fattigt Land, angaaende fine Klæders Dragt, hvilket mange ved stor Giæld have erfaret, saa at mange derfor miste andre nyttige Ting, og den Fattige des Marsage maa undvære Hielpen, og ligger derfor mangel ude ihjel frossen. Derfor gjøre Vi alle vitterligt, at enhver som eyer Gods til Tyve Hundrede og ikke mindre, hvad enten han er gift eller ikke, maa bære en Tøye og Kaprun af Klæde. Men den som eyer til 40 Hundrede, maa bære en Klædes Kiortel. Den som eyer 80 Hundrede maa dertil bære en Kaabe eller Kappé to Gange lagt med Snorer, dog ikke foeret med Graaskind. Men den som eyer til 100 Hundrede maa angerløs bære alle disse Klæder. Lærde Mænd maa bære hvad Klæder de ville, og de Hofbetientere der eye alle nødvendige Baaben. De som udenlands have reist, bliver og tilladt at slide op de Klæder, som de føre med sig til Landet imedens de vare, endskiont de eye mindre Gods end før blev meldet, men her paa Landet maa de ikke liope Klæder for at bære, videre end sagt er; Hvo som bær fine Klæder, og eyer mindre Gods, eller er anderledes beskaffen end her siges, bøde 2 Ore til

Kongen for hver; (1) Og maa Klæderne tages af Kongens Dombudsmand, med mindre de ere ham af andre givne, undtagen det er Fruentimmer, som dem bær.

Her begyndes den Femte Part af Lov-Bogen,
som handler om Jord-Indløsning.

Cap. I.

Hvorledes man bør indløse den Jord, som hans Formynder haver solgt.

Allevegne hvor en Myndling tilfalder en Jord, enten som Arv, eller Gave, eller Drabs-Bøder, eller Rettighed, den som ikke selv forestaaer sit Gods, og hans Formynder bortfælger den, da har han Rettighed til at indløse den Jord, hvad enten den er een eller flere. Han skal løse den inden 10 Aar efter at han tog sit Gods under Forvaltning, om han er indenlands, ellers faaer han aldrig Opreisning paa den Sag, uden vigtig Forsald hindrer ham. Endskiont han har flere Jorder at indløse, da skal han indløse dem alle inden 10 Aar efter at han er bleven myndig; og haver han været udenlands, (2) skal han saaledes have indløst, om

(1) Disse 2 Dres Bøder findes ikke uden i de trykte Exemplarier.

(2) M. Ligeledes om han er eller haver været udenlands.

om han er sine fulde Aar da han kommer til Landet. Om nogen vil indløse en Jord, da skal han reise om Høsten til den Gaard som den boer paa der til-
egner sig Jorden, og forkynde ham i Vidners Over-
værelse at han vil indløse den Jord. Dette bør han
giøre for den første Juule-Nat, hvor helst han tref-
fer ham. Han skal stævne ham til den Jord som
han vil indløse, paa den femte Dag i Ugen, tre
Uger efter Sommerens Begyndelse, (1) og frem-
føre der sine Vidner, at dette er hans Jord, og
han hverken solgte den bort eller betalte for Gield,
ikke heller gav han hende bort, eller nogen anden
som havde hans Fuldmagt. Om disse Vidner an-
tages, da skulle Dommerne tildomme hannem Jor-
den, og den anden sine Penge igien af den som solgte
ham Jorden. (2)

Kong Haagens Rette-Bod.

Om hellig Dag indfalder paa den Torsdag naar
3 Uger ere af Sommeren, da skulle alle Beviis-
ligheder fremføres paa den næste Sognedag derefter.

Men haver Jorden gaaet imellem flere, da
har enhver at giøre med den som solgte ham den,
eller med dens Arvinger, om han selv er død, hvis
de have arvet Gods efter ham, eller med hans Fuld-

R 3

mag.

(1) M. S. 4 Uger efter Sommerens Begyndelse. (Den
begyndte fra den 9 til den 15 April, gammel Styl,
og nu fra den 19 til den 25, nye Styl.)

(2) confr. Christ. V. R. L. 5 B. 3 Cap. 10 Art.

(3) M. S. Naar 4 Uger ere af Sommeren.

mægtig, hvis han er udenlands, der paa Stedet, hvor den Umyndiges Formynder var, undtagen han med Bidner kand bevise, at han solgte den Jord for den Gieldes Skyld som forhen burde af det Guds betales, og den kunde ikke paa anden Maade aflegges, eller det skeede til de Umyndiges Livs Ophold, som af det Guds burde forses, og der var intet andet til at forsorge dem med, og han solgte den for den høieste Priis han kunde, og han solgte først Ene-Jorder, eller de som den Umyndige eyede tiligemed andre, kand det med Bidner bevises, da skal det som Jorden angaaende giort er, staae ved Magt. (1) Men kand det ikke med Bidner bevises, da bør den Umyndige at faae Jorden lige god i Ene til næste Fardag; ere Huusene forbedrede siden Jorden blev solgt, da bør han gorgjøre derfor, men ere de verre, da bør ham skee Dpretning derfor af den som dem haver fordervet. (2) Møder den ikke som blev stævnet, da skal Sagsøgeren fremsøre sine Stævne-Bidner, og derefter sine Eyendoms Bidner, og bør Dommerne tilkomme hannem den Jord, men hin har at søge hos den som solgte ham, saa mange Penge som han gav for den Jord. Nu forsømmer den Umyndige sin Indløsnings Ret for medelst nogen Forsald eller Bankundighed, som 6 fornuftige Mænd bør kiende paa, da maa han, naar det siden skeer, dog indløse den Jord som sagt er. (3)

Cap.

(1) confr. Christ. V. R. L. 3 B. 19 Cap. 22, 23 Art.

(2) confr. Christ. V. R. L. 5 B. 3 Cap. 16 Art.

(3) confr. Christ. IV. R. L. Obels-B. 5 Cap. Christ. V. R. L. 5 B. 3 Cap. 2, 4, 5 Art.

Cap. II.

Om 80 Aars gammel Mand sælger en Jord.

Singen maa sælge nogen Jord fra sine Arvinger, naar han er Firesindstøve Aar gammel, eller ældre, antagen i fuld Nødvendighed, dog med fornuftige Mænds Raad; Ligeledes om han ligger paa sin yderste Sotte-Seng, med mindre fuldmyndige Arvinger tilstøde det. Men sælger han nogen Jord, da maa Arvingen, om han vil, indløse den. Han skal paa samme Raade indløse, og alld Krav indrette, som før sagt er, det allene undtagen, at den som slig Jord indløser, skal give fuld Betaling for den af sine egne Penge til næste Fardage. Vil den anden ikke tage imod Pengene, da skal han lade dem see, hvad enten de bestaae i Bock, Fæ, eller andet Gods, (1) og have dem som et Laan, indtil den anden kræver dem, og svare til om noget deraf bortkommer. Det er ham tilladt at udlåne disse Penge til andre, men han staaer dog for Gielden som tilførn. (2)

Cap. III.

Om Skifte paa Jorde-Gods.

Om Mand ville skifte Jorder imellem dem til Eyendom, og de blive alle eenige; da maa

R 4

de

(1) M. Eller andet nyttigt Gods.

(2) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 3 Cap. 13 Art.

de skifte efter som de finde for got, og kaste siden Lod derom, og bør da hver have det som hannem tilloddes, og lyse siden til Tinge hvad hver af dem er tilfaldet, og om de alle samtykke det, da mag det Skifte ikke rygges. Nu ville Mænd skifte Jor- der imellem dem og have Herreds-Mænd der tilstæde, da skal den som skifte vil, stævne alle sine Med-Ænere til Jorden, med saa lang Barsel, at de kand have Tid til at forsyne sig med Vidner (eller som Norske Lov sige: komme efter Leiligheden) paa den Tid naar Jorder ere uden Snee, usaaede og usorarbejdede. Den skal raade som mest vil skifte, om ingen kommer til Skade derved. Med Skift eller Afsæt bør hver Jord skiftes inden Gierdes, men efter Øyesyn uden Gierdes. Skielsteene skal der nedsættes og nedgraves, hvor de blive foreenede, derhos skal legges tre Steene, hvilke kaldes Lyrittar. (1) Saaledes skulde Herreds-Mændene skifte Jordene imellem alle dem, som nogen Deel have derudi, at

V (1) Alt det som er ligedan eller har en Mage, kaldes i Island Glyre, og betyder en Broder, saa kaldes den een Axl Glyre, fordi den har den anden Axl til Mage, og derfor mener man at den Fjort Lyr har sit Navn, fordi han ligner en anden Fjort, nemlig Steenbid, deraf kommer at den Eed kaldes Lyrittar, er Lid eller 3 Mænds Eed, som saaledes stædels, at inemens een soer, stod to, hver ved sin Side af ham, som bekræftede det samme. I samme Henseende kaldes de tre Steene, som viiste hvor Landets mærker vare, Lyrittar, hvilke Christian IV. R. 2. Odels-Balk: 3 Cap. og Christian V. R. 2. 5 B. 2 Cap. 68 Art. kalder tre Steene tilhøbe.

at enhver Land nyde vel Gavn af sin Deel, og ingen af dem behøver at drive sit Fæhiemme fra over den andens Land. Huusene maa man ikke skifte imod Jorden. Men er Jorden paa nogen Steder bedre end paa andre Steder, da skal deraf legges mere imod det første, at alle Land faae lige. Et Band maa rende til enhveres Sted, og enhveres Part skal være lige god. Om ingen kommer til for kort derved, da skal enhver beholde den Part, der ligger nærmest den Jord som han for eyer. Tvers over en Dal skal skiftes, om den er paa den Jord, med mindre der rinder en Aae, som Creaturerne ikke kand gaae over, og den er dem alle lige gavnlig, da bør skiftes langs efter Dalen. Huusene bør skiftes til Jævnnet tværs over, men ikke langs efter. Nu bliver eens Huus paa den andens Jord, da skal det Huus staae saa længe som den vil, der eyer Huuset, og skal han flytte af sin egen Jord til dens Forbedring. Men vil han flytte Huuset fra sit Sted, eller forøge det, da flytte paa sin egen Jord. Mænd maa opbryde sin Jord, om de ville, for at giøre deraf giødet Græsmark eller Agre, endskiont de eye flere tilsammen, og maa de som siden forarbejde Jorden til giødet Græsmark, opbryde lige meget om de ville. Det er og tilladt, der hvor noget Græsmark bliver skiftet, at flytte Gierdet længer ud, og kalde 6 fornøftige Mænd til at vurdere det om de blive ikke eenige, eller naar de alle forøge lige meget. Nu ville nogle forøge, men nogle ikke, da skulle de første betale til de andre,

flig Jord, som dem efter 6 fornuftige Mænds Buredering tilkommer, om deres Parter blive ulige.

Cap. IV.

Hvor megen Fægang enhver Skal nyde.

Alle vegne hvor Mand see at et Land er ulodligen skiftet, da skal de skifte baade Huusene, Græsmarken, og Agrene, Eng og Skov, det som veides eller inddriver (af Soen) paa Jorden. Men Nvæget skal de saaledes tælle paa Græsmarken, at de agter det ikke nyttigere, skiont der var færre Faar, og bor de dog være saa mange som der fand fodes. Der har man Rettighed til Græsgang for sit Fæ, naar fornuftige Mand see at de Rætter ere flere, som en andens Fæ gaaer paa hans Jord. Der skal regnes en Stud, som er tre Vinter gammel, imod en Koe, 2 to Vinter gamle, og 3 een Vinter gamle Stude imod en Koe, men Halve tælles ikke. En Hors, tre Vinter gammel, om den og er ældre, imod en Koe, (1) 2 Hors to Vinter gamle og yngre mod en Koe, men Følle bor ikke regnes. Fem Geeder imod en Koe, 10 fuldborne Sønder og 20 Lam imod en Koe, Svin bor hverken tælles eller have. (2) Nu end skiont Mand ville skifte Huusene allene, og den gjødede Græsmark,

(1) M. og flere Exemplarier sige: En Hors tre Vinter gammel eller ældre, imod to Kør, en 2 Vinter gammel eller yngre imod en Koe.

(2) M. Svin bor ikke regnes i en Jord eller Udmark.

mark, Slet-Eng eller Hoe, Dristeder (hvor af Soen pleyer at opdrives) eller Beidesteder, (1) da skal den som vil skifte, altid tilforn giøre sine Med-Eyere Hiemstævne, at de kand komme efter Leyligheden; Mænd skulle altid komme til Skifte eller Burdering om Formiddagen, ellers er den, som løbigen er tilstævnet, og uden lovlig Forsald ikke møder, skyldig 2 Ore til Kongen.

Cap. V.

Om dem som ikke ville komme til
Jorde=Skifte.

Nu om een eller flere ville ikke møde til at skifte, da han dog er stævnet, da skal der dog skiftes eftersom nu er meldt. Sagsøgeren skal fremsføre Bidner dertil, at han stævuede ham til Jorde=Skifte med sig. Da bør Lod kastes for saa mange som ene Deel i Jorden, fornuftige Mænd bør see i Jorven en Mærket paa deres Lodder, at de veed hvad enhver tilfalder baade i Huusene og Jorden. Andre Mænd bør kaste Lod for dem, som ikke ville selv kaste; siden bør de fare til Ting, og løse der Skiftet, og har de da efter Loven skiftet sine Eyendomme. Er den Mand ikke indenlands, som eyer Jordt sammen med dem, da skal de stævne hans Fuldmægtig eller hvis den ikke er tilstæde; da hans Arving, og skifte som Eyemanden var selv nærværende.

(1) M. Dristeder eller Øer.

de. Men vil hans Ombudsmand eller Arving ikke komme til Skiftet, da skal man stavne ham til Hovedbøllet med to Vidner, og nyde der deres Vidnessbyrd, at han stavnte ham til Jorde-Skifte. Den bør raade for Skifte som mest vil skifte, om ingen kommer til Skade derved, og skifte hele Gaarde eller halve, med mindre de finde andet tjenligere. Oprigtige Mænd bør skifte og lodde paa Tinget, siden bør enhver mærke sin Part. Men uvillige Mænd skal kaste den Modvilliges Lod umærket, og sige der paa Stedet hvad enhver tilfalder. Det Skifte skal siden holdes til ævig Tid. (1),

Cap. VI.

Hvorledes man skal lovkiøbe Odels-Gods.

Om nogen vil sælge sin Jord for Penge, da skal de som handle sammen, sætte noget vist om Land og Skov, Eng og Drib-Plads, (2) Beidesfang og Alminding, og nævne alle de Herligheder som følge med den Jord, ligesaa om den tilhører en Part udi en anden Jord, eller andre Mænd eye nogen Part deri. Siden skal de tage hverandre i Hænder, og kiøbslage i tvende eller flere Vidners Overværelse, han skal haandsælge ham Jorden med alle de Rettigheder (3) som den bør følge, og sige

(1) confr. Christ. IV. R. 2. Odels-B. 3 Cap. Christ. V. R. 2. 5 B. 2 Cap. 63 Art.

(2) M. Om det er til.

(3) M. S. Heele eller halve Rettigheden.

fige ham alt det Guds hiemmelst som findes i eller paa den Jord, undtagen Eyermanden dertil findes. Bliver et Land ikke kiobt i Vidners Nærværelse og Haandsælget, det er ligesom det var ukiobt. Men een af dem skal have rygget det Kiob inden 12 Maaneder, ellers staaer det ved Magt, og ere de begge skyldige til Kongen hver 6 Ore, for det de kiobslagede foruden Vidner. (1) Den som sælger Jorden er pligtig til at gaae med den som kiober, inden tolv Maaneder paa alle Mærke-Steder og stævne alle dem derhen som eye Part i Jorden. Der behøves ikke at gaae paa Mærke-Steder, hvor en Fiord deeles, eller den Aae hvori Fiske gaae saa store at de fand fanges i Garn. Men hore Der til den Jord da skal de navnes. Eyer Mand tilfammen med en anden de Der hvor Mærke-Steder ere, da skal de vises som de vare paa Landet. Ingen er pligtig at gaae paa de Mærke-Steder hvor Fjælde ere som deeles af Bænde, der rinde imellem Herrederne; ikke heller uden for Qvæggangs Mark op paa Fjælde, der skal Markerne allene fortaktes. Men bevises det at han eyer mindre end han solgte, da skal han bode derfor efter 6 fornuftige Mands Burdering, og bør dog deres Kiob holdes.

Cap. VII.

Om en Jords Gavn til Fardage.

Om nogen sælger sit Land for Fardage, eller midt paa Halvaaret, da eyer han hele Gavnet af

(1) confr. Christ. V. M. L. 5 B. 3 C. 17 Arts.

af den Jord ligesom tilforn indtil Fardage, med mindre det er bleven undtaget i deres Kiøb, og alt hvis der driver paa den Jord, alt til paa Fredagens Middag i Fardagene, og alt det Gods der findes i eller paa den Jord, men Skov skal han som Leylending hugge. Han skal svare til Jorden for Jdebrand og Fiældsfred, for Vandgang og ald anden Fordervelse til næstkommende Fardage. Men om andre Mand giøre Skade paa den Jord eller anden Jordspilde, da maa den som solgte, søge dem der for, og hin som kiøbte, hvis han ikke vil.

Cap. VIII.

Om lovlig Accord om en Jord.

Saa er sagt, at naar een sælger sin Jord til en anden, og han vil have lovlig Accord om den Jord, da skal de haandsælge hinanden den Accord som de blive eenige om. Det er lovlig Accord om en Jord, naar een skal have den forste Rettighed til at kiøbe den for de Penge som en anden byder, naar den holdes Fal. Den Accord maa ogsaa gøres om en Jord, at de sætte selv imellem dem hvor dyr Jorden skal være, naar den holdes Fal. Den Accord skal han lyse for 6 af sine Grande og næste Sommer derefter paa Lav-Tinget i Lavmandens Overbærelse. Han skal lyse den Accord engang hver 10de Aar paa Herrets Ting imedens den anden lever, men er den som gjorde Accorden, død, da skal han lyse hver 3 Aar paa Herrets-Tinget.

Men

Men bliver en saaledes lyset, da ophører Accorden eller Pante-Rettigheden. Men doer den som havde den Forsikring, da skulle hans Arvinger skifte den dem imellem, og lyse paa Herreds-Linget hver tredje Aar.

Cap. IX.

Om en Jord sættes i Pant.

Dim nogen vil tage en andens Jord i Pant, hvad enten for en Jords Værdie eller for andre Penge, da skulle de give hinanden Haand derpaa. Men det er Panttagelse i anden Mands Jord, naar een faaer saa mange Penge som 6. fornuftige Mænd vurdere, at han er dermed vel holden. Dette skal de gjøre paa den femte Dag i Ugen efter at 4 Uger (1) ere forløbne af Sommeren; Det samme Vaar som han mister sine Penge, skal han bekomme saa meger Part udi den andens Jord, som de tilkomme ham. Paa samme Maade bor enhver at lyse Pantsætning som Accord. Det er ret at bortselge eller give Pantsætning eller Accord, som er gjort om en Jord eller andet Gods, om den som tager imod er inden det Herred. (2) Det bor hin sige i Vidners Nærværelse det første Aar, (3) til den som eyer Jorden, at han tilbyder ham den Accord, og skal han lyse det paa Linge hvert tredje Aar;

(1) M. Efter at 3 Uger ere ic.

(2) M. og M.S. Inden den Kierding af Landet.

(3) M. og M.S. Det første Vaar.

Nar; Gior han det ikke, da mister han Accorden eller Pantsætningen, hvad enten den bestaaer i Jord eller anden Ting.

Cap. X.

Om Pantsætning eller Accord paa en Jord bortfælges.

Som nogen vil sælge den Jord som han tilforn har gjort Accord om, da skal han gaae til den som eger Accorden, eller hans Ombudsmand, hvad enten han er selv umyndig, eller er reist bort af Landet, syv Rætter før den første Sommer-Dag, og sige ham at Jorden er tilkiøbs. Han skal stævne ham hiemme med Bidner paa den første Sommer-Dag, og sige ham at han vil da komme derhen og tilbyde ham Accorden om den Jord, og have det med sig tilstæde, som vil kjøbe Jorden. Men er han ikke hiemme, da han dog er hienistævnet, paa den første Sommer-Dag uden Forsald, og har ikke heller sat nogen paa sine Begne, som man kand have Haand-Sal med, da bøde den som Landet blev tilbudet, 6 Ore til Kongen, (1) og miste Accorden, (2) undtagen Jorden bliver udyrere kjøbt end ham blev tilbudet, eller de gjorde det med Willie, for

(1) M. og M. S. Da bøde 6 Ore til den som Landet tilbød.

(2) M. legger hertil: Og so ef hant frys undann siet Landit. Det er: Ligeledes hvis han frasiger sig Jorden.

for at faae hans Accord ophævet, men giøre dog ingen Riob; da skal enhver af dem bøde 6 Ore til Kongen, og bliver Accorden lige gyldig som tilforn.

Kong Erichs Rette-Bod.

Enhver maa sagesløs sige sig fra den Jord, han haver Accord om.

Cap. XI.

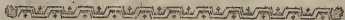
Om nogen sælger det Land som en anden eyer ved Accord eller Pantsætning.

Om nogen sælger den Jord som en anden tilkommer, enten ved Accord eller Pantsætning, da skal den som eyer Accorden eller Pantsætningen, indløse den Jord inden næste 12 Maaneder, undtagen Forsald hindrer, ellers faaer han aldrig Opreisning i den Sag. Nu har man noget tilgode hos en anden og den som ber betale, haandsælger ham sin Jord, og siger ham den hiemmel for hver Mand, og den Gield bliver ikke til ret Gield-Tid betalt, da beholder han saa meget af Jorden, som han eyede meget Gods hos ham, og behøves det Riob ikke at forkyndes. Nu sælger den anden sin Jord, og han mister sit Gods til ret Gield-Tid, da maa han frit tilegne sig den Jord.

Cap. XII.

Om Provente.

Sm nogen giver en Jord til sin egen Opfostring, eller en andens som han vil forsørge, under de Villkaar, at den Umyndiges Opfostring skal med den Jord betales saa længe han den behøver, og bliver Opfostringen ey efterkommet, eller saa ilde, at fornuftige Mænd synes det ikke kand betyede blive, da skal den som staaer for den Umyndiges Opfostring, indløse Jorden, saasnart han veed det og ham er mueligt, for andre Nødvendigheders Skyld, og indløse eftersom for sagt er. Men den som burde forsørge den Umyndige, bøde 6 Øre Solv til Kongen.

Her begynder Landsleye-Balleen, den Siette
Part af de Islandskes Lov-Bog.

Cap. I.

Om Jorders lovlig Byggesl og Nabod.

Vil nogen leje en andens Jord til at boe paa, da skal han fæste den Jord med Haand-Sal, i 2de eller flere stielliche Vidners Nærværelse, og er han da hiemmelst at boe paa den Jord de næste 12 Maa-
neder, og yde den anden Leje, eftersom de blive
eenige

eenige om. (1) Nu er Leyen fastsat, og bliver ikke til den fastsatte Tid betalt, da bliver ham den Jord uhiemmel. Betaler han noget af Leyen, men noget ikke, da skal det som efterstaar med Bidner og Femte-Stævner søges, det samme er hvis hele Leyen skal søges. (2) Leylandingen skal boe paa den Jord indtil Færdage efterkommende Baar, undtagen de have fastsat længere Tid. (3) Han maa ikke leye noget af den Jord, eller sige en anden hiemmel, undtagen det var accorderet, naar han tog indod Jorden, men sælger han den bort til Leye, da er den Jord ham uhiemmel, tillige med den anden, som annammede, og betale til Jorddrotten fuldt Landnam enhver af dem, og skal den da som annammede Jorden af Landsdrotten, have den Hiemmel, den som annammede af Leylandingen, skal vige bort, men alt det han mister herved, skal den som leiede ham Jorden betale, og desuden en halv Mark for Haand-Sals Bryden, og saa skal enhver bøde der sælger en anden det som ham er uhiemmel, med mindre han har en anden lige god Jord at flye ham til at boe paa. (4)

Cap. II.

Om Bygsel paa Kongens Jorder.

Om Kongens Ombudsmand bygger hans Jorder i Herredet med ret Jordleye, da bør det holdes

§ 2

des

(1) confr. Christ. IV. R. L. Landsleyes-B. i Cap.

(2) confr. Christ. V. R. L. 3 B. 14 Cap. 16 Art.

(3) confr. Christ. V. R. L. 3 B. 14 Cap. 10 Art.

(4) confr. Christ. V. R. L. 3 B. 14 C. 33 Art.

des efter den Alabod og Landfkyld, som Leylandingen land med Bidner bekræfte, thi paa samme Maade bør Kongens Jorder bygges, som om andre bygdes efter Loven, omendfkiønt Ombudsmandene forandres, da bør dog enhver give den samme Leye. Tager nogen Gave til at bygge Kongens eller andres Jorder, da betale igien det som han tog til Gave, og dobbelt saa meget til Kongen. Og for de Jorder som Kongen ikke eyer, skal han betale Halvpart til Kongen og Halvpart til Jorden Eyeren, og blive fkiøst ved sit Ombud og hede Mindre Mand. Men den som Stikpenge gav, skal betale saa meget som han gav paa bemeldte Maade, og blive fkiøst ved sin Alabod paa den Jord. Om nogen bygger Kongens Jorder høyere end sædvanlig, da skal baade Leding og Landværn derefter forhøyes som Leyen er mere paa den Lod, der enten forøges eller formindfkes for de begge, eftersom Jorden blev tilforn bortleyet. Men lader Kongens Ombudsmand hans Jorder gaae fra ham med Villie eller for Wanrygt Skyld, endfkiønt Kongen faaer dem igien, da skal han dog betale (1) lige saa meget af sit eget Gods, som han lod gaae fra Kongen for Wanrygt Skyld, som og den Skade deraf aarsagedes, om han vidste det. (2) Siger nogen ikke den Jord han boer paa, løs, for den hellige Nat, (Juule-Natten) da skal han beholde den Jord de næste 12 Maaneder, med samme Leye som tilforn,

om

(1) M. add. til Kongen.

(2) confr. Chr. V. R. L. 3 B. 14 Cap. 20, 21 Art.

om Jorddrotten vil det paastaae. Efter Juule-Matten skal Jorddrotten tilbyde ham sin Jord, og vil han den ikke beholde, da skal Jorddrotten tage sin Jord og Lejen med af den som reiser bort, efter som før blev meldet. Om nogen sniger sig bort af en andens Jord, nemlig om han flytter bort af Jorden, saa ingen er der tilbage for Juule-Mat, da eyer Jorddrotten alt det Guds der er tilbage, undtagen Creature, og bør han desuden betale til Jorddrotten 12 Ore, og svare for Bud-Byrd og Fattiges Forsel om tilfalder. (1) Doer den som boer paa en Jord, og siger Jorddrotten, at det Aars Landskyld er ubetalt, da skal den Afdødes Arving bedise at Landskylden og ald anden Alabod er fyldestgiort, men haver han ikke Vidner dertil, da bør Jorddrotten fremføre Vidner. Haver ingen af dem Vidner, da skal Arvingen og den Afdødes Hustru bekræfte med deres Ed, at der staaer intet tilbage af Alabod eller Landskylden, som dem er bitterligt, sværge de saaledes, da skal Jorddrotten intet videre bekomme; Det samme er om nogen er gjort fredløs. (2)

(1) confr. Chr. V. R. L. 3 B. 14 Cap. 39 Art.

(2) confr. Christ. IV. R. L. Landsleye-B. 16 Cap. Chr. V. R. L. 3 B. 14 Cap. 44 Art.

Cap. III.

Hvorledes Læylænding bør holde Huusene vedlige.

Enhver er skyldig at holde alle de Huuse ved Magt, som vare paa Jorden da han kom dertil at boe. Han skal ikke svare til om Huus raadner af Alder. Nu er hannem paalagt at bygge Huus, da skal han have bygget det forend han flytter bort af Jorden, men har han det ikke giort, da betale til Jorddrotten Huus-Værdi, eller lade Huuset opbygge efter Accord. Bygger han de Huuse som ham ikke var paa budet, da eyer han dem selv. Han skal tilbyde Jorddrotten i Vidners Nærværelse at kjøbe de Huus. Det er ham hiemmelst at føre Huuset bort inden Færdage, men staaer det efter Færdage, da eyer den Huuset som Jorden eyer, undtagen hin flytter inden Færdage det Huus. Kommer bort paa ode og steenagtige Steder, hvorfra det behøves siden hverken over Alger eller Eng at flyttes, da maa han flytte det bort efter Færdage, naar han har best Læylighed. (1) Ligeledes om man sætter sit Sommer i de Huuse som der vare tilforn, da bør han det Sommer inden Færdage bortflytte, og holde Huusene ved Magt, tager han det ikke bort inden Færdage, da hører det Jorddrotten til. Jorddrotten bør skaffe Sommer til Huusenes Vedligeholdelse, at Mænd og Creature kand sikkert vare derinde. Slaffer han det ikke, da bør han svare til

(1) confr. Christ. IV. N. 2, Landsleyes-B. 2 Cap.

til al den Skade som deraf kand paa komme, efter som fornuftige Mænd ansee. Men legger han Sommer til, da bør Leyslændingen svare til om Huusene falde, han bør og opbygge Bæggen en Favn lang tilsammen eller længere. (1) (2)

Cap. IV.

Naar en Leyslænding bør flytte til Jorden.

Leyslændingen maa komme til den Jord han har leyet, om Baaren naar han vil, til at forarbejde den, men til at boe der, skal han flytte naar 6 Uger ere forlobne af Sommeren. Da er ham hiemmelst at bruge der Græsgang og bære sine Klæder og Boeskab i Huus. De skal forliges om Huus-Rum (den som flytter til Jorden og den som flytter derfra). Men er ikke Rum for dem begge, da er den som for var paa Jorden, hiemmelst at bruge Gaare-Huusene tre Nætter over. Paa de Vilkaar maa den som flytter til Jorden, have sine Gaar i Huus til Løverdagen, at den som foresidder tilstæder det, eller om han ikke behøver alt Huus-Rum. Men siden raader den som Jorden har leyet, baade for Landet og Huusene; Efterat 6 Uger ere forlobne af Sommeren, maa den ikke som flytter fra Jorden bruge dens Eng. Han maa lade sine Hørs gaae der paa Marken indtil Søndagen, men andet Fæ indtil Hellig-Dagen er forbi. Han maa selv tillige

L 4

med

(1) M. S. add. Paa hvert Aar om det behøves.

(2) confr. Christ. V. R. 2. 3 B. 14 Cap. 30, 31, 32 Ari

med sine Folf være Hellig-Dagen over, og er ham da hiemmelst at bruge Faare-Huuse, om Hiemme-Huufene ere ikke nok for dem begge. Paa de Bil-faar maa han have sine Faar inde om de begge have Rum nok, og bør han flytte bort om Mandagen, eller hvis den er hellig, da Dagen efter, med alle sine Creaturer og Boefkab.

Cap. V.

Om Jorddrootten eller Leihlandingen holder ikke den gjorde Leye (Accord).

Leyer man en Jord af en anden og kommer ikke til den uden Forsald, da 7 Uger (1) ere forløbne af Sommeren, da maa Jorddrootten selv fare eller sende til den Jord og benytte sig af den, ligesom den ikke var bortleyet, eller bygge den til en anden, om han vil, og kræve dog fuld Leye af den som først levede. Men leyer man sin Jord til en anden, og vil ikke lade den samme beholde Jorden, som han den levede, da maa den som Jorden tog til Leye giøre hvilket han vil, at lovfæste Jorden, og giøre Femte-Stævne, og nyde sine Vidner hvorledes han har leyet den Jord; Og befindes hans Vidner gyldige, da bør Bønderne tildømme ham den Jord eftersom hans Vidner vidnede. (2) Han maa for det andet kræve af Jorddrootten den Land-skyld

(1) M. 6 Uger.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 4 Cap. Christ. V. N. L. 3 B. 14 Cap. 6, 9, it. 1 Art.

skyld som han selv burde svare. Vil han den ikke betale, da maa det søges som bitterlig Guds. Den som leyer en Jord; han eyer der al Græsgang, og maa arbejde paa den hvad han vil, og det som behøves til Huuse eller Gierdes Forbedring, og sætte sine Hoe-Stakker i sikker Stand der hvor han hverken spilder Alger eller Eng.

Kong Erichs Rette-Bod.

Neylændingen bør have saa mange Tienestefolk, at han kand fore sig al Jordens Eng til Nytte, ellers skal han bøde til Jorddroten for al den Skade som Mænd agte at Jorden spildes derved, undertagen de har anderledes aftalt.

Cap. VI.

Om Jorddroten leyer den samme Jord til Lo.

Leyer nogen en Jord bort til tvende, da skal den beholde Jorden som først fæstede. Og saaledes skal allevegne forholdes, hvor een sælger det samme til tvende Mænd, at den skal beholde det som først kjober eller leyer. Han skal forlange Dom derom at hans Kiøb er lovmæssig, og nyde sine Bidner at han fæstede først. Jorddroten skal skaffe den Sidste en anden Jord, om han den eyer; Eyer han den ikke, da skal han betale ham ligesaa mange Penge, som han skulle havt i Landsskyld, og bør

de siden foreenes. Det bør paatales inden en halv Maaned efter at Jorden var lejet bort til tvende. (1)

Cap. VII.

Hvad der bør følge en bortlejet Jord.

Den Mand lade sit Fæ gaae i Leylandingens Eng eller Græsmark, da eyer han Rettighed derpaa, men Jord-Eyeren hvis han ikke vil søge. Ligeledes om Jorden bliver beskadiget, da skal ham (Jordbrodden) betales derfor, baade Skadebod og Landnam, eftersom 6 Naboer agte. Om Fiske eller Fuglefangst eller Eggver (2) følger med et Land, da tilhører Leylandingen det altsammen, med mindre det er undtaget i deres Kiøb. Ligeledes om der driver paa Landet Fugle eller Fiske, Selhunde, Haaskierdinge (3) eller Marsviin. Driver Tommer paa bortlejet Jords Strand, da bør Leylandingen drage det op fra Soen, og mærke under dens Mærke som eyer Stranden, og giøre fast, ligesom han eyede det selv. Han skal eye de Træ-Stykker som ere en Allen lange eller mindre. Det er ham til-

(1) confr. Christ. IV. N. L. Landsleyes-B. 5 C. Christ. V. N. L. 3 B. 14 Cap. 9 Art.

(2) Eggver kaldes det Plads eller de Der, hvor Fuglene samles om Foraaret for at giøre Eg. Dette Ravn er endnu brugeligt i Norge.

(3) Haaskierdingur er det samme som Haakall. Ingen af Ravnene fand gives paa Dansk, siden den Hvalfisk findes ikke i Danmark.

tilladt at flytte Ladninger paa den andens Strand. Om Hval driver paa den Jords Strand han boer paa, da skal han fæste Hvalen, som om han selv eyede og have derfor 6 Bætter, (1) Halvpart Spek og Halvpart Reing (2) om Hvalen er 20 Allen eller længere, (3) pligtig er han at fæste Hvalen, endskiont den er kortere. Men tager han mindre Vare paa Hval eller Tommer, end nu blev mældet, da er han skyldig 6 Ore til Jorddrotten, og svare til al den Skade som Eghermanden faaer formede!st hans Forsommelse. Leylændingen tilkomme alle de Veider, som følge med den Jord, undtagen Eggvers Fugle, dem maa ingen veide. Nu giøre Svane der Egg før Færdage, da nyder den dem, som kommer til Jorden, men hin eyer forrige Færdags baade Egg og Unge. Leylændingen bør grave og skiare Torv paa Jorden, saa meget han behøver til Brændved, nær ved det Sted hvor tilforn har været gravet, og sælde sammen Torvgravene. Skov maa han hugge hvis den tilforn har været brugt for Brænde; disse begge Deele, har det tilforn været Sædvane, undtagen de har anderledes afgiort. I Skoven maa han hugge smaa Riis og Gierdsel og giøre Kull til at skærpe Lee ved, dog handle saa sparsommelig hermed som om han selv eyede den Skov. Han maa forbedre sit Boeskab af Skoven eller

(1) 1 Bætt er 5 Lispund.

(2) Reinge er det paa Hvalfiske som er imellem Spekkes og Riødet.

(3) M. og M. S. eller længere af samme Slags.

eller Drid-Commer, men gör han noget af nye, det hører Jorddrotten til. Nu eyer han der Brændevad naar han flytter af Jorden, da bør Jorddrotten, eller den som kommer til den Jord, at have den Brændevad, og betale den anden for sit Arbeide, efter 6 Mænds Dom, ellers maa han flytte det bort og fortære angerløs. (1)

Cap. VIII.

Naar Leylandingen bør at være kommen til sin Jord.

Den femte Dag i Ugen efter at 6 Uger ere borte af Sommeren er den første Fardag, da Fredagen, Løverdagen og Søndagen. Man maa flytte sin Boelig tilig om Torsdagen og des imellem, saa at eenhver der har fastet en Jord paa et heelt Aar, bør være kommen til den Jord og den Boelig som han skal have, om Søndag Aftenen, uden Forsald. Men om Mandagen tilig har han forbrudt sin Fæsten. Saaledes skulle Mænd komme til sine Jorder som før sagt er.

Rong Haagens Rette-Bod.

Leylandingen bør føre al Møg som fra Creaturene bliver samlet, ud paa Hoemarken, førend han reiser af Jorden, ellers skal han naar han reiser derfra, betale dobbelt til den, som flytter til den Jord,

(1) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 14 Cap. 34, 35, 36 Art.

Jord, ald den Bekostning han gior paa Mogens Udførsel. (1)

Cap. IX.

Om de Ting som Lyslandingen lader
blive tilbage.

Sm Mand flytter fra en Jord, og han eyer der Kar inde, da skal han have fort dem ud og alt andet paa det sidste, Loverdagen i Jardagene, undtagen den anden giver Lov til. Han maa brække Huus for at fore sit Kar ud, om han setter Huuset i samme Stand igien, ellers skal han slaae sit Kar i Stave og fore saa ud. Bryder han Bænke af Huuset eller Bræder som er groft tilsammen (2) eller nagle-fast under Bielke eller Bredte, da skal han fore det tilbage. Alt det som for Huusbrud kien-des, skal bodes en halv Mark for til Kongen, og halv Mark til den som Huuset eyer, og Huusene giores saa gode igien som de for vare. Han skal flytte bort af Jorden alt det som han med rette eyer. Sit Korn og Høe, og alt det som for blev mældet, skal han have flyttet bort da 6 Uger ere forbi af Sommeren, (3) uden Høe og Korn maa blive imedens det er den anden ikke til Hinder, og fore det derefter bort af Høelader eller Stakgaarde, og sætte der

(1) confr. Chr. IV. R. L. LandsleyesB. 11 Cap. Chr. V. R. L. 3 B. 14 Cap. 42 Art.

(2) M. eller de Bræder som have været græst tilsammen.

(3) M. da 7 Uger ere forbi ic.

der paa hinandens Jord, som det hverken spilder Alger eller Eng. Men vil han ikke bortflytte (1) naar det er den anden til Hinder, da skal han selv svare til sit Høe eller Korn, endskiont den anden kaster det ud. Alt det gavnligt som findes tilbage efter at 6 Uger (2) ere forbi af Sommeren, horer den til som Jorden eyer, undtagen han haver fort det til Strand eller paa Steenmark udengierdes, hvorfra det hverken skal flyttes over Alger eller Eng, og have det bortfort inden de forstkommende Vinter Nætter. (3)

Rong Erichs Nette-Bod.

Angaaende dem som løbe fra en Jord for Færbage uden Forsald, da eyer Jorddrotten alt det som der er tilbage, af nogen Værdie, undtagen Creature. Paa samme Maade bør den som sælger sin Jord at flytte alle Ting bort, og gaae saaledes tilværks som før er sagt om Lejlændingen, der flytter bort af en Jord.

Cap. X.

Om Mand besidder utagen Jord.

Alle vegne hvor Mand sidder paa uleyet Jord, der eyer Jorddrotten hele Afgroden, men han maa løse

(1) M. bortflytte det fra Høelader eller Stakgaarde.

(2) M. 7 Uger.

(3) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 14 C. 41 Art.

løse sin Boe med at betale Landnam til Jorddrootten. Vil han ikke vige bort af Jorden, da skal Jorddrootten skænke ham til Tings, og forlange Hielp af Bønderne til at føre ham bort af sin Jord. Enhver som ikke vil fare med ham, bøde en Dre til Kongen. Kongens Ombudsmænd er pligtig at fare med ham og forhverver Kongen dermed en halv Mark Sølvs. (1)

Cap. XI.

Om Mand sælger Høe bort af bortleyet Jord.

Leylandingen maa ikke slagte sit Fæ, for at sælge Høe bort af Jorden, gjør han det, da eyer Jorddrootten det halve Høets Værdi, men ingen er skyldig at tage Fæ derpaa til Føder. Men eyer han Korn eller Høe til Fals i Stakke, naar han flytter bort af Jorden, da skal han tilbyde Jorddrootten det med Vidner, at kiobe, og give ham en halv Maanedes Tid til at betale det eftersom 6 vittige Mænd vurdere. Bliver det da ikke betalt, da maa han sælge det til hvem han vil, eller beholde det selv, og gaae til Verks som for siges. (2) Om to Mænd eye en Stak tilsammen, hvad enten det er Korn eller Høe, da maa ingen af dem flytte det bort førend Skifte er skeet. Om Mand slaer Høe uden for sine Marker, da bøder han intet saa længe han

(1) confr. Christ. IV. R. L. Landsleye B. 10 Cap. Chr. V. R. L. 3 B. 14 Cap. 1 Art.

(2) confr. Christ. V. R. L. 3 B. 14 Cap. 34 Art.

han eyer saa meget Høe tilbage, som han behøver at giengielde det med. Men flytter han det alt sammen bort, da bøde 2 Øre til den som Høet eyede, og giøre sin Eed at han ikke flyttede mindre Høe tilbage det hans Grande eyede, end det som han flyttede bort. (1)

Cap. XII.

Om Høe=Køb.

Behøve Mand at købe Høe i Bøygden, da skal den som trænger fare til Kongens Ombudsmand med to Vidner, og bede ham at stævne Ting og udnævne 6 vittige Mand at randsage Bøygden hvor Høe kand sælges, saa meget som behøves. Og der hvor Høe findes tilovers, bør først tilskiffes Jøer for alle Hørs til Sommers, for Jaar og Geeder til Fardage, og for Kior som malke, til Tinget. (b: Al-Tinget) Det som da bliver tilovers, bør sælges eftersom de fleste sælge i det Herred. Egne Klepps-Mænd bør for faae end andre, dog de det fuldkommen vederlegge. Den som ikke vil paa saadan Maade sælge Høe, bøde en halv Mark, Hælvten til Kongen og Hælvten til den som Høe blev nægtet, (2) og skal dog Høet tages for ingen Penge og skiftes til Jævnet imellem de Trængende. Men

(1) confr. Christ. IV. N. P. Landsleyes-B. 11 Cap. Chr. V. N. P. 3 B. 12 Cap. 11 Art.

(2) M. Bøde 2 Øre til Kongens Ombudsmand og 2 Øre til den som Høe blev nægtet.

Men undslaaer Kongens Ombudsmand sig herfor, da bøde en halv Mark til den som Hoet behøvede at kiobe; Bærger nogen med Od og Eg det Høe, som efter Loven maa tages, da er han fredløs, hvad enten han faaer Saar eller anden Skade, men doer han derved, da være det under Kongens Raade;

Cap. XIII.

Om Huuse-Skifte imellem Leyslændinger.

Sm flere end een Mand boe i uskiftede Huuse, da skal de giøre Jld i Huusene efter Folke-Mængde, men ikke efter som de have af Jorden, thi Folkene behøve Varme, men Huusene ikke, (1) men hvorledes som de skifte Huusene, da ene de alle Dørre lige Hiemmelte, de som ere uskiftede. Men hugget nogen eller bryder flere Dørre, end der være da han kom til Jorden, da bøde en halv Mark til Kongen og halvanden Mark til Jord-Eheren; (2) og desuden Huuse-Spilde eftersom 6 vittige Mand burdere. (3) Den skal Huuse-Skifte paastaae sont flytter til Jorden med 2 Bidner, og sige dem at han kræber Huuse-Skifte, og bør han giøre den anden Femte-Stævne, undtagen tilforn er skiftet. Ment

(1) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 14 Cap.

(2) M. Betale en halv Mark, Halvpårt til Kongen og Halvpårt til Jord-Eheren.

(3) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 9 Art.

Men vil han ikke skifte, da skal hin tilnævne 2de af sine Grande, og skifte til Lodde-Kast, og lodde siden, og bør da hver have det som ham tilfalder. Men staaer han for det, efterat Skifte er gjort, da betale en Mark til den som flytter til Jorden, og have dog Huusene eftersom for blev skiftet, vil han ikke betale, søges som vitterlig Gield. Efterat Huusene ere skiftede, da skal enhver holde og raade for sin Deel, men om een siden binder en Stud paa den andens Deel, da er han skyldig 2 Ore til den som flytter til Jorden. (1) (2)

Cap. XIV.

Om Giødning og Skifte paa Græs-
Mark og Eng.

Den Møg som deres Creature gjorde der boede paa Jorden, bør den beholde, som tager sig der Boelig. Tager nogen Møg fra en andens Boelig, og fører paa sin Græs-Mark eller Ager, da bøde 2 Ore til den som Møget eyede, og giøde ham igen lige saa megen Ager eller Græs-Mark og lige saavel som han giød sit eget med den Møg han førde fra ham. (3)

Nu

- (1) Andre Exemplarier sige: Til den som Huuset med rette tilhører.
- (2) confr. Christ. IV. R. 2. Landsleyes-B. 13 Cap. Christ. V. R. 2. 3 B. 14 Cap. 8 Art.
- (3) confr. Christ. V. R. 2. 3 B. 12 Cap. 9 Art.

Nu komme Leylændingene alle paa eengang (1) til Jorden, da skal den kræbe Skifte med 2de Vidner eller flere som det vil have. Er Jorden ikke bortleyet, eller den er ikke kommen som haver leyet tillige, da maa den som først kommer, maale lige stort Stykke af Jorden (som der er tilbage) og møge lige saavel, og giøre siden hvilket de ville, kaste Lob eller hver beholde det som han haver giødet. Leylændings Skifte skulde stedse holdes imedens een af dem som skiftede, boer paa Jorden. Men farer nogen af dem bort, og en anden kommer i Steden, da skal den som tilkommer, have den Part af Jorden og de Huse som den anden havde der foer bort, og nyde hver sin Alabod. Saa skal Jord skiftes, at alle Stykker synes lige gode efter Afgiften. (2)

Cap. XV.

Hvorledes Leylændings Skifte bør søges.

Paa samme Maade skal man kræbe at skifte Eng, som Alger eller Græs-Mark, man skal hverken slaae, skiære eller benytte sig af en andens Jord; End om nogen slaaer anden Mands Græs-Mark eller Eng, eller skiær anden Mands Alger, da skal Eyermanden fare til, og løbfaste den Alger eller Eng, hvad enten Korn eller Høe ligger derpaa eller ikke, og skal han som det synes at behøve, stævne

M 2

den

(1) M. Ikke alle paa eengang.

(2) confr. Christ. IV. R. 2. Landsleyes-B. 13 Cap. Christ. V. R. 2. 3 B. 14 Cap. 8 Art.

den anden med Femte-Stævne, bliver da den Alger eller Eng den tildomt som først lovfastede, da skal han begiære at hin fører det Korn eller Høe tilbage for Femte-Stævne Dag, tillige med Landnam, og giøre sin Ced at han ikke forde mindre Korn eller Høe tilbage, end det han forde bort; Forer han det da ikke tilbage (1) da skal hin fordre det ud, og stævne ham hjem inden halv Maaned, og kommer han da ikke hjem, da stævne ham til Ting for Naa og Lovbrydelse, og lade sine Vidner paa Tinget afhøre, hvorledes det er tilgaaet, og begiære af Bønderne Dom og Execution, at tage det som vitterlig. Gield. (2) Om flere end een Mand hœe paa en Gaard, da bør ingen af dem have mere Fæ end Jorden kand underholde, og skal de skifte baade Fæ og Jord til Jævnet imellem dem, men haver en af dem flere Gaar paa Marken (end den anden), da betale Græsbyrd efter Burdering.

Cap. XVI.

Om Lande-Mærker.

Nu gaae Mænd paa Lande-Mærker sammen, og blive ikke eenige, da skulle de lovfaste til de Steder som de sige at være ret, der hœe nærmest dem, uden eller oven for. Men lovfaste de ikke
indent

(1) M. add. For Femte-Stævne Dag.

(2) confr. Christ. IV. R. L. Landsleyes-B. 16 Cap. Christ. V. R. 2. 6 B. 14 Cap. 13, 14, 15 Art. it. 17 Cap. 21 Art.

inden 12 Maaneder, efter at de have gaaet paa Lande-Mærker, da faae de aldrig Opreisning paa den Sag. Nu lovfæster een uden for de Mærker som ham retteligen vare viste, da bode til den paa hvis Land han lovfastede al den Skade som der ved skeede, og Alvinds Bod efter som 6 Mand domme, Om nogen lovfæster sin Græsgang, da skal den Mand som eyer den nærmeste Jord, lade drive sine Creaturer udi det Hiorn af Landet som ligger længst bort fra den andens Lovfæste. Men have flere lovfæstet de der omkring liggende Jorder, da skal han lade drive sine Creature om Aftenen midt udi sin Græsgang. Han skal have bortdrevet af den andens Græsgang alt sit Fæ som han kunde finde, naar Solen er midt i Øster, det heder Hyrdens Opstandelses Tiid. Han skal faae en Mand til at vogte sit Fæ om Dagen, og om han gior saa, da er han sagesløs, endskiont den andens Græsgang opbides. Ingen Steder er man pligtig at bode for, dog Græsgang bides, hvor ikke er lovfæstet, undtagen han lader sit Fæ drive til eller paa den andens Jord, saa at han vil dens Græsgang bides, da bode baade Skade og Landnam til den som Græsset eyer. Ligeledes om han ikke vogter sit Fæ eftersom tilførn er sagt, der hvor lovfæstet er, ligesaa om han ikke faaer den Mand til Hyrde, som fornuftige Mænd see at vel kand vogte, om han vil.

Cap. XVII.

Om Lovfæste.

Lovfæster nogen steenagtige Steder eller Græsgang, eller Beide: Steder, da skal han lovfæste ved Kirken eller paa Ringet hvor den Jord ligger, og tale saaledes: Jeg lovfæster her i Dag min Egen: dom som kaldes N., Agre og giedede Græs: Marker, Eng og Skove, steenagtige Steder og Græsgang, Bunde og Beide: Steder, og alle de Herligheder som den Jord bor følge, til de Marke: Steder som andre Mand eye imod mig med fuldkomne Ord og ret Lov. Jeg forbyder alle efterdags den at forarbeide eller føre sig til Nytte, uden min Forlov og Tilladelse, under din N. og din N. og alle deres Bidnesbyrd som hore mine Ord. Den som lovfæster skal tale saa høyt, at alle tilstede varende kunde hore det om de ville, og den Lovfæstelse skal gielde de næste 12 Maaneder, om Egermanden eller hans lovlig Ombudsmand lovfæster. (1)

Cap. XVIII.

Om Landnam og Skade paa en Jord.

Bliver nogen Skade gjort paa Kongens Jord, da bor han have derfor saa megen Skadegield som Skaden er værd, efter fornuftige Mands Buerdering, og saa meget Landnam som Skadegield, indtil Skaden vurderes for 3 Marker, men Landnam

(1) confr. Christ. IV. M. 2. LandsleyesB. 17 Cap.

nam er Halvparten mere om Jorden er lovfæstet. Endskiont Skaden er mere værd da skal dog Landnam aldrig blive høyere. Om Skade bliver gjort paa Erke-Biskops eller Hertugs Jord, da skulle de have Skadebod efter Vurdering, hvad enten Skaden er mindre eller mere værd. Og saaledes bør alle Mænd Skadebod bekomme, men deres Landnam skal blive lige med Skadegjelden, indtil Skaden er vurderet for 20 Ore, og Halvpart meer om Jorden er lovfæstet. Bliver Skade gjort paa en Biskops eller Jarls Jord, da skulle de tage Landnam lige med Skadegjelden, indtil Skaden er vurderet for 2 Marker, Halvpart meer om Jorden er lovfæstet. Bliver Skade gjort paa en Abbeds eller Abbedisses, eller den hellige Kirkes Ombudsmands Jord, da skulle de tage Landnam lige ved Skadegjeld, indtil Skaden vurderes for 12 Ore, Halvpart meer om Jorden er lovfæstet. Bliver en Barons, Ceremoniemesters eller Markes-Mands Jord beskadiget, da skal enhver af dem tage Landnam lige ved Skadegjeld, indtil Skaden vurderes for 9 Ore, Halvpart meer om Jorden er lovfæstet. Bliver en Ridders Jord beskadiget, da skal han tage Landnam lige ved Skadegjeld, indtil Skaden vurderes for 6 Ore, Halvpart meer om Jorden er lovfæstet. Om Skade bliver gjort paa en Bondes eller boende Mands Jord, som er af Norges Konges Rige, (1) og sætte sig ned her i Landet, da skulle

M 4

de

(1) M. De som ere fra andre Stæder i Norges Konges Rige. Men M. S. siger, af vor Konges Rigt.

de tage Landnam lige ved Skadegiæld, indtil Skaden vurderes for en halv Mark, Halvpart meer om Jorden er lovfæstet, undtagen de ere høyere af Titel. Men ingens Landnam skal blive høyere end her er sagt, al Jord-Skade skal af 6 skionsomme Mand vurderes. (1)

Cap. XIX.

Om Landnam og Skov-Hugt.

Om flere eye en Jord tilsammen, da skulle de alle tage Landnam efter som den fornemste Med-Eyer er af Stand til, der eyer Part i uskiftet Jord med dem, og skifte baade Landnam og Skadegiæld efter som Jorden er stor til, enhver efter hans Part i Jorden. (2) En Moe tager Landnam efter som hendes Fader, og en Enke efter som hendes sidste Mand var af Stand til. Nu have somme (af Med-Eyerne) men somme ikke givet Tilladelse til at bruge den Jord, da tage enhver af dem som ikke gav Tilladelse, sit fulde Landnam efter som han er af Stand til, men af Skadegiæld efter som han eyer Part i Jorden. Men have flere end een ikke givet Tilladelse, da skulle de alle tage et Landnam, men Skadegiæld efter Jevnet, de som ikke have givet Tilladelse, og ligesaa, dog ingen af dem har det givet, om Jorden er uskiftet, men er Jorden med

(1) confr. Chr. IV. R. L. Landsleyes-B. 18 Cap. Christ. V. R. L. 1 B. 22 Cap. 17 Art.

(2) confr. Christ. V. R. L. 1 B. 22 Cap. 18 Art.

med Eyendoms Skifte skiftet, da tager enhver fuld Landnam af sin Part eftersom han er af Stand til. (1) Nu farer man udi en andens Skov uden Eyermændens Tilladelse, og arbejder der for sig selv, da skal den som den Skov ejer, lede 6 fornuftige Mænd derhen for at see Stubene og vurdere Markens Spilde, ligeledes om man river Krat: Diiis paa en andens Jord, da svare til Landnam og betale Skov-Skaden eftersom den vurderes, hvis Eyermænden haver Vidner paa ham, ellers nægte det med tre Mænds Eed. Nu hugger een Træ udi en anden Mands Skov, saaledes at han dækker Stubene, men benytter sig af Træerne eller sælger dem til andre, da bliver han Tyv derfor, ligesom han havde stjaalet noget andet af lige Værdi, hvis Træerne ere saa meget værd at det Land blive Tyvs-Sag. Hugger nogen udi en anden Mands Træ, flaaer Barken af eller straber saa det spildes, bøde Skov-Spilde efter Vurdering og Landnam tillige. Om nogen ophugger et Mærke-Træ, og han veed det, da bøde for Skaden, og fuld Alvinds-Bod efter Dom til enhver af dem, som havde det for Mærke-Træ. Allevegne hvor man finder noget ophugget udi sin Skov, da maa han det angerløs borttage. (2)

M 5

Cap.

(1) confr. Christ. V. R. L. 1 B. 22 Cap. 18 Art.

(2) confr. Christ. IV. R. L. Landsleyes-B. 19 Cap. Christ. V. R. L. 6 B. 37 Cap. 21, 25, 27 Art.

Cap. XX.

Om Skovs Skifte.

Den to eller flere eye en Skov sammen, Eng eller Mark, da maa ingen mere af fælles Jord bruge end hans Lod fand taale efter Antals Regning, undtagen Ildbrand. (1) Men der hvor Mænd eye Skov, Eng eller Mark til Fælles, da skal den som vil skifte, kalde sine Med-Eyere til Skifte, paa den Maade som Lov-Bogen siger om Eyendoms Skifte. (2) Thi den skal Skifte raade, som Skifte paaftaaer. Men ingen maa raade at giøre andre Afbræk eller Skade paa hans Gods i Skiftene. Bruger nogen meer end ham efter Antal tilkommer i uskiftet Jord, da svare slig Skadegjeld og Landnam, til sine Med-Eyere som den der brugte Jorden uden Tilladelse og intet eyede i Jorden tilforn. (3) Saaledes skal Skoven skiftes, at den skal faae visse ophuggede Pladser som har hugget mere Skov tilforn end Loven tillod. Men er Skoven ikke paa visse Steder afhugget, men de beste Træer hid og did udsogte, da skal den som mindre har benyttet sig af Skoven have større Skov-Plads, saa at dem som skifte, synes at enhver's Part er lige god. Haver den anden hugget mere Skov, end med Skov fand erlegges, da bøde fuldt derfor med andet Gods, og desuden Landnam. (4)

Ingen

(1) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 13 Cap. 3 Art.

(2) M. Eng-Skifte.

(3) confr. Christ. V. N. L. 6 B. 17 Cap. 29 Art.

(4) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 13 og 15 Art.

Ingen maa hugge i anden Mands Skov, undtagen veyfarende Mænd til deres Reises Fortsættelse maa gjøre til rette hvad som gaaer af Lave, Vogn eller Slæde, Klost-Sadel eller anden Tra-Kedsfab og Pidsk, eller til Ildbrand, om de kommer til at ligge ude om Natten paa samme Sted, med mindre man kand hverken faae tilkiøbs eller givendes, og man er i Nød, da maa man hugge saa meget man behøver, og betale Skovspilde uden Landnam, om den som eier Skoven eller hans Ombudsmand det paataler. Paa samme Maade skal og forholdes med Drib-Tommer, om Mænd ere til Skibs, og angaaende Ildbrand hvis de ere ude om Natten. Men hugger eller borttager nogen meer end for er meldet, betale til Jorddrotten baade for Spilde og Skade paa Skoven eller Tommeret, tillige med Landnam, uden man haver hans Forlov dertil. (1)

Cap. XXI.

Om Skov paa anden Mands Jord.

Eier nogen Skov paa anden Mands Jord, da maa han benytte sig deraf, som den skulde hugges paa hans egen Jord. Han maa ikke have Heste der om Natten, (2) han maa gjøre der Kul, og have dem for de første Vinter-Nætter bortstyttet, og

(1) conf. Christ. IV. N. L. Landsleyes-B. 14 Cap. Christ. V. N. L. 6 B. 17 Cap. 27 Art.

(2) M. Han maa ikke have Heste der om Vinteren.

og dække alle Gravene, at Fæ ikke fand falde deri, men gjør han det ikke, da bøde til Jorddrotten for al den Skade derved forarsages at Gravene ikke vare dækkede, og desuden Landnam. Og saaledes skal allevegne forholdes hvor Mænd gjøre Kul paa en andens Jord. Fører man ikke sine Kul bort af anden Mands Jord inden næste 12 Maaneder efter at de vare brændte, uden Forsald, da beholder den Kullene som Jorden eyer, og er dermed betalt baade Landnam og Jordspilde. Nu vil den som eyer Skov paa anden Mands Jord, benytte sig af alle Qvistene, da skal han lade bære tilsammen alle Qviste, raadne Trær og Stubbe i en Dyrge, for de første Vinter-Nætter, ellers tilhører det Jords Eyeren, ligeledes om det ikke er bortstyttet inden næste 12 Maaneder, endskiønt det er tilsammen bragt. Om nogen hugger anden Mands Skov, for at nyde endeel deraf, da skal det holdes efter deres gjorde Accord. Han maa frit gjøre der Grave, ligesom den der eyer Skov paa en andens Jord. Nu vil den eene stifte Kul eller Kul-Tommer, da skal det efter forbemeldte stiftes. (1). Om Træ vo-
 per tværs over alfare Beye, saa der Land ikke ages eller bæres paa Heste, da maa hvo som vil hugge det Træ sagesløs, og kaste bort af Beyen ubi Skoven. Den maa sagesløs drive sit Fæ i anden Mands Skov, som eyer Jorden derunder, imedens det æder meer Græs end Skov, men den som eyer Sko-
 ven

(1) M. Nu vil den eene stifte og den anden ikke, da skal dog stiftes, som sagt er.

ven maa drive sine Creaturer derhen imedens de æde meer Skov end uddødt Høe. Hvo som anderledes driver, betale Skaden, eftersom Mand vurdere, tilligemed Landnam. Driver den eller drive lader sine Creature udi anden Mands Skov, som hverken eyer Skoven eller Jorden derunder, da bøde for begge Deeles eftersom Mand vurdere, og desuden Landnam. Enhver eyer de nye Træer, som vore i hans Skov-Mark, saa længe han eyer der nogle gamle. Om Mand aldeles ophugge den Skov, som to eller flere eye tilsammen, da skulde de skifte Marke-Træerne imellem dem, og hugge dem sidst, og naar Skoven er saaledes odelagt at der er ingen Træer tilbage, da tilhører den som Jorden eyer derunder ogsaa det Skovens Plads.

Cap. XXII.

Om Eng paa anden Mands Jord.

Eyer nogen Eng paa anden Mands Jord, da maa den som beboer den, ikke lade sine Creature gaae der efter at 6 Uger ere forbi af Sommeren, men den som eyer den Eng, skal allerførst lade der arbeide, undtagen han vil først slaae sin giødede Græs-Mark; Arbeider han ikke saaledes, men vil dog benytte sig af den Eng, da bøde en halv Mark til Jord-Eyeren, og er dog baade Høet og Engen uhellig. Nu eyer man Eng paa flere Mands Jorder, da skal han skifte om hver Sommer, og slaae een af dem først, og ikke før hiemme hos sig selv
end

end han har slaaet dem alle. Man maa giøre Demninger paa den Eng man eyer paa andens Jord, og føre saaledes Vand over Engen. Han skal begynde med den Vandflyden paa sin egen Eng, saa at Vandet flyder derfra udi den forrige Bey. Men kommer anden Mand's Land til Skade ved den Oversvømmelse, da bøde for Skaden efter Burdering tillige med Landnam, ligeledes om Fæ saaer Skade derved. Han maa opbygge lovlig Gierde omkring denne Eng, hvis andres Fægangs Pladser, som ere 5 Ore eller mere værde, ligge der ikke, naar han graver Torv dertil paa sin egen Mark, og gjør Led derpaa. Men vil han have det Gierde af Steene, da maa han opbryde dem paa den andens Jord om han vil, og bøde for den Skade som deraf kand aarsages uden Landnam. Han maa sætte det Gierde paa en andens Jord, hvor der ere steenagtige og ufrugtbare Steder, og hinandens Fægangs Pladser blive der inden for ikke 5 Ore eller mere værde, gjør han anderledes, da bøde for Skaden eftersom vurderes, og Landnam til Jordbrodden. Han maa sagesløs tillukke Ledet paa Gierdet, paa den femte Dag i Ugen naar 6 Uger ere forbi af Sommeren. Han skal have sit Høe borttaget og lukket Ledet op fire Uger for Vinteren, undtagen Forsald hindrer ham. Derefter har hverken Høet eller Engen ikke heller Gierdet, hvis der er ingen Led paa, noget Ret paa sig for den der eyer Jorden derunder. (1)

Cap.

- (1) M. og M. S. Efter den Tiid er baade Høet og Engen uegnet for den som eyer Jorden derunder, endstaaet han lukker Gierdes Ledet op.

Cap. XXIII.

Hvorledes Høe skal paa anden Mands
Jord forvares.

Man maa giøre lovlig Gierde om sit Høe paa anden Mands Jord, og grave Torv dertil paa sin egen Eng, paa samme Maade skal han giøre lovlig Gierde paa Græs-Markene, endskjønt han ikke selv eyer Landet derunder, ligeledes paa sin egen Eng, naar den ikke ligger over to store Hundrede Favne (1) fra den andens Lande-Mærke. (2) Falder det Gierde, eller Jis eller Band opsvolmer derhos, da skal den som eyer Fæbeeden omkring det samme Gierde eller saa nær som før er sagt, have Bud til den som eyer Høe inden for Gierdet og holde sine Creature derfra saa længe. Den som Høet eyer, bør derpaa strax forvare det eller bortføre uden Forsald, efterat det er ham bleven tilsagt, ellers er det Høe uheldigt for dens Creature som eyer Græsgang saa nær; Ligeledes skal tilgaae, om Sneer falder under Gierdet, undtagen han vil selv tage den bort. Men advarer han (den som boer i Nærværelsen) ikke, eller lader Eghermanden det ikke saaledes vide som her er sagt, da bøde for al den Skade hans Fæ gjør den som Høet eyer, tillige med Land-

(1) Et stort Hundrede er 12 Gange 10 eller 120, men smaat Hundrede 10 Gange 10 eller 100.

(2) Noget Exemplarier sige: Enge-Mærke. Andre legge hertil: eller Enge-Mærke.

Landnam. Lader nogen sin Eng ligge uflaaet 3 Aar efter hinanden, da er den som Jorden eyer derunder ikke pligtig at vogte den, med mindre hin siger ham for Færdage, at han da (om Sommeren) vil flaae den Eng. Om man boer saa nær den Eng som han eyer paa anden Mands Jord, at han vil bruge den til Fæbeed, men ikke flaae der Høe, da staaer det hannem frit for, saofremt han har en Mand med sit Qvæg, der vogter at det ikke gaaer udi deres Eng eller Mark som boer nærmest. Om den Mands Fæ som eyer Græsgang saa nær som før er meldet, bliver i den Mands Gierde som Engen eyer, undertrædet, (1) fordi Gierdet var ikke saa lobligt som det burde være, da skal den som burde holde Gierdet i Stand, betale for det altsammen fuld Skadegield. Bliver Høe ført i Høe-Lade eller Huus, saa nær en andens Gaard som før siges, da bør det saa forvares at Fæ kand ikke komme dertil. Men falder Huuset neder, da skal den som Græsgangen eyer, sige det til Huus-Eyeren, og vogte sit Fæ derfor, indtil den som Høet eyer kommer til at giøre ved Huuset, ellers sætte det selv i Stand. Men vil han (som Huuset eyer) ikke komme for at sætte det i Stand, eller haver ikke lukket Vinduer til, (2) saa at den andens Qvæg kand komme derind og trædes der under, eller Huuset falder oven paa det, da skal han svare til Qvæget, og al den Skade som derved skeer, og søges som vitterlig Gield. Om
ent

(1) M. Dræbt eller undertrædet.

(2) M. og M. S. Dørre eller Vinduer.

en Kilde, Vand, Morads, eller Groft ligger omkring en Mands Høe, da er det Høe uhelligt, naar Qvæg kand komme derover. (1)

Cap. XXIV.

Om Skovs og Enges Tilbert.

Enhver eyer selv den Skov (2) som vorer inden hans Enge-Mærke, men vorer den der uden for, da horer den ham til som Jorden eyer derunder. Nu vorer Skov paa eens Eng og en anden eyer Jorden derunder, da er det ret, om den som Engen eyer opriver den hele Skov, hvis det er Riv-Riis, ellers horer den Skoven til som Jorden eyer; Men det er Riv-Riis, som snarere kand oprives end ophugges, og det er Hug-Skov, som snarere kand ophugges end oprives. Nu vorer Hug-Skov paa eens Eng, da maa den som Jorden eyer kiøbe den hvis han vil, eftersom 6 vittige Mand agte den Eng værd, og maa den som Engen eyede, udvælge hvilket han vil have derfor, lige god Eng eller anden Betaling. Den som eyer Jorden derunder, skal beholde baade Engen og Skoven om hin ikke vil sælge den, men vil Jord-Eyeren ikke kiøbe, da beholder hin baade Engen og Skoven. Om den Eng som man eyer paa en andens Jord, for

(1) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 16 og 17 Art.

(2) M. M. S. og andre flere Exemplarier sige: Enhver eyer den Eng, som vorer inden hans Enge-Mærke.

forderves af Eggver, da skal paa samme Maade handles med den Eng, som den der voger Skov paa, ligeledes hvis der opkomme Fiske-Bande. Saaledes skal en Eng vurderes, som den var værd forend den blev af Skov, Eggver eller Vand forderbet. Man maa henlede de Bande som have deres Udspring i hans Jord, hver paa sit Land. Men er det andre Mands Brønd, da maa hver lede af sin Jord udi den forrige Far-Veg. Men ingen maa saa henlede Vandet, at det kommer til Skade derved, som har tilforn havt den Vand-Bæk. Gior han anderledes, da bøde for ald den Skade som derved känd see, tillige med Landnam til den som den Brønd eyede, og maa alle hans Demninger brydes, endskiont de ere paa hans eget Land. (1) Eye Mand Mærke-Bande tilsammen, og vil den ene henlede dem paa sin Eng eller Ager, og synes den anden at han kommer til Skade derved, da skal Vandet skiftes eftersom før sagt er, undtagen Vandet er ikke nok for dem begge, da maa de beholde det hver sin Uge. Man maa frit hvile med sine Og om Sommeren paa anden Mands Jord, hvorder tilforn ikke har været slaaet. Enhver eyer Tilbersten (2) paa sin egen Jord. Om Mærke-Bande afbryde det Land som Græs er paa, af nogen Mands Jord, da eyer den Holmen som den før eyede, (3)

og

(1) confr. Christ. V. R. L. 5 B. 11 Cap. 7, 8, 10 Art.

(2) M. S. siger: Afgrøde og Tilberst, men M. og flere andre Exemplarier bruge eeneste Afgrøde (ágróða).

(3) M. S. Som eyede Vandet tilforn.

og maa han benytte sig deraf som hant vil, og behøver ikke at lovfæste den for den andens Qvæg, han maa lede Bandet paa den forrige Bey, og den anden maa ikke drive sit Qvæg derhen, men er det en Eng, da skal han den saaledes vogte, som der var en anden Mands Eng paa hans Jord, Eyermanden bør ogsaa paa den Maade føre sig den til Nytte; Om Eng vører paa den forrige Bandets Bey, da tilhører den enhver som eyer Land dertil. (1)

Cap. XXV.

Hvorledes Høe bør tørres paa anden Mands Jord.

Sm Søe, Vand eller Vind driver flere Folkes Høe tilsammen, da skal den som eyer Høe paa en andens Jord, kalde den Mand til Skifte, som eyer Høe tilsammen med ham, vil han ikke skifte, da lovfæste Høet og gjøre Femte-Stævne, og bekommer da enhver efter som Dommen ham tilfuger. De som eye Høe tilsammen paa anden Mands Jord, maa sagesløs tørre det sammesteds, men ikke bortføre forend Skifte er gjort derpaa. Hant maa ogsaa gjøre lovlig Gierde om det Høe, hvor han hverken spilder Alger eller Eng. (2) Driver Høe paa anden Mands Eng, da bøde den for Ska-

N 2

den

(1) confr. Christ. V. N. 2. § 3. 11 Cap. 5 Art.

(2) M. S. Han maa tørre det der paa den andens Jord, hvor han hverken spilder Alger eller Eng, eller gjøre lovlig Gierde derom.

den efter Burdering som Hoet eyede. Men driver det paa hans Græsgangs Plads, da maa den som Hoet eyer gjøre lovlig Gierde derom, og tørre hvor han vil.

Cap. XXVI.

Angaaende Lovfæste og Fænte-Stævninger.

Net det som Mand tviste om, angaaende Alverke paa Ager eller Eng, Steen- eller Græs-Mark, Skov, Dribstrand, eller Lande-Mærke, da skal derfor lovfastes, og den gjøre Fænte-Stævne, som synes at være forurettet. Han skal tale saaledes: Jeg lovfastes her i Dag denne min Eyendom, som heder N. eller der ligger, Boe og Lod, og alt hvis deraf fandt til Nytte fores, indtil der falder Dom imellem os efter ret Lov, jeg beskylder dig for, at du N. sidder paa den Jord, som du hverken eyer eller haver Ombud over, og at du siger det at være din, som jeg synes at er min Eyendom, jeg forbyder dig herefter den at forarbeide eller fore dig til Nytte, uden min Forlov og Tilladelse, under din N. og din N. og alle deres Vidnesbyrd som høre mine Ord. (1) Efter min Lovfæste foreligger jeg dig Fænte-Stævne, efter fem Nætter, paa den Jord som jeg haver nu lovfastet, at jeg maa med dig derom handle, hvad enten jeg vil ude eller inde, den hele Dag, indtil min Sag er til Ende. Jeg begiærer af dig lovlig Begiæring og

Lyritte

(1) confr. Christ. V. R. L. 1 B. 4 Cap. 7 Art.

Løritte, at du legger en Femte-Stævne imod min Lovræsten. Jeg byder dig N. at giøre din Hiem-
mels-Mand Stævne til at værge sig for min Sags-
fogning efter Loben, og kalde Bidner til. De skal
paa Stævnen udnævne 6 fornuftige Mænd paa hver
Side, som grandstke deres Sag og Bidner. For
hvis man arbeider paa Ager eller Eng indtil Femte-
Stævne er giort og ikke for lovlig Dom følges, be-
des intet. Den skal først fremføre sine Bidner for
Doms-Mændene, som for stævnede, og siden den
Værgende, og lader da den sine Bidner sværge som
Dom-Mændene synes at sige det Sandeste, og de
ville svare til for Gud at have rettere efter deres
Samvittighed, men begge Parter's Bidner maa
ikke sværge. Blive Dommerne ikke eenige, da maa
Sagen indstilles for Lavmanden. Beholder nogen
Skov, Eng eller Græsgang, Drib-Strand eller
anden Jordens Herlighed 20 Aar eller længer uden
Paatale, da bliver det hans Eyendom siden, med
mindre en anden ved lovlige Bidner (1) beviser det
at være sin Eyendom, hvis han ikke skal blive den
berøvet. (2)

Cap. XXVII.

Om Bidners Førelse ved Femte-Stævne.

Angaaende alle de Eyendomme, som Mand maa
giøre Femte-Stævne for, da skal Sagsfogeren

N 3

lov-

(1) M. S. tvende lovlige Bidner.

(2) confr. Christ. IV. R. L. Landsleyes-B. 22 C. Christ. V.
R. L. 1 B. 4 Cap. 7 Art. 13 Cap. 12 Art. 5 B.
3 og 4 Art.

lovsfaste med tvende Vidner og giøre siden Femte-Stævne; Den Stævning maa ikke spildes, hvo den spilder skal bøde 6 Ore, det Halve til Kongen og Halvparten til Sagsøgeren: Hans Vidner bør saaledes vidne, holde paa en Bog og sige: Det vidner de til Gud, at de vare der nær hvor Femte-Stævne blev gjort, videre bør de ikke sværge. Dømme de som i Retten sidde ikke alle eens, da bøde den som haver Uret 6 Ore, Halvparten til Kongen og Halvparten til Sagsøgeren, undtagen han gjør sin Eed at han vidste for Gud ikke andet sandere. (1)

Cap. XXVIII.

Om Ombud over en Jord eller Drib-Strand.

Enhver skal have sin Ombudsmand inden den Fierding som hans Jord eller Drib-Strand ligger udi, undtagen han boer selv inden den Fierding, og maa han dog have Ombudsmand om han vil. Den som har Ombud, skal haade søge Landnam og ald Aaverke, ligesom han selv eyede, Halvparten for Jorddrotten og den halve Part for sig selv, søger han ikke saa nyder han intet. (2) Ombudsmanden maa bortleje Jorder til andre, men ikke til sig selv, og tage imod Lehen om Jorddrottens vil, han er og pligtig at svare paa Jorddrottens Begne, eller have Bud til ham om nogen paataaler
- den

(1) confr. Christ. IV. M. L. Landsleye-B. 23 Cap. Chr. V. M. L. 1 B. 4 Cap. 3 og 7 Art.

(2) M. S. søger han det ikke altsammen ic.

den Jord. Nu nægter Ombudsmanden at han har taget imod Ombudet, da bør Jorddrotten med tvende Vidner bevise at have givet ham Fuldmagt; Men nægter Jorddrotten at han har givet ham sit Ombud, da skal Ombudsmanden have tvende Vidner for sig, at Jorddrotten eller hans Ombudsmand overdrog ham det, og beholder han da Ombudet saa længe som Vidnerne sige, om Jorddrotten er indenlands. Naar Jorddrotten vil fratage ham det, da give den sin Fuldmagt, som han vil skal tage Ombudet fra ham. (1) Det samme maa og en Skytte giøre angaaende hans Fordringer. (2) Den skal have Vidner til at Eyermanden gav ham Fuldmagt at tage Ombudet fra den anden, og levere det til hvem han vil, ligesaa gyldig som om Eyermanden selv leverte det. Om Jorddrotten er udenlands, eller han er død, eller hans Ombudsmand døer her i Landet, da skal Jordens Abod holdes til næste Fardag, og ikke længer, endskönt den har længer været bortleyet, undtagen den som bygger Jorden og den som boer paa den, foreenes derom anderledes. Saaledes bør og forholdes naar een døer udenlands, endskönt hans Ombudsmand lever, efter at Arvingen har til visse spurt hans Dødsfald. Er nogen udenlands, hvad enten han reiser i Kongens eller sit eget Verinde, da skal hans

Ne 4

Omb.

(1) M. S. add. undtagen han skulle have det til en vis Tiid.

(2) M. S. So må og Skifte giøre um sinar Heimtur.
 2: Saaledes maa og i Pengefordringer omstiftes.

Ombudsmand eller lovlig Arving svare af hans Gods som ret er, til alt hvis han haver forseet sig førend han reiste bort. (1)

Cap. XXIX.

Om Ansvar for Jld.

Enhver som er fri og fuldmyndig bør svare for sin egen Jld. Det er Mands egen Jld, som han holder paa og tænder siden; Den som farer med Jlden og brænder noget, skiont ikke af Forsæt, bør staae til Ansvar derfor, (2) og bøde for ald den Skade derved skeer, eftersom 6 fornuftige Mænd domme, undtagen nogen vederfares Skade (3) af den Jld, som til Nødvendighed bruges, da svarer Jord-drotten til den tredje Part af Huusene, men Ley-sædingen til to Parter, der komme ingen Bøder for, thi det heder Baade-Jld. Viser man sin Myndling efter Jld, da skal den som eyer den Umyndige svare til alle hans Gierninger. Men viser en Fuldmyndig anden Mands Myndling at giøre det som andre faae Skade af, da skal den der viste den Umyndige bøde ald Skaden, men den som den Umyndige eyer tillige med den Umyndige selv blive angerløs derfor. Man maa afbrænde raadent Høe paa sin egen Jord, hvor han vil, men bøde for ald den

(1) confr. Christ. IV. N. L. Landsleyes-B. 24 Cap.

(2) M. og M. S. add. hvis nogen kommer derved til Skade.

(3) M. og M. S. Keen eller Skade.

den Skade, som andre Land derved paaafkomme, tillige med Landnam, hvis han ikke tilforn had sine Naboer om Forslov. (1)

Cap. XXX.

Om Mordbrand.

Ingen maa af vred Hue opbrænde for en anden Huus eller Høe-Stak, Satterboel, Baad eller Skib, men brænder har-og det bliver ham overbevist, da være landsflygtig og fredløs; hede Mordbrænder (2) og have forgiort alt sit Guds baade i Land og Løsøre, men betale dobbelt eftersom 6 fornuftige Mænd paaafiende, til den for hvilken han opbrændte, tillige med dens Ret efter lovlig Dom, forend hans Guds falder til Kongen eller hans Frænder, efter det Skifte som for er sagt om ubodelige Sager i Mannhelge-Balken. (3) Men skeer Brand anderledes, da forholdes dermed efter skionssomme Mænds Burdering eller Dom, efter Omstændigheder. Nu nægter den som sigtes at have brændt, da skal Sagsøgeren fare til hans Huus og stævne ham til Ting for fredløs Gierning og Brand, og bor den som nægte vil, fæste Tylster Eed der paa Tinget, og have den svoret inden 10 Uger Segnes

N 5

Dage,

(1) conf. Christ. IV. N. 2. Landsleye. B. 25 Cap. Chr. V. N. 2. 6 B. 19 Cap. 1, 2, 11 og 12 Art.

(2) M. og andre flere Exemplarier sige: hede fra den Tilid en Mordbrænder.

(3) conf. Christ. V. N. 2. 6 B. 19 Cap. 1, 4, 7 Art.

Dage, faaer han ikke giort Eeden, da være fredsløs. Hvo som raader en anden til Brand, og det bliver ham everbefist, betale det dobbelt, som efter hans Raad blev opbrændt. (1) Nægter han det, da nægte med 6 Mænds Fed, og bor den Fed fremkomme inden 10 Uger Sogne-Dage, faaer han ikke giort den, da betale den halve Skade. Brænder man for en anden Vedkast, Sommer, Grinde, Slæde, eller anden Træfang som man heller vilde have end miste, bøde en Mark Sølv til Kongen og dobbelt Skadegjeld til den som han brændte for, og dertil Avinds-Bod efter Dom. (2) (3) Jordbrodden tilkommer altid Landnam, om noget brændes som er ham til Skade. (4)

Cap. XXXI.

Om lovlige Gierder og Gierde-Stævninger.

Gierder og al Alverf skal skiftes efter Jord-Brug. Gierde er Grande-Forlig. Enhver bør have Gierde om sin giødede Græs-Mark, endskjønt den ikke har været tilforn, naar den Græs-Mark er ikke 200 Favne, som 12 Gang 10 er i hvert Hundred, borte fra en andens Jord. (5) Ligeledes bør Lov-Gierder

(1) confr. Christ. V. N. L. 6 B. 19 Cap. 6 Art.

(2) M. efter lovlig Dom.

(3) confr. Christ. V. N. L. 6 B. 19 Cap. 8 Art.

(4) confr. Christ. IV. N. L. Landsleyes-B. 26 Cap.

(5) M. og M. S. og endskjønt den er længer borte.

Gierder at være omkring de Pladser og Enge, hvor de tilforn have været, endskiont de ere længere borte.

Kong Erichs Rette-Bod.

Naar giødet Græs-Mark, Alger eller Eng opædes af andres Qvæg, da skal for deres Qvæg som ene Græsgang saa nær at en Piil kand skydes derhen, betales fuld Skadebod uden Landnam, skiont der ikke er lovlig Gierde omkring, men ellers betales Landnam tillige.

Kong Erichs Rette-Bod.

Enhver bor have lovlig Gierde omkring hvor enten Korn eller Høe bliver opladt.

Det er lovlig Gierde, som er 5 Fod tykt ned ved Jorden, og 3 Fod oven til, saa høyt at det naaer op til en middelmaadig Mands Axel der er halvfierde Allen høj, løber da Qvæg derover, bor den som Qvæget eyer bøde for Skaden uden Landnam. Enhver skal have sit Gierde færdig Botolfs Aften (5: den 16 Junii) og svare sig siden hver for sit Gierde. (1) (2) Om Høe eller andet Bøe-Fæ har den Bane at bryde Gierder, da skulle de næste Naboer komme og see det Gierde, og hvis dem synes det gysdig, da skal den som eyede det Fæ der har den Bane, bøde for Gierdets Brydelse, og
ald

(1) M. har: for sin Vart af Gierdet.

(2) confr. Chr. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 16, 17 Art.

al den Skade som derved skeer. (1) Om Boe-Fæ slipper bort af Gaare-Stie eller Gield-Fæ (2) af Alminding og gjør nogen Skade, da skal dets Eyermand bøde for heele Skaden uden Landnam, undtagen den anden har ikke lovlig Gierde paa det Sted, som han burde have, da mister han alle Skade-Bøder. (3) Botolfs Dag (4) skal være Grande-Stævne, de Gierder som da anses for gyldige, skulde være gyldige. Bliver noget Gierde brudt, da skal den som Gierdet eyer kalde Mand til at see det, og synes dem Gierdet gyldig, da skal den hvis Fæ brød et gyldig Gierde, betale for ald Fortred, men synes dem Gierdet ikke gyldig, da skal den som Gierdet eyede erstatte ald Fortred. Har et Mærke-Gierde været imellem Gaarder og er det nedfaldet, da skulde de som ville have Gierde, gierde omkring sin Andeel, og byde de andre som boe indom dem at giøre det samme. Den der ikke vil gierde, svare til ald den Skade som deraf flyder, af hvis Fæ den end maatte komme, og desuden 2 Ore i Venne-Bød til den som Skaden fik. (5)

Cap.

(1) confr. Chr. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 21, 23 Art.

(2) Det Fæ som ikke maller.

(3) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 17, 20 Art.

(4) M S. Botolfs-Aften eller den 16 Junii.

(5) confr. Christ. IV. N. L. Landsleyes-B. 27 og 28 Cap. Chr. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 20 Art.

Cap. XXXII.

Om lovlige Gierder imellem Gaarde.

Nille Mand have lovlige Gierder imellem Gaarde, hvor de tilforn ikke have været, da skalenhver som det vil have, gierde efter som han haver Jord til, ogsaa den der eyer Jord paa den anden Side imod ham, og enhver siden holde det ved lige, efter som han haver megen Jord. Men den som ikke vil gierde eller holde Gierde ved lige, skal oprette ald den Skade deraf kommer. Ingen er skyldig, end skiont han bliver ombedet, at giøre saadant Gierde, naar Torv dertil behøves at flyttes paa Og. (1) Er der, hvor Gierde skal gøres, i Beyen, enten Hugg-Skov eller Eggver eller giødet Græs-Mark, da skal gierdes uden for det Næs men ey igiennem, men er der Riv-Niis i Beyen eller Eng, da skal ikke gierdes uden for Næsset, undtagen Mand ville, men Eyermanden bør faae lige god og lige megen Eng igien. (2) Femte-Stavne skal gøres til at skifte Gierder, og loddes i Bidners Nærværelse, hvad enten den een vil eller ikke, og tilsiges ham at svare siden til det Gierde og til ald den Skade Fæ gjør derpaa, i hvem end Fæet tilhører. Løber alfar Bey igiennem nogen Mand's Gierde, da skal gøres 5 Allen breedt Led derpaa og en Grind for med Hængsler og Remmer, saa at Fæ kand ikke trænge sig

(1) M. Og eller Heste.

(2) M. har: anden Eng lige god, lige mageslig og lige megen Eng og Riv-Niis.

fig der igiennem, og to Tver-Træer paa Enderne, men Korsbaand i Midten, den Grind er gyldig, (1) og henges saaledes at den falder selv til, naar man paa en Hest tager til den. Lukker nogen Grind op og Fæet gaaer i Alger eller Eng, da bøde for al den Skade deraf kommer tillige med Landnam, til den som Korn eller Græs eyer, ligeledes om nogen hugger Grinde-Stolpene i Stykker, eller vester Steen til eller fra, (2) saa at Ledet staaer derover aaben. Nu løber alfar Bey igiennem eens Gaard eller Gierde, da maa han flytte Beyen fra sin Gaard eller Gierde, naar han gjør uden for Gaarden lige saa god Bey at reise om i tørt og vaadt Beyrlig, der ikke ligger over 240 Favne bort fra det almindelige Led, og skal Folk da reise den Bey, endskjønt den er længere. Rider eller gaaer nogen over noget Græs-Mark, Alger eller Eng, og vil ikke fare den rette Bey, bøde 1 Mark til den som Jorden eyer og desuden for al den Skade deraf kommer. Bryder nogen et Gierde, (3) da ligger 2 Dres Straf ved at bryde Led paa Gierdet. Det er Led indtil det er halv femte Allen breedt, men bryder han meer, da bliver han 1 Mark skyldig til den som Gierdet eyer, og skal han gjøre Gierdet lige got igien, og bøde for al den Skade deraf kommer, undtagen der er gierdet midt over alfar Bey, eller Gaden er længer bort af alfar Bey end for er sagt, da

(1) confr. Christ. V. M. L. 3 B. 12 Cap. 18 Art.

(2) M. og M. S. add. som derhos ligge.

(3) M. bryder nogen Led paa eens Gierde.

da maa det Gierde brydes af dem, som derom behøve at reise, hvad enten de reise paa Sogen- eller Hellig-Dag, skiont Jorden spildes derved. (1)

Cap. XXXIII.

Hvorledes Fæ skal indsættes.

Eyer en Mand Ager, giødet Græs-Mark eller Eng, den anden Qvæg, den tredie ulovligt Gierde, da skal den som Lod eyer hente Folk og lade dem see at Qvæg er kommen udi hans Ager, moget Græs-Mark eller Eng, han skal tage det bort med Bidner og lade 6 Mænd vurdere den giorte Skade og indsætte Qvæget, dog drive det løst i Huus eller Stie, og legge hverken Vast eller Baand derpaa, omendskiont det eene stanger det andet ihjel, da er det i Eyermandens egen Eventyr, og ikke dens som det indtager. Det bør han svare til om det trædes under af Huus-Trængsel, eller Huuset eller Gierdet falder oven paa det, undtagen Qvæget selv nedfalder det. Alt hvis den som Qvæget eyer, mister hos den som Jorden eyer, det skal den igien betale ham som havde ulovligt Gierde, hvor det burde være lovligt. Den som Qvæget indtog skal give Eyermanden Bud (3) den samme Dag han indtog det. Vil han det ikke indløse, da skal det staae indtil

(1) M. S. legger hertil: for alle dem som ulovlig gierdede.

(2) confr. Christ. IV. N. 2. Landsleyes-B. 28, 29, 32 Cap.

(3) M. og M. S. viffe Bud.

til femte Dag. Er det da ikke indløst, da eyer den Qvæget som det indsatte, og være derned betalt for ald Skaden. Tager Eyermændene det Qvæg ud som var indsat, og vil det ikke lovligen udløse, det heder Lokke-Man, og er Hoved-Manden skyldig 1 Mark til den som Qvæget indsatte, og enhver som var med hannem til at udtage og drive det, 2 Dre. Kommer Sviin eller andet Boe-Fæ i Alger eller Eng igiennem lovlige Gierder, da skal man indsatte det til Skadens Erstatning, og bør Eyermændene løse det ud efter Loven. Desligeste om anden Slags Fæ slipper igiennem nogens lovlige Gierder, da skal det indsættes og udløses efter Loven. Om tøyrrede Heste, Kior eller andet Qvæg, som Bønderne sætte selv inden Gierdes, kommer løs og gjør andre Skade, da maa det indsættes til Skadens Erstatning, og bør Eyermændene udløse det efter Loven. (1)

Cap. XXXIV.

Om Qvægs Udløsning for giort Skade.

Vil man udløse sit Boe-Fæ, som er bleven indsat, og haver ikke Badmel, (2) da skal han sætte Pant eller faae Forløstings-Mand som er god for

(1) confr. Chr. IV. N. L. Landsleyes-B. 30 Cap. Chr. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 21, 22, 23 Art.

(2) Indbyggere har i gamle Dage som oftest betalt med Badmel deres Gield, saa at det som her staaer, har ikke Badmel, vil sige det samme som, har ikke Penget at betale med.

for at betale Skaden. End vil hin ikke udlade Qvæget for han faaer Penge i Haanden, da svelster han uden Riet hins Boe og Tiende, og bør han betale 1 Mark til den som Qvæget tilhører, og vederkiøbe Qvægets Undværelse eftersom 6 skielliche Mand agte, tillige med Qvægets Skade. Vil han ikke endda udlade Qvæget eller betale Boderne, da udæffe sit Qvæg med Vidner og lyse hannem Nan paa Hænder, stævne til Kirke-Sogns Ting, og bede Bønderne at fare med sig for at udtage sit Qvæg og Boderne. Hvo som ikke farer med ham, bøde 1 Ore til Kongen. Kongens Ombudsmand er pligtig at fare med, (1) om han er i Nærværelsen, og vinder dermed en halv Mark til Kongen for Boe-Nan. De ere alle fredhellige som tilsoge, men hine fredløse som modstaae, hvad enten de faae Saar eller Dæne. (2) Om den hvis Græsgang blev opædt driver eller drive lader den andens Qvæg tilbage i hans Alger, meget Græs-Mark eller samlet Høe, da bøde for al den Skade derved skeer tillige med Landnam, og have intet for den Skade han selv fik. Nu driver nogen eller drive lader anden Mand's Qvæg, saa det bliver ikke til rette Tid malket, da bøde for den Mistelse efter 6 skielliche Mand's Bursdering, og desuden 1 Mark til den som Qvæget eyer. Da mister Qvæg sin rette Malke-Tid, naar

det

(1) M. og M. S. er pligtig at staae for Reisen.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 31 Cap. Chr. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 21 Art.

det kommer hiem om Aftenen i Steden for det burde komme om Morgenens, men det om Morgenens som burde komme om Aftenen, undtagen Eyermanden forseemmer og vil ikke lade søge efter Dvæget.

Cap. XXXV.

Om halve og hele Bøder for Heste.

Eyer man uskaaren Hest, (1) da skal man enten kiope eller laane Hoppe dertil, og bliver den ham laant, da bor Bidner vide det. Bides de Heste som saaledes ere forvarede, og ten af dem faaer deraf Bane, da skal den Døde vurderes og dens halve Værd betales, undtagen den der lever er ringere end den Dodes halve Værdi, da skal ikke meer bødes, end den er værd der lever, thi den kunde ikke mere end sig selv forgiøre. Eyer man den Hest, som ingen Hoppe følger, og han søger efter at komme i anden Stod: Hestes Sted, den Stod: Hest skal tilfulde betales, men doer den som løber til Stod: Hesten, da ligger han paa sine Gierninger, og faaer Eyermanden ingen Erstatning derfor. Bider en Hest en Hoppe til døde, den skal tilfulde betales, men bider en Hoppe en Hest til døde, da skal ikkun dens halve Værd betales. Om uskaaren Hest bider eller slaaer en skaaren Hest ihjel, den skal tilfulde betales. Om skaaren Hest bider en Hoppe ihjel, da skal ikkun dens halve Værd betales. Om en Hoppe ligger død ude paa Marken,

(1) M. S. haver man uskaaren Hest at vogte.

ken, da skal dens Eyermænd kalde Fjolk til at see den, synes dem da at en Hest har forvoldet det, da maa Eyermænden beskylde med lige Ret tre Mænd, som eye Heste der i Nærbarheden, og med de Vilkaar den Fjerde, om han kand overbevise hans Hest Gierningen, enhver af dem skal nægte med sin Eed efter sin Samvittighed for sin Hest, vil nogen ikke nægte for sin Hest, da betale Hoppens Bård. Om en Hoppe er dreven i Dige eller Dynd, frem af Fjeld eller i Morads, og sees tvende Hestes Spor dertil, men ikkun eens derfra, da skulle de som eye Heste i Naboelaget, svare hin den samme Ret, som tilforn var sagt. Om Hest eller Stud dræber smaat Dvæg, da bødes fuld Bård dersfor, og saaledes for alt det som Bold vederfares. (1)

Cap. XXXVI.

Om nogen driver Heste sammen for at bides, eller skær Kumpes-Haarene bort.

Alle vegne hvor Mænd egge anden Mands Hest til at bides uden hans Tilladelse, da skulle de betale ald den Skade som deraf kommer, og Alvinds Bød efter Dom til den som Hesten eyer. Skeer derved en halv Markes Skade da bøde fuld Rettighed efter Dom (2) til Eyermænden, ligesom det var med vred Hu eller Alvind giort. Hvo som leder

D 2

Heste

(1) confr. Christ. IV. N. L. Landsleyes-B. 33 Cap. Chr. V. N. L. 6 B. 10 Cap. 5 Art.

(2) M. og M. S. efter lovlig Dom.

Heste sammen for at bides, staaer sin egen Egentyr, hvad ham i sliq Heste-Krig vederfares. Om nogen slager anden Mands Hest i Heste-Kamp uden Fornodenhed, betale til Eyermanden fuld Rind-Bod efter Dom, men tager Hesten Skade derved, da bode for Skaden og fuld Rettighed efter lovlig Dom til den som Hesten eyer. Om nogen staaer Rumppe-Haar bort af andens Stod-Hest eller Ring-Hest eller den Hest man rider til Bryllup, da bode fuld Rettighed (1) til den som Hesten bruger, undtagen han meente anderledes, da bode som her efter siges. Tager nogen Hæftelse af anden Mands Hest uden Tilladelse, da betale til Eyermanden efter Dom, og svare til al den Skade som Hesten tager eller gior, indtil den igien kommer under Eyermandens Hænder, eller nægte det med sin Eed, undtagen man sætter den ind for giort Skade indtil den bliver betalt. Men løber Hors eller andet Fæ efter en reisende Mand, da bør han indsatte det paa den første Gaard der er paa hans Bey, ellers bør han svare tilfulde for det Fæ eller Hors, og betale ald den Skade, som Eyermanden faaer deraf. Nu vil den som foresidder ikke tage med ham, eller indlade (2) det Fæ, da svare han aldeles til det Qvæg. (3)

Cap.

(1) M. og M. S. add. efter Dom.

(2) confr. Christ. IV. R. L. Landslejer-B. 34 Cap.

(3) M. S. add. eller tage i Forvaring.

Cap. XXXVII.

Om Leye = Hors.

Dim man leyer Hors af en anden, eller det bliver ham laant til Lav-Tinget, da bor den som bruger det svare dertil, indtagen det bliver halt eller saaret, og det bliver heelt igien inden 14 Dage efter at det kommer hjem. Nu doer Hors for den som det bruger, da betale dets Værd til Eyermanden, men ingen Leye. (1) Rider andre paa det Hors man har til Laans eller Leye, da maa de søges derfor. 1 Mien skal betales for at vogte et Hors imedens Lav-Tinget staaer. Den som vogter skal saaledes medfare og vogte, ligesom han selv eyede det Hors og han ville vel medfare og vogte, og svarer han da ikke videre dertil. Den som oppasser andres Hors, maa ride dem og drive til og fra Lav-Tinget, og skal han skifte om til Jæbnet, og svare til Horset udi denne sin Fornødenhed. Den som tager vare paa Hors, bor vise Eyermanden dem naar Tinget er til Ende, enten Levende eller Dode, ellers svare han dertil for Eyermanden. Betaler den, som tager vare paa Hors, fuld Værdi derfor til Eyermanden, da maa han søge det og kræve af den som tog det bort. Tingmændene maa ikke meer end andre hvile udi andre Mænds Eng, men vide de ikke deres Enge-Mærker, da skulle de ikke hvile hvor Stakgaarder ere i Nærheden. Om Mand

D 3

drive

(1) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 8 C. 10 Art.

drive Hørs bort fra reisende Mænd imedens de hvile,
da betale Alvinds-Bod efter lovlig Dom. (1)

Cap. XXXVIII.

Hvorledes man bør svare til Hørs.

Sm Eyhermanden skifter en anden med sit Hørs,
Og, eller andet Fæ paa sine Begne, da bør
den som farer dermed, ikke staae til Ansvar derfor,
undtagen han reiser anden Vey eller længere, da
bør han staae til rette derfor. (2) Nu kommer det
Hørs i nogens Land, som man ikke veed hvís er,
da skal han lyse det til Kirke eller paa Ting, og
henter ikke Eyhermanden det inden en halv Maaned
efter at det er blevet lyst, da maa han lade det Hørs
vurdere og siden bruge ligesom han selv eyede det,
og staae til fuld Ansvar derfor. Det skal saaledes
vurderes, som det var da det blev lyst. Kommer
Eyhermanden siden, da maa han tage hvilket han
vil, enten Hørs eller dets Vardi. Tvivler den an-
den at han er den rette Eyhermand, da føre tvende
Bidner til at det er hans Eyendom, hvís han ikke
skal blive den berøbet. Paa samme Maade skal for-
holdes om Eyhermandens lovlig Ombudsmand ind-
henter det Hørs. (3)

Cap.

(1) M. S. add. til dem som de breve Hestene fra.

(2) confr. Christ. V. R. L. 5 B. 8 C. 8 Art.

(3) confr. Christ. V. R. L. 5 B. 9 Cap. 1 og 8 Art.

Cap. XXXIX.

Om Skade-Bøder paa Dvæg.

Fæ gaaer aldrig saa i anden Mand's Land, at det maa dræbes. (1) Nu dræber man anden Mand's Fæ, og bekiender det, og siger det selv til Eyermanden, da skal den som ibidendes dræbte, have det døde eller saarede Fæ, og skaffe den anden heelt i Steden. Men dræber nogen anden Mand's Fæ eller saarer med fri Villie og siger det ikke til Eyeren, da skal han om Skaden bliver til en halv Mark, betale fuld Rettighed efter Dom, men ikkun Alvinds-Bod om Skaden er mindre, Halvparten til Kongen og Halvparten til den som Fæet eyer, og desuden betale Lyden paa Fæet, eftersom 6 skionsomme Mænd vurdere. (2)

Kong Haagens Rette-Bod.

Saare-Bøder betales ikke paa Fæ, naar det bliver heelt igien, for dets Nytte og Melk som man maa miste imedens det er beskadiget, skal bødes efter Burdering.

2 Dre betales for Dye paa Nod, saa og for Horn og Hale. Slaaes Dye ud paa Hest, da betales derfor den fjerde Part af dens Vardi. Huger man Rumppe-Haarene saa af Hesten at noget af

D 4

Etter:

(1) M. add. eigi er Sárbot á flejadi. det er: For Saar paa Fæ bødes intet.

(2) confr. Christ. V. R. L. 6 B. 20 Cap. 2, 3, 4 Art.

Stierten følger med, da bøde 16 Ore, Halvt til Kongen og Halvt til Eyermanden, og betale Hestens Værdi, og beholde selv den Stumprumpede, og hede en Daare, men Eyermanden skal have lige got Hørs igien eller andet Fæ, om Hørs er ikke til. Om nogen hugger Kumpes-Haarene bort af en Hest neden for Stierten, bøde en Mark, Halvparten til Kongen og Halvparten til den som Hesten eyer, undtagen de Heste som forblev omtalt, dermed skal efter forbemeldte forholdes. Skier nogen Halen af 3 Rod, eller ikke saa mange, da bøde en halv Mark, det halve til Kongen og det halve til Eyermanden. Men skier han Halen af flere end 3 Stude, da bøde en Mark til Kongen, og en anden til Eyermanden. Den samme Rettighed er paa alle Slags Vindes-Gierninger naar eens Fæ bliver slaget eller dræbt, da skal Eyermanden stævne den som har saaret eller dræbt hans Fæ, til Ting om tre Rætter inden det Herret som han er udi, der skal han søge og bevise med tvende Vidner at dem synses Folke-Gierning at være paa Dvæget, undtagen hin vil tilstaae sin Gierning, ellers skulle Tingmændene tildomme ham tre Mænds Eed, den Eed skal han have sporet inden en Maaned Søgne-Dage. Falder Eeden for ham, da betale Dvægets Værd og det meer som før er sagt. (1) (2)

Cap.

(1) M. som før er sagt om Vennebod.

(2) confr. Christ. IV. R. L. Landsleyes-B. 35 Cap.

Cap. XL.

Om et Nød dræber et andet.

Nu er Hyrde med Hiorden, da skal han vide hvad Hiorden vederfares, og bære derom Bog-Bidne, (aflegge Eed derom) hvis han er Bidnes for. Om en Dre stanger den anden, da betales den halve Skade, men stanger en Dre en Nøe, derfor betales den hele Skade, og for alle de Nød som ere yngre end 3 Aar, undtagen Tyr, betales den fulde Skade, ligeledes for alle fullede Nød. Bliver Nød stanget, da skal Eyermanden kalde Mand til at besee det, og om dem synes at et Nød har stanget det, da skal man besee de Nød og deres Horn, som have gaaet tilsammen, og om Tegn findes paa noget Nøds Horn, Blod, Fæ-Skarn eller Haar, da er det nærmest til at have gjort det, og bør den som det eyer, bøde for det dræbte Fæ, til dets Eyermand efter Loven, som før bemeldt er. Om Hund bider nogen Mands Fæ eller jager udi Ufore, frem af Bierg, eller udi Soe, da betale den som Hunden eyer første Gang den halve, men altid siden den fulde Skade, om Bidner vide det, men er det ikke beviisligt, da varge sig med Eed, efter sit Widen-
de udi enhver af disse Poster. (1)

D 5

Cap.

(1) confr. Christ. IV. N. 2. Landsleyes-B. 36 Cap. Chr. V: N. 2. 6 B. 10 Cap. 5 og 6 Art.

Cap. XLI.

Om øde Jorder.

Jngen maa lade sin Jord ligge øde, om han faaer den bortleyet. Men faaer han den ikke bortleyet, da skal han hyde dem som boe nærmest, den Jord til Leye, eftersom 6 fornuftige Mænd vurdere. Vilde de ikke tage den til Leye, da blive de saa skyldige om de beede den Jord, som om den var bygget, og saaledes bør de vogte sit Fæ for den. Den som eyer Jorden maa og lovfæste den om han vil. Vil han ikke bortleye den eller tilbyde sine Naboer, da betale en halv Mark til Kongen, og bødes intet for, dog Jorden beedes af hans Naboer, naar deres Fæ gaaer af sig selv derhen, men de maa ikke lade drive deres Qvæg derhen.

Cap. XLII.

Om Sætter og Reiser dertil.

Alle vegne hvor Sætter tilhøre Folkes Gaarde, der maa man fare med sit Boe-Fæ over andres Land til Sætter, paa de gamle Gader om de ere til, og have Tømme paa lose Heste, hvor fares skal over Eng. (1) Om Rilde kommer for paa hans Bey, da maa han giøre Broe derover, den Naverke maa han giøre paa den andens Jord. Mænd skulle drive Qvæg af Hiemme-Marken, da to Maanedere ere forbi af Sommeren, undtagen de alle

(1) M. S. over Ager eller Eng.

alle finde andet for bedre. Sidder nogen hjemme siden, da maa den som vil paatale, forbyde ham det, bliver han iligevel besiddende, da skal han stævne ham til Herrets-Ting for Græs-Ran og halstarrig Besiddelse. Da bør Tingmændene tilkomme Kongen en halv Mark for Græs-Ran, og hans Grande (1) for Græs-Værd, dem som miste Græs. Han skal kræve saa mange Bønder til Hielp som han behøver til at føre hinandens Boe-Fæ af Hjemme-Marken, enhver som ikke far med ham naar paakræves, bøde 2 Dre til Kongen. Det samme skal og bødes, om nogen farer hjem med sit Dvæg om Høsten for Tvi-maaned (September). (2)

Cap. XLIII.

Angaaende Sætter-Boel.

Der skulle Sætters-Mærker være alt op til Fjeldene, som de have af gammel Tid været, og maa de ikke føres af Stedet, med mindre de flyttes ingen Mand til Skade, og bør alle beholde de samme Sætter. Ingen maa sette sine Sætter nær ved en andens Jord eller Græs-Mark, hvor de ikke har været tilforn, og skal der møde Horn mod Horn, og Klov mod Klov. (3)

Cap.

(1) M. og Fyrlændingen.

(2) confr. Christ. IV. R. L. Landsleyes-B. 38 Cap. Chr. V. R. L. 3 B. 12 Cap. 12 Art.

(3) confr. Christ. IV. R. L. Landsleyes-B. 38 Cap. Chr. V. R. L. 3 B. 12 Cap. 3 Art.

Cap. XLIV.

Om almindelige Beye.

Almindelige Beye, Sætter-Gader og alle Drifte-Beye skulde være hvor de fra gammel Tid have været, undtagen at en Bey maa efter forbemelte flyttes. Almindelig Bey skal være 5 Alen breed, hvo som videre spilder Alger eller Eng; bøde for Skaden efter som 6 fornuftige Mænd paakiende, og desuden Landnam. Formeener man anden en almindelig Bey, (1) da bøde en halv Mark til Kongen, og ligesaa for Haand-Kan, men fuld Rettighed efter Dom til den som han formeente. (2)

Kong Erichs Rette-Bod.

Bønderne ere pligtige at holde Beyene i Stand tværs over og langs efter alle Herreder, hvor den almindeligste Bey falder efter Lavmandens og Sysselmanens Raad. Hvo det ikke vil gjøre, bøde 1 Ore, som bruges til Beyenes Forbedring.

Bryder nogen Broe paa en almindelig Bey eller Sætter-Gade, da skal han gjøre en lige god Broe igien, og bøde en Mark til den som Broen eyede. Forbyder man anden Sætter-Gade eller Drifte-Bey, der haver været fra gammel Tid, da bøde en halv Mark til Kongen for Bey-Kan, og nyde hin dog Beyen som tilforn. (3)

Cap.

(1) M. S. add. edur Ræstrargstu. 3: Driftevey.

(2) confr. Christ. V. R. L. 3 B. 16 Cap.

(3) Christ. IV. R. L. Landsleye-B. 40 Cap.

Cap. XLV.

Om Broe giøren og Færge-Steder.

Sm en Aae deeler imellem Jorder, da skal den som vil giøre Broe derover, byde den der eyer Land paa den anden Side imod ham, at giøre Broe om han vil. Vil den ikke, da maa han angersløs grave Jord paa begge Sider. Fanger den anden Skade af de Grave som gøres ved dette Broe-Arbeide, da skal den som gjorde Broen der hvor den ikke tilforn har været, bøde for al den Skade som af de Grave paakommer, uden Landnam til den som eyer Jord imod ham. Nu vil den giøre Broe, som Landet paa ingen af Siderne tilhører, da tilbyde han dem først at giøre Broen der eye Landet paa begge Sider, begynde de ikke derpaa inden de næste 12 Maaneder, da maa han sagesløs giøre Broe og tage dertil Jord og Steene paa begge Sider, og bøde siden uden Landnam til den som Jorden eyer, hvis Skade der kommer af de Grave han gjør. Han skal giøre de Vilkaar han vil angaaende Broen, og løse det paa Herrets-Tinget; Hvo som gjør derimod, bøde efter Loven. Ingen af dem som eye Land ved Siderne af Aaen, maa forbyde hinanden at have Skib derpaa. Det er og enhver tilladt at have Skib paa Aaen, endskjønt han eyer ikke Land paa nogen af Siderne, om han vil lade Skibet blive der saa længe Aaen er flydende, og tage ingen Løye. Det samme er og om Beye, ⁽¹⁾ efter-

(1) M. S. Det samme er og om Broe; som K.

eftersom før er sagt. Har man i Forvaringen Broe eller Skib, hvor til Penge ere lagte, da bliver han skuldig, hvis han ikke holder den Accord som derom er giort. Nu raadner det Skib af Alder, (1) som Penge vare tillagte, saa det bliver ikke brugbart, da skal den som har den Færge under Hænde, skaffe inden 3 Nætter et andet Skib, eller den som bør holde Færge paa det Sted. (2) Men brækkes Færgen af Vand eller Vind, da skal han skaffe en anden, det første ham er mueligt. Den bør ikke staae til Ansvar for den almindelige Færge som bliver flyttet. Begjærer Færge-Manden der Løn hvor uden Løn bør flyttes, da nægter han Flytning. Nøder han den Bysfarende til at give mere Løye end den som er accorderet, da nægter han Flytning. Den tredje Sag er om han nægter den Flytning, som byder fuld Betaling. Den fjerde Sag, om der hvor flyttes bør fattes Flytning en Dag (eller 12 Timer). Bliver Færge-Manden det overbevist, at have forhindret Reisen, da skal han bøde en halv Mark til Kongen, og til den som mister Flytningen, for Ophold og ald den Skade han deraf vederfares, og 2 Ore til Venne-Bød. (3) Lader
man

(1) M. Nu brækkes det Skib, saa ic.

(2) Her staaer i Texten: ella så er skipinu skal hallda, og er uden Tvivl seyl sagt; thi baade nærværende og alle andre Membranæ (som Paul Widalin, i hans Anmærkning over Sessum at tella, bevidner) have, ef hann á skipinu at hallda. det er: om han bør holde Færgen vedlige.

(3) conf. Christ. V. R. L. 3 B. 11 Cap. 1, 2, 4, 5 Artic

man flytte Nød paa Skibet, da accordere derom som han fand, men gaaer han udi Baaden uden Færge-Mandens Tilladelse eller overfalder ham med Magt, det er Fornærmelse (i Texten Fornæmme) hvo det gior, bøde en Mark halv til Kongen og halv til Færge-Manden. Færge-Manden er ikke skyldig at overføre om Sommeren efter at Solen er nedgaaen og ikke for Soel staaer op, thi Solen skal raade for Flytning om Sommeren og Dagen om Vinteren. Om Færge-Manden flytter videndes en dømt Tyv over, da miste sin Huud og hede Tyvens Stalbroder. (1) Om een er paalagt at holde en Broe ved Magt, og derom er giort Accord, (2) da skal han saa vedligeholde den Broe, at den er sikker og bliver vedlige for Alders Skyld, og om Naen brækker den samme, da skal han det forste ham er mueligt giøre en anden. (3)

Cap. XLVI.

Om Alminding og Fæ=Drift.

Alle de som eye Alminding, skulle drive deres Fæ midt derudi.

Kong Erichs Rette=Bod.

Angaaende det Fæ som ikke malker, dets Drift om Foraaret til Alminding og Fioldgang om Ho=

(1) confr. Christ. V. R. L. 3 Bog 11 Cap. 8 Art.

(2) M. og M. S. og derom er ikke videre bleven accor= deret.

(3) confr. Christ. IV. R. L. LandsleyesB. 41, 43 Cap.

Høsten, hvad Tid det skal skee, da forholdes dermed
 eftersom Reppstyrerne raade for og hvert Herret er
 tiemlig, thi alle Herreder tiener ikke den samme Tid,
 hvo det ikke adlyder af dem som eye Alminding, be-
 tale 6 Ore, halv til Kongen og halv til sine næste
 Naboer. (1)

Kong Haagens Nette-Bod. (2)

Det er tilladt at have det Fæ som ikke malker
 hiemme, (3) om Reppstyrerne eller de næste
 Naboer tillade det, og gibe ingen Skuld derfor.
 Mænd maa ikke drive sine Malke-Faar udi Almin-
 ding, med mindre de have Part derudi. Ingen
 maa tillade Almindinges Brug, undtagen de eye
 Part deri, da maa de fylde den Part de eye, ont
 nogle tillade og nogle ikke, da skal de som ikke til-
 lade, opbære sliq Græs-Bærd som vurderes og fuldt
 Landnam desuden. Om en haver ikke tilladt, da
 skal han tage Græs-Bærd for sin Part og fuldt Land-
 nam. Sætter maa ikke gøres udi Alminding,
 men blive de giorte, da maa de sagesløs brydes af
 dem som Alminding eye, og skal dog den dem gior-
 de, bode for Skaden og desuden Landnam til dem
 som eye Alminding. (4) Driver nogen eller drive
 lader

(1) M. legger hertil: deraf bekomme Repstyrene Halv-
 parten, og Halvparten de som nærmest boe.

(2) M. Kong Erichs Nette-Bod.

(3) M. Sagesløs hiemme.

(4) Dette er forandret i Christ. IV. M. L. Landsleye-B.
 59 Cap. confr. Christ. V. M. L. 3 Bog, 12 Cap.
 3 Art.

lader sit Fæ udi Alminding uden Tilladelse fra den Tid at 6 Uger ere forbi af Sommeren, og indtil den Søndag da den næst foregaaende Løverdag ere fire Uger til Vinteren, (1) da bøde fuld Græs-Værd til enhver af dem som den Alminding eye, og desuden Landnam. Den maa beede Alminding om Vinteren som eyer nogen Deel derudi, om han ikke behøver at drive sit Qvæg derhen over andres Land. (2) Det heder Alminding, som to Mænd eller flere eye tilsammen, hvor stor som enhvers Part er. Slaaer nogen Høe udi Alminding, uden Eghemændenes Tilladelse, da eye de Høet, og desuden Landnam enhver af dem. (3)

Cap. XLVII.

Om Kændetegn og Mærke.

Mænd skulle mærke alt sit Fæ, undtagen Hørs, og have det bemærket naar 8 Uger ere forbi af Sommeren, alt det som man maa overkomme. Det samme Mærke skal man have paa alt sit Fæ, gjør han ikke saa, da bøde en halv Mark til Kongen. Man bøder intet, endskjont hans Mærke (4) bliver ikke ret paa det Fæ han faaer af en anden, naar

(1) M. og M. S. indtil den Søndag, eller Løverdag, da fire Uger ic.

(2) M. add. der til eller fra.

(3) Confr. Christ. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 5 Art.

(4) M. hans Lovmærke.

naar han mærker det som nærmest sit eget Mærke. (1) Sit Arve-Mærke skal enhver bruge om han det eyer. Mærke skal saaledes stiftes som anden Arv om flere staae til at arve end een. Nu vil nogen giøre sig et Mærke, da skal han kundgiøre paa Herreds-Tinget forend han mærker sit Fæ hvad for Mærke han vil have. Det Mærke maa han ikke have som en anden har udi det Herret, eller nogen som er saa nær at deres Følgang rækker sammen, han skal miste det Mærke, endskiont han har lyst det paa Tinget, om nogen anden er dets Eyermand.

Kong Erichs Rette-Bod.

Man boder intet, endskiont Kalve og Lamme, Kid eller Grise, ere umærkede imedens de gaae paa hans egen Jord.

Er Fæ uden Mærke efter at 8 Uger ere forbi af Sommeren, da maa enhver Bonde, udi hvis Land det umærkede Fæ har gaaet, hvad for Fæ det end er, som burde mærkes, kalde fornuftige Mænd (2) til at see det, og mærke det med sit Mærke og beholde siden, undtagen en anden fører Bidner til at det er hans Fæ, og han kunde for anden Nødvendigheds Skyld ikke mærke det. Haver han Bidner dertil, da eye han selv sit Fæ og være begge angærlose, men vil hin ikke slippe det, da søges det som

(1) M. S. add. og beholder han det, endskiont hans Mærke er ikke derpaa.

(2) M. S. kalde 6 vittige Mænd.

som bitterlig Guds. Fører man sin Boelig fra en Næp i en anden, da skal han kundgiøre sit Mærke udi den Næp hvor han har taget Boelig, og lade det optegne iblant deres Mærker som tilforn ere der boesiddende. Vide Mand ikke at flere have det samme Mærke, forend Fæet er opdrevet paa Fjeldene, hvor de eye Fagang tilsammen, da skulle de tage alt det Fæ som de lod drive udi Alminding og tælle det, og giøre enhver sin Eed for sit Fæ, at det var saa meget i Tallet, og det Slags, og saa gammelt som han har opregnet. De skal om Hosten vise 6 af deres Naboer det Fæ, som de faaer igien, og lade dem skifte efter dets Antal, hvor meget enhver af dem skal miste om de ikke finde alt igien, undtagen een af dem tilfører to lovlige Bidner, der kiende at det er hans Fæ, som han hverken betalte for Gield eller solgte bort, og det er hans Eyendom, hvis han ikke skal blive berøvet, giøre de herpaa sin Eed, da skal han tage det Fæ af det som fundet er, men des mindre har han siden at kræve. Synes een af dem som alt kommer ikke til Skifte, da skal hin vørge sig med 3 Mands Eed, ellers betale ham det som han sværger ikke for. Man maa laane en andent sit Mærke imedens han eyer ingen Faar, og bruge siden selv, naar han faaer i Eye, ellers eyer han det ikke meer end andre, endskiont det tilforn har været hans Arve-Mærke. Man behøver ikke at mærke de Lamme som gaae med Moderen, saa længe deit bær Bidne derom, eller Kalv, imedens den følger Roer, og Griis Sor.

Cap. XLVIII.

Om flere have det samme Mærke.

Om to eye det samme Mærke, da skal den forandre som ikke eyer Arve-Mærke; undtagen den som Arve-Mærket eyer haver flyttet i et andet Herret, da skal den som foresidder, beholde Mærket, endskjont han har ikke taget det i Arv. Nu har een kiøbt Mærke, og en anden har faaet det til Foræring eller gjort det selv, da skal den forandre sit Mærke som har gjort det. (1) Nu have de begge faaet det Mærke til Arv eller ingen af dem, da skal den forandre som eyer færre Faar, de skulle forandre det første Høst de vide at de have det samme Mærke, den som bor beholde Mærket, skal bede den anden med Vidner at forandre sit Mærke, og vil han ikke forandre, da skal den som bor beholde Mærket, naar Faarene komme af Fjeldene, beholde lige saa mange Faar hver Høst, som han venter, og skal dog den anden betale en halv Mark til Kongen, og beholde de Faar alleneſte som ere tilovers af hins Antal, som bor beholde Mærket. Om Faar blive een betalte, (2) da skal han forandre Mærket paa dem den samme Dag, og mærke som nærmest sit eget Mærke, og endskjont det da bliver en andens Mærke, da eyer han dem, men ikke den som Mærket tilhører, ligeledes om Stud bliver nogen betalt, da skal Mærket derpaa forandres inden en halv Maa-

(1) M. S. add. eller faaet det til Foræring.

(2) Nogle Exemplarier ſige: betalte eller givne.

Maaned, enten det er givet eller betalt, undtagen Hørs. Bliver det ikke gjort, da bekommer den Fæet som Mærket tilhører, hvis det ikke er forandret inden en halv Maaned efter at han forbad det lovligten med Bidner. Alt gaaende Fæ skal mærkes paa Drene og ingen andensteds. Mærkene forandres naar om Drene skiftes. Bliver et Lam Fyrl mærket i Faare-Stien, da skal den som mærkede, betale et andet Lam derfor, lige got, umærket, eller dets Værd, med mindre den anden vil heller eye sit eget Lam, og mærke som nærmest mueligt er hans eget Mærke. Mærker nogen anden Mands Fæ uden Eghermandens Tilladelse, da betaler den Spiide efter Burdering og Abinds-Bod efter Dom til den som Fæet eyer.

Kong Erichs Rette-Bod.

Betegner man anden Mands Fæ lønligen med sit Mærke, og forvilder paa den Maade Folkes Hiemmel, da er han Tyv, hvis dets Værd udgior fuldkommen Tyvs Sag.

Bliver nogen derom overbevist at han mærker nogens Fæ med anden Mands Mærke, for at stifte Fiendskab imellem dem, da skal han betale fuld Rettighed til dem begge efter 6 Mands Dom og 4 Marker til Kongen.

Cap. XLIX.

Om Fjeldgang og Faare-Samling.

Enhver som Faar eyer, bør een gang gaae til Fjelds og om alt sit Land om Høsten, naar Lavret (1) skal holdes, men Næpstyrerne raade for hvor enhver skal gaae. Hvo som ikke randsager sit Land, bøde en halv Mark til Kongen og staae til Ansvar for alle de Faar, som blive seede paa det Sted ved den Tid han burde randsage. Retter skulle være hvor de fra gammel Tid have været, og skal Næg saa langt fra, og fra saa mange Steder hendrives som tilforn. Nu vildes de Lamme som har gaaet med deres Moder hele Sommeren, derhen, og tvistes de som tilegne sig dem derom, da skulle de vise dem 6 af sine Grande, der boe nærmest Retten, tillige med de Faar som venteligt er at sige Lamme eyede, og bør de at skifte alle de Lamme imellem dem som Modrene ikke selv tilegne sig. Nu blive nogle umærkede Lamme uskiftede efter den sidste Ret, da skal den Bonde som vogter Retten, vise sine Naboer dem, (2) forend han setter sit Mærke paa dem, og eyer han dem siden. Men ere disse Lamme umærkede efter den Tid, da maa enhver udi sit Land som eyer nogle Faar, gjøre det samme, hvor helst de

(1) Rielt eller Løgrielt (Lavrett) er det Gierde, hvor udi alle Faarene som komme af Fjeldene, inddrives, og enhver tager det som hans er.

(2) Nogle Exemplarier sige: vise 6 sine nærmeste Naboer dem.

de maatte fremkomme. Det samme er og om ældre
 Faar umærkede, eller andet Fæ, som ingens Mærke
 er paa, undtagen Eyhermanden kunde det ikke be-
 mærke. Finder man umærket Qvæg i Almindelig-
 efter den sidste Ret, og Moderen ikke siger til hvis
 det er, da beholder den det Qvæg som finder det.
 Om en Bedder eller Geedebuk kommer til nogens
 Qvæg for Vinter-Nætter, og han tykkes at stee
 Fortred deraf, da maa han indsette den samme og
 føde som sit Fæ, og sige til sine Grander hvad
 Mærke der er paa. Blive Bedre eller Geedebukke
 ikke hentede af deres Eyhermand for Vinter-Nætter,
 da maa den som har Retten at vogte, vise dem
 til sine Naboer, og vide de ikke hvis de Faar ere,
 da maa han giøre hvilket han vil, at slagte dem eller
 sette sit Mærke derpaa, og faaer han dem i Eye ved
 alle Helgens Dags Tider. Een en Vinter gammel
 Bedder eller Geedebuk for en Lamgimmer eller 18
 Allen, een to Vinter gammel for halvfemte Dre, et
 Bedder-Lam eller ung Buk for 1 Dre, og skal lade
 optegne Mærke paa de Faar, og lyse ved sin Kirke,
 hver to Maaneder (1) til om Sommeren, og een-
 gang den næste Sommer derefter paa Herreds-
 Tinget, (2) ligeledes det andet og tredie, og opda-
 ges da nogen Eyhermand dertil, da betale ham dette
 deres Værdi, ellers beholder han dem det tredie
 Høst, naar han har dem lovtigen lyst. Nu kom-

P 4.

- mer

(1) M. S. engang hver to Maaneder. M. engang hver
 Maaned.

(2) M. paa Altinget.

mer den Beder eller Geedebuk til en Mands Qvæg som han veed hvem eyer, da sette den ind og føde og have Bud til Eyermanden. Han bør lade hente ham det første ham er mueligt, og kand han ikke svare til, endssiont hin har faaet Skade deraf til den Tid, med mindre han har hentet ham tilforn, da skal Eyermanden bøde for Skaden (1) til den som Qvæget eyede, der Bederen eller Geedebukken kom til. (2)

Cap. L.

Om det Fæ hvor til ingen Eyermand findes.

Dm noget Fæ bliver tilbage efter den sidste Ret, da skal den Bonde som vogter Retten, og 5 andre Rettens nærmeste Naboer som bør sammen-sanke Fæ dertil, skifte de Faar imellem dem og forsørge som sit Fæ, og sige ved sin Sogne-Kirke eller i Samkvem, hvor mange Faar der ere hos hver af dem, og hvorledes mærkede, og saaledes skal enhver boefast Bonde gjøre. Naar Faar komme til nogens Fæ for Winter-Nætter, da skal han have sagt dertil inden en halv Maaned. Kommer Eyermanden eller hans lovlig Ombudsmand forend to Maanedere ere forbi af Winteren, da maa han borttage sine Faar for ingen Betaling og vise dem først til den som boer paa Jorden. Men tager han dem bort uden at vise dem der først, da betale en halv Mark,

(1) nogle Exemplarier sige: bøde dobbelt.

(2) confr. Christ. V. R. L. 5 B. 9 Cap. 1 og 8 Art.

Mark, det Halve til Kongen og det Halve til den som boer paa den Jord. Men kommer han for at hente sit Fæ, efter at to Maanedes ere forbi af Vinteren, da skal hin oppebære saa megen Betaling, som om det var der den hele Vinter, og slippe det ikke forend han haver Betalingen i Hænderne, eller Pant derfor, om han vil.

Kong Erichs Rette-Bod.

Nu kommer ingen efter det Fæ som Bonden veed ikke hvem eyer, forend den halve Part er forbi af Vinteren, og det har været hos ham en halv Maaned efter at han anmeldede det, da maa han udi den første Uge af Torre-Maaned (1) lade 6 skionssomme Mænd (2) vurdere det. De skulle vurdere Fæet efter den Stand det er udi da det vurderes, det skal hverken for eller siden vurderes. Det skal forblive ved det Mærke der er paa. Han skal anmelde det Fæ og dets Mærke 3 Sommer derefter paa Altinget, den tredie Høst (3) faaer han det i Eye, om ingen Eyermænd afhenter det imidlertid, med mindre han ikke anmelder det til Tinget, da skal han betale Eyermænden dobbelt derfor og en halv Mark til Kongen. Nu kommer Eyermænden

P 5 eller

(1) Torre, kaldes en Maaned i Island, som altid tager sin Begyndelse paa een af de Dage fra den 18de til den 26de Januarii.

(2) M. og M. S. 6 af sine Grunde.

(3) M. S. det fjerde Høst.

eller hans Ombudsmand (1) for at afhente det inden 3 Sommer ere forbi, og er det ikke vurderet, da maa han borttage sit Fæ, og skal hin have til Betaling Melk og Kalve af Kiorerne, Lamme og Uld af Faarene, Rid og Melk af Geeder, og bøde intet, endskiont det beløber sig til mere, og vogte imidlertid som sit eget Fæ, uden at staae til nogen videre Ansvar derfor. (2)

Cap. LI.

Om Mænd tviste om Alminding.

Om to Mænd eller flere eye en Alminding tilsammen, Sommers eller Vinters Græsgang hvor Qvæg gaar ledig, den som synes derved forurettet, maa stævne alle sine Medehere, til den Alminding eller Græsgang, saa lang Tid forud at de kunde komme efter Leiligheden. Tolv af de Bønder som boe nærmest skulle tælle (3) Fæ udi Alminding eller Græsgang saaledes at de meene der bleve ikke feedere Faar, dog de vare ikke saa mange. Dette skulle de giøre, endskiont de ikke alle komme som diihen vare stævne. De skulle saaledes opregne Fæ til Græsgangen som dem synes at være fuldt op. Enhver maa fylde sin Part, hvad enten han vil af sit eget, eller andres Qvæg. Den som derefter lader drive flere Faar udi Græsgangen end hans Part til

(1) Lovlig Ombudsmand.

(2) confr. Christ. V. R. L. 5 B. 9 Cap. 8 Art.

(3) M. skulle tælle og drive Fæ.

tilkommer, betale dobbelt Græs-Værd til sine Med-
Ejere. Næg skal opregnes saavel udi Al-
minding eller Græsgang som Boe-Land eftersom
mange Kiør fand derpaa forses; Sviin maa
ikke derhen drives.

Kong Erichs Rette-Vod.

Hy som ejer Sviin der gjøre Skade, skal saavel
betale baade Landnam og Skadegjeld for dem
som for andet Fæ.

Cap. LII.

Om Almindinge.

Almindinge skulle være som de af gammel Tid have
været, baade det Øverste og Niderste (paa Fjeld-
dene og ved Strandbredden). Men tvistes derom,
og den eene siger Alminding at være sin Ejendom, da
skal han lovfæste den og stævne Ting der hvor den
Sag ber afgjøres, og stævne til Femt, (femte
Dag) gjør han det ikke, da er hans Lovfæstelse for
den Gang ugyldig. (1) Paa Tinget skulle de ud-
nævne 12 de fornuftigste Bønder, (2) 6 paa enhver
Side udi den Ting-Sogn, og have 2 af de 12 som
maa vidne og sværge, om den Udmark er hans Ej-
endom, eller den er Alminding. Men paa Tinget
skal den som siger sig Jorden at tilhøre, gjøre Femte-
Stæv-

(1) M. da er hans Lovfæstelse paa Altinget ugyldig.

(2). M. 12 de beste Bønder.

Stævne, og nyde der de Vidner som paa Tinget vare nævnte. Indfalder Femten (5: den femte Dag) paa en Hellig-Dag, da stævnes til den næste Sagnedag derefter og fremføres der da Vidner, lige saa fuldt som paa Femte-Stævne, saaledes skal den Eed sværges: Det vidner han til Gud, at han har hørt fornuftige Mænd, som vare ældre end han, sige, at der skal være Skiellet imellem Bondens Eyendomme og Almindingen, og at han ikke veed andet sandere for Gud i denne Sag. Siden bliver Femte-Stævne sat, og tildømmes da enhver det som han bør have. (1)

Cap. LIII.

Om Fæ kommer bort af Alminding.

Om Fæ kommer bort af Alminding udi dens Land som boer nærmest Alminding, da maa han drive det igien midt udi Almindingen; Det er ret, dog han beholder det Fæ udi sit Land, eller om han driver det hjem til dets Eyermand. Men driver han det udi anden Mands Land, da skal han bøde for Skaden efter Vurdering, og desuden Landnam. Den udi hvis Land Fæ bliver drevet, har da den samme Rettighed, som den udi hvis Land det af sig selv kommer. (2) Man maa lade det Qvæg

(1) confr. Chr. IV. N. L. Landsleygs-B. 58 Cap. Chr. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 1 Art.

(2) M. har: Sama mál á fá er þá refur i Land fe, eða geingur stalsur, og hver þeirra Manna er þar þienur

Qvæg gaae hvorhen det vil. Driver nogen anden Mands Fæ (1) bort af Alminding, eller hvorfra han det driver, naar han ikke gjør det i god Hensigt, da staae til Ansvar derfor og desuden betale Alvinds-Bod til den som Qvæget eyer, eller nægte med tre Mands Fæd, at han gjorde det i ond Hensende, da bødes ingen Alvinds-Bod, dog skal han bøde for Skaden, (2) med mindre den anden bad ham derom, da bliver han angerløs.

Cap. LIV.

Angaaende Stævninger som gøres for at opbygge Gierder.

Den Mand som boer nærmest ved Almindingen, maa stævne sine Med-Eyere paa En-Maaneds Forsamling (3) for at opbygge Gierde omkring den Al-

Kiemur i Land. Det er: Samme Sag har den, som driver Fæ i anden Mands Land, eller gaaer selv der med, som enhver af dem udi hvis Land det kommer. Men M. S. siger: Sama Mál á þá þá er i Land rekur þe, edur geingur sialft, og hvee þeirra Manna er þad þe Kiemur i Land. Det er: Samme Sag har den som driver Fæ i andens Land, (eller, udi hvis Land Fæ bliver drevet) eller Fæ gaaer derhen af sig selv, som enhver af dem, udi hvis Land det Fæ kommer.

(1) Noogle Exemplarier sige: det Fæ som ikke malfer.

(2) M. S. add. efter Burdering.

(3) Einmaaned kaldes den tredie Maaned efter Torre-Maaned, hvis Begyndelse er beskrevet Pag. 233. Udi dette

Alminding. Men det er Alminding som to eller flere eye tilsammen. De bør opbygge Gierdet enhver efter som han eyer i den Alminding, saa at de gjøre det Halve, og den som begiærede Gierdets Opbygning, det halve Gierde, og holde siden hver sin Part ved Magt. Den som ikke vil gierde, betale dobbelt for al den Skade som deres Fæ gjør, og alle deres Fæ som er tilladt at bruge den Alminding. Den første Stævning til at opbygge Gierder skal gøres, fra den Tid om Foraaret at Torv fandt skieres indtil Mænd begynde at forarbeide deres Græs-Marker. Den anden Stævne bør skee, fra den Tid Mænd have endet sit Baar-Arbeide, indtil Hoe-Slet begynder. Den tredie, fra den Tid Hoe er indsamlet indtil Jorden fryser. Disse ere de lovlige Stævninger til at opbygge sige Gierder, eller dem som gøres imellem Gaarde, det kaldes imellem Planne (eller den Tid som er imellem de fastsatte Gierninger). (1) Alt det som imellem den Tid, paa disse Gierder kommer af Lave, skal da settes i Stand. Imedens disse Gierder opbygges, maa intet Arbeide foretages, uden at drive Malke-Faar hjem og hjemme fra, og føre Ildbrand hjem. Men ingen er skyldig at gjøre der Gierde hvor det ikke har tilforværet, endssiont det bliver begiaret, med

dette Aar 1762 begynder Torre-Maaned den 22de Jan. Men Goe (saa kaldes den næst paafølgende Maaned) den 24de Febr. og Einmaaned den 26de Martii.

- (1) Christ. IV. N. L. Landsleyes-B. 41 Cap. om Veye-Boder.

med mindre han fand paa 3 Sommer afgiore sin Part (1) uden at tage flere Arbeidere. (2)

Cap. LV.

Om man leder det Fæ som føder af sig,
til uskaaret Fæ.

Om man leder en Dyret Koe uden Tilladelse til en Tyr, eller en løbsk Hoppe til en Hest, en Soe til en Marne, et Faar til en Beder, eller Gæd til en Gædebu, da beholder den som eyer det uskaarne Fæ, det som derved avles. (3)

Kong Erichs Rette-Bod.

Om en Tyr jager saa længe efter en Koe indtil hun kaster sit Foster, saa derved skeer Skade, da skal, om det bevises, den fjerde Part deraf erstattes, hvis den (Tyren) blev vogtet hlemme, men intet bødes om den var bortlaant. Vil ikke Eyermanden eller den som laante en Tyr, vogte hansen eller drive udi Alminding, da betale efter Bursdering for al den Skade han gjør.

Cap.

(2) M. S. add. af Gierdet.

(2) confr. Christ. V. R. L. 3 B. 12 Cap. 4 Art.

(3) M. og M. S. det som uden Tilladelse avles derved.

Cap. LVI.

Om Bande og Beide-Steder imellem Gaarde.

Enhver eyer Bande, Beide-Steder og Aae for sin egen Grund, ligesom det haver af gammel Tid været, undtagen det er ham ved Løben frakommen. Bande bør rinde som de have af gammel Tid rundet, og maa ingen lede dem fra eller paa andens Grund, undtagen de bryde ud af sig selv, men bliver det gjort, da skal Bandet ledes tilbage igien, og bødes til Eyermanden for Jordspilde, og desuden Landnam. Løber en Aae eller Bæk imellem Gaarde, som Fjst er udi, da eye de Halvparten hver, om de eye saa Jord paa begge Sider. Rinder en Aae eller Bæk lige frem, og bryder paa ingen af Siderne, da bruge hver sit Fiske-Beide for sit Land som af gammel Tid har været. Men bryder Aaen ud paa een af Siderne, da eyer den Aaen som Jorden aatte der hun brød, men hin den Holm eller Land indtil det Sted som var midt i Aaen da den havde sit rette Løb; Bryder hun vider ind, da eyer den som Grunden eyede, baade Aaen og Ræffet indtil midt i det Løb som Aaen tilforn havde imedens den vandt ret. Ingen maa spille Beide for en anden eller forbyde ham den der, hvor han har den fra gammel Tid havt. Allevegne hvor Mand eye tilfammen en Aae som Fiske ere udi, da maa enhver veide som han vil, imedens Aaen er uskiftet, og drage sit Garn til hvilket Land han vil, men han maa ikke tillade nogen anden det, eller

veide

beide for en anden. Synes nogen at han kommer
 til kort med den Aae, da begiære Skifte, og skulle
 6 af deres Naboer skifte Aaen imellem dem, de bor
 skifte Uge-viis eller kortere. De skulle raade som
 længst ville skifte hvis de blive ueenige, paa samme
 Maade maa andre Beide-Steder skiftes. Det
 Skifte bør holdes den Sommer, og maa da hvo
 som vil overlade sin Part. Enhver maa bruge de
 Raad at veide med, som han fand, dog saa at Fi-
 skene kunde gaae op efter hver Aae, thi Guds Gave
 skal saavel gaae til Fields som til Fiære, om Gud
 vil. Gierder nogen derfor, da skulle de som ene
 Aaen der oven for, giøre ham Femte-Stævne paa
 Tinge til at afbryde Gierdet. Siger han ney der-
 til, da skal den som paataler, kræve Hielp af Bon-
 derne for at opbryde det, hver Bonde som undslaaer
 sig for at fare, betale 1 Ore til Kongen, og de
 som giøre Gierde over Aaen imod Loven, betale
 en Mark til enhver af dem der boe oven for, hvilke
 de formeente Fiskeriet. Ingen maa fiske uden Til-
 ladelse i anden Mands Aae, med mindre han vil
 fiske for den som Aaen eier, og desuden både Land-
 nam eftersom Fangsten var stor til. Det samme er
 og om nogen jager Fugle eller Fiske bort af nogets
 Beide-Steder, paa hvad Sted han dem end veider.
 Ingen maa forbyde nogen Beide-Sted for hans
 eget Land, og ingen spille hinandens Beide-Steder.
 End om Mand spille Beide-Steder eller opbryde
 Gierder, (undtagen de der ere tvers over Aaen som
 ere ved Loven forbudne) eller forderve Fiske-Nedskab,

da skal Hovedmanden bøde en Mark til Kongen og en Mark til Eyermanden i Avinds-Bod, men enhver af dem som ere ham derudi behjælpelige, bøde en halv Mark til Kongen og en halv til Eyermanden i Avinds-Bod, og giøre Gierdet, Fiske-Nedskabet, og alt hvis de forderuede, saa got igient som 6 fornuftige Mænd vurdere. (1)

Cap. LVII.

Om Fugle=Fangst.

Alle Falke, Svane, Gæs og andre umærkede Fugle, eyer enhver paa sin Jord, saavel Leys-landing som Jorddrotten, med mindre det er frastaget i deres Accord, lundtagen Tærner, Veder-Fugle og Vender maa ingen fange nærmere nogens Land end 240 Favne ere til en andens Egver, man maa ikke heller fange saa mange Fugle i sit eget Land, endskjønt det er lenger bort fra en andens Egver, og 6 vittige Mænd som nærmest hoo synes rimeligt at Egver kommer derved til Skade. Fanger nogen Fugle imod det som nu er sagt, da bøde dobbelt derfor til den som Egveret eyer og en halv Mark til Kongen. Nu fanger man en Fugl udi sit Land som der er Mærke paa, da skal han have Bud inden en halv Maaned (2) til Eyermanden, om han er inden det Herret, og saaledes vogte Fuglen at han

(1) confr. Christ. IV. N. L. Landsleye-B. 44 Cap. Chr. V. N. L. 5 B. 11 Cap.

(2) M. S. og flere Exemplarier sige: inden samme Maaned.

han ingen Skade tilkommer, faaer han ham ikke saaledes vogtet, da skal han beholde Fuglen efter 6 sine Naboers Buerding, og betale dens Bærd til Eyermanden, og hvis han ikke veed hvem den eyer, da skal han lade den buerdere og lyse ved Kirke eller paa Ting indeti en halv Maaned, og sigé hvad Mærke der er paa. Fuglene bør mærkes paa Skindet imellem Kloerne, og vises til 6 Naboer, ellers er det Mærke ulovligt. Om man benytter sig uden Buerding af de Fugle som ere mærkede, da betale Eyermanden dobbelt derfor, men han bliver Tyv om han dolger dem. Udi hvis Land som Svane giøre Eg, da eyer den Eggene som Mærket eyer, (1) om han roer der først til udi sit eget Land. Det samme er angaaende alle andre Fugle og Fiske, endskiont han tager Eggene nær ved en andens Land eller Aae, naar han roer først til udi sit eget Land, eller den Part af Vandet som ham selv tilhører. Dræber nogen med fri Forsæt en Fugl, som er mærket, da skal han betale Fuglens Bærd til Eyermanden og desuden Landnam efter Dole. Nu haave Svane tre Sommer efter hinanden gjort Eg udi det samme Land, da tilhøre Eggene den som Landet eyer, i hvis Land Svaneerne ere fangede eller mærkede, og endskiont en anden mærker dem, da beholder hin dem, hvis Naboer vilde sande med deres Eed at dem synes rimeligst at de Svane have gjort Eg udi hans Land, men den anden faaer sit Arbeide belønnet.

(1) M. og M. S. som mærker Svanene.

Cap. LVIII.

Om Fugle = Fiske = og Dyre = Beide,

Nongen maa lade fange Falker paa hots Jord
han vil. (1)

Kong Erichs Nette-Bod.

Fanger man en Falk paa anden Mand's Jord, da
eyer den samme en tredie Part af dens Værdi,
men Jorddrootten eller Leyslandingen som boer paa
Jorden, to Parter. (2) Enhver som fanger Fugle
eller tager Æg fra dem paa en andens Jord, skal
betale fuld Værd for de Æg eller Fugle, og des-
uden Landnam til den som boer paa den Jord. Paa
anden Mand's Jord maa enhver som vil, fange disse
Fugle, nemlig Orn, Ravn, Spurb-Høge, Brok-
Fugle og Spover (Mellem-Spover), og alle de smaa
Fugle som ikke flyde paa Vandet, undtagen Alger-
Høns. Ræve maa paa hver Mand's Jord fanges.
Naar man reiser over en andens Land, da maa han
tage de umærkede Fugle som ere paa hans Bey,
eller deres Æg, naar det ikke er paa den andens
Beide-Steder, (3) ligeledes Fiske som ere paa hans
Bey og ligge paa Skær (4) uden for hins Beides
Steder, men videre maa han ikke for den Skjld
reise

(1) M. S. add. undtagen Kirke-Jorder.

(2) confr. Christ. IV. N. 8. Landsleyes-B. 49 Cap. Chr. V.
N. 8. 3 B. 14 Cap. 38 Art.

(3) M. Beide-Steder eller Eggver.

(4) M. og om de ligger paa Landet.

reise om den andens Land. (1) Biorn maa dræbes paa hver Mands Jord, og eyer den Biornen som først faaer ham saaret til Deds. Enhver som vil, maa fange Rostung paa hinandens Jord, eller legge Garn for ham, og eyer Jorddrotten Halkparten, og den som fanger, den halve Part deraf. Ingen maa tage Bær eller Græs (2) paa en andens Jord til at bære hjem, uden Eyermandens Tilladelse, hvo det gior, betale dobbelt for Bær og Græs.

Cap. LIX.

Om Almindinge.

Almindinge ere hvad de tilforn have været. Sætter maa enhver som vil, giøre i den Alminding han eyer, om han vil sidde der om Sommeren, uden for Boe-Fæ Marken. (3) Slaae to Mand Høe sammen, da have begge det de slaae. Twistes de om hvo af dem først begyndte, da vinder den sin Sag som bekræfter det med sin Eed, med mindre den anden forer Vidner (4) derimod. Alle de Fiske-Bande som ere udi Alminding, maa bruges af enhver, der maa man fange Fiske og Fugle. (5) Ingen maa beede udi Alminding fra Korsemissen om Vaaren til Botolfs Aften. (6)

Q 3

Der

(1) M. om den andens Weide-Stæder.

(2) Som samles til at æde og ellers kaldes Fjældgræs.

(3) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 1 og 3 Art.

(4) M. og flere Exemplarier sige: forer flere Vidner.

(5) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 11 Cap. 1 Art.

(6) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 12 Art.

Der maa man hugge Sommer (1) og fore til Skibs eller en Bud, og være angerløs. Nu komme Mand der paa et andet Skib og faae ikke fuld Ladning, men hine have meer end en Ladning til sit Skib, hvad enten det er Sommer eller Hval, da maa de tage Ladning paa sit Skib og betale de andre deres havte Umage. (2)

Kong Erichs Rette-Bod.

Singen Fjord horer det Sommer til, som er flyttet af Alminding, med mindre det ligger der over den Tid som Loven tillader.

Nu driver en Hval til Lands, naar Mand ere udi Alminding, da skal den som hoer nærmest der ved, opstiaare Bud og lade gaae paa alle Kanter saa lange Dagen det tillader. Hvo det forsømmer, betale til Kongen 2 Ore, og hvo som Budet uden Nodvendighed nedfælder, betale 1 Ore. Udi Alminding maa enhver som vil, stiaare Hval og bortfore paa Skib eller Og, men med den som ikke bliver bortflyttet, skal efter forbemelte forhandles. Fin-des Skud i den Hval, da skal den som nærmest boer vogte den Jern-Hval. (3) Opbrænder nogen udi Alminding, Sætter, Reide-Boder, eller andet Boe:

(1) M. der maa man tage Sommer og hugge.

(2) confr. Christ. V. N. L. 3 B. 12 Cap. 6 Art.

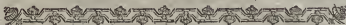
(3) M. vogte baade Jern og Hval.

Boesfab som der er, (1) da bliver den som det gior, 3 Marker skyldig til Kongen, (2) og skaffe den som han brændte for, det samme igien lige saa got, og desuden betale ham hans Rettighed efter lovlig Dom. (3)

(1) M. S. hvad som det er.

(2) 4 Marker.

(3) confr. Christ. IV. N. L. Landskrygs-B. 59 Cap. Chr. V. N. L. 6 B. 19 Cap. 7 Art.

Her begyndes Reke-Balken, (1) som handler om
Tømmer, Hvalfiske, og andre Ting
der opdrives af Søen.

Cap. I.

Enhver eyer det der driver paa hans egen Grund, Tømmer, Hvale, Selhunde og Fiske, Fugle og Tang, undtagen det er ham ved Loven fragaaet. Om Tømmer inddrives paa nogens Strand, da skal han mærke det med sit Tømmer-Mærke, som han tilforn har viist 6 af sine Naboer, ellers er det ikke

24

lov:

- (1) Reke kaldes saavel, alt hvis af Søen paa Landet opdrives, saasom Tømmer, Hvalfiske, Selhunde, Fugle og Tang, og indbefatter baade Brag og andet; som Stranden selv, paa hvilken det drives. Det Ord Rekvold 3: Driv-Tømmer, er endnu i Brug paa nogle Stæder i Norge.

lovligt Mærke. Han maa gaae udi Soen og mærke Tommeret der, naar han ikke gaaer uden for Strandbredden, om det er ved hans egen Strand, hvor det inddrevne fand blive staaende, og beholder han da det Tommer, endskjont det drives paa en andens Strand. Den som Stranden eyer skal have Bud til den Tommeret tilhører, om han veed hvem det er, og lyse dets Mærke ved Kirken, ellers bøde 3 Ore til Kongen. Men har hin ikke Bud der efter inden 12 Maaneder efter at han faaer det at vide, da løse det siden ud, med at betale fuld Landnam efter som den er Mand til der Grunden eyer, hvor Tommeret paa ligger. Om Tommer eller Hvalfiske inddrives igiennem Mærke-Viger op paa Landet, da tilhøre de den som eyer Landet der oven for. Om Bunde eller stille Soe som har ingen Udløb, er oven for eens Strand, og derudi opkastes Hvalfiske eller Tommer over Strandbakke eller Rekever-Hals, (1) da tilhører det den som eyer Landet der oven for, hvis det drives der paa, tilsejner der Fæste en Hval og Mærke-Tommer (2) som andensteds. (3) Om nye Viger bryde op igiennem ens Strand og der efter drives en Hval eller Tommer op paa det Land (som ligger ved dens Ende) da tilhører det den som Stranden eyer der uden for, thi endskjont nye Vige bryde ind igiennem ens Strand, da

(1) M. S. add. midt op i Vandet,

(2) Eller: Fæsten siger til hvis Hvalen er, og Mærket, hvem Tommeret tilhører.

(3) M. som andensteds siger.

da gaaer det efter den gamle Vig. (1) Om Hval eller Træ opfastes paa en Jord da eyer den begge Deele som Strandrettigheden tilhører, men er den Jord alt opvoxen over Træ eller Been, da eyer den begge Deele som Jorden tilhører. Om Træ eller Been findes i Jorden Halvpart ligger bort end Flod gaaer over, da eyer den det som Jorden eyer der oven for, hvad enten det er Been eller Sommer. Findes Træ eller Been eller Fiske-Beller i Strandbredden da tilhøre de den som Strandrettigheden har, endskjønt de ere kommen under Sanden eller fastgjorte af Steene. Er det en Mærke-Vig, da eyer enhver af dem (som Landet eyer paa Siderne) det som inddrives indtil midt udi Vigen. Fastes det indrevne midt udi Vigen, da eyer hver det halve deraf. Drives Hval eller Sommer midt op efter Vigen, og fastes op paa det faste Land eller bliver fast-staaende i Vandbakke oven for Drive-Mærke, da eyer den det som den Jord eller Holm tilhører om det bliver der fast, med mindre det bliver fast midt udi Vigen, da tilhører Braget lige paa begge Sider og alt hvis der bliver staaende. Om Krat-Ris drives ud om Mærke-Viger, da tilhører det den som Jorden eyer oven for det Sted hvor det hendrives. Om Sommer drives langt oppe i Vigene og bliver der fast paa Reber eller drives op paa Landet, da tilhører det Jord-Eyeren, med mindre den samme eyer den hele Skov (paa alle Sider) da er det hans. (2)

Q 5

Cap.

(1) Eller: da agtes kun den gamle Vigs Skikkelse.

(2) cfr. C. IV. R. L. Landb. B. 61 E; C. V. R. 2. 5 B. 12 E. 4 H.

Cap. II.

Om Flytninge.

Enhver maa benytte sig (1) af alt det Tommer han finder flydende for en andens Land, uden for hans Drive-Mærke. Man maa tage Hval og Tommer for en andens Land og flytte bort, naar det ventelig ikke land blive staaende, med mindre det er saa nær ved Stranden hvor Brag bliver staaendes at der fra kunde en Fisk sees af Skibsbord, hvis intet Land var i Vejen, og saaledes bør med alle Flytninge omgaaes. Flytter man sit Tommer paa en andens Strand, da maa det ikke uden Forsald blive der over tre Nætter liggende, om der er Drib-Strand, ellers skal den som det Tommer flyttede, betale fuldt Landnam og Skadegield til den som Drib-Stranden eyer. (2) Han maa flytte det Tommer af Stranden op paa Landet, og have det der fra bortflyttet, inden 12 Maanedes. Alle maa sagesløs veide uden for det Sted hvor Garn bliver lagt. Men det yderste Sted hvor det bliver lagt er der hvor Selhunde-Garn rekker til Bunden 20 Maske dyb og Flaerne naae op af Soen. Riber nogen for vis Betalning Strandrettighed paa andens Land og accordere de ikke noyere, da tilhøre Jord-Eyeren alle de Stumper som ere en Allen lange og der under, men den som Rekviden tilhører eyer alt

(1) M. og M. S. maa flytte og benytte sig.

(2) M. til den som Jorden eyer. M. S. til den som Jorden eller Forstranden eyer.

alt uhugget Sommer hvis der hendrives, og alle de Hvale som der løbe levendes paa Landet, med mindre nogen jager dem der hen, ligeledes alle de Hvalfiske som der paa drives. Jord-Eyeren tilhører der alt Tang og Fugle og Røfvinge, alle Selhunde, ligeledes om nogen dræber der Selhund, han ejer alle Mar-Skinn og Haastierdinge (1) og alle smaa Fiske, undtagen der drives over fem paa engang (2) da tilhøre de den som Strandrettigheden har. Jord-Eyeren tilhører alle Flytninge (3) og alt Sommer som Følkes Gierning sees paa (Brag), og alle de Hvalfiske som jages af Mand paa Landet, og alt hvis der vides paa det Sted hvor Garn bliver lagt, og paa Stranden. Flyder Sommer paa det Sted hvor Garn legges, det tilhører den, som Strandrettigheden har. Men er Sommeret længer bort og land dog Fisk sees af Bordstokken der fra, det er Jord-Eyeren, tillige med alt det som der flyder, men den som Strandrettigheden har, ejer alt hvis der flyder paa det Sted som Garn legges, hvad enten det legges frem af Landet eller et Skær. Lige Skær eller Der uden for ens Land, de og alt hvis demnem paadrives, tilhører den som ejer det nærmeste Land, med mindre de ere ham ved Loven fragaaet.

Cap.

(1) See herom pag. 170.

(2) M. og flere Exemplarier sige: med et Soesald.

(3) M. S. add. og bør han vogte Skjottens Andeel.

Cap. III.

Hvo der bør fæste en Hval om den inddrives.

Sm en Hval inddrives paa ens Strand, da bør den som boer der nærmest, fæste den, hvem som Stranden tilhører og faaer han for sin Umage lige saa meget som en Leylending efter for bemeldte tilkommer, endskiont det er Jordbrodden selv som boer paa Jorden. Han skal belegge den Hval med en Fæste der er lige saa stærkt som 10 Reeb, af hvilke ethvert kand ikke slides af to Mænd, og giores den eene Ende fast om Stok eller Steen. Han maa og skære Fæsten af Hvalen selv. Bliiver Hvalen saaledes fæstet, da kand han ikke giøre for, skiont den siden kommer bort. Er den eene Stump (af Fæsten) paa Landet og den anden i Hvalen; da eyer den Hvalen som før eyede, endskiont han drives paa en andens Strand. Den Hval maa bortflyttes, hvad enten man vil paa Skib eller Og, og bruge intet uden Udmark. Men om 6 fornuftige Mænd sande med deres Eed, at Hvalen er ikke saa got fæstet som nu blev sagt, da tilhører den som fæstede, intet der af, om Hvalen driver bort, men staae til fuldt Ansvar om en anden eyede den. Han bør saa snart Hvalen er der ankommen at skikke en Mand som kand reise fulde Dagereiser, til den som har Strandrettigheden. Men den som boer paa Jorden skal tillige med dem han faaer der til, skære den fjerde Part af Hvalen, indtil den som har Strandrettigheden, kommer, eller dens lovlig Om-
buds-

Budsmænd, da skulle de raade for det som ufsaaret er. Ene flere Part i det som drives da skal have Bud til den som mest eyer, men de andres Part skal han gienme, (1) og staae til Ansvar for sin egen Uagtsomhed. Nu skær man Hval paa en Strand og flyde nogle skaarne Stykker, Fiske-Geller eller Been bort, og drives paa en andens Strand, da eyer den dem som Stranden eyer, hvis det er over 240 Favne bort fra hins Strandmærke, det samme er og om Indvolde, Seene, eller noget af Hvalen slider ud der er af Værdie, men ere nogle Baand (eller Reedskab) i de Stykker som udslides, da tilegne Baandene den Hvalen som først eyede. Endskiont Hvalen er mindre end at fulde Fæstelsen fand der af tages, da er den som boer paa Jorden lige skyldig at belegge saa vel den mindre som den større, alt det som er af nogen Værdie, og drives paa den Strand, skal han føre bort af Strandbredden, ligesom han selv eyede baade Land og Strandrettighed, ellers staaer han til Ansvar hos den som Strandrettigheden har. Den som boer paa en Jord, er fri for at vogte det som opdrives, om Egermanden har givet en anden lovlig Fuldmagt dertil, og skal den da tage i agt og forsvare ligesom hin burde. Om nogen af dem som Mænd viide at har Part udi Strandrettigheden, paa staaer mere af Hvalen end han tilforn har faaet, da skal ham dog skiftes, over det som Strand-Eyeren veed at ham tilkommer, Halvpart mindre af Hvalen
end

(1) M. og M. S. og sælge som om han selv eyede den.

end han paaftaaer, men hvo af dem som paaftaler skal sette Gemte-Stævne, og handle der med efter for bemeldte; Prøves da at een af dem har lyvet, den skal betale dobbelt til Eghermanden, og desuden al Omkostning som der paa er anvendt, og en halv Mark til Kongen for Ran. Nu kommer Hval eller Træ paa Reke-Mærke, da tilkommer enhver der af efter som hans Deel er til. (1)

Cap. IV.

Om Skud findes i Hvalfisk.

Om en Hval drives paa eens Strand, da tilhører Jord:Egheren hele Hvalen, hvis der er intet Skud i ham; men er der Skud i ham, som Tinglyst Mærke er paa, da eger den som skudt har, den halve Hval, om han kommer til førend al hans Part er vurderet og vejet og bortflyttet af Stranden. Saaledes bør man søge efter Skud paa en andens Strand, som om man vist ventede det der. Den som først finder Skudet, nyder en Båt Spekt af dens Deel som har skudt. Ved Strand:Egheren hvem Skudet tilhører, da skal han have Bud til ham, om han er saa nær at man kand reise til ham den Dag som da er, (2) om man tog tidlig afsted, men saa meget skal han bruge af den efterfølgende Dag som der var forbi af den første, naar

(1) confr. Chr. IV. N. L. LandeløysB. 61 Cap. Chr. V. N. L. 5 B. 12 Cap. 9 Art.

(2) M. og M. S. add. frem og tilbage.

naar han blev borisfikket. Men har han ikke Bud til den som skudt haver, naar Skud findes, da bliver han en Mark (1) skyldig, Halvparten til Kongen og Halvparten til den som har skudt, og lig Deel af Hvalen som ham tilkom om han havde faaet Bud. Jord-Eyeren bor sfiare den fjerde Part af dens Deel som skudt haver, indtil han kommer og svare dertil, siden bor den som sfiød raade for det uskaarne (2) og forsvare selv efter at han er kommen. Negter han at det er hans Skud, da skal den som sfiød fremføre 2 Vidner, som sværge at det er hans Skud, og han hverken gav det bort eller solgte, eller betalte noget dermed, saa vidt de veed, vil hin da ikke slippe Hvalen, da søges som vitterlig Gield. Hvo som følger Skudet, er fredløs Thy, og bor hans Gods skiftes eftersom om ubodelige Sager er meldet. Om de Fæster hvormed en Hval er fast gjort blive skaarne om Natten, og det gjør de som intet tilkommer af Hvalen, da bøde enhver 13 Markker til Kongen; Eyermænden bor dog beholde sin Hval. (3)

Cap.

(1) M. har: en halv Mark.

(2) M. og M. S. det af hans Deel som er uskaaret.

(3) confr. Christ. IV. N. L. Landsleyes B. 61 Cap. Chr. V. N. L. 5 B, 12 Cap. 6, 7 og 10 Art.

Cap. V.

Om den som skudt haver kommer ikke til
Hvalen.

Alle begne hvor den som skudt haver kommer til den Hval imedens nogen Part er uskaarne, da skal han altid raade for den uskaarne Deel, men hin skal beholde den fjerde Part af den som han skar. Og saaledes skal alle Lider forholdes, om den som skudt haver kommer for til Hvalen end hans hele Part er veyet, vurderet og bortflyttet af Stranden. Nu kommer ingen for at hente det Skud som der er bleven fundet, da bør Jord-Eyeren forvare det og have den halve Part af dens Andeel som skudt haver, (1) paa hvad Maade som han best faaer accorderet med dem som skiare. Dens Andeel som skudt haver skulle 6 fornuftige Mænd vurdere efter Basmels Regning. Nu ere der flere end et Skud i en Hval, da eyer den Hvalen som først fik skudt ham Bane-Saar med Lingslyst Mærke. Det Skud gjør ingen Skade som kommer kuns i Spekket. Veider man den Hval som tilforn er skudt til Bane med Lingslyst Skud, da skal den som først skød, have sin Part, men hin for sit Arbeide efter 6 Mands Dom, de bør vurdere den Hval som Skud findes i, som ere fornuftige og hoe nærmest ved det Sted hvor Skudet findes. Den bør forvare Skytens Andeel som Jorden eyer, om en anden eyer Strand-

(1) M. da bør Jord-Eyeren forvare den halve Skud-Hval tillige med Skudet.

Strand-Rettigheden, de bekomme begge baabe Been og Fiske-Geller. Jord-Eyeren har at kræve af den Strand-Rettigheden har, hvis Hvalen er solgt forend Skudet findes, men Skytten af ham igien. Hvis en Hval som er bleven skaaren, slides ud, og der hvor han siden drives paa Landet findes Skud i ham, da har Skytten at kræve dem alle som eyede Stranden hvor den Hval kom. Ligeledes om Mænd finde eller skiære (1) en Hval flydende paa Vandet, da maa de skiære Halvparten om den er lovligen vurderet, hvis ikke, da kun den fjerde Part. Den som har Skudet i Forvaring skal vise det og nævne Mærket paa Lavtinget og sit eget Navn eller hans lovlig Ombudsmand, og hvor meget Gods der følger med Skudet, og udbetale det der paa Tinget til den som bør tage der imod, eller sette fuld Borgen derfor. Om flere end een have det Gods i Forvaring, da skal de gjøre det samme naar de har viist Skudet. Vil nogen ikke betale Skud-Fæ, da maa det søges som bitterlig Gield, hvad enten Skytten selv eller hans Ombudsmand (2) eller den som boer paa Jorden, som den Hval solgte, har det at indkræve. Nu bliver Hvalen ikke vurderet, da skal kun den fjerde Part af Skyttens Andeel skiæres, men ellers den halve Part, om Skytten ikke kommer forend hans hele Deel er vurderet, veyet og bortflyttet af Stranden. Enhver Hval-Skytte skal
vise

(1) M. om Mænd skiære eller saare.

(2) M. lovlig Ombudsmand.

vise 6 af sine Naboer Mærket paa det Skud som han vil bruge, og derefter udi Lavretten, med mindre han har kjøbt et Tinglyst Mærke, eller det er ham laant, givet eller betalt, og han fandt det med Bidner bekræfte, da er ham det hiemmelt, lige saavel som det andet. Nu kommer Skytten ikke til Hvalen forend hans Andeel er vurderet, beyet og bortflyttet af Stranden, men hans Ombudsmand møder, da maa af Skyttens Andeel have været skaa- ren den halve Part, og maa han med saa Skiel bortføre Skyttens Deel, at han fremfører Bidner om at han er hans Fuldmægtig, eller om Jord- Eyeren tilstæder det.

Cap. VI.

Om man finder en Hvalfist flydende paa Vandet.

Finder man en Hval flydende paa Vandet, da maa han flytte ham hvorhen han vil, om han er længer bort fra en andens Land end en Fist fand sees af Bordstokken, det skal være en opstaaen Fist som er en Allen over Aylene, han skal legges paa den Bordstok som vender til Landet og sees yderst af Strandbredden. Komme andre til naar han har faaet Fæster i Hvalen, da er han ikke skyldig at tage imod dem, hvis han eene formaaer at flytte Hvalen, og endskiont de legge Fæster om Hvalen, da bekomme de lige vel intet; Kand de ikke faae Hvalen i Land som forsagede andres Hielp, da skal de
svare

svare til Hvalen for dem, eftersom 6 fornuftige Mænd paa skionne.

Cap. VII.

Om Flytnings Hval.

Af den Hval som bliver flyttet, eye de som flytte den tredie Part, men Jord-Eyeren to Parter, undtagen deri findes Skud, da eyer Skytten den tredie Part, og skal i alle Maader dermed forholde sig eftersom tilforn er anordnet om Driv-Hval, de som først komme Faste i Hvalen bor have Findings-Spek af ham, endskiont flere hielp til at flytte ham, nemlig 30. 8 Føringe Better, (1) (2) Halvpart Spek og Halvpart Keinge. (3) Er en Hval 20 Alen lang eller længere, aldeles heel eller saa meget aftaget at den ikke er mindre end sig Hval, da afkorter det alt den tredie Part, (4) som tages for Flytning, men har de skaaret noget paa sit Skib og flytte det øvrige, da bor de have det samme for Findings Spek, det øvrige skal som en anden Hval skiftes. Er Land-Eyeren med at flytte, da maa han flytte den Hval paa sit Land, men ligger det længer bort, da skal han svare til Hvalen for sine

N 2

Stal-

(1) M. 30, 6 Føringe Better.

(2) En Føring er 10 Pund, og saelig en 8 Føring Better 80 Pund.

(3) Keinge er det paa Hvalfisten som er imellem Spekket og Riidet, som før er sagt.

(4) M. S. den fjerde Part.

Stalbrødre, om de miste Hvalen derved. Men om flere Jord:Eyere ere med at flytte, da skal paa dens Jord flyttes som nærmest boer. Om fornuftige Mænd vidne at en Hval bliver flyttet paa et andet Land end Eoven tilholder, da eyer den Landsdeel i Hvalen, som eyer den Jord paa hvilken den burde flyttes, og enhver af dem som vare med at flytte, er ham en Mark skyldig. Slippe de Hvalen løs, som have taget ham fat, da maa de skiere den fierde af ham. Om nogens Arbeids-Karle finde en Hval flydende og Bonden eyer alt deres Arbeid, da eyer han og Hvalen, men eyer han kun hvad de fiske, da nyder han ikke mere end for det som deres Arbeid derved forsømtes, eftersom 6 fornuftige Mænd vurdere, og desuden en Part for sit Skib, og bor de svare saa vel til Skibet som tilforn. Du flytte Mænd en Hval udaf Alminding, da beholde de ham ikke, med mindre de giøre ham fast paa Landet forend de slippe ham, og belegge efter forbeholdte, ellers er det Driv-Hval. Du driver Hvalen for Vind eller Strøm saa meget at han raader Skibet, men Skibet ikke ham, (1) da er det lige som de havde ingen Hval fundet, (2)

Cap. VIII.

Videre om Flytninge.

Om Mænd flytte en Hval der fra eens Land, hvor en Fisk Land sees af Bordstokken, da eyer

(1) M. S. men Skibet raader ikke sig selv.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Landloeg. B. 61 Cap. Chr. V. N. L. 5 B. 12 Cap. 8, 9, 12, 13 Art.

eyer den Hvalen som før eyede, men enhver af dem bliver en Mark skyldig til ham (1) om de vidste det. Hvor en Hvalfisk flyder i Fiord eller Sund, (2) saa at en Fisk land sees af Bordstokken fra flere end et Land, da eye de alle lige Deel af Hvalen, som eye Land saa nær, med mindre saa stærk Vind staaer af nogens Land, at han land ikke derhen flyttes. Om Mænd drive Hvalfiske op paa eens Land, da eye de to Parter og Jord-Eyeren den tredie Part. Om Mænd finde en Hval udi en Fiskebøge (3) længer bort end Fisk land sees af Bordstokken, da eyer den som først finder, alt det som han faaer op paa Fisen. Nu komme Mænd og stikke en Hval, og giøre ham fast ved Fiskanten, saa den ikke land synke, da eye de den som veide, komme andre siden til og hine nægte deres Hielp, og Hvalen des Marsage nedsynker, da bør de som først komme svare de sidste til Hvalen, eftersom de ere mange i Tallet, men hvad de kunde deraf faae, maa de bære paa Landet hvor de ville; Paataaler Jorddrotten det og siger at de spilde der hans Eng eller Mark, (4) da skal de bøde efter 6 fornuftige Mænds Burdering baade for Skaden og Landuam til den som Græsset eller Jorden eyer, men flytte de Hvalen paa steenagtige og sandige Steder eller Strand, hvoraf ingen Skade kommer, da maa de den sagesløs bortflytte. Fin-

R 3

der

(1) M. til Kongen.

(2) M. og M. S. hvor Mænd flytte Hvale i Fiorde &c.

(3) M. om Mænd flytte Hval bort af Fiskebøgn.

(4) M. S. Græsmark, Ager eller Eng.

der man en Hval i Zisen nær under Landet, og dog uden for det Sted hvor Garn bliver lagt, da eyer han den halve Hval, hvis den er levende, er den død, da tilhører den Jorddrotten altsammen. Nu gaaer den Zisvog lige til Landet, hvorudi Hvalfiske blive saarede, dog uden for de Steder, hvor Garn legges, og de springe levende paa Landet, da bor de saaledes skiftes, som om de bleve af Mand paa Skibe opjagede. Men endskjønt Mand skyde Hvalfiske udi Zisvogter med Linglyste Skud, da eye de ikke mere end andre, undtagen de drives døde paa Landet, da bekomme de en Skyttes Andeel. Enhver eyer sin egen Veide uden for det Sted hvor Garn bliver lagt. Det er Veide, som man flytter paa et Skib til Landet, men ellers en Flytning. Veider man en Hval udi Fiskemaale og Fiskestrand, og dog uden for det Sted hvor Garn bliver lagt, der hvor Fisk fand sees af Bordstokken, da beholder den som veider, hele Hvalen. (1)

Cap. IX.

Om Selse=Veide for en andens Land.

Dm nogen kommer over et Garn paa sine egne Veide-Steder, og der er Selhund udi, da beholde baade Selhunden og Garnet, indtil det løses med Landnam. Man maa skyde en Selhund af Skibet, naar han tager Beyen lige frem, hvad enten

(1) confr. Christ. IV. R. L. Landseleye B. 61 Cap. Chr. V. R. L. 5 B. 12 Cap. 2, 3, og 11 Art.

enten Selhunden er paa Soen eller Landet, med mindre den ligger paa det Skiar hvor Gildre er lagt, da veider han for dem som Veidestfiaret tilhører. Skyder han Selhunden af Landet og der er ingen Gildre lagt, da eyer den Selhunden som Veidestedet eyede, men er Gildre lagt, da have baade Selhunden og desuden Landnam. Nu slaæer man en Selhund og andre finde den, da eyer den Halvparten som slog og den Halvparten som fandt ham flydende, men den sit Spyd igien som skiod, om det følger med. Om der drives paa eens Land, Haver: Fiske, Hval, Biorn, Rostung, Marsvinn eller Selhund, og der findes Skud i, da eyer den som skiod, den tredie Part deraf, naar han haver Bidner til at det er hans Skud, hvis det ikke er Tinglyst, og skal den som boer paa det Land hvor det opdrives, lyse det Skud ved Kirke eller paa Tinge inden en halv Maaned. (1) Finder man en Selhund eller Marsvin eller andre Fiske uden Hval, oven for Strandbalken, og flytter det til den som boer paa Jorden, da bør han have den femte Part deraf, men Jorden 4 Parter, flytter han det bort, da skal han bringe det tilbage og bøde Landnam. (2)

Cap. X.

Om Hval-Flytning paa Hellig-Dage.

Bliver en Hval flyttet eller skaaren paa en hellig Dag, da skal den femte Part gives af den

N 4

som

(1) M. inden den Maaned.

(2) confr. Christ. IV. R. L. Landsleye-B. 62 Cap. Chr. V. R. L. 5 B. 12 Cap. 14, 15, 16, 17 Art.

som bliver flyttet og lige meget af det som bliver
 skaaret paa hellig Dag, mere er man ikke skyldig
 at give. (1) Af Selhunde-Beide og al anden som
 paa hellig Dag veides, skal gives den femte Part
 til de Fattige som ere inden den Rep (Ting-Sogn)
 hvor den kommer paa Landet, de som ingen Tiend
 give, og skulle Repstyrerne stifte dette imellem de
 Fattige, efter gammel Lov og Sædvane.

Kong Haagens Rette-Bod.

Hvo som dette ikke vil udbetale, bøde 6 Øre til
 Kongen.

Cap. XI.

Om en Hvals Flytning udaf Alminding.

Flytte Mand en Hval udaf Alminding, da skulde
 de følge med Fæstene til Lands, om de muelig
 fandt for Blæst og Søegang. Nu skilles de ved
 Hvalen, fordi de fandt ikke uden Fare holde ud, da
 beholde de dog Hvalen, om den drives paa det Land,
 hvorhen de vilde flyttet den, men kommer han paa
 et andet Sted, da er det Drib-Hval.

Cap. XII.

Om Brag (Bog=Ref).

Det heder Brag naar der drives paa Landet Liig,
 eller Bahre, og alt det der er af nogen Vær-
 die,

(1) M. S. undtagen den da bliver fanget.

die, som andre have eyet, endsskiønt det er hugget
 Tommer, hvad enten det kastes op paa Landet med
 Liig eller anderledes. (1) Jord-Eyeren skal vogte
 alt Brag i hvem Strandrettigheden tilhører, men
 den som beboer Jorden, skal føre det op af Strand-
 bredden og have Bud derom til Jorddrotten. Den
 af dem som har bedre Lejlighed skal flytte Liiget til
 Kirken og bekomme til den Omkostning saa meget
 af Godset som behøves. Den som boer paa Jord-
 en skal svare til Godset, om det for hans Forsom-
 melses Skyld slides ud. Brag bør 6 fornuftige
 Mænd vurdere. Siden skal Jorddrotten have det
 som fandt forderves, eller sælge til andre om han
 vil, og vogte som sit eget uden at staae til Ansvar
 derfor. Kommer den til Braget som tyffes det at
 være sin Eyendom, og fører der til skiellige Vidner
 og sværger det med tre Mænds Eed, hvad enten
 det er ens Arv eller andet, da skal han bekomme
 efter som han fordrer, og dets Værd som er bort-
 kommet. Komme Eyermændene ikke efter, da
 skal han lade sige til paa Lavtinget (2) hvad Gods
 der er opdrevet. Han skal altid naar Eyermændene
 komme, levere enten Godset eller dets Værd,
 men det som ingen Eyermand eftersøger beholder
 han selv. Lader Jorddrotten ikke vurdere Brag,
 eller handler anderledes der med end nu blev sagt,
 da skal han betale dobbelt naar Eyermanden kom-
 mer, og er han dog en Mark skyldig til Kongen.

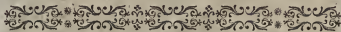
N 5

Men

(1) M. S. med Liig-Tommer eller andet.

(2) M. S. paa Ting.

Men følger han det Guds, eller forvilder Hiemmel
der paa da er han Tyv, hvis det Guds er saa me-
get at det udgior fuld Tyvs-Sag.

Her begyndes den Syvende Part af Lovbogen,
som kaldes Riøbe-Balken.

Cap. I.

Det er nu dernæst at ingen af os maa tage noget
fra hinanden ulovligen eller med Vold, thi
enhver er værd at nyde Dom for sit Guds, men
den som tager noget fra en anden, skal bringe det
tilbage og bøde fuld Ræt efter lovlig Dom til den
som han fratog, og 3 Ore til Kongen for det han
vrangeligen tog, og søge siden sit efter Loven. Op-
tager en Lehnsmænd eller Kongens Ombudsmand
Bondens Guds utalt eller udomt, eller paa andre
Maader fratager ham hans Guds ulovligen, da
føre det tilbage og bøde 10 Marker til Kongen, og
enhver som gjør ham Bistand her udi en Mark, og
desuden fuld Ræt til den som Gudsset eyede, efter
lovlig Dom. (1)

Cap.

(1) confr. Christ. IV. R. 2. Riøbe-B. 1 Cap. Chr. V.
R. 2. 1 B. 1 Cap. 3 Art.

Cap. II.

Hvorledes man bør Gield kræve.

Som man kræver sit Gods, da maa den som kræves saaledes vørge sig for Kravet at han siger sig at have den Gield til en anden betalt, og nævne de Vidner som paa samme Tid og Sted vare nærværende. Ere Vidnerne inden det Herret, nemlig, naar Bønde skille Herrederne fra hinanden; da skal han give dem Varsel efter Bøndens Længde, men ere de uden Herredet, da skal dem gøres lovlig Stævning, at de komme did og bære Vidne om hvad der skeede i deres Overværelse. Vidne de da, at de vare der tilstede, hvor han betalte den Gield til Eghermanden selv eller til hans lovlig Ombudsmand som haver tvende Vidner til sit Ombud, da har han retteligen frasagt sig den Gield. Det heder Beslutnings-Vidner, (1) hvor imod ingen Gien-Vidner maa komme. Disse Mænd maa ikke bære Vidne. Beskylt Tyv, (2) Møen-Eedere, den der er under sine 15 Aar, Slægtinge udi fjerde Led eller Svogre, med mindre de ere begge Parter lige nær paaværende. (3)

Rong

(1) Christ. IV. R. L. fige: Betalnings-Vidner (Alyktar-vitni).

(2) Her har nogle Exemplarier et Commas imellem disse to Ord.

(3) conf. Christ. V. R. L. 1 B. 13 Cap. 17, 19, 20 Art.

Kong Haagens Rette-Bod.

Den som er 15 Aar gammel, skal være Vidnes for og eye selv Ret paa sig hvis han af Alvind bliver forurettet, ligeledes skal hans Formynder svare fult til af hans Gods, hvis han bliver brodfældig, det er og ret at de bære Vidne som have været ens Svagere, om da er ingen Svogerskab dem imellem naar Vidnessbyrd behøves.

Ende Mænd maa tage imod en Mands Vidnessbyrd, som haver været overværende i Forstningen, om han ikke selv fandt komme til Stede, og have de samme tilforn hørt hans Vidnessbyrd, lige saa gyldig, som om de alle i Forstningen havde været tilstede. (1) Fader og Son eller to Brødre ere som en Mand i al Vidnessbyrd, med mindre de blive af to Mænd tilnævnte, undtagen de have været nærværende ved Klammerie eller Slagsmaal. (2) Ald den Gæld som med Eed maa benægtes, der skal for en Dre nægtes med Eens Eed, for to med to Mands Eed, og for tre med tre Mands Eed, men endskiont Gælden er større, da nægtes ikke derfor med flere end tre Mands Eed. Alle vegne hvor Mænd kiøbslaae sammen efter Loven, da skal det gotgiøres som er misregnet enten det er for meget eller for lidet, indtil enhver bekommer hvad ret er. (3)

Cap.

(1) confr. Christ. V. N. L. 1 B. 13 Cap. 4 Art.

(2) confr. Christ. V. N. L. 1 B. 13 Cap. 17 Art. 1

(3) confr. Christ. IV. N. L. Ribe-B. 2 Cap. Chr. V. N. L. 1 B. 14 Cap.

Cap. III.

Hvorledes bitterlig Gæld bør søges.

Eder nogen en anden Guds som Vidner vide, eller han selv vedgaaer, da skal den Gælden har at kræve, kræve den med to Vidner, hvor som helst han træffer Skyldneren. (1)

Kong Erichs Rette-Bod.

Nu kræver man sit Guds til ret Betalings-Tid, som Vidner vide, eller Skyldneren selv tilstaaer, da er det vel om han betaler, hvis ikke, da skal han stævne ham hieim inden 14 Nætter, og fordre der sit Guds, vil han da ikke betale, da stævne ham til Ting, og fordre end engang sit Guds; nægter han da at betale, bøde 2 Ore for hver Krav. Men der af Tinget skal Sagsøgeren udnævne saa mange som han mener Behov giores, at fare til Skyldnerens Huus, og udburdere ham sit Guds og fuld Ret efter lovlig Dom af den Modvilliges Guds, og ere alle Bønder pligtige til den Reise, enhver som ikke vil fare, bøde 2 Ore til Kongen. Kongens Ombudsmand er og pligtig at fare med ham hvormed han forhverver en Mark til Kongen, vil han ikke fare, da nedfælder han Kongens Sigt. Nu staae Mænd imod og vørge med Od og Eg, da falde de alle fredløse og uhellige som staae imod, men hine ere alle fredhellige som til-

(1) confr. Christ. V. N. 2. 5 B. 13 C. 45 Art.

tilføge, og ville iagttage Loven. Men endskjønt de ikke blive dræbte, (1) som giøre Modstand, da skal dog Skyldneren bøde 14 Mark til Kongen, og enhver af dem som gjorde Modværg med hannem ligeledes en Mark. (2)

Cap. IV.

Om Gield som til en vis Tid skal betales.

Naant og dømt Gods, og alt det Gods som Bidner vide, eller Skyldneren selv tilstaaer, skal efter forbemeldte indkræves. Men angaaende alt det Gods, som Bidner vide at skal til en vis Tid betales, der om nyder man sine Bidner paa den samme Tid, ligesom han havde ham hjemstævnet. Nu kommer den ikke som skulde tage imod Godset, men hin kommer som bør betale, da skal han opbyde Godset paa den bestemte Dag, om der er nogen som har Fuldmagt med Bidner at tage imod Godset, til Stede, da levere ham det i Hænder, men er der ingen, da sige den Godset af sit Ansvar som det burde udbetale, og lod det lovligen vurdere, beholde det siden, og svare til sin egen Uagtsomhed, indtil den kommer som det bør efter Loven annamme, da levere det til hannem. Ingen er pligtig at tage imod levende Fæ førend 6 Uger ere forbi af Sommeren. 6 fornuftige Mænd bør vurdere alt levende Fæ. Nu kommer den ikke som bør kræve,

10

(1) M. S. men endskjønt de blive dræbte icke.

(2) confr. Christ. IV. R. L. Riisbe-B. 3 Cap.

levende Fæ, inden en halv Maaned, uden Forsald, efter at det blev lovlig betalt, da maa hin som burdte betale, beholde det uden Leye til næstkommende Fardage, og levere da naar Ehermanden eller hans Ombudsmand kommer for at afhente det. Om man skikker en anden for sig med Gods til den bestemte Dag, da er hin ikke pligtig at tage der imod, med mindre han veed at den der betaler har selv lige saa meget Gods, ikke heller er man skyldig at betale en Gield til Ombudsmanden, undtagen han lader tvende skielige Vidner sværge sin Fuldmagt, der, hvor Gielden bliver betalt. Nu har man Gods at fordre af en anden, som Vidner ikke vide, da skal Sagsøgeren stævne ham hjem til Krav, og kræve det Gods som han siger sig at have hos ham, og skal hin enten tilstaae Gielden eller nægte med slig Eed som for siger, vil den Værgende hverken sværge eller tilstaae den Gield, da bekiender han sig at være skyldig og maa han efter forbemeldte søges. Nu kjøbslaae Mand sammen, og er Betalings-Tiden ikke fastsat, da skal til næstkommende Fardage betales. (1)

Cap. V.

Hvad Lov=Dre ere.

Om Lov=Dre blive her imellem Landsmænd tilnævnte, og endskiont een siger saaledes til en anden:

(1) confr. Christ. IV. N. 2. Kjøbe.B. 4 Cap. item om Gield Christ. V. N. 2. 5. B. 13 Cap. Om Ram og Indførsel i B. 23 Cap. 19 til 52 Art.

anden: Du skal lade mig faae Badmel; men fratager ikke andre Dre, da nægter han ikke andre lovlige Dre, om Badmel er ikke til. En Lov-Dre er 6 Allen Badmel som er nyt og ubrugt 2 Allen bredt, og ikke saa meget længere paa Kanten end i Ryggen, at det bliver en Allen Forskiel paa 20 Allen, og skal det maales enten man vil i Ryggen eller paa Kanten, og tages saaledes som det bliver vurderet paa Lovtinget, det skal maales efter den kortere Kant om det er skeet.

Rong Erichs Rette-Bod.

Brunagtig Badmel 6 Allen for en Dre. 6 Skind af Beeder for en Dre. 5 Host-Lamme Skind med Ulden for 1 Dre. 1 Dre Guld som kand taale Ulden for 60 Dre. 1 Dre af brandt Sølvs for 6 Dre. En Jern-Riedel nye og ubrugt, som veyer 6 Førlinger (3: 60 Pund) og tager 8 Båndspande, (1) for 15 Dre. Det er rigtig Spand at maale Riedler med, naar et Træ, som er 12 middelsmaadig Maads Lomme ved Nagl-Rodderne, settes ved Bunden og rekker op paa Bredden af den anden Side. En Lee, som er en Allen lang for Eggen og veyer 18 Dre, heel og Staalslagen, deraf skulle 3 Stykker være for 2 Dre. En 8te Førlinge Bæt af støbt Jern for 5 Dre, en Bæt renset Jern for 6 Dre.

Cap.

(1) M. 7 Båndspande.

Cap. VI.

Om Nvægs Værd.

Det er Nvægs Værd som det vurderes for om Foraaret i hvert Herred. En Koe 8 Vinter gammel og ikke yngre end to Vinter gammel, som har født to Kalve, heel med hele Spænner, og have kælvet om Vinteren efter Pauls Misse (2: 25 Januarii), ikke ringere end middelmaadig Koe, og for til at ledes om Herredet om Færdage. (1) 3 et Aar gamle Mod og 2 to Aar gamle mod en Koe. 1 giældmættet Koe eller Nvie, som har havt en Kalv, 2 Dre ringere end en Koe. En Dre 4 Aar gammel, skaaren eller uskaaren, imod en Koe. En Dre 3 Aar gammel gjør to Parter af en Koes Værdi, ligesom en Koe der ikke malker. En Dre 5 Aar gammel, er mod en Koe og en tredie Part mod en anden, men en 6 Aar gammel er mod en Koe, og to Parter derover. En Dre 7 Aar gammel for to Kior, og ligesledes, dog han er ældre, om han gaaer paa Græs. En foeret Dre gammel (sine 4 Aar) om Foraaret, er efter Vurdering. Sex Malke-Faar, 2 to Aar og 4 fire Aar gamle imod en Koe, som føde sine Lamme, upillede, laadne og med Lam om Færdage. Syv Faar, som have født for Tident, imod en Koe. 8 Faar, som intet malke, 3 Aar gamle og ældre, mod en Koe. 8 Gimmer-Lamme, som føde sine Lam, mod en Koe. 8 Bee-

der

(1) M. add. den skal være for 20 Drg.

der 2 Aar gamle mod en Koe, 6 Beeder 3 Aar gamle, mod en Koe. 4 Aars gammel Beeder og en anden 2 Aar gammel imod to Faar. en Bedder to Aar gammel mod et Faar. 12 Faare-Hoveder et Aar gamle mod en Koe. Alt dette Fæ skal være gyldigt og med Ulden. En 3 Aar gammel Beede eller ældre er efter Burdering. 6 Beeder med Rid, og saaledes som om Faarene siges, mod en Koe, men 8 som intet malke, tre Aar gamle og ældre, mod en Koe. 7 Bedder som have født for Tiden, mod en Koe. 8 Kaa-Beder som føde sine Rid imod en Koe. 8 to Aar gamle Gedebukke imod en Koe. 4 uskaarne og 4 skaarne Gedebukke mod en Koe. 6 tre Aar gamle, tre af hver Slags, imod en Koe. 4 Aar gammel Gedebuk og en anden to Vinter gammel, ere imod to Bedder. En 2 Aar gammel Gedebuk, lige med en Beede. Ere Gedebukkene ældre end nu er sagt, da ere de efter Burdering. 12 et Aar gamle Beed-Fæ imod en Koe, Halvpart Kaa-geder og Kaa-bukke, men Halvpart uskaarne og skaarne Gedebukke. En Hest, 4 Aar gammel og ikke over 10 Aar, heel og uden Lyder, imod en Koe. (1) En Hoppe paa samme Alder, heel og uden Lyder, en fjerde Part ringere end en Koe. En Hest 3 Aar gammel mod en Hoppe, en Hoppe tre Aar gammel, to Parter af Koes Vardi. En Hoppe og en Hest, to Aar gamle, mod en Koe. 3 et Aar gamle Hørs, hvor iblant en Hest, imod en Koe. Om man betaler een 1 Aar gammel Hoppe

(1) M. S. skaaren eller uskaarne.

pe for en tredie Part af Koes Værdi, da skal 1 Dre følge dermed. Middelmaadige Hørs skulle være, nemlig en Stod-Hest, og foreges dens Værd om han er venet til Krig, (1) en skaaren Hest, og foreges dens Værd, om han er beridet, og en Stod-Hoppe med Føl, det er altsammen efter Vurdering. En Soe to Aar gammel og ældre med 9 Grise mod en Koe. 3 Allen breedt Lærret for 2 Dre. Engelsk Lærret 2 Allen breedt, deraf 2 Allen for 1 Dre, en Mark (5: ½ Pund) Vov for 1 Dre. Fine Klæder, skaarne og uskaarne, nye og ubrugte Gang-Klæder, nye Katte-Skind og Lamme-Skind, og alt nyt Jern-Arbeide, Jernstænger og nye Kobber-Kiedler, dette alt skal tages efter Vurdering, og er da udi lovlige Dre ret betalt. Alt Gods som bør vurderes, skulle 6 fornuftige Mænd vurdere, tre paa hver Side. Tre 8 Føringes Better af gamle Bævers Uld, imod en Koe. Tre Better af den Mad som agtes lige med Meel, imod en Koe. En Bet af et Aar gamle Faare-Uld, og en foeret Dre-Hud imod den tredie Part af en Koes Værdi, og legges 1 Dre til hvert. To Koe-Huder imod en foeret Dre-Hud. Naar nyede Faar gives for Betaling, da er ret at lade en Bet Uld følge med 20 Faar.

Cap. VII.

Om fattige Mænds Gæld.

Er en fattig Mand, som haver mist sit Gods ved Ilds-Brænde, Skibbrud, eller andre ulykkeli-

S 2

96

(1) M. add. den er efter Vurdering.

ge Hændelser, pligtig at betale Gield til nogen; da skal han giøre sin Eed, om hans Creditor kræver ham, at han skal betale den Gield som han eyer ham, naar Gud giver ham Gvne dertil, hvis han tilforn ikke haver været bekiendt for Urigtighed. Nu kræver man sin Gield af den fattig Mand som saadan Ulykke ikke er hændet, da maa han tage ham fangen, og begiære Ting og lade ham komme løs frem paa Tinget, og tilbyde hans Frænder at løse ham fra den Gield som han bør betale, ville de ikke giøre det, da skulle Tingmændene tildomme ham at arbejde for Skyliden, der hvor han fandt faae Arbeide, om han er Arbeids-For. Løber han derfra, da bør han efter lovlig Dom revses, undtagen Doms-Mændene finde Omstændighederne saaledes, at han bør større Barmhiertighed vederfares, da domme saaledes som de agte at svare til for Gud. (1)

Kong Haagens Rette-Bod.

Angaaende de ledige Mand som vise Urigtighed og bør en vis Gield betale, deres Guds skal Sysselmannden med skiellige Bønders Bidende tage, og betale enhver sin Gield, om Godset strekker sig dertil, ellers mister enhver efter Proportion. Saaledes bør enhver Sysselman at giøre udi sit Syssel.

Cap.

(1) confr. Chr. IV. R. 2. Rigs-B. 5 Cap. Chr. V. R. 2. 5 B. 13 Cap. 38 Art.

Cap. VIII.

Om afdød Mands Gield.

Nu er den død som burde betale en Gield, men hin lever som den bør kræve, da sager han ikke sin Gield, med mindre han beviser den med Vidner, (1) thi ingen skal vinde Ced for den Dodes Brost, hans løvlig Arving skal giøre saadan Ced, om han er fri og fuldvoren, at den Gield var ikke saa han vidste, da sværger han for sin egen, men ikke for den Dodes Brost. (2) Nu staaer en Gield 20 Aar eller længer, da forældes den for Vidner, men man maa komme hin til Ced eller Forsvar om han vil, thi i Salt ligger Sagen om den Sogende duer.

Kong Haagens Rette-Bod.

Ingen skal svare til Vidner, angaaende Gields Afbetaling, længer end i 3 Aar, om Skylden er mindre end 6 Hundrede, er den mere, da skal han dog ikke svare til Vidnerne over 5 Aar. (3)

Cap. IX.

Om Gields Søgning uden for Herredet.

Nu kommer den Mand i Herredet som man vil have søgt for nogen Sag, og han haver ingen

S 3

Ar-

(1) confr. Christ. V. R. L. 5 B. 13 Cap. 45 Art.

(2) confr. Christ. IV. R. L. Riobe-B. 6 Cap.

(3) confr. Christ. V. R. L. 5 B. 13 Cap. 2 Art.

Arving i det Herret, og havde der ikke heller sit Tilhold om Juulén, da spørge ham om sit Hiem, nævner han det, da stævne derhen. Han maa ikke sige sig at have hiemme hos nogen Embedsmand, uden det er saa. Vil han ikke nævne sit Hiem, da skal Bidner derpaa tages og stævne ham til hvilken Gaard man vil, (1) undtagen sin egen, og søge ham der siden. Enhver bliver rettelig stævnet paa det Sted, hvor de handlede sammen. Løs og ledig Person skal saa vel hjemstævnes som en Bonde, der hvor hans Arving er inden Herredet, ellers skal han spørges om sit Hiem, der skal det være hvor han selv siger, inden det Herret, med mindre han siger det at være hos en Embedsmand. Ingen skal give Sag paa en andens Gods. (2)

Cap. X.

Om Gieldes Søgning inden Herredet.

De Sogemaal som skee inden Herredet, skulle standse imedens Lavtinget varer og syv Nætter derfor og efter, ligeledes udi Fasten. Geistlige Sager maa altid søges og nye Gierninger som foresalde. Sogemaal maa ikke skee paa lovkelige Dage, undtagen allene at stævne een hiem og for Lavmanden. (3) Man maa saavel paa andres som paa egne

(1) Mogle Exemplarier legge hertil: inden det Herret.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Kjøbe-B. 7 Cap. Chr. V. N. L. 1 B. 2 Cap. 23, 24 Art.

(3) confr. Christ. V. N. L. 1 B. 3 Cap. 4 Art.

egne Begne hiemstævne en Mand og for Ladmanden, om han med Vidner haver Fuldmagt dertil. (1)

Kong Erichs Rette-Bod.

Ombud er ikke lovæssig uden det gives med Haandsal og Vidner. Enhver Fri og Fuldmyndig som er indenlands, skal selv søge sin Sag indenlands, men haver han ikke Forstand eller Magt dertil, da skal Kongens Ombudsmand søge den for ham, og bekommer derfor den Sigt som efter Loben bedligger, og intet videre. Reiser nogen bort af Landet, da skal den som han med Vidner gav sit Ombud, have hans Gods i Forsvar i 3 Vintre, og imidlertid søge for ham og vørge. Men bliver han over tre Aar borte, da skal hans næste Arving tage hans Gods i Forsvar og ode intet deraf; Og kommer hin tilbage, da levere til ham saa meget som han tog imod, og Vidner vide at han eyede. Saaledes skal en Qvinde søges som Mandfolk, om den er sig selv raadig, men hun maa overdrage sin Søgning og Forsvar til hvem hun vil, dog at hun ikke overdrager den til en Øvrigheds Person, eller til den Sagvolder som fører Sagen imod hende; man maa søge hendes Sag som sin egen, om hun haver i Vidners Overbærelse givet ham lovlig Ombud dertil. Nu vil man føre en Sag imod nogen, men en anden har allerede tilforn begyndt en Sag imod den samme, da skal den som

(1) confr. Christ. V. R. L. 1 B. 4 Cap. 20 Art.

sidst begyndte, staæ fra sin Sag, thi ingen fand
svare to paa eengang, med mindre hin vederfares
Ewig ved den Sags Søgning. (1)

Cap. XI.

Om lovlige og svisagtige Kjøb.

Alle vegne hvor Mand kjøbe Jorder, eller bytte
Huuse, Skibe eller andre Ting af Betyden-
hed, da skal Kjøbet skee med Haandtag og med
tvende eller flere Bidner, og sige det hiemmelt.
Alle andre Kjøb skal holdes, som sælges med Haand-
tag, og alle de som Bidner vide, om de kjøbslaae,
der selv maa raade for sit Kjøb, undtagen nogen
sælger uhiemmelt, eller over Bedrageri, da skal
det Kjøb gaae tilbage, og hin bekomme igien hvad
han gav derfor. Om man sælger Guld eller brændt
Solv, forarbejdet eller usforarbejdet, som bør være
reent, og blev solgt for reent, det skal og være reent.
Ligeledes om man sælger Honning udi Tønder eller
Kar, Malt eller Korn Pundevís, Meel udi Sæk-
ke, Smør eller Salt udi Løbe, (2) eller hvad an-
det som sælges i Skind, Sække eller Bunder, det
skal altsammen være lige got, uden og inden, thi
ingen maa sælge den anden Ewig eller Bedragerie,
gior den som solgte, noget Falsk derudi, da bøde
til den som kjøbte, hans Diet (3) og 13 Marker til
Kon-

(1) confr. Christ. IV. R. L. Kjøbe-B. 8 Cap.

(2) M. S. add. eller Sække.

(3) M. S. efter lovlig Dom.

Kongen, undtagen det agtes for mere eller mindre efter Loven. Sælger han sligt som han kjøbte, og vidste dog at derudi var Bedrageri, og vilde det ikke borttage, da skal han betale en Mark til den som kjøbte, og 6 Marker (1) til Kongen. Ligeledes om nogen sælger Klæde, Lærret eller Badmel, og alt det hvorudi nogen Swig befindes, da svare sligt derfor som tilforn er meldet, med mindre han vidste ikke at derudi var nogen Swig, og værge sig med 6 Mænds Eed. Siden skal hver fremskaffe sin Hiemmelss-Mand indtil det bevises, hvo Swig gjorde, da skal den staae til rette for Bedrageriet som efter Loven bør svare dertil. Det er alt falsk som skionssomme Mænd kiende for falsk, men Sysselmanden eller hans Ombudsmand (2) skal ikke vurdere det, thi det kunde agtes for Gierrighed. Nu er Kjøb sluttet med Haandtag, men dertil ere ingen Vidner, da skal den som solgte, nægte det med sin Eed, ellers bør det Kjøb holdes. (3)

Cap. XII.

Hvilke Kjøb skal gøres skriftlig.

Dom alle de Forord som gøres ved Giftermaal, ligesaa om Mænd kjøbe Jorder og for hvert 6 Hundrede Kjøb eller mere, skal begge Parter

S 5

for.

(1) M. S. 5 Marker.

(2) M. eller Kongens Ombudsmand.

(3) confr. Christ. IV. N. L. Kjøbe-B. 10 Cap. Chr. V. N. L. 6 B. 18 Cap. 3 og 4 Art.

forfatte Brev over deres Riib og Forord, og nævne de Bidner som derhos vare, Sted og Time og sætte Lavmandens eller Sysselmandens eller andre forstandige Mænds som vare overværende ved deres Riib; deres Indsegl derunder. Skand de ikke faae Indsegl, da giøre Chirographum (udskaarne Skrifter), og bær det da Bidne om deres Riib, om Bidner fattes, naar den Sag kommer for Lavmanden ⁽¹⁾ eller andre den Sags rette Dommere. ⁽²⁾

Cap. XIII.

Om den som ikke vil bære Bidne.

Sdem som af Dommeren løbigen bliver paalagt at vidne, er pligtig at vidne hvad han haver seet eller hørt, hvad enten han er bleven krævt til Bidne udi en Sag eller ikke, men vil han ikke bære Bidne ⁽³⁾ da skal Sagsøgeren kræve hans Bidnesbyrd, vil han endda ikke vidne, da bliver han en Mark skyldig, Halvparten til Kongen, og Halvparten til Sagsøgeren. Saaledes skal han og bære det Bidne som han ikke bliver krævet til, ⁽⁴⁾ og bevidne sin Overværelse efter som han mest saae eller hørte, siden dommer Lavmanden eller Domsmændene hvor gyldig dem synes det Bidne, men den som

(1) M. S. add. eller Sysselmanden.

(2) confr. Christ. IV. R. 2. Riibe-B. 11 Cap.

(3) M. og M. S. vil han ikke sværge.

(4) M. om han bliver tilnævnt.

som behøver Vidnessbyrd, skal erstatte dem den hele Omkostning. (1)

Cap. XIV.

Hvilke Kjøb der bør holdes.

Alle de Sager som ved Haandtag bekræftes skulle holdes, som efter Loven bør holdes, og Lovbogen siger ikke imod. Det maa ikke holdes, om man sælger een det som han tilforn har solt til en anden. End om den, som sidst kjøbte, haver Haand derfor, da maa han beholde det Gods, indtil Lavmanden fiender i Sagen. Nu bør den beholde Kjøbet som først kjøbte om han fuldkommen beviser sit Kjøb for Retten, da er det svigagtig Kjøb for den som sidst kjøbte, det skal han for uvillige Mænd forkynde. Det er svigagtig Kjøb, om man kjøber det hvorudi Sælgeren intet eger, undertagen det blev solt med Egermandens Minde. Han skal oplede den som solte ham, og fordre sit af ham igien, vil han da ikke levere ham det, da stævne ham hjem, og nyde sine Vidner, at han mistede den Ting ved Loven, og kræve sit Gods igien, ellers bliver han Ransmand, sælger han det siden til andre (2) da bliver han en halv Mark skyldig til Kongen. Rand han ikke skaffe den anden det samme kjøbte Gods eller andet lige saa godt, da betale til

(1) conf. Christ. IV. N. 2. Kjøbe-B. 12 Cap. Chr. V. N. 2. 1 B. 13 Cap. 7 Art.

(2) M. S. add. efter at den anden kræver det.

til ham en Ore for hver Mark som Kiobet beløb sig til, og dog en Ore, endskjønt Kiobet ikke beløb sig til en Mark (1) og være siden forligte, men den som vidende købte det som en anden havde tilforn købt, er skyldig til Kongen en Ore for hver Marks Kiøb. Nu handler man med en Fredløs, da eyer Kongen det Guds som han købte af ham, og bøde desuden 6 Ore til Kongen, eller nægte med 3 Mænds Eed, at han ikke vidste det hin var fredløs. (2)

Cap. XV.

Om bortleyet Guds.

Nu efterdi saa mange her i Landet behøve at ernære sig af lejet Guds, da maa ingen bortleje Malke-Fæ som agtes for Kœgilde, (2) høyere end for to Føringer Smør, eller at den som lejer, føder 4re Lam for hver Kœgilde, og forsværer som fremmet Guds.

Kong Erichs Nette-Bod.

Sey fornuftige Mænd skulle vurdere, om den som lejede haver Føer eller Smør, og hvis ikke, da skal den betale med anden Mad lige megen (4)
om

(1) confr. Christ. V. R. L. 5 B. 3 Cap. 26, 42 Art.

(2) confr. Christ. IV. R. L. Kisbe-B. 13 Cap. Chr. V. R. L. 5 B. 3 Cap. 13 Art.

(3) Kœgilde, er lige Skyldighed med en Kœ, for Ex. 6 Gaar imod en Kœ.

(4) M. og M. S. add. hvis den er til.

om han ikke behøver at kiobe den andensteds fra, ellers betale 12 Allen Badmel. Den som dyrere bortleyer (1) skal ikke bekomme mere end lovlig Leye og betale det dobbelt som overgaaer den lovlige Leye. (2) Af det Fæ som ikke malter, maa Koe-
gilbe efter Accord bortleyes for 12 Allen. Men fordi enhver er skyldig at forhielpe sin Zevnchristen uden haarde Vilkaar, allerhøjest da Mænd opbære saa megen Profit af deres Gods, da skulle alle være forpligtede at bortleye om Baaren sit Malke-
Fæ med slig Leye til dem som behøve og fornuftige Mænd synes at være oprigtige Skyldnere, undtagen det som man vil have paa sit eget Boe. (3)

Cap.

- (1) M. end her blev mældet.
- (2) confr. Christ. V. R. L. 5 B. 8 C. 9 Art.
- (3) Her tillegges M. S. følgende: *Ein eingenn skal fleira fe med Dilkum ganga lata edur hafa ein eina Tiundu hveria Aa: ein ef fleira hefur Dilk-
fe, sekest Eyrrer vid Kong fyre Aa hveria a XII Manudum, nema þeir eigi minna fe enn V Hundrud Tiundar veldt, þa er þeim ríett, þó ad fleira sé. Ríett er ad Gimbrar gange med Dilkum, so margar sem Eygande vill. Det er: Ingen maa have eller lade flere Aaar hvis Lamme følge dem hele Sommeren, gaae med sit Fæ, end een iblant ti, haver han flere slige Aaar, da bøde en Dre til Kongen for ethvert om Aaret, undtagen han eger mindre Fæ end 5 Hundrede til Ticud vurdert, da er ham det tilladt, endstisat de ere flere. Gimmer maa gaae med deres Lamme hele Sommeren, saa mange som Eyrrmanden selv vil.*

Cap. XVI.

Om Ansvar for Leye-Gods.

Leyer nogen en Koe bort eller andet Boe-Fæ, da skal den som det til Leye haver, staae for al Ansvar, undtagen det doer af brad Syge, Lungesyge, Kalv- eller Lam-Fodsel, (1) af Alder eller Torden, og endskjønt ham siges al Ansvar paa Hænder som har til Leye, da skal det dog ikke holdes. (2) Doer Koegilde eller en Koe for en fattig Mand, da skal han betale dens Værd (3) om tre Aar efter som 6 skionsomme Mænd vurdere, (4) men intet for dens Undværelse. Ingen skal svare Leye af Koe eller andet levende Fæ længer end det lever, undtagen han dræber det selv, eller de for hvis Ord og Eed han bor svare, eller de som han befaler det. Han skal beholde Koen eller Koegilde med ret Leyeemaal til Færdage den anden Aar, med mindre de have anderledes accorderet (5) da han fik Koen. Nu er den Koe død, men han (Eyermanden) eyede Pant udi en anden, da skal han have den, (6) thi en Koe skal ald stille komme i Steden for en anden, men lever

(1) M. og Gaar af Lam-Fodsel.

(2) confr. Christ. V. M. L. 5 B. 8 Cap. 10 Art.

(3) M. med andet Gods.

(4) M. S. Efter som 6 fornuftige Mænd seer at han formaager.

(5) M. nema þeir hafa annam Eindaga giørt med fier. Det er: med mindre de have fastsat en anden Tid dem imellem.

(6) M. for sin Koe.

lever hans egen Koe da skal han have den endskiont den er ældre (1) end at den kand for lovlig Gield antages. End om der er kommen Lyde paa den, enten Horn er afbrudt eller Halen afflidt, da bøde for den Lyde efter Loven. Naar han ikke vil have den Koe længere til Leye, da skal han søge den som Koen eyer om han er inden det Herret, og tilbyde ham sin Koe med Bidner. (2) Men er han uden for Herredet, da lede Koen hjem og lade Bidner bese den, og vurdere at den er frisk og antagelig for Eyermanden og sige den af sit Ansvar, og vogte siden som sine egne Nød, og have Melken for Græs og Baretægt, og svare allene til sin Forsømmelse. Er den som Koen eyede reist af Landet, og haver givet en anden Fuldmagt til at forsvare sit Gods, da bør Koen ham tilbydes hvis han er inden det Herret, men hans Urving, hvis ingen Ombudsmand er til, naar han ikke vil længer have den til Leye. Paa samme Maade skal med andet Leye-Fæ forholdes som om Kiorene er maldet. Dræber nogen Leye-Fæ med Forsæt, uden Eyermandens Tilladelse, bøde en Mark for hvert Koegilde efter ret Regning, hvad enten det er mere eller mindre, Kongen tilkommer den halve Part deraf, og den som det bortleyede Fæ eyede, det halve, og søges som vitterlig Gield, og bør Eyermanden ophøre fuld Leye af det Fæ, ligesom om det levede. (3)

Cap.

(1) M. S. yngre eller ældre.

(2) M. da skal Koen føres hjem til ham, og tilbydes ham ved Bidner.

(3) Christ. IV. R. 2. Riøbe-B. 14 Cap.

Cap. XVII.

Om Forsømmelse.

Mu slyer Mand sit Fæ bort til en anden at foere for billig Betaling, da skal han (1) forsvare det for al sin Forsømmelse. (2) Det er hans Forsømmelse (eller Forseelse) om han eller den for hvis Ord og Eed han bør svare svælder det, eller dræber, ligeledes om hans Hyrde ikke finder det for det er dødt, eller det falder ned for Bierg og Hyrden ikke er derhos. Men viser han det Fæ forend Huden bliver flaaet deraf, og følger Hovedet dermed, da er det ikke hans Forsømmelse. Det er hans Forsømmelse om Fæet drukner i en Brønd, eller qvæles af Kløven, men om Baandet er draget igiennem Skindet under Struben og der er sat en Pind for, er det ikke hans Forsømmelse. (3) Det er hans Forseelse om det af Magerhed døer. Han skal føde det Fæ han faaer Betaling for indtil Forsmisse om Baaren, da søge Eyermanden og tilbyde ham at tage der imod, og vise ham at det er Marke-Ført, og sige det siden af sit Ansvar. (4) Tager man et Hors paa Foeder eller Beed, (5) da bør han svare til sin Forsømmelse, men det er hans Forsømmelse om

(1) M. S. da skal den som tager der imod.

(2) confr. Christ. V. N. L. 5 Bog 8 Cap. 14 Art.

(3) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 8 Cap. 11 Art. der siger: Kommer beenet i et Baand og Rendsstav er for, eller Fæet render paa en Stavr.

(4) confr. Christ. V. N. L. 5 B. 8 Cap. 12 Art.

(5) M. S. eller Rød paa Beed.

om hans Grande agte saaledes, og ville sande det med deres Eed, undtagen han siger da han tager der imod, at han vil for ingen Ansvar staae. Nu tager man Nød paa Jøer, da skal han saaledes svare derfor, som for det Nød han faaer Betaling for, holder han en Tyr hos sit Qvæg, da svarer han ey dertil om Koerne ey løbe og tage sig Kalb. (1)

Cap. XVIII.

Hvad en lovgylldig Koe er.

Nu har man udlagt Koe i sin Gield, som skal gaae for fuld Værd og Leye, da skal den ikke være ældre end 8 Aar, og ikke yngre end at den haver faaet to Kalve, frisk, med hele Spanner, og have kælvbet om Vinteren efter Pauls Misse, og saaledes udi alt andet som før er meldt. Kisber man af en anden Hørs eller Nød eller andet Boe-Fæ, da er det i dens Ansvar som kiopte naar han leder det bort. Alt det levende Qvæg som man sælger til en anden, maa ingen sælge med Svig eller lønlig Lyde. Det er lønlig Lyde paa Hørs, om det er døv, blind, sprængt, vanhalt, løbst eller stædig, men paa et andet Fæ, om det lækker sin Mælk eller dier sig selv. Befinder Kisberen saadan Lyde den første Maaned, da skal den som solgte giøre sin Eed, at han ingen lønlig Lyde vidste derpaa eller beholde det selv.

Cap.

(1) conf. Christ. IV. N. 2. KisbesB. 15 Cap. Chr. V. N. 2. 5 B. 8 Cap. 13 Art.

Cap. XIX.

Om man kjøber ubeseet.

Kjøber man en Ting ubeseet af en anden, da er den udi dens Ansvar som solgte, indtil han kommer udi dens Hænder som kjøbte, eller deres som han i Vidners Overværelse gav sin Fuldmagt at tage der imod, med mindre de for Vidner accorderer anderledes. (1)

Cap. XX.

Om de Ting som ikke maa skiftes.

Alle de Ting som Mænd eye tilsammen, hvad enten det er Ager eller Huus, (2) eller visse Lands-Parter, eller andre Ting som kand deeles saa at ingen kommer til Skade derved, da skal den raade for Skifte som vil skifte, som før er sagt i Eyendoms Skifte. (3) Men dersom to eller flere eye en Ting tilsammen som ikke kand uden Skade skiftes, eller saadan en Ting som den eene vil bruge, men den anden forsømmer eller ikke vil føre sig den til Nytte, (4) da skal den samme ham først tilbydes, som eyer Deel derudi. Nu vil han ikke kjøbe, da kaste Lod derom, hvo der skal kjøbe, og den

(1) confr. Christ. IV. R. Kjøbe-B. 16 Cap.

(2) M. og M. S. Ager eller Eng eller Huus.

(3) M. i Eng-Skifte.

(4) M. og M. S. eller formaaer ikke at føre sig den til Nytte.

den som Eodden falder paa, skal løse Tingen til sig efter skielige Mands Burdering. Vilde de ikke indløse den, da maa han sælge til hvem han vil, og give de andre hver sin Andeel af Bærdien. Vilde de ikke tage der imod, da maa han sagesløs beholde det indtil de afhente det, og forvare som sit eget Gods. Tingen maa sælge en andens Gods videre end i Loven er meldt. (1)

Cap. XXI.

Om Ansvar for Laan.

Den skal svare til Laanet som tager der imod, og lade det komme ubeskadt hjem igien, vil han det ikke, da maa Eyermanden søge det som vitterlig Gods. (2) Det er alt vitterlig Gods som Vidner vide, ligeledes det som een tildommes, eller det som Lavmanden ved lovlig Kiendelse tildommer nogen at betale til en anden. Sælger nogen eller bortlaaner det som han selv laante, og handler ulovligen dermed, da maa Eyermanden kræve det af hvem han vil, enten af den som solgte eller den der købte, og saaledes skal allevegne forholde, hvor man sælger eller bortlaaner det en anden tilhører. (3)

§ 2

Cap.

(1) confr. Christ. IV. N. 2. Riisbe-B. 18 Cap. Chr. V. N. 2. 5 B. 3 Cap. 51 Art. it. 4 B. 2 Cap. 14 Art. og 4 B. 1 Cap. 35 Art.

(2) confr. Christ. V. N. 2. 5 B. 8 Cap. 1 Art.

(3) confr. Christ. IV. N. 2. Riisbe-B. 19 Cap. Chr. V. N. 2. 5 B. 8 Cap. 15 Art.

Cap. XXII.

Om Pant.

Nu sætter man en anden Pant for noget, da skal den svare til Pantet som tager der imod. End om de have fastsat en vis Dag, paa hvilken det skal indløses, da skal den som Pantet haver, tilbyde ham det paa den bestemte Dag eller hans Ombudsmand, og have Bidner tilstede, løser han det da ikke, da maa han gjøre hvilket han vil, enten beholde det selv efter skionsomme Mænds Rurdering eller sælge til andre, og skal da den som tog imod Pantet, faae sin Gield betalt, men hin (Ejermanden) det som da er tilovers. (1) Nu er ingen vis Tid fastsat, da skal det inden 12 Maaneder indløses, ellers forholdes dermed efter forbemeldte. Nu har man Gods at fordre af anden Mand, og tager Pant for sit Gods udi nogen Ting, hvad enten det er Jord eller andet Gods, da skal Pantet vurderes. Sælger man et Pant bort til en anden, da skal den som Pantet eyede, have Bidner til sit Pant, og have det udløst inden de første 12 Maaneder, om han er inden det Hekret, men er han uden for Herredet, da have det indløst inden de første 12 Maaneder efter at han er kommen hjem i Herredet, undtagen han bliver af de Forsald forhindret, som udi Loven opregnes. Han skal fore Bidner til at hans Forsald ere sandfærdige, ellers faaer han aldrig Opreisning paa den Sag. Setter nogen

tvende

(1) confr. Christ. V. R. 8. 5 B. 7 Cap. 11 Art.

tvende Mand et Pant, da eyer den Pantet som
først tog der imod, men hin har et falsk Pant, om
det er bevisligt. (1)

Cap. XXIII.

Om Gields Overdragelse til en anden.

Man kræver man sin Gield af en anden der er in-
den det Herret, og han da giver Anvisning
paa en anden som skal betale ham, da har han betalt
den Gield, om det er bevisligt, at den som krævede
tog den anden god for sin Gield, og den vil betale
som skal betale. (2) Ingen er pligtig at betale sin
Gield til nogen anden end den som han først eyede
den, med mindre Eyermanden er uden for det
Herret, eller han har tilførn krævet den til den fast-
satte Tid og ikke fundet faae, da eyer den Gielden
som sidst annammede den, enten som Kiøb eller
Gave, (3) og er dens rette Fordrings- eller Eyer-
mand, om han har lovlige Vidner dertil, at hin
sagde ham det Guds hiennelt, som da ogsaa er
skilt derved.

Kong Erichs Nette-Bod.

Mænd bor bortleje Jorder og gaae i Borgen med
Haandtag. Ligeledes om man giver en anden

§ 3

lov-

(1) confr. Christ. IV. N. L. Kiøbe-B. 20 Cap. Chr. V.
N. L. 5 B. 8 Cap. 15 Art.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Kiøbe-B. 21 Cap.

(3) M. enten som Gield, Kiøb eller Gave.

lovlig Fuldmagt at indkræve sit Gods, saaledes tilkommet som før er meldt, da før Skyldneren udlevere og betale det Gods til Ombudsmanden, og ikke til Eyermanden, undtagen han har med Vidner frataget ham igien sin Fuldmagt.

Cap. XXIV.

Om Umyndiges og Qvindes Riøb.

Den Umyndige skal ikke raade for noget Riøb. (1) Det skulle vi og vide hvor stort Riøb Qvinder maa raade for. En Bonde-Kone maa raade for 1 Dres Riøb om Aaret; En Ridderes Kone for 2 Dres Riøb; En Odelsmands Kone for en halv Markes Riøb; Undtagen hendes Bonde sender hende til Skibs at kiobe det de behove, da bor alle hendes Riøb, som ere uden Svig, staae ved Magt, ligeledes alt det som hun behøver at kiobe til Boehave, om hendes Bonde er fraværendes, hvad enten han er inden- eller udenlands. Men Jorder maa hun ikke bortfælge. Riøber en Kone noget paa anden Maade, da maa hendes Bonde rygge det paa den første Maaned uden Forfald, efter at han kommer hjem og han veed det, hvis ham tykkes at hun har gjort Skade-Riøb, ellers faaer han aldrig Opreisning paa den Sag. (2)

Cap.

(1) confr. Christ. V. R. L. 3 B. 19 Cap. 34 Art.

(2) confr. Christ. IV. R. L. Riøbe-B. 21 Cap. Chr. V. R. L. 5 B. 3 Cap. 22, 23, 24 Art. it. 5 B. 1 Cap. 13 Art.

Cap. XXV.

Om Arbeids-Mands Løn og Accord.

Leyer nogen en fri Mand til Arbeide med Haandtag, da skal det alt holdes som de foreenes om; Men vil Bonden ikke holde Accorden med sin Leye-
mand og viser ham af Kosten, da skal han med 2de
Bidner (1) kræve sin Kost, og tilbyde sit Arbejd
eftersom de bleve forenede om. Vil Bonden da
ikke tage imod ham, da bøde en halv Mark til
Kongen, men hin skal bekomme sin Løn og Beta-
ling for den Kost han ikke har nydt. (2) Vil Leye-
manden ikke holde sit Kjøb og Contract med Bon-
den, da skal Bonden kræve ham det Arbeide som de
bleve forenede om, og tilbyde ham Kosten med
Bidner, (3) vil han det ikke, da bliver han en halv
Mark skyldig til Kongen, og bør dog Bonden kræve
af ham saa meget som han skulde givet ham til Løn,
men for Måden faaer han ingen Betaling, thi hin
nægtede den selv. (4) Nu tager Leyeemanden fuld
Mands Arbeide paa sig, og fand ikke fyldestgjøre
det, da bør 6 skionsomme Mænd vurdere, hvor
meget ham bør udi sin Løn affortes. Tager nogen
en andens Arbeidsmand i Tjeneste, da bøde en halv
Mark til Kongen. (5)

T 4

Kong

(1) M. S. med tvende eller flere Bidner.

(2) confr. Christ. V. R. L. 3 B. 21 Cap. 15 Art.

(3) M. Og befale ham med Bidner at arbejde.

(4) confr. Chr. V. R. L. 3 B. 21 Cap. 11, 14 Art.

(5) confr. Christ. V. R. L. 3 B. 21 Cap. 11, 12, 13 Art.

Kong Erichs Rette-Bod.

Om en Arbeidsmand ligger over 3 Natter syg udi Høe-Avlings Tider, men en halv Maaned paa en anden Tid, da skulde fornøftige Mand vurdere, hvor meget det skal afforte hans Lon, undtagen han er om et vist Arbeide accorderet, da betales ham intet for det som ikke er arbeidet, men Bonden skal holde ham Kost efter forbemeldte. Men ligger han længere syg, da skulde skionsomme Mand vurdere hans Arbeids-Tab og den Mad han nyder, og skal han føres sine Arvinger paa Hænderne. (1)

Kong Erichs Rette-Bod.

Accord med Arbeids-Folk er ikke loblig, undtagen den Fæer med Vidner og Haandtag.

Cap. XXVI.

Om Bægt, Allen og Maale-Kar.

Saaledes er anordnet, at ingen maa bruge urigtig Allen, Pundert eller Maale-Kar. (2) Det er en rigtig Pundert, naar 20 Mærker (5: 10 Pd.) udgiøre en Føring, og derpaa kand vejes 2 Bætter, saa at 9 Føringer er i hver Bæt, og ikke over, og bor han reise sig ved hver Føring. Det er en
anden

(1) confr. Christ. IV. N. L. Rigsb. B. 22 Cap.

(2) confr. Chr. V. N. L. 3 B. 10 Cap. 1 Art.

anden Pundert, (1) som skal reise sig ved hver halv Mark, og derpaa kand ikke veyes over halvanden Foring, det skal være Tunge-Pundert. Det skal kaldes en Stike, som gjør 2 Allen, ligesom tilforn. Men disse skulle være de Maale-Kar, som bruges til Boeskab, og til de Ting som i Kar behøve at maales. Først, en Boe-Spand som tager halvanden Foring, men det er en Foring Rug som veyer 20 Mærker, og ryfkes 10 Gange i Karret med Laaget over. Fruentimmer-Affe ere 4 i en Foring, og halvanden Fruentimmer-Aff i en Mandfolks Aff. Disse Pundere, Stiker og Maale-Kar skulle ligge paa Tingvalle (2) under Lavmandens Laas, derefter skal hver Sysselman indrette deres Pundere, Allen og Maale-Kar, men Bønderne igien efter Sysselmanenes Pundere, Allen og Maale-Kar udi hver Syssel. (3) Enhver som et hvert af disse findes urigtig hos, bøde en Mark til Kongen om han veed det, og han har kundet mærke efter Sysselmanens Pundert eller Stike, men alle Bønder ere ikke pligtige at eie Maale-Kar.

§ 5

Kong

(1) M. og M. S. add. hvilken heder Hand-Pundert (eller Bismær).

(2) Saa kaldes den Gaard hvor Rætinget holdes, see Tingreise-Balken Cap. 1.

(3) confr. Christ. V. N. 2. 3 B. 10 Cap. 1 Art.

Kong Haagens Rette-Bod.

Bergens Uff, som er mærket med Væler, skal her bruges til at maale Tran og Honning, tillige med den som Landmanden lader der efter giøre. Men hvo som maaler i en urigtig Uff, bøde fuld Sigt efter Lov-Bogens Sigende, og hin som drangeligen mistede, skal have sin Skade erstattet.

Kong Haagens Rette-Bod.

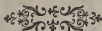
En Vægt og et Maale-Kar skal gaae over hele Landet.

Kong Haagens Rette-Bod.

Befindes nogen at maale falsk med rigtig Stike, eller veye falsk med ret Vægt, eller maale falsk med ret Maale-Kar, (1) og derved aarsages een Dros Skade, da skal han betale sligt som han havde staalet ligesaa meget. (2)

(1) M. og M. S. add. med Willie.

(2) confr. Christ. IV. R. L. Riisbe-B. 29 Cap. Chr. V. R. L. 3 B. 10 Cap. 4 Art.

Her begyndes den ottende Part af Lov-Bogen,
som kaldes Sarmanne-Lov (eller Søs-Retten).

Cap. I.

Om lovlig Befragtning.

Det er en lovlig Befragtning og ingen anden, at man tager Styremanden eller hans lovlig Ombydsmand ved Haanden, udi tveinde eller flere Vidners Overværelse, og skal den som Skibsrum antager, sige til hvor meget Gods han fører med sig, og den som Skibet leyer, hvor meget Fragten skal være. Men tvivles de om Accorden, da vinder den sin Sag som haver Vidner der saaledes sværge: Vi horte paa Eders Ord, og I vare forenede om Fragtningen, ligesaa hvad Lasten og Løpen angik, (1) da er det Vidnessbyrd lovlig og tilfulde accorderet, efter de Søfarendes rette Lov,

Cap. II.

Om Skib som er dygtig til alle Reiser.

Det Skib som behøver at øses tre Gange paa en Dag og Nat, er dygtigt til alle Reiser, undtagen Skibs-Folkene ere med et utettere Skib fornyede. Men om Styremændene lade øse Skibet om

(1) Regle Exemplarier sige: hvad Koft og Løye angik.

om Ratten, saa Skibs-Folkene skal ikke vide det, da er det Bedrageri imod dem, og bør Styremændene bøde for al den Skade som derved foraarfages, hvad enten den bliver paa Folkets Gods eller Liv eller begge Deele, thi de Swig som een gjorde, bør han selv bøde for. Nu er Godset kommen paa Skibet, Klæder, Mad og Drik, og skal den ikke være mindre end at 2 Mænd have 3 Øskar med Vand, og alt andet som der skal være, og Skibs-Folkene synes at Skibet er for meget ladt, men Styremændene sige det at være til pas, da skal de tilnæpne to Styremænd af de andre Skibe, om de ere til. Wille de vidne det til Gud, at de ville fare paa lige saa stærk belad Skib, lige saa lang Reise, da bør Skibs-Folkene ikke tale paa den Ladning og fare med uden videre Paatale. Men synes Styremændene af de andre Skibe at Skibet er for ladt, da skulle Styremændene bære af Skibet al deres Wahre, undtagen det de have tiltænkt at kiope Skibs-Nedskab for, thi et Skib kand ingensteds gaar, naar Nedskabet fattes. Er Skibet endda for ladt, da skal den først vige og bære bort som sidst fragtede, og saa efter Orden, indtil at dem som bør afgiore Sagen og dertil være udnævnte, tykkes Skibet at være lad til pas. Ere Styremændene af de andre Skibe ikke saa nær, at de kunde komme dertil, da skal de næst boende Bønder, som have mest Forstand derpaa, og ere vante til at fare i Riobsfarder, udnævnes til at afgiore denne Sag, eftersom tilforn er sagt. Men Styremændene ere pligtige at skaffe

en-

enhver af dem som gaae af Skibet med Klæder og Gods, lige saa got Skibet til det Land som de havde sig hen agtet. Er det ikke at faae, da skulle Styremændene betale dem saa meget Gods, som de burde annammet, hvis de havde kommet derhen som de havde fragtet, (1) og levere igien den Leye, som hine havde tilforn udbetalt.

Cap. III.

Om Skibs Opsætning.

Naar Styremændene ville frem- eller opsætte sit Skib, da skal en Budstikke 7 Nætter forud opstaares, og bæres saa vidt omkring som de agte fornøden. Hver Bonde som det Bud kommer til, er skyldig at fare med sine Arbeids-Folk, undtagen Hyrde, hvo som ikke kommer uden Forsald, bøde 2 Ore til Kongen. Hindrer en Bonde sine Arbeidere fra at gjøre denne Reise, da bør han svare til den Sigt som derved ligger. Men Arbeids-Folkene bør selv skaffe sig Heste, om de have dem, eye de ingen, da bør Bønderne skaffe dem om de eye, Bønderne ere ikke skyldige at skaffe sine Huusmænd Heste, førend 6 Uger ere forbi af Sommeren, og ikke efter at 4 Uger ere tilbage af Sommeren, men naar Budet kommer, ere alle skyldige at fare. Er et Skib inddrevet paa ubeboede Steder, hvor Fiorder eller Sund er for, da er Bonden skyldig til at laane dem Skib, om han eyer det, de ere og plig-

(1) M. add. i Forfættningen.

pligtige til at fare om Styremanden skaffer dem Skib. Styremændene ere og skyldige at give de Mænd to Gange Mad, som ikke kand reise to Gange om Dagen hjem fra Skibets Flytning, eller hjem om Aftenen. Styremændene maa gjøre Gierder omkring Skibet om de ville, og sette Stotter der ind under og fæste det, og sette alting i Lave med Skibs-Folkenes Hielp. Styremænd bør og sette de Mænd hjem, som have at reise over Fjorde eller ufore Aaer, (1) ellers er enhver af dem skyldig en Mark, Halvparten til Kongen og Halvparten til dem som vare tilnævnte at opsette Skibet, og bør de dog sageløs tage et Skib og svare intet dertil. Naar Styremanden vil da skulle alle tage paa Fæstene, og rykke tre Gange paa af alle Kræfter, og roes Skibet intet derved, da ere de alle fri, som der ere tilstede, endskiont de gjøre ikke mere derved, og dog det behøves at kalde Mænd dertil en anden Gang. Men de staaer til Ansvar for Skibet som sadde hjemme, da de bleve lovligten dertil kaldede, og bøde dog efter som tilforn er meldet.

Cap. IV.

Naar Skibsmænd bør være komne til Skibet.

Alle Skibsmænd bør komme paa den Dag som Styremanden foresiger, uden Forsæld. (2)
Men

(1) M. S. Styremændene bør og skaffe dem som have at reise over Aaer eller ufore, Skib frem og tilbage.

(2) konfr. Christ. V. M. L. 4 B. 1 Cap. 9 Art.

Men det ere lovlige Forsald som Loben melder. Naar Bagstavnen kommer der hvor Forstavnen var tilforn og Skibet vender paa Reisen, da tilkommer Styremanden al Skibs-Lene, med mindre han vil vise større Lemfældighed, hvad som Skibet derefter vederfares, undtagen om de Skibe blive her tilbage som agte sig til Norge, da skal de bie efter Vind til Marie Wisse den sidste, thi efter den Tid skal ikke segles her fra Landet. Nu endskiont Skibet da bliver tilbage, da skulle alle til visse maa reise dermed om Foraaret, som det have accorderet, for den Lene som de udbetalte den forrige Sommer. Doer nogen af dem som fragtet have, eller de blive tilbage, da beholder Styremanden al den Lene som de burde den forrige Sommer udbetale. Ingen Islænder maa reise herfra med mindre han haver til 10 Hundrede. Hvo som tager imod den der har mindre, bøde en Mark til Kongen, og den som tog sig for at fare ligeledes en Mark, undtagen han er i Tieneste eller han reiser til Skole, eller for anden Nødvendigheds Skyld, da er det ret at flytte ham, endskiont han haver lidet Guds.

Cap. V.

Om Havu.

Der skulle Mænd soge til Havns hvor Skibe pleye at opsettes, om de fandt kommederhen. Der skulle de grave for deres Stotter, og giøre Gierde og lade Bag for sit Skib, de maa nyde der baade
 Vand

Band og Udmærk, ligesledes de som komme derhen for at handle med dem, undtagen de er der over 3 Nætter med deres Heste, da skulle de som komme for at købslaae, bøde Landnam. Ingen Told bør Kjøbmændene betale herfor.

Cap. VI.

Om Styremanden siger flere end et Stæd,
hvor han vil hensegle.

Leyer man Rum i Skibet af Styremanden, som ikke siger alle det samme hvor han vil hensegle; Og reiser sig der over Tvistighed naar Vænen deesles, og vil enhver fare derhen som han haver fragtet, da skulle de raade som ere flere, endskiont der er ikke over en Mands Forskiel, men Styremanden skal intet derudi raade. Blive begge Parter lige mange, da kaste Lod derom, som da raader dem imellem. Nu ville de som bleve ved løse Ord og Eogn bedragne, gaae af Skibet, da skal Styremanden betale en Mark til enhver af dem, og des uden den Skibs-Leye som han tog af dem, men hine som tilbage ere paa Skibet, skal han skaffe saa mange Mænd at de ere mandstærke nok, og underholde dem sin Bekostning indtil de komme til den Kjøbstad, hvorhen de havde fragtet.

Cap.

Cap. VII.

Om Styremænd.

En Styremand skal være paa hvert Skib, undtagen paa Jølands-Farer, der maa være flere. Styremanden bør have en tredie Part (1) mere Læst (Foring) end Skibs-Folkene, og dog ikke mere op-
 legge end de, thi den tredie Part har hantil at ind-
 fiobe Skibs-Nedskab for, om den behøves, det bør
 alle Skibs-Folkene flytte, og legges det i Segls-
 Rummet ved Masten. Styremanden skal skaffe
 en Løts, men de bekoste alle en Tolf. Alle Læster-
 ne skulle være lige store til fuld Fragtning, undta-
 gen nogle af Skibs-Folkene er accorderet en større
 Læst end nogle mindre. Enhver skal have saa man-
 ge Punde Tyngde i sin Læst og saa megen Vare som
 han har taget sig Rum til og lovet Fragt for. En-
 hver skal skaffe Huder over sine Vahre, saa at lige
 mange Sække skulle være under hver lige stor Hud.

Cap. VIII.

Om Skibs-Folk forlade Skibet.

Om en Skibsmand forlader Skibet uden Styre-
 mandens Tilladelse, og det bliver ham over-
 bevist. Forlader han det indenlands, da bøde en
 Mark til Styremanden, for hver Læst som han bær
 bort

(1) M. fjerde Part.

bort af Skibet; Men gaaer han imod Styremandens Willie bort af Skibet i Dannelmark eller Gotland eller Sverrig, da betale to Marker, den ene til Kongen og den anden til Styremanden for hver Læst som han bær bort. Forlader han Skibet i Gotland (Gulland) eller Smaaland, eller Sonden paa Sarland, da bøde 6 Marker, Halvparten til Kongen og Halvparten til Styremanden. Forlader han Skibet i England eller Skotland, Orknøer eller Dublin (i Irland), Færøerne eller Hetland, da betale 8 Marker, det Halve til Kongen og det Halve til Styremanden. Gaaer nogen af Skibet uden Styremandens Tilladelse, paa Grønland eller her paa Island, som er fremmed, eller Østen i Garderige (Rusland), da betale 8 Drtuge og 13 Mark Solv, det Halve til Kongen og Halvpart til Styremanden. Da kaldes en Skibsmand at forlade Skibet, naar han ikke kommer til Skibet paa den Tid som andre Skibsmand komme og Styremanden har anordnet, og bør de alle have de Love paa Hiemreisen som de havde paa Ureisen, og er Skibet udi alle deres Ansvar, (1) indtil det er bleven opsat, undtagen Styremanden vil have dem forskaaet. (2)

Cap.

(1) M. og M. S. Hvad Flytninge angaaer.

(2) confr. Christ. V. R. 2. 4 B. 1 Cap. 9, 10 Art.

Cap. IX.

Om Varten efter Styremanden.

Nu kommer Bor, da skulde Skibs-Folkene forto-
 ve trende Søefald efter Styremanden, siden
 maa de sagesløs reise hvorhen de ville. (1) Nu
 kommer god Bind, og een af Skibsfolkene er gaaet
 bort af Skibet uden Styremandens og de andres
 Tilladelse, da skulde de varte efter ham to Søefald
 over, derefter maa de sagesløs tage af Sted. Gaaer
 nogen af Skibs-Folkene fra Skibet og imidlertid
 kommer føyelig Bind, da skal tre Mand gaae op
 paa Landet, den første skal staae ved Enden af
 Bryggen, den anden længer op fra ham, og den
 tredje længst op, at enhver kand høre hinandens
 Raab, og raabe tre Gange, og gaae siden til Skib,
 kommer han da ikke, da maa de sagesløs tage bort,
 om han er paa et christet Land, men er han paa et
 hedenskt Land da skal de bie efter ham to Søefald
 over, (2) hvis det er dem sikkert for de hedenske
 Folk. Blicher man tilbage paa en bebygget Ø,
 da bor de seie ham Skib op til det faste Land, af
 hans eget Gods. Men bliver han tilbage paa en
 ubebygget Ø, da skal de legge tilbage for ham 7
 Nætters Kost (3) og Fyhrton, en Baad og Buloye
 og hver Dags Koste. Nu bliver en Mand tilbage

11 2

og

(1) M. add. Om den gode Bind vedvarer.

(2) Røgle Exemplarier sige: tre Søefald.

(3) M. 5 Nætters Kost. M. S. 3 Nætters Kost.

og hans Stalbrodre tilbyde en anden Mand paa hans Læst, og have Bidner derved tilstede, men Styremanden og Skibs-Folkene sige det ikke behøves, da befrier det hans Gods hvad som siden paaakommer. Møde de Krigsfolk (Røvere), som med Krigs-Naaben anfalde dem, saa Mænd blive der saarede eller dræbte, og der er ingen tilbudet paa dens Læst som blev tilbage, da haver han forbrudt hver Penning af det Gods som han eyede der paa Skibet. Nu gaae Mænd fra et Skib med Styremandens og Skibs-Folkenes Willie, og der siden paaakommer Ufred, da skal de dog beholde deres Gods som vare fraværendes, om hine som vare tilstede, kunde værge det.

Cap. X.

Om Mænd nødes at kaste for Bord.

Om Blæst, Havs-Nød eller slig Fare paaakommer, at Mænd behøve at lætte sit Skib, da skal først al Overlast udkastes, behøver mere at kastes for Bord, da skal det først kastes som er af mest Tyngde, og mindst Værdi; hvo som den Vare tilhører, om den kand naaes. Og skulde alle de som inden Bords ere, betale dets Værd til Eghermanden, saa meget som de kunde faae derfor i den Riøbsstad som de komme til, saa at deres hele Skade bliver lige stor af lige meget Gods, thi efter Godsets Mængde skal udkastes, men ikke efter Folkets eller Læste-Tal. Men komme de med beholden Reise til Riøbs-

Kiøbstaden og have intet udkastet, da skal Overlasten saaledes kastes, (1) at alle faae lige Deel deraf, baade Styremænd og andre Skibs-Folk, allene at de skal bekomme mere (2) Skibs-Løne for den Last, end for de andre som til dem bleve veyede udi Skibet, saa mange som de kand blive. Men det kaldes Overlast som bliver tilbage naar enhver har veyet sin fulde Last. (3)

Cap. XI.

Om Havs-Nød.

Om Mænd komme i sliq Havs-Nød eller Fare, at deres Skib faaer Skade, saa Ladningen maa bæres deraf, men staaer dog til Forbedring, da skulle alle Skibs-Folkene fortove en halv Maaned Sognedage; men skilles nogle deraf forend nu blev sagt, uden Styremændens Raad og Tilladelse, da ere de som først gaae fra Skibet, skyldige 13 Marker til Kongen og Styremænd, og hver af de andre som siden gaae deraf, en Mark, indtil de ere saa faa tilbage at Skibet er usfort for Folkets Mangel Skyld. De som derefter gaae deraf blive intet skyldige. Men brækkes et Skib gandske i Stykker, og Mænd ere paa Freds-Land, da

11 3

bor

(1) M. og M. S. Saaledes skiftes:

(2) M. S. og nogle andre Exemplarier sige: Halvpart mere.

(3) Wnfr. Christ. V. R. 2. 4 B. 3 Cap. 10, 11, 12 Art.

hør de ikke skilles derved, førend det Redskab som da fandt naaes, er bleven berget, tillige med Skibs-Braget. (1)

Cap. XII.

Om Skibbrud.

Alle begne hvor Mand lide Skibbrud, og synes ikke de selv kunde bierge Skibet, da maa de skiare Bud op, til saa mange af dem som nærmest hør, som de mene at behøve, tillige med deres Heste, som har Raad dertil. De skulle bekomme 7 Ore (2) for hver Last de faae bierget og desuden Koft, de hør bierge Skibet og dets Redskab for samme Løn; Hvo som ikke uden Forsald kommer, bøde 6 Ore, Halvparten til Kongen og Halvparten til de Skibbrudne. (3)

Cap. XIII.

Om man leyer Plads af en Skibsmand.

Leyer nogen et Punds Rum af en Skibsmand og han fæster der lovlig, da eyer den Pladsen som levede, altid saa længe hin eyer Skibsrum for et Pund inden Borde. Men leyer man to Punds Plads

(1) confr. Christ. V. R. L. 4 B. 3 Cap. 1 Art. item 4 B. 4 C. 1 Art.

(2) De fleste Exemplarier fige: 6 Ore.

(3) confr. Christ. IV. R. L. Landsleye B. 21 Cap. Chr. V. R. L. 4 B. 4 Cap. 2 og 3 Art.

Plads af en Skibsmand, og endskiont det er meer, da bør han nyde saa meget (1) som han kjøbte af den anden; hvad enten det er hans Plads eller Føring eller andet Gods, som den tilhører der solgte, saa længe han eyer noget. Vil en Skibsmand ikke reise med det Skib, hvor han har accorderet Plads for sig, og han har ikke tilforn fort noget ud paa Skibet, da skal han betale sig Leye til Styremanden, som han var accorderet om, og fore derhen, hvor han havde taget sig Plads. Bryder Styremanden Accorden som han har giort med en Skibsmand, da skal han betale saa meget til ham, som Skibsmanden burde betale til Styremanden, om den havde overtrædet det samme. Nu fragter man Nu i et Skib for sig, og har fort sit Gods om Bord, og de Nødvendigheder indfalde, at han øyensynlig tager Skade paa sit Gods hvis han farer med, da skal han skaffe Styremanden en anden Skibsmand i sit Sted, lige saa god og lige megen Løst og Leye. Gaaer han ingen, da skal han selv gaae dermed, eller betale eftersom forbemeldt er, med mindre Styremanden tillader ham at blive.

Cap. XIV.

Om Mænd slaaes i Kiebsfærd.

Om Mænd slaaes paa Handels-Reiser og forliges derefter med Styremandens og Skibs-Folkens Raad, da maa ingen af dem bryde det Forlig.

II 4

Men

(1) M. S. add. Af hver Pund.

Men Kongen i Norge eyer den Sigt som der ved ligger, og bør den Kongens Ombudsmand som der har sin Bestilling hvor de aabne Lasten og bære af Skibet, at indkræve den. Om Norges Konges Undersaatter slaaes eller giøre andre Gierninger, (1) hvorpaa Sigt ligger, i Dannemark eller andre Lande, og de bøde derfor til de Kongens Ombudsmænd som der have Forlehnning, da bøde de intet til Kongen i Norge naar de komme hjem, om de have tvende Mænds Vidnesbyrd derom, at de bødte der for det de misgjorde, og de have havt med en fremmed at bestille. Men slaaes Nordmænd indbyrdes, da skal de naar de komme hjem, bøde for Fredsbrydelse, thi med hans Undersaatter var at giøre, og vogte sig siden desto bedre for indbyrdes Ueenighed. (2)

Cap. XV.

Hvo der skal unde Havn.

Den tilkommer Havn som roer derind, men hint Leiet som først faaer sit Land-Loug om Pælen. Røver man en Havn for en anden, da bliver enhver som er paa det Skib en Mark skyldig, saavel Styremanden som Skibs-Folkene, af den Sigt eyer Kongen den halve Deel, men de som blive Havnen berøvede, den Halve, og fiske efter Følgets Mængde. Det kaldes Havne-Ran, om man hugger

(1) M. og M. S. bruge Økutte, det er: Skelmslykke.

(2) confr. Christ. V. R. L. 4 B. 1 C. 11 Art.

hugger eller oploser en andens Land-Toug, eller faaer dem af Leiet, som der laae tilforn. Nu ere mange Mænd paa det Skib som sidst kommer, og blive ikke eenige, og nogle sige, at hvis de raadte for saa skulde de ikke roe paa de andre, da bør enhver af dem giøre deres Eed at det skeede imod deres Villie, og være dermed angerløs. Vilde de som gjorde Havne-Ran, ikke betale den Sigt som derved ligger, da skal det søges som bitterlig Gield, der hvor de aabne Lasten for at løffe.

Cap. XVI.

Om Havne-Ran.

Det heber Havne-Ran, om Mænd segle ind i en Havn i Anker-Sæde, og andre segle saa nær efter dem, at de Forstes Skib har ikke Vending-Plads (Swaie-Rum). Nu tale de som først komme til Havnen, derpaa, og bede de andre at legge saa langt bort at deres Skib ikke ligger paa deres Anker-Toug, og de andre ikke ville bortflytte dem, da er det Havne-Ran. Ligeledes om Skibet brydes under dem, da ligger der ved dette Havne-Ran saadanne Bøder som ved det forrige. (1) Giøre de som sidst komme, Skade paa Skib, Anker eller Land-Toug for nogen, eller de giøre anden Neds-kabs Spilde, da bøde dets Værd og Avinds-Bod efter lovlig Dom. Hugger nogen et Skæl-Hug paa en andens Hav-Skib, og hvad enten han for-

derver noget af Skibet, eller Lougene, eller Træet, da betale som Skaden er værd, og Alvinds-Bod efter lovlig Dom. Men vil de ikke bode, da ligger den samme Sigt derved, som før blev meldet. (1)

Cap. XVII.

Om Skibs-Baaden.

Styremanden skal raade for Skibs-Baaden, og hvis de ligge for Anker, lade sette Skibs-Folkene i Land engang hver Dag og ud igien, men Rokken tre Gange, engang for at hente Vand og to Gange for at lave Mad. Den skal belegge Baaden som sidst gaaer af den. Fangelinien skal rekke frem til Laste-Rummet, naar Baaden er draget til Skibet. Om noget brækkes af Bordstokken eller Fremstavnen, eller Indholt, eller Loug slides, eller Fangelinien brister i Stykker, da svare Styremanden selv til sin Baad, og skaffe Skibs-Folkene en anden, ellers svare for alt hvis der er i Skibet, om noget kand feile inden Bords fordi Baaden er ikke om Bord. Om Knuden gaaer op, da betale den Baaden som Knuden knyttede, om den ikke kommer tilbage, eller skaffe en anden Baad, vil han ikke svare til Baaden, da maa Styremanden søge det som vitterlig Gield. Læger nogen Baaden imod Styremandens Villie, da lyse (Styremanden) hannem for 2 Vidner Kan paa Hænder, og bliver hin

(1) confr. Christ. IV. M. L. Landslovs-B. 26 Cap.

hin da en halv Mark skyldig til Styremanden. (1)
 Men tager han Baaden uden Tilladelse, og roer
 saa langt bort at man maa søge efter ham, da bli-
 ver han en Mark skyldig til Styremanden, og føre
 Baaden lige saa god tilbage som han tog den. End
 om Skib eller Folk komme til Skade formødest
 Baadens Bortebliven, imedens den er borte, da
 bøde 13 Marker, det Halve til Kongen og det Hal-
 ve til Styremanden, og hvis det gandske brækkes i
 Stykker, da bøde for hele Skaden efter Burdering.
 Men staaer Skibet til at repareres, da skal den læ-
 de det reparere, som roede bort med Baaden, og
 betale 5 Marker, Halvpart til Kongen og Halvpart
 til Styremanden, og for hver Mand som omkom-
 mer af Mangel paa Baad, skal den som roede bort
 med Baaden betale slige Undersaattes og andre
 Bøder som Kongens Ombudsmand med de beste
 Mænds Raad paalegger. (2)

Cap. XVIII.

Om man i Nødsfald seiler paa en anden.

Om Mand seile langs Landet i Flode sammen,
 da bør de vige som seile yderst, at de ikke
 trænge dem paa Landet som seile inderst. Om Mand
 seile for Vinden, og de andre seile dem i Vinden,
 og nøde dem op under Bierg eller paa Grund, og
 de-

(1) Mogle Exemplarier legge hertil: og føre Baaden lige
 god igien.

(2) confr. Christ. V. R. L. 4 B. 1 Cap. 25 Art.

deres Skib for den Skyld kommer til Skade, eller brækkes i Smaat, da skal den som nødte den anden af sin Led (Cours) op under Landet, bøde for hele Skaden, eftersom 6 fornuftige Mænd paaaffionne, og desuden Avinds-Bod efter lovlig Dom. Om Mænd seile for Binden, og de som seile i Lædrive hen paa Grund og de ville heller seile paa de andre end brække sit Skib paa Blindskæret, endskiont deres Skib som gif dem til Lovart og ikke vilde vige, brækkes deraf, eller Lougene briste, da komme ingen Boder derfor, thi hine havde fuld Nødvendighed dertil. Nu seile Mænd udi snevre Sundg med megen Flobe, da bor de som selle bag efter sagte sin Fart, enhver paa det Sted han er, saa at ingen derved forhindres. Farten bor formindskes med at brase op eller tage Rev i Seilene, og skulle de heller tages gandske ind, end at Mænd seile paa andre.

Cap. XIX.

Om Mænd seile eller roe paa andre uden Nødvendighed.

Om Mænd seile paa andre uden Fornødenhed, hvad enten de seile til Havne, eller ude paa Havet eller langs Landet, og giøre andre Skade, hvormed det end skeer, da bøde eftersom 6 fornuftige Mænd vurdere, undtagen andre roe deres Forstavn forbi. Men seiler man paa anden og bryder hans Skib, saa det ikke staaer til Forbedring igien, da

da betale Skibet efter Burdering, (1) og den hele Ladning som der er paa, og desuden Avindsbod efter lovlig Dom til enhver som fik Skade, og var paa det Skib, om han gjorde det med Villie. Men bliver det Vaades Gierning da sande det med sin Eed og ophører Avindsbod derved. Ingen maa heller roe paa en anden end seile, eller gjøre det hvor ved den anden faaer Skade, men roer han paa en anden, da ligger derved samme Sigt som ovenmeldt er. (2)

Cap. XX.

Om Mænd seile i Flode sammen.

Nu legger man bort af Leie og far sit Erend, men lader Bryggen efter sig, da eyer den Leiet naar han kommer igien, som lod Bryggen ligge tilbage. Om Mænd foreenes om at seile tilsammen efter ret See-Ret, da maa ingen seile længer fra hinanden, end at hans Naas Land sees fra Borde. Seile de længere, betale en Mark til den som blev fraseilet, saavel Styremanden som Skibs-Folkene. Men det er Fornodenhed, om Skib, Liv eller Gods staaer i Fare. Kommer saadan Fornodenhed paa, da maa man sagesløs seile bort, om de som var i Makkerskab med dem, ville det med deres Eed bekræfte. Men ere ingen andre til, da skal de selv sande

(1) M. S. eftersom 6 fornuftige Mænd vurdere.

(2) confr. Christ. V. M. 2. 4 B. 3 Cap. 4 Art.

sande sit Sigende med 6 Mænds Eed. (1) Falder Eeden for dem, da bøde efter forbemeldte.

Cap. XXI.

Om Mænd drage et Anker op.

Om Mænd drage et Anker op med sit eget Anker og dermed følger hverken Toug eller Boye, da eyer Styremanden den Halve og Skibs-Folkene den halve Part, undtagen nogen tilegner sig det som haver to Bidner dertil, da skal han naar hans Bidner ere rigtige, løse det ud, med at give det halve Værd derfor. Det som findes bør lyses den samme Dag for Bidner, om Mænd ligge ved et beboet Land, bliver det ikke saaledes lyst, da maa Eyermanden give Tybs-Sag derpaa. Drager nogen et Anker op med Krog, eller og Dykker dertil, og kommer Reeb i Ringen, da skal det løses af ham for det halve Værdi. (2) Kommer ingen Eyermand dertil eller hans Ombudsmand, da tilhører Ankeret dem som droge det op. (3)

Cap.

(1) M. og M. S. add. Og være angerløs derfor.

(2) M. Da bør han bekomme den samme Løn af Eyermanden som før er sagt.

(3) confr. Christ. V. N. 2. 4 B. 4 Cap. 5 Art.

Cap. XXII.

Om Fællig.

Legge Mand Fællig tilsammen, da skal det skee i Vidners Nærværelse, det Fælledsskab maa med ingen Sagesløs forøges, uden den anden tilstæder det. Forøger nogen det, da skal den som først lagde Fællig tilsammen, tage af uskift Gods en Mark Sølvs i Norge, men et Hundred paa Island. Ingen skal uden Nødvendighed fare længere end afstalt var, undtagen han vil svare den anden til hver Penning; af det Gods skal hverken for Hug eller Slag betales, en heller for Leyermaal, og ingen anden unyttig Giæld eller Fortæring deraf erlægges, uden begges Villie er dertil. End naar de skifte deres Gods og Fællig, da legge han frem saa meget Gods han vil, og sige saaledes: Her er nu tilstede baade Fortienesten og Capitalen, som Vi eye begge tilsammen, og giøre siden derpaa sin Eed. Han skal have saadanne Klæder paa naar de skifte deres Fællig, som han havde paa da de lagde deres Fællig sammen, og ikke heller slettere. Nu legge Mand Bisællig (Hiá-Felag), da skal den som tager der imod, klæde sig og føde af sit eget Gods, og ikke af den andens som lagde Bisællig med ham, undtagen Skibs-Leye, og for at bære det op og ned som var lagt i Bisællig, og forsvare det som sit eget Gods. De skal bekomme hver den halve Part af Fortienesten, men den som lagde Bisællig, bekommer først sin Capital. Nu forordne de efter-

som

som de foreenes om, hvorhen han skal fare med Godset, flytter han det eller farer andensteds dermed, da svare han derfor i alle Tilfælde. Kommer han i slet Marked, og faaer ikke solgt Godset saa dyrt som det blev vurderet ham i Hænder, da fore det hjem igien, og levere Ehermanden sit Gods, sælger han det ringere, da skal det være hans egen Skade, og ikke dens som Godset eyede.

Cap. XXIII.

Om den eene af dem døer, som sidde i Fællig sammen.

Nu legge Mænd Fællig tilsammen og bruge begge det samme Giemme, og bære deres Klæder om Bord og fare derhen som de have fragtet. Bliver da een af dem syg og ligger for Døden, da skal hans Stalbroder gaae til Styremanden og Skibssfolkene, og bede dem at komme til den Syge, som da skal sige dem fra sit Gods og deres Fællig. Døer han siden, da skulle de være Bidner som vare tilstede, om nogen Mistanke indfalder; Godset skal vurderes naar det kommer til Lands, og skal den som det annammer tage imod det vurderet, og have det fremdeles sig til Fordeel, om han flytter Capitalen til dens rette Arving eller hans Ombudsmand. Skand han ikke faae de Bidner til sig som vurderede Godset, da forøge han sine Bidner med de Mænd som fare did hvor Arvingen boer. Nu døer hans Stalbroder efter at Lasten er kommen i

Rime

Rummet og førend de komme paa Reisen, da skal han sette en anden i hans Sted, som baade kand fuldkommen roe og ose, handtere Seil og andet Arbeid paa den Dødes Guds Beføstning. Mere maa han ikke nyde deraf, uden Arvingen tilstæder det. (1)

Cap. XXIV.

Om Vagt paa Skibet.

Nu ere de kommen paa Veyen, og de behøve at staae paa Vagt og Udkik, saavel Dag som Nat, da skal den Vagt som passe skal paa Land, holdes og begyndes udi Fremstavnen, og gaae siden bag efter om Styrbord, og frem efter Skibet om Bagbord. Den Vagt som skal passe paa at ose det Vand som Skibet lækker for Ladningens Skyld, skal begyndes Vagen fra Eugen om Bagbord og gaae frem efter Skibet, og saa tilbage paa Styrbord. Den Vagt som skal ose det Vand der inddrives af Søen undervejs, og Vagt paa Naagen skal begynde ved Masten paa Bagbord, og gaae frem efter Skibet og saa tilbage paa Styrbord. De Embeder som nu i de Søefarendes Lov ere opregnede, bør være paa et hvert lovlig langt Skib, men det kaldes lovlig langt som kand regnes efter Rum og Laster.

Cap.

(1) confr. Christ. V. N. L. § B. 2 Cap. 54 Art. item
§ B. 3 C. 30 Art.

Cap. XXV.

Om flere Mænd eye Hav-Skib tilsammen.

Om Mænd eye et Hav-Skib tilsammen, og nogle ville fare dermed, men nogle ikke, da skal den som vil fare, stævne sine Med-Eyere til Skibet saa lang Tid forud at de kand komme efter Leiligheden, og saaledes gaae til Verks med dette Skifte som meldes om Jorde-Skifte og om andre kostbare Ting udi Kiøbe-Balken. Men hvis de Mænd eye et Hav-Skib tilsammen, som ingen af dem har Formue at kiøbe, og ingen anden heller vil kiøbe, da maa den som vil, fore sig det iil Nytte, og betale til sine Med-Eyere deres Part af Skibs-Løyen, dog tage deraf det han behøvede til de Beføstninger som de burde giøre. Paa samme Maade skal og forholdes om Mænd eye det Skib tilsammen som er mindre end Hav-Skib, og den eene vil holde Skibet til Fiskeri eller anden Uol og ikke den anden, da skal paa samme Maade, som angaaende Hav-Skib er formeldet, dermed ogsaa omgaaes. Allevegne hvor Mænd bør skifte eller vurdere en Ting imellem Folk, og de ere dertil løbligen udnævnte, da bør de altid komme Formiddag til Skifte eller Vurdering, ellers bliver enhver skyldig 2 Øre, (1) det Halve til Kongen og det Halve til den som til Vurderingen løblich er udnævnet, undtagen Forfald hindrer dem. Angaaende al Skibs-Nedskab og Band-Kar som de eyede begge tilsammen med Skibet, det

bør

(1) M. 6 Øre.

bor fornuftige Mand vurdere, og skal det altsammen
 følge med Skibet. Vilde de begge holde Skibet til
 Fiskeri eller anden Avling, men paa adskillig Maade,
 da skal dermed saaledes handles, at naar den
 eene ikke vil overlevere Skibet til den anden, da
 skulle fornuftige Mand vurdere hvem af dem skal
 have Skibet eller dets Vard, hvis de ikke selv for-
 eenes derom. Holder den ene Skibet paa Fiskeri
 eller anden Avling, saa at den anden ikke veed eller
 ikke blev spurgt derom, da skal den som holder eller
 holde lader Skibet, staae til fuld Ansvar derfor,
 men hin som intet raadte for, skal dog beholde sin
 Part af Skibet og slig Leye som 6 fornuftige Mand
 paaskionne, om Skibet bliver lad. Men var det
 begge deres Raad i Forstningen, da skal hver for-
 svare Skibet eftersom han haver Deel deraf. Gaaer
 den ikke Skibets Vard som det bor have, da soge
 det som vitterlig Gield. Om Mand eye Vand-
 Baade tilsammen, eller de Skibe som ere saa flette (1)
 at de ikke kand føres paa Seen til Fiskeri, og de
 ville dog ikke eye det længer tilsammen, da skal med
 det Skifte omgaaes som før er meldet om større
 Skib. Om man fremsætter en andens Hav-Skib,
 og endskiont en anden eyer det tillige med ham, uden
 den sammes Tilladelse, og om han farer bort dermed;
 Ligeledes om man hugger i anden Mandes Skib,
 og hvad som han forderver paa Skibet, enten dets
 Redskab eller Tommer, bøde derfor eftersom 6 for-
 nuftige

X 2

nuftige

(1) M. og M. S. Saa smaa eller flette.

nuftige Mænd (1) paaſſionne. Og allevegne hvor man gjør en anden Skade paa hans Gods, af Had eller Alvind, da ſkal den det gjør, bøde fuld Rettighed efter Dom, og desuden for Skaden om det er bevistligt. Det er altsammen fuld Rettigheds Skade som Mænd agte til en halv Mark, men er den mindre, da ſaaer den som Skaden vederfares, Alvinds-Bod efter Dom, negter nogen og Vidne ere ikke til, da negte med 3 Mænds Eed, at den anden tilkommer mere for fuld Rettigheds Skade. (2) Men falder Eeden for ham, da bøde som for bemælt er. Bliber Skaden mere end han ſelv vil, da beſtale Skaden til den som Godſet eyede, uden videre Erſtatning. (3)

Cap. XXVI.

Om de Seefarendes Friheder.

Nu tage Mænd Ladning paa deres Skib ved Land eller paa Udoer, men det er Ladning naar et Skib er halv ladet eller mere, da ere alle Havne lige hiemmel for dem, hvis de ikke ere over 3 Natter paa ſamme Havn i fort Veirlig. Ere de over den Tid

(1) M. og M. S. add. Af Dommeren lovligen tilkøbte.

(2) M. og de fleſte Exemplarier ſige: da negte med 3 Mænds Eed for fuld Rettigheds Skade; Men M. S. ſaaledes: da negte herfor med 3 Mænds Eed, men med 6 Mænds Eed for fuld Rettigheds Skade.

(3) conſr. Chriſt. IV. R. L. Kiøbenhavn. 27 Cap. it. ibid. 18 Cap.

Tid og Vinden hindrer dem ikke, da skal de bøde Landnam til Jorddrotten. De maa være paa den samme Havn, medens de behøve at tørre eller sælge deres Vare eller Avling eller fore sit Gods op paa Landet til Forvaring. (1) Bryder nogen sit Skib da han reiser langs Landet, Klarer eller andet Træ-Nedskab, da maa han tage saa meget Tommer af anden Mands Forstrand, som han fandt hielpes med, og legge dets Værd efter i Bidners Nærværelse, efter fornuftige Mands Burdering om de ere tilstede, hos den Bonde som boer nærmest den Strand som Tommeret var paa. (2)

Cap. XXVII.

Om Ansvar for Skib udi stærkt Vind.

Om man drager sit Skib der op, hvor man ikke eyer Plads for det, og det siden oploftes af Vind, og kastes paa et andet Skib, da skal den svare til begge Skibe, som drog sit Skib der op, hvor han ikke eyede Plads for det. Løfter Vinden dens Skib op, som Pladsen eyer, og kaster det paa dens Skib som ikke eyer Pladsen, og brydes, da bør enhver af dem svare til sit Skib. Ene de begge Pladsen eller ingen af dem, da bør den svare til begge Skibe, om det eene skades af det andet, som fæstede det der oploftedes. Løfter Vinden dem begge op paa eengang, og de komme sammen i Luf-

Æ 3

ten,

(1) M. Til Forbedring.

(2) confr. Christian IV. N. L. Landslove. B. 20 Cap.

ten, da skal hver svare til sit Skib. Om nogen opdrager. Tommer derhos hvor Skibe staae oppe, da belegge saaledes Tommeret, at Binden kaster det ikke i Luften. Men kastes det af Binden og forderver enten Skib eller Redskab, da skal den svare til Skibet som burde belegge Tommeret. Bærer nogen sit Gods eller Avling op paa Land, og Binden løfter det i Luften, sag det brækker andres Skib, da skal den svare til Skibene som bar det op der aarsagede Skaden. Drager man sit Gods (1) op paa en andens Land, der hvor ingen Skib ere, og han veed ikke at Skib skulle der opsættes, men de blive der siden opsatte, da svarer han ikke til, endskjønt hans Tommer eller Avling bryder andres Skib. Om eens Tommer eller Avling kastes af Bind i Luften, paa en andens Tommer eller Avling eller Huus, saa det kommer derved til Skade, da skal den svare til al den Skade som deraf skeer, som Tommer eller Avling burde fæste, og bør dermed paa samme Maade, som om Skib er anordnet, forholdes. Nu seile Mænd langs Landet eller Der, og sette deres Skib op i Tofter eller Røst, og Eyermændene kommer siden med sit Skib og vil det der opsette, da bør de som ikke eyede Pladsen (2) fremsætte deres Skib, ville de det ikke fremdrage, da bøde fuld Landnam til Pladsens Eyere eftersom han er af Stand til, og endskjønt han fremdrager deres Skib, da skulle de selv svare dertil. Enhver maa fæste

(1) M. S. add. Eller Tommer.

(2) M. og M. S. add. Og først satte op.

fæste sit Skib med Jord og Steene, og arbejde det paa anden Mands Jord, der hvor hverken spildes Alger eller Eng, og betale til Jord-Eyeren for den Skade som deraf kommer.

Rong Erichs Rette-Bod.

Det er imod Borets Villie, at megen Fisk bliver i byr Tid her fra Landet bortflyttet.

Cap. XXVIII. (1)

Naar Mænd bortlaane Skib eller Hors.

Nu laaner man sit Hors eller Skib til anden, og den som levede vil bruge dem til sit Behov, men hin som laante kommer og tager fra ham Laanet; da skal han betale en halv Mark paa Hvilestedet. Men bruger den som levede længer eller paa andre Steder i ført Veirlig, det ham blev laant, da bøde til den som Skibet eller Horset eyer, en halv Mark paa Hvile-Stedet, og desuden for al den Skade som deraf aarsages. Nu laaner han det Skib bort til andre, da blive de som det bruge, skyldige, om de vidste at han ikke burde bortlaane det, men vide de ikke andet end at han raader for Skibet, da staaer han ene for al Ansvar. Naar de som have brugt Skibet, komme tilbage, da bør

Æ 4

de

(1) Disse 2 følgende Capitler findes ikke i den trogte Lov-Bog, men ere efter M. og M. S. bleven indsatte.

de sette Skibet op, og forvare det saaledes som før er sagt, har de ikke Kræfter at sette det op, da sige det til Eyermanden og bede ham komme dertil, og tilbyde ham deres Hielp, vil han ikke fare med, da svare selv til Skibet, men ellers de som brugte, eller hvis de ikke forvare det saa got som det var forvaret førend de tog det. Laaner man eller leyer sit Skib bort til en anden, da er det Skib hiemmelst for alle de Folk at reise dermed, som han til Reisen behøver.

Kong Haagens Rette-Bod.

Alle begne hvor nogen forlader et Skib udi Fiskver, eller paa lange Reiser, bøde en halv Mark til Kongen, og til Skibets Eyermand efter lovlig Dom. Men hvo som med Villie tager imod en andens Skibsmand, bøde en Mark til Kongen, og skal dog Skibsmanden være der hvor han først aecorderede sig Plads. (1)

Cap. XXIX.

Om Penges Gyldighed.

Tre Penge talte, gielde imod 1 Penge veyet, 20 Penge veyede mod 1 Ortug, 3 Ortug mod 1 Ore, 8 Ore i en Mark, 24 Marker i et Lispund, 24 Lispund i et Skippund, 10 Skippund i en Læst, 12 Læster i en Ladning.

(1) confr. Christ. V. R. 2. 4 B. 1 Cap. 2 Art.

Her begyndes den Tiende Part af Lov-Bogen,
som kaldes Tyve-Balken.

Cap. I.

Det er nu dernæst, at den eene af Os ikke maa stiale fra den anden, men derpaa bor gøres Forstiael; Om een der ikke kand arbejde for sin Føde, stiaeler Mad, (1) og redder dermed sit Liv udi Hungers Nød, da er det Tyveri aldeles ikke strafværdigt. Om nogen stiaeler anden Mand's Hund eller Kat, Kniv eller Veste, og alt det som er under 1 Dres Værdi, det er Snapperi, hvo som det overbevises, bøde 2 Dre til Kongen, og 1 Dre til Eghermanden, og hede Mindremand. (2) Men stiaeler den som kand arbejde for sin Føde, (3) til en Dre, og var ikke tilforn for saadant bekiendt, da skal han føres paa Tinget, og løse sin Hud med 3 Marker til Kongen; Stiaeler han anden Gang til en Dres Værd, da løse sin Hud med 6 Marker, løser han den ikke, da miste Hud og brændes med en Nogel paa Rinden, stiaeler han tredie Gang til en Dre, da miste sin Hud, og Kongen bekommer 13 Marker (4) af hans Gods, stiaeler den samme

Æ 5. oftere,

(1) Noгле Exemplarier sige: Mad som er 1 Dre værd.

(2) confr. Christ. IV. R. 2. Tyffve-B. 11 Cap.

(3) M. S. Som er Arbeids-Før og kand fortjene sig Føde.

(4) M. og flere Exemplarier sige: 6 Marker.

oftere, da miste sit Liv. Stiæler den til en Mark, som ikke tilforn har været bekiendt for Tyveri, da skal han føres paa Tinget, og løse sin Hud med 13 Marker til Kongen, eller være fredløs eftersom Tingmændene domme, stæler han oftere, da miste sit Liv. Stiæler en Tyv til 2 Marker første Gang da haver han forbrudt alt sit Løse-Gods, og hvis han eyer noget Jordegods, da skal 13 Marker deraf vurderes, og have desuden slig Straf som den paalegger ham der af Kongen har Magt til ret Retsfelse, men han beholder dog Livet. Stiæler den samme oftere, da haver han forbrudt Land og Løse og sit Liv med. (1) Den som tager imod tyvstaalet Gods videndes, enten som Gave, Kjøb eller Laan, og beholder, vogter og delger det, bliver lige saa skyldig som den det stial, undtagen han mister ikke sit Liv derfor, han heder Tyvens Stalbroder. (2) Den der raader en Tyv til at stiele, bliver Halvpart mindre skyldig, undtagen han raader sin Myndling dertil som er inden sine 16 Aar, da svare til fuld Sigt derfor, ligesom han havde selv stiaalet det. (3) (4)

Kong

(1) confr. Christ. IV. R. 2. Tyffve-B. 1 Cap. Chr. V. R. 2. 6 B. 17 Cap. 33 til 39 Art.

(2) confr. Christ. V. R. 2. 6 B. 17 Cap. 16, 17, 18 Art.

(3) M. S. Som han havde selv stiaalet lige meget.

(4) confr. Christ. V. R. 2. 6 B. 22 C. 2 Art.

Kong Haagens Rette-Bod.

Unde Menneſker bør der ſtraffes hvor de blive tag-
 ne, hvis der tilforn er gjort Ransag i Sagen,
 ellers bør de føres Syſſelmanden paa Hænder der
 hvor de blive tagne og ſkal da hver Syſſelmand ſtille
 dem fra ſig til en anden under god Forvaring og
 ſin egen Anſvar indtil de komme til den Syſſelmand
 hvor de miſgjorde.

Cap. II.

Om Tyves Medſart.

Bliver en Tyv greben, da ſkal man binde Ro-
 ſterne paa hans Bag, udi den Hæp hvor han
 bliver greben, og føre ham bunden til Kongens
 Ombudsmand, ſom ſiden ſkal føre ham paa Tinget,
 og fra Tinget til Strand eller afbrændte Steder
 eller de Steder hvor Mænd meener beqvemmeſt.
 Ombudsmanden ſkal ſtaffe en Mand til at dræbe
 ham og alle Tyve. Bønderne ere pligtige at følge
 Tyven til Retterſtedet, da er han af deres Anſvar,
 ville de ikke følge ham derhen, da bliver enhver ſkyldig
 en halv Mark til Kongen, endſkiønt Syſſel-
 manden vil ikke paalegge Straffen. Alt det Gods
 ſom bliver taget hos Tyven tilhører den ſom ham
 greb, om ingen anden bevifer det at være ſit; men
 alle andre Loſøre høre Kongen til. Den ſom bin-
 der en Tyv, bør ſvare for ham under 4 Markers
 Gield til Kongen, indtil han ſetter ham bunden
 ndi Ombudsmandens Gaard i Bidners Overvæ-
 relſe,

relse; vil Tyven værge sig, da falder han fribløs, men hvo som lader en Tyv løs, bode 4 Marker til Kongen, saaa vel Kongens Ombudsmand som en anden. Men griber en eeneste Mand en Tyv, da faaer han ingen Straf, endskiont han bttver løs. Ingen er pligtig at tage en Tyv, med mindre han kommer over ham udi Tyveriet, saaledes, at Kosterne kand bindes paa hans Bag, eller om hans Grande, som han veed er bleven bestiaalen, udæffer ham dertil. Enhver Tyv skal der dommes, hvor han stial, hvis der ikke tilforn, hvor han bliver greben, tages fuldkommen Beviis i Sagen. (1)

Cap. III.

Om Ransmænd.

Ransmænd kand ikke bode for sig i hvor helst de blive grebne, og ligeledes de som styrke dem dertil, (2) eftersom tilforn er anordnet, om ubodelige Sager udi Mannhelge-Balken. (3) Tager nogen en Tyv fra en anden med Magt, da svare som for Land-Jorræderi mod Kongen, og enhver som er i Følge med ham, bode en Mark til Kongen. Kiender man sit tyvstiaalne Gods udi anden Mands Hænder, og tager det tilbage, med de Ord: at han ingenlunde nedfælder Kongens Ret,

(1) confr. Christ. IV. R. L. Tyffve-B. 2 Cap. Chr. V. R. L. 6 B. 17 Cap. 4 Art.

(2) M. Ligeledes enhver som hjælper til at lade dem undflye.

(3) confr. Christ. V. R. L. 1 B. 12 Cap. 15 Art.

Ret, og haver dertil Bidner, da er han sagesløs, men hin skyldig i Sagen, fordolger han Tyven og tager imod det Tyvstiaalne Gods (1) af ham, da bøde 4 Marker til Kongen. Nu paataaler en Lehnsmænd eller Sysselmænd, at de har gjort indbyrdes Forlig, den som skial og hin som blev bestiaalet, og at de have fordulgt Kongens Ret, da skalden som blev bestiaalet værge sig med tre Mands Eed, falder Eeden for ham, da bøde 4 Marker, og hin bliver Tyv som tilforn. (2)

Cap. IV.

Hvorledes Tyvstiaalt Gods skal tages tilbage.

Inholder nogen sit Gods som er Tyvstiaalet, i anden Mands Bære, men den skyder paa Hiimmelsmand, og siger at han har kiobt det, da skal han forlange Borgen for ham og sit Gods som han tilegner sig, og forelegge ham en vis Dag, da skal han fremføre sine Bidner, at det er hans Gods, og at han hverken betalte eller gav det bort, ey heller solgte han det, eller gav nogen Guldmagt dertil, da maa han frit tage sit Gods, og giøre siden hvilket han vil, fare bort med sit Gods eller forfare den andens Hiimmel; Brøster hannem Hiimmel, da er han Tyv. Allevegne hvor man har Hiimmel til den Ting, som en anden er bleven frastiaalet, og han meente sig med rette at ege, endskiont han
siden

(1) M. S. add. Eller tager andet Gods for sit Gods.

(2) confr. Christ. IV. R. 2. Tyffe-B. 3 Cap.

siden faaer andet at vide, da maa han forfølge den Sag til Tings, eller for Lavmanden eller anden ret Kiendelse. Men lader han den Ting løs, førend den ved Dom er bleven ham fradømt, da maa han ikke fordre det han gav derfor. Da haver man Hiemmel, naar den siger ham det hiemmelst, som raade maa for sit Gods, og han tænkte at maatte sælge ham den Ting, men ellers ikke. Nu tilegner man sig en Ting hos en anden, og den samme har Hiemmelmand derfor, da bor enhver søge sin Hiemmelmand, indtil det Rette proves, og skal da den svare til Tyveriet, som dertil bor efter Loven at svare. (1)

Cap. V.

Hvorledes man skal befrie sig for Tyveri.

Siger man en anden for Tyveri, da gjøre hvilket han vil, at stævne ham hjem og derfra til Tings, eller luse hans Tyveri paa Tinge. (2) Da bor Tingmændene stævne ham til det næste Ting, om han er inden Herredet, men er han uden for det Herret, da kalde ham med en lovlig Stævning til Tings for hver Sag paa en vis Dag, meder han ikke, da bliver han skyldig i Sagen, undtagen Bidner bekræfte hans Forsald. Kommer han selv,
da

(1) confr. Christ. IV. R. L. Tyffve-B. 5 Cap. Chr. V. R. L. 6 B. 17 Cap. 5 til 10 Art.

(2) M. og M.S. Eller fare til Ting, og luse der hans Tyvnet.

da vørge sig med sin Eed, falder Eeden for ham, da bøde som forhemeldt er, efter Godsets Beløb. (1) (2)

Cap. VI.

Om Randsagen efter stiaalet Gods.

Bliver nogen sit Gods bestiaalen, og han seer Folkets Godspor at ligge derfra, da skal han have Bud efter sine Herretsmænd, og sige hvorledes det er ham gaaet og begiære Folk til at sette efter Tyven, saa mange som han behøver, og søge ind i Bondens Gaard. De skulle sidde uden for Gierdet om Gaarden, eller uden for den giødede Græsmark, hvis der er intet Gierde, og stikke en Mand til Huusene, som siger deres Erinde og begiære at maa randsage. Tilsteder Bonden det, da skal hin hente sine Naboer, og bør de gaae ind i deres blotte ulden Skiorter uden Bælte. Tilbyder Bonden Randsagning og Kosterne findes ikke hos ham, da vørge sig med 6 Mænds Eed (3) om de vil beskynde ham, falder den Eed for ham, da bøde 4 Marker. Bonden skal skaffe dem Lys om behøves, medens de randsage. De som ikke ville levere deres Nogle for at oplukke deres Gjemme, da maa deres Laase opbrydes. De samme Mand bør randsage

(1) M. Da bøde fuld Sigt efter Godsets Beløb.

(2) confr. Chr. IV. R. L. Tyffve-B. 5 Cap. Chr. V. R. L. 6 B. 17 Cap. 14, 15 Art.

(3) M. S. Da vørge sig med sin Eed.

sage paa alle Steder baade ude og inde, og tilføje dem ingen Skade med deres Randsagnings som der boe. De maa opstinge Jorden og grave alle Steder, og søge der hvor de ville. Hvis de finde deres Guds udi de Huuse, hvor Folk boer, da have de fundet Kosterne inde, ligeledes om Kosterne findes udi de Graver som ere ude, men ere Grave-
ne inden fra, eller de findes i Udhuse (1) eller anden Glemme, hvor Krogede Spor gaae til, og fra de Huuse, hvor Folk ere inde. Men findes de i Gaards-
Døren eller Vinduer, saa de kunde kastes ind, da maa den værge sig med 6 Mands Cød som før er omtalt. Gjør de som randsage Bold paa dem som foresidde, eller gaae ulovlig til Verks med Rands-
sagningen, eller paa anden Maade end nu blev fore-
lagt, og Bonden bliver frikendt for Sagen, da skal Forgangs-Manden svare ham fuld Rettighed efter lovlig Dom, og 4 Marker til Kongen, men intet hvis han befindes skyldig. Om een af dem
som randsager, eller en anden bringer eller bringe lader Tyvstiaalet Guds i anden Mands Huus eller Glemme, da betale fuld Rettighed efter lovlig Dom, til den som Huuset eller det Glemme eyede, og til Kongen skal han svare som om han havde selv stiaalet lige meget. (2)

Cap.

(1) M. Eller udi nyglort Skul (Sjælested)

(2) confr. Christ. IV. R. 2. Tyffve. B. 6 Cap. Christ. V. R. 2. 6 B. 17 Cap. 14, 15, 16, 17, 18 Art.

Cap. VII.

Om Haandran og Fornærmelse (Fornæmme).

Finder man sit Guds Tyvstiaalet, og Tyven følger ikke dermed, da have sine Naboer nærværende naar han tager sit Guds. Men om Syffelmanden mistroer ham, og siger at Tyven fulgte med, da skal han føre Vidner til at Tyven var ikke tilstede da han tog sit Guds. Man maa hiemmelst tage sin Ting eller Guds, hvor helst han finder det, om ingen har det i Hænder. Over man Haandran imod nogen eller gjør ham Fornærmelse, da bøde til den som blev berøvet eftersom 6 fornuftige Mænd, dertil af Rættens Betienter lovligen udnævnte, domme. Det er Haandran, naar man tager eller rykker bort af en andens Hænder eller fra ham, hvor det end er paa ham. Det hedder Fornærmelse, naar man ikke holder paa en Ting, men tykkes dog at eye den, og hin tager den bort saa han seer derpaa. Man maa ikke tage sit eget om nogen holder derpaa, førend Vidner ere tilstede, men tager han, da bøde Alvinds-Bod efter lovlig Dom. (1)

Cap.

(1) confr. Christ. IV. R. 2. Tyffve-B. 7 Cap. Chr. V. R. 2. 6 B. 17 Cap. 12 Art.

Cap. VIII.

Hvorledes man skal befrie sig for Tyveries
Beskyldning.

Beskylder man een for Tyv, og en anden at have taget imod det Tyvstiaalne Gods, men han siger nej dertil, da negte det med 6 Mands Eed, den Eed falder til slig Straf som forbemeldt er, efter Godsets Besøb, om han vidste at Godset var Tyvstiaalet. Om man sigter en anden for Tyveri, og har ikke lyst Tyveriet tilførn, da skal den som beskyldes, vørge sig med 6 Mands Eed, den Eed falder til 4 Marker. Stialer en Umyndig der er under sine 16 Aar, da skal for hans Gierning erstattes, men Kongen eyer ingen Sag derpaa.

Kong Erichs Rette-Bod.

Bliver nogen sit Gods bestiaalen, da eyer den samme fulde Bøder for det han mistede, af den Skyldiges Gods, og desuden for den hele Omkostning som han maa giøre for at søge derefter, og sin Ret efter lovlig Dom, ligesom han var bleven saa meget berøvet. (1)

Cap.

(1) confr. Christ. IV. N. L. Tyffve-B. 7 Cap. Christ. V. N. L. 6 B. 17 Cap. 43 Art.

Cap. IX.

Om Fugle og Selhunde Styld.

Tager man en Høg bunden i sin Rede, og dølger den, da bliver han Tyv derfor om Eyermanden lyser at den er ham frastiaalen. Stialer nogen en Selhund bort af en andens Jord, da bliver han Tyv derfor, hvis den er saa stor at det kand blive Tyvs Sag, ellers skal han værge sig med 6 Mands Ced, falder Eeden for ham, da bøde 4 Marker. (1) Det samme er og om Høge; Kongen tilkommer Sigt udi sliig Tilfælde. (2)

Cap. X.

Om nogen bortfælger Kongens Jord.

Hvo som bortfælger uden Tilladelse nogen Kongens Jord, bliver Tyv derfor, ligeledes den som kjober om han veed det, eller nægte det med 6 Mands Ced, den Ced falder til 4 Marker om den falder. Tager nogen Skjalsteene op af Jorden og setter andensteds ned, og flytter dem ind paa sine Naboers Grund, da har han forbrudt alt hvis han eyer, til Kongen, undtagen Jordegods, med mindre hans Løsore strækker sig ikke saa til at Kongen faaer 13 Marker, da skal det fylbes af hans Jordegods, og saaledes skal i alle 13 Marke-Sager

N 2

for:

(1) Mogle Exemplarier sige: 3 Marker.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Tyve-B. 8 Cap. Christ. V. N. L. 5 B. 12 Cap. 17 Art.

forholdes. Man bliver 6 Ore skyldig, om han tager Skælsteene op og setter ingensteds ned igien. Legger man sig under anden Mands Fæ og dier det, han eyer ingen Diet paa sig. (1)

Kong Erichs Rette-Bod.

Malker nogen anden Mands Boe-Fæ med staaendes Haand, da skal han bode derfor som for Tyveri, om han har Formue dertil, ellers miste sin Hud efter lovlig Dom og Øvrighedens Røvelse, undtagen han er sulten, da betale for Mælkten som den er værd, til den som Øvæget eyer. (2)

Cap. XI.

Om Værter og Frugters Styld.

Om man gaaer i anden Mands Væble-Gaard, Angelica-Have eller Næbe-Bed og al den Frugt som med Gierder eller Afdeeling er indhegnet, eller om Bønde flyde der omkring, uden Egermandens Tilladelse, da skal han betale ham dobbelt for Skaden og desuden 2 Ore til Venne-Bod. Tager man til 1 Ore eller mere deraf, da søges han derfor som for andet Tyveri. Gjør de
saa-

(1) confr. Christ. IV. R. L. Tyve-Balk. 9 og 10 Cap. Chr. V. R. L. 6 B. 18 Cap. 1 Art.

(2) confr. Chr. IV. R. L. Pandsleie-B. 35 Cap. Chr. V. R. L. 6 B. 17 Cap. 42 Art.

saadant som ikke have Formue til at bøde for sig, da føres til Tings og svare dertil efter lovlig Døm. (1)

Cap. XII.

Hvorledes de Reisendes maa tage Foer hos andre.

Farer man ad Veyen med sin Hest, og endffiant de ere tre tilsammen, og der er Hoe nær ved Veyen men ingen Gaard i Nærvaerelsen, da maa de sagesløs tage saa meget som deres Hørs behøve til Foering, om Noden trænger dem dertil. Men kommer man om Natten til en Gaard med sine Heste, og han bliver negtet Hoe til deres Foering, faade for eller uden Betaling, da maa han sagesløs tage et Knippe Hoe for hver Hørs uden Betaling i Nodsfald. (2)

Cap. XIII.

Om man tager Feil til en Ting.

Tager man Feil til en Ting, da bliver han intet skyldig derfor, om han siger andre det den samme Dag han bliver det vaer, ellers bliver han Tyv derfor, hvis der er saa stor Forstiaal paa Tingene at det udgior en Tyvs Sag. Det er Mistagelse, naar man tager det som en anden, eyer og lader sin egen

U 3

(1) confr. Christ. IV. M. L. Tyve-B. 10 C. Christ. V. M. L. 6 B. 17 Cap. 23 Art.

(2) confr. Christ. IV. M. L. Tyve-B. 12 Cap.

egen Ting ligge tilbage, og de ligne saa meget hinanden at fornuftige Mænd vel see han meente det var hans egen Ting, og skal han have fort Tingen tilbage til det Sted hvor han tog den, inden 7 Ratter efter at han blev det vaer, uden Forsald, ellers bør han bøde en halv Mark til Kongen, og til Eyermænden for Skaden. Men det er ikke Mistagelse, om der er ulige Mærke paa de Ting. Det er Mistagelse, om man tager det slags Ting bort man lader blive tilbage af Vaaben, Klæder eller Hørs af samme slags og samme Couleur som hans eget. Det er ikke Mistagelse om man tager en Hest i Stalden for en Hoppe, eller Hun i Steden for Han af Faare-Hoveder, ligeledes andre Ting; naar det skal hede Mistagelse da bør det man tager være samme slags som hans eget og af samme Couleur. Nu kommer Mand siden til, og seer at den Ting ligger tilbage som en anden tilhører, da løse det op for andre den samme Dag og beholde det sagesløs indtil hans egen Ting kommer igien. Tager man anden Mand's Ting u-afvidende paa Dreraae Ting, paa Fjelder eller ubeboede Steder, og bliver det ikke vaer, forend han kommer hjem i Herredet, da bliver han intet skyldig for at han har ført den Ting med sig, om han flytter den til Dreraae Ting den næste Sommer der paa, men enhver bør at svare til det han tager. Tager nogen feil til en Ting paa Tingreise eller Dreraae Ting, da maa den som savner den Ting eller Hørs, bide indtil Folk ere borte, og tage siden med sig det Hørs

Hors eller anden Ting, som da bliver tilbage, om det Hors ligner saa meget hans eget Hors, at han mener den anden at have taget feil, og skal han sige derfra, efter som forbemeldt er. Allevegne hvor man tager feil til en Ting paa de Steder som han maa føre den til Tinget, da skal han have den med sig der hen, tre Sommer efter hinanden, og lyse den i Labretten, undtagen den rette Ehermand bliver for opdaget, som lyser det i Labretten. Men kiender ingen sig derved om den Tid, da beholder han den, uden den rette Ehermand tilegner sig den siden med Bidner.

Cap. XIV.

Om nogen finder andens Gods.

Finder man nogens Gods, som Ehermanden har ver tabt, da skal han lyse det op den samme Dag, ellers bliver han Tyv hvis han lyser det ikke op om Godset er saa meget at det udgior Tyvs-Dag. Man skal have det Gods for alles Dyen og benytte sig deraf, og endskiont Ehermanden kommer da først naar Tingen er opslidt, saa betaler han (Finderen) dog intet derfor. Den som kiender sig der ved skal have tvende skielige Bidner at det er hans Gods, om han skal være uberøvet, og de gjøre deres Eed der paa da lader han det løst efter Loven, ellers eyer han det selv. Nu reise Mand en Vey tilsammen, og den finder det tabte hm forest er, da eye de det allesammen og de som

komme næst derefter, dem tilhører intet deraf som gaae det forbi. Fare Mand tilfammen paa et Skib, og finde en Ting af Vardi, da bør de skifte den til Jævnet imellem dem. Finder man noget Gods udi anden Mands Jord, da skal den som det finder, beholde den tredie Part og Jordbrodden 2 Parter, men altsammen hvis hin lyser det ikke op efter Loven. Finder man noget Gods i Jorden udi Alminding, da skal Finderen beholde den tredie Part, og de som eye Almindingen to Parter. Bryder Mand Høje eller opgraver anden Mands Jord, for at søge efter Gods, uden Eyermandens Tilladelse, da skal han fore det til Jord-Eyeren, som han finder, og bøde hannem dertil Landnam, og for Jordspilde, mistroer Jord-Eyeren at han haver ført ham saa meget Gods som han fant, da berge sig med 6 Mands Fed, den Fed falder til 4 Marker (1) om den falder. (2)

Cap. XV.

Om forvaret Gods.

Skjer man en anden udi Trofskab sit Gods til Forvaring, da skal den som tager der imod, gieme det og vogte som sit eget Gods, det som han vilde vel vogte. Og hvis det bortkommer eller tabes, da maa den som eyer det Gods, tvinge den som

(1) Mogle Exemplarier sige: 3 Marker.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Tyve-B. 13 Cap. it. Odels-Balk. 11 Cap. Chr. V. N. L. 5 B. 1 til 3 Art.

som tog der imod, til at giøre 3 Mænds Eed, med mindre at den som tog imod Gudsset, siger, naar han tager der imod, at han ikke vil svare dertil, og lovlige Vidner ere nærværende; Saa og om det Guds kommer bort af hans Siemne tilligemed hans eget. (1) Men falder Eeden, naar den udi slig Tilfælde bor aflegges, da falder den til 4 Mark. (2) (3)

Cap. XVI.

Om man laaner en Ting til en anden.

Laaner man en Ting til en anden, da er han skyldig at levere den samme ubeskadiget tilbage, eller betale dens Værd til Ejermanden, eftersom 6 fornuftige Mænd vurdere, undtagen den som laant blev omkommer tilligemed det Laante, da kand han ikke forsvare det, siden han ikke kunde forsvare sit eget Liv, Arvingen er ikke skyldig at betale det Laan. (4) Man maa hiemmelst bruge tilligemed de andre som han vil, (5) det Skib, Hørs eller andre Ting, paa den Reise, som han haver laant det til, hvis han ikke bruger det længere eller videre end ham blev laant, men han maa ikke giøre Frem-

DS

laan

(1) M. S. add. da sande det med sin Eed.

(2) Noгле Exemplarier sige: til 3 Mark.

(3) confr. Christ. V. R. L. 5 B. 8 Cap. 4 Art.

(4) confr. Christ. V. R. L. 5 B. 8 Cap. 1 og 2 Art.

(5) Noгле Exemplarier sige: som han behøver til den Reise.

laan til nogen anden, hvis den som laante, har det undtaget. Ingen maa beholde et Laan længer end det blev laant, ellers skal han betale 2 Øre til ovenmeldte, med mindre Eghermanden fordrer det, da skal han bøde for Fornærmelse, undtagen (1) Nødvendighed hindrer. Endskjønt man har en andens Hest til Leye eller Laans, da skal dog den som eyer Hesten svare til, om han gjør nogen Skade, hvis det ikke er af hans Tilskyndelse eller Forsømmelse, som har Hesten under Hænder. (2) Tager nogen en Ting fra en anden, Hest eller Skib, lidet eller stort, eller andre slige Ting, da skal han bøde for al den Skade, som hin faaer derved, efter 6 fornuftige Mænds Dom, som dertil blive lovligen udnævnte, (3) og desuden Rættighed og Alvinds-Bod til den som han tog fra efter Omstændigheder, hvad Nødvendighed ham drog til at tage det, og hvad stor Alvind derved giordes, eller hvor megen Skade han fik deraf som det blev fråtaget. (4) Enhver skal have lige megen Rættighed og Alvinds-Bod for sine Qvæg eller andre Ting, som ham blive fråtagne; eller hvori han bliver mishandlet, af hvad Stånd som han end er, undtagen Landnam skal gaae eftersom tilforn er anordnet, og de Rættigheder som høre til Mannhelge, Haandran og Leyermaal dommes eftersom den er af Stånd til, som
bliver

(1) M. Lovlig Nødvendighed.

(2) confr. Christ. V. R. L. 5 B. 8 Cap. 7, 8 Art.

(3) M. Som dertil blive af Syffelmanden udnævnte.

(4) confr. Christ. V. R. L. 6 B. 17 Cap. 41 Art.

bliver mishandlet. Kongen eyer ingen Sag paa disse Bøder, uden en halv Mark for Haandran. Om man tager en andens Skib, da skal han svare for sig og sine Myndsinger det samme. Ere flere tilsammen paa en Reise, hvor Urigtighed bliver øvet, enten med at ride Hørs, eller søge efter dem, da skulle de som den Urigtighed giøre, sagfældes, men ikke de som ville vise Rigtighed dermed. Tager nogen anden Mand's Hest, og han veed ikke at en anden har den i Forvaring, og forer Eyermanden den, og handler dermed som han eyede den selv, da bøder han intet derfor, om han vilde giøre det Eyermanden til Gavn. Om to Mand eller flere eye tilsammen Skib, Hest eller andre Ting, da bør den svare dertil som farer dermed, men enhver af dem maa bruge dem til sin Rytte. Ingen maa laane eller bortleje et Skib, uden sine Medeyeres Tilladelse; giør han det, da svare sin Medeyer derfor. (1) Men hin som det blev laant eller lejet, være angerløs. Tager nogen anden Mand's Gods, Skib eller Hørs, og forvilder dets Hiemmel, da bliver han Tyv derfor. (2)

Cap.

(1) M. add. hvis han paataler.

(2) confr. Christ. IV. R. L. Landseje-B. 37 Cap. item, Kiebs-B. 27 Cap.

Cap. XVII.

Om Mand laaner det bort som hannem
er bleven laant.

Laaner Mand en anden sit Hørs eller Skib, og vil den, som det blev laant, have det til sin Behov; Men hin som laante, kommer og tager Laanet fra ham, da skal den hvis Skibet, eller Hørsen er, betale en halv Mark, naar han tager det. Men beholder den det som ham blev laant, i godt Beyrlig over Tiden, da skal han betale en halv Mark til den som Skibet eller Hørsen eyede, naar han faaer det, og bøde dog for al den Skade som hannem deraf vederfares. (1) Laaner nogen det Skib, eller Hørs, som ham selv blev laant, til en anden, da blive de som handle dermed, skyldige, om de vidste at den som laante, eyede det ikke. Nu meene de, at den har at raade for Skibet som det bortlaaner, og staaer han da for al Ansvar. (2) Naar de som have laant en andens Skib, komme tilbage, da bør de sette det op, og forvare som tilforn. Om de ikke formaae at sette det op da bør de sige det til den som eyer Skibet, og tilhyde ham sin Hielp, og bede ham at komme til; Vil han ikke, da svare selv til sit Skib, ellers bør de som brugte det, svare dertil, om de forvare det ikke saaledes som det var tilforn, da de tog det. Laaner

(1) confr. Christ. IV. N. L. Riibe-B. 27 Cap.

(2) confr. Christ. IV. N. L. Riibe-B. 19 Cap.

ner Mand en anden sit Skib, eller leyer det bort, da maa de alle hiemmelst handle med det Skib, som han behøver til den Reise.

Kong Haagens Kette-Bod.

Allevegne naar Mænd gaae fra Skibet, da de ere til Soes, eller paa lange Reiser, enhver som gjør skal bode en halv Mark til Kongen, og efter loblig Dom til Skibets Ehermand. Hvo som vi- dendes tager en anden Mand's Tieneste-Karl, eller Skibsmand, bode en halv Mark til Kongen, og skal dog Tieneste-Karlen eller Skibsmanden blive i sin forrige Tieneste. (1)

Cap. XVIII.

Om Dobbel og Tærningekast.

Om Mænd doble eller kaste Tærninger om Penge, da maa Kongens Ombudsmand borttage saa meget som de have kastet om, og skal dog enhver af dem betale en halv Mark til Kongen; Gjør nogen Beddemaal sammen, da bør det være mag- tesløs, og bødes intet derfor. (2)

Cap.

(1) confr. Christ. IV. R. L. Riibe-B. 22 Cap. Chr. V. R. L. 4 B. 1 Cap. 2 Art. it. 6 Bog 22 Cap. 4 Art.

(2) confr. Christ. IV. R. L. Riibe-B. 28 Cap. Chr. V. R. L. 5 B. 13 Cap. 53 Art. it. 4 B. 1 Cap. 19 Art.

Cap. XIX.

Om Tyfter=Ced.

Beskylder Kongen nogen for Lands-Forræderie, da skal han værges sig med Tyfter Ced. Saaledes skal man og værges sig for alle ubodelige Sager. Der skal nævnes 6 Mand paa hver Side af den som skal befrie sig, der ere af lige Stand med ham, og som boe ham nærmest, og kunde have mest Kundskab om Sagen, og ere (den Beskylldes) hverken Slagtinge eller Svogre, men Fuldmyndige og Uvillige, som tilforn hverken er blevne befundne med vrang Ced, eller falsk Bidnessbyrd. Syv af dem maa han tage, og være selv den Ottende, og fire udsogte Vidner (Fångavotta), som ikke tilforn ere befundne med Meen=Ced, (1) og aflegge den Ced inden 10 Uger Sognedage. Den som bliver beskylt, skal sværge fuld Ced for sig, men alle de andre skulle sande hans Ord med dette Tillæg at de for Gud ikke vide andet sandere udi deres Tanker, end det han svor. (2) (3)

Cap.

- (1) M. og M. S. add. og ere Fuldmyndige.
 (2) Her sigte nogle Exemplarier saaledes: End det, som de sværge efter sin Meening. Andre: Efter sin Samvittighed. Noget: End det som han svor, og som de nu sværge efter sin Meening.
 (3) confr. Christ. IV. R. L. Tyve-B. 14 Cap. Chr. V. R. L. 1 B. 14 Cap. 8 Art.

Cap. XX.

Om Sætter-Eed (Sex Mænds Eed).

Sex Mænds Eed skal aflegges udi alle 13 Marke-Sager, for Tyveries Beskyldning, som i Tyve-Balken er meldet, og for 10 Marke-Sager. Der skal nævnes 3 Vidner paa hver Side af den Beskyldte paa den Maade, som ovenmeldt er om Tylster-Eed, tre af dem skal han tage, og være selv den fjerde, og tvende udsøgte Vidner. (1)

Cap. XXI.

Om Tyrattir-Eed (Tre Mænds Eed).

Tre Mænds Eed skal gielde for alle 5 Marke-Sager, og 4 Marke-Sager, (2) og skal der nævnes to paa hver Side af den Beskyldte, deraf beholder han de to, som han fandt faae, og er selv den tredie; Men for tre Marke Sager, og dem som mindre ere, skal til tre Mænds Eed udnævnes to Mænd paa hver Side (3) af den Beskyldte, han maa beholde den eene af dem, og være selv den anden, og et udsøgt Vidne den tredie. Denne Eed skal gielde indtil man skal ikkun have to Mænds Eed, eller een Mænds Eed, thi een skal sværge for en

(1) Christ. IV. R. L. Tyve-B. 15 Cap.

(2) Nogle Exemplarier sige: 4 Marke Sag, og 3 Marke Sag. Nogle legge hertil: og 2 Marke Sag.

(3) M. og M. S. og andre flere: Een paa hver Side.

en Øre, to for to Øre, og tre for tre Øre, efter som Loven byder. (1)

Cap. XXII.

Om Meen-Eedere.

De Mænd som det bliver vedkiendt og overbevist, at de giøre falske Eeder, og det bliver klarligen bevist, skulle være Landsflygtige til Norge, udi tre Aar, med mindre Kongen vil vise des større Misfandhed. De skulle ingen Mands Eed, eller Vidnessbyrd nyde, eftersom de gjorde sig selv dertil udnygtige, og betale desuden 4 Marker til Kongen, og 6 Øre for hver af dem som svore med dem, om de ikke vidste, at de gjorde en falsk Eed, men vidste de at de svore paa vrang Sag, førend de svore, da skal de og betale 4 Marker til Kongen. Om saadanne Tilfælde kunde tilbringe sig, at de Mænd kunde beskyldes for de Sager, hvorved ligger Liv eller Lemlastelse, eller Boets Fortabelse, da maa de, siige Vidner og Bærge, nyde, som den vil Misfandhed giøre, der haver Magt af Kongen til at siige Ret imellem Folk. (2)

Cap.

(2) confr. Christ. IV. R. L. Tyve-B. 16 Cap.

(1) confr. Christ. IV. R. L. Tyve-B. 17 Cap. Chr. V. R. L. 1 B. 13 Cap. 10 Art.

Cap. XXIII.

Om Sagefald.

Alt det Sagefald som Mænd blive lovsigen til-
domte, skal være udbetalt paa næstkommende
Fardage derefter. Det betales rettelig med Bad-
mel, Uld, ald Skinde-Bahre, og alt levende Fæ,
efter den Tært, som almindelig gaaer da imellent
de fleste Folk i Herredet, med slagtet Qvæg og
al slags Mad, Lærreder, ald slags Østerlandsk
(Norsk) Bahre, og alt Jern-Arbeid, efter 6
Mænds Burdering; Ingen Bahre eller Boe-Fæ
maa forringes, men den bør til fuldkommen Priis
vurderes.

(Hertil legger Manuscriptum følgende
Rette-Bod.)

Kong Erichs Rette-Bod.

Om Domme udi Livs-Sager.

Naar de Ting holdes, hvor Mænd skulle domme
nogen at miste Liv, eller Lemmer, eller om
Tyverie, eller andre Kædselse, da skal Lævmanden,
om han er til Stede, og hvis ikke, da skal Syssels-
manden udnævne tolv Mænd i Retten, til at dom-
me udi den Sag, og bør de gaae for sig selv, og
naar de komme overeens om Dommen bør de kom-
me

me igien til Tingmændene, og bede dem at samtykke den Dom, men de som ikke ville samtykke, skal sværge at de vide ikke andet sandere end det de sige, ellers bliver enhver af dem en halv Mark skuldig til Kongen.

Cap. XXIV. (1)

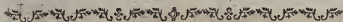
Cardinals WILHIELMI Tilladelse, om
Helligdags Arbeide.

Denne Tilladelse gav Cardinal Wilhielm, da han kom til Norge, men siden blev den af Pave Innocentius stadfæstet; Hvis man formædlest Beirliget ikke fandt komme til at arbeide om Sogneb dage, da er ham tilladt at hielpe sit Korn, Høe og anden Boes Avling, og alle Urter angersløs paa Helligdage; Men paa Helligdage giøre Vi saadan Forskiel, at denne Tilladelse skal staae ved Magt, naar Nodvendighed det udfordrer udi nyttige Ting, dog de største Høytider undtagne. Men for Landets Fattigdoms Skuld, og adskillig Slags Beirlig, og for at man desto bedre forhielper den Fattige, da tillade Vi aldeles og bevilge paa Guds Begne, at man maa bierge sit Høe til om Aftenen paa alle de Dage som ere hellige efter at Kloffen er 3
om

(1) Dette Capitel er oversat efter Membrans, og findes ikke i den trykte Lovbog.

om Eftermiddagen, midt dagen Marie Misse Aften den Første, og Olufs Misse Aften, og hvis man om Loverdagen for Veiret kand komme ud til at fiske, da er tilladt at fiske den hele Dag. Har man for Helligdag giort Sommer- eller Hoe-Læs færdig, da maa det hiemsflyttes, og Hoe indbæres om Helligdag, ligeledes maa andre Læs der er kommen paa Benen, hiemsflyttes, og de som af Waadt kand beskadiges, eller Mænd frygte at kunde bortstaales, maa indbæres; Men alle Soesfloder skal blive der staaende, hvor de for Helligdagen ere henkomne.

Herefter følge nogle Rette-Bøder, som ere af
de værdige Herrer Norges Konger ud-
givne, Loven og Retten til
Bekræftelse.

I.

Angaaende Arv, at en Broder-Søn ægte-fød
og af ægte-fødde Forældre, bør før tage
Arv end en Dotter-Søn ægte-fød,
kommen af u-ægte-fødde
Forældre.

HAAGEN af Guds Naade, Konge til Norge
og Sverrig, sender begge Lavmændene paa
Island, og alle andre sine Undersaatter og samme
Lands Almue, Guds og sin Helsen. Orm Snor-
resen, Eders Lavmand, skrev til Vor allerkiæreste
Herre og Fader, Herr MAGNUS Konge, (god
Thukommelse), og forebragte ham ved sit aabte
Brev, hvorunder vare hans og andre gode Mænds
Indsegl, (med hvilket hans Brev dette Vort Brev
er sammenfæstet), at Peter Halvdansen, ægte-fød
baade af Fader og Moder, krævede Arv for ham
og Lavrettesmændene, efter sin Farbroder Gunnar
Andersen. Men paa den anden Side fordrede
den samme Arv ægte-fødde Dotter-Sønner, hvilkes
Moder er avlet i Hordom, og begiærede forbe-
melte

melte Orm, at Vor Fader vilde med sit Raad besee denne Sag, og give hid til Landet igien Rette-Bøder, hvorledes Lavmændene skulle domme i anden og tredie Arv, naar de søge efter Arv, som ere komne af dem der i Hordom eller Forbantskab ere avlede, endskjønt deres Born ere ægte-fødde. Da efterdi denne Sag blev saavel af oftbemelte Vor Fader som Os og begge Borens Raad overvejet, eftersom Lavmand Orms Brev udviser, og fordi at baade Vor Fader og Vi paa det nøjeste betragtede denne Sag, da tildømte Vi med Bore Raad-giveres Samtykke, forbemelte Peter Halvdansen forbenævnte Arv efter Gunnar sin Farbroder, men fradømte Dotter-Børnene den, saafremt deres Moder var avlet i Hordom, og kalde Vi paa den Maade tilbage Lavmand Thorstens Dom udi bemelte Sag, og befale Bore Lavmand, hvis slige Sager kunde oftere forekomme, angaaende de Mænd som ere af dem komne der i Hordom eller Frændskab ere avlede, at I indføre denne Dom i Lov-Bogen til en Rette-Bød imod dem der saaledes ere avlede, og skal det herefter gielde for Lov, saa ofte som slige Sager kunde foresalde. Dette Brev blev forfattet paa Nidarnes under Agder, den første Pintse-Dag, paa Borens Regierings over Norge zode Aar, og i Borens Hærværelse forseglet.

II.

Angaaende Eeds-Bidner, og Arv efter de
Børn som i Hordom ere avlede.

HAAGEN af Guds Naade, Norges Konge 2c. Herefter skulle Mandfolk udnævnes til at vidne med Eed og befrie andre Mandfolk, og Qvinder at befrie andre Qvinder; Saa og om en Kone belegger sig med nogen anden end sin Bonde, og faaer Barn med den samme, og Faderen doer, og Barnet derefter, da skal Moderen aldrig bekomme den Arv, som det Barn arvede efter sin Fader, med mindre hun i Forveien er med sin Egtefælle indbyrdes bleven forligt om den Sag, og han har tilgivet hende det samme Horeti; Den Arv skulle Barnets nærmeste Faderne-Brøder tage, eftersom Arvetallet udviser. Paa samme Maade skal forholdes om en Bonde bedriver Høer. Vi befale Snyllemændene og Lavmændene at indføre disse Lov og Rette-Bøder i Lov-Bogen, thi Vi ville at de skulle til ævig Tid gaae over Bort hele Rige. Iesus Christus give, at disse Bore Anordninger og alle andre Rette-Bøder, som Vi have Eder udgivet, vørde saaledes af Eder efterlevede, at de blive Eder til Nytte og ævindelig Gavn, Gud til Hæder og Os alle til fælles Fryd og Ære. Dette Brev blev forfattet i Nidaros, paa Korsmissen om Foraaaret, paa det Aar efter Vor Herres Iesu Christi Fødsel

Fødsel 1313, Bore's Regierings 14de. Hr. Biarne Audunfen satte i Bore's Merværelse Indseglet derunder, men Thorgeir Torfesen frev det.

III.

Angaaende dem som overtræde Kongens
Brev.

HAAGEN af Guds Naade; Norges Konge,
sender Lavmand N. 12. Det er af mange for
Os ideligen bleven andraget, og i Besynderlighed
af dem som have Bore's Fuldmagt at inddrive paa
Bore's Begne de Bøder som bør komme for Bore
Breves Overtrædelse, at I ikke vil paadomme dem
nogen Straf, som gjøre imod Bore's Breve, eller
overtræde de Domme som Vi have paalagt eller
bekræftet. Derfor ville Vi have Eder vitterlig
giort, det Vi have tilforn uryggelig anordnet, og
saa ville Vi at det bliver efterdags uryggelig hol-
det, at de som herefter overtræde Bore's Brev eller
Domme, Beskyttelses eller Bekræftelses Breve,
eller de andre som Vi give adskillige Mænd til
Kettens Nydelse, eller Naade-Breve, endskiont
der er ingen Straf paalagt i Bore's Breve, da ville
Vi at enhver som dem overtræder, bede 8 Marker.
Og saaledes byde Vi Dig herefter at domme, og
ved lovlig Kiendelse forbeholde 8 Marker enhver at
paalegge, som herom bliver fuldkommen overbevist,
lige saavel som andre Lov-Bøder, som i Lands
Lov-Bogen selv blive paalagte, undtagen hvor Mænd
34 gjøre

giøre Fredsbrydelse, Hiemsogelse eller Ran, eller andre Sager, som Os synes ved saa ringe Sigt ikke kunde afgiores, da ville Vi at dermed skalefter Lov-Bogens Eigende forholdes ic.

IV.

Om Tinglyst Barns Arv. (1)

HAAGEN af Guds Naade, Konge til Norge ic. Giøre Eder alle vitterligt: At Torsdagen den næste efter Midfaste, paa Borens

Re-

- (1) Det Ord *Uttleidingur* som den Islandske Text bruger, og som burde erindres, betyder endelig, saar vel den man gjør til sin Arving endstaaet den ikke er hans Slægt, og da kaldes *filius adoptivus*, d: ndtaaren Søn; som den man løser i Kuld og Rion og kaldes *filius legitimatus* d: gjort til Egte-Søn; Dette sidste har allene Sted hos et Slegfred-Barn som Faderen har Tinglyst, og enten skæddet det en vis Andeel af sit Gods, eller og gjort det fuldkommelig til sin Arving, og det da efter Loven nyder den halve Løb ved Egte-Barn, og siden holdes for Egte-Barn: men efterdi saavel denne Rette-Bod som foregaaende Arve-Balkens 8 Arv og 15 Cap. mestendeels henfigte til den sidste Bemærkelse, saa formodes Læseren ikke at anskodes, skönt man fortolker *Uttleiding* med *Kuldlyst Søn*, *Uttleidings Arv* med *Tinglyst Barns Arv*, *Uttleidingar Capitula* med det *Capitel om Tinglyst Arving*, og leida i *Utt* med at lyse i Rion; helst siden disse Ord, som vel findes i Christ. IV. Norste Lov, ere disse Lieder blevne heel uforstaaelige, findes ey heller i Christ. V. Norste eller

Regierings 19de Aar, modte de Indstævnte for
 Os, i Maal-Stuen i Tunsberg, Ulfur Thor-
 hallefen paa sin Hustrues Gudrun og andre hendes
 Sødsfendes, Mester Heriulfs, Kors-Broders
 (Degns) i Opslo, hans Børns Begne paa den
 eene Side, og paa den anden Gunnar paa Risum.
 Ulfur klagede at Gudrun hans Kone og hendes
 Sødsfende faaer ikke sin Ret af ham, angaaende
 Arv efter Ragnhilder Mester Heriulfs Moder, da
 dog deres Fader har ledt dem til Arv efter Loven;
 Men Gunnar svarede hertil, at endskiont deres
 Fader havde ledt dem til Arv efter sig, da vare de
 dog ikke ledte til Arv efter Frue Ragnhilder deres
 Farmoder, og Moder til Mester Heriulf, som døde
 efter at deres Fader var død, og siger han at have
 for sig Hr. Lavmand Guttorms Dom, som ogsaa
 kand sees. Nu efterdi Lavmandene paa adskillig
 Maade forstode det Capittel om Tinglyst Arving,
 og udbade af Os, at forklare og forkynde hvorledes
 den burde forstaaes, hvad enten den Tinglyste bør
 bekomme den Arv allene som han er lyst til, eller
 flere; da giore Vi herudi den Forklaring, med de
 viseste Mands Tillæg og Forstaaelse, som Vor vær-
 dige Herr Fader havde da han anordnede disse Ca-
 pitler om Tinglyst Arving, og lod dem indføre i
 sin Lov-Bog, at en Tinglyst skal tage alle de Arve

3 5

som

eller Danste Love; skiont, naar her tales om en Bro-
 der der giør sin egen Broder, eller den ham ikke er
 saa nær paaflægtet til sin Arving, det da med al
 Bøye henhører til den første Bemærkelse.

som kunde tilfalde, ligesom han var en ægte-fød
Søn af den Mands Ægte-Kone som ledte ham
til Arv, hvilket alt fra denne Tid skal iagttag-s.
Og derfor tildømme Vi Gudrun og andre Mester
Heriulfs lovligen til Arv ledte Born, Arv efter
Frue Ragnhilder deres Farnoder.

V.

Om Fællig imellem Ægte- Personer.

HAAGEN af Guds Naade, Konge til Norge.
Vi ere ofte bleven ombedet, angaaende det
Fælligskab som staaer i Lov-Bogen, at Vi vilde
gøre det tydeligere, og forbedre det som Os syn-
tes at behøves. Derfor skal det alle vitterligt
være, at Vi med de beste Mands Raad have saa-
ledes anordnet, og over hele Landet stadfæstet.
Først, at naar Mand gifte deres Born med hin-
anden, da staaer den Contract ved Magt som da
bliver gjort, hvad enten det er Fællig eller Tilgave.
Saaer man en Moe eller Enke med Tilgave, da
maa de legge Fællig imellem dem, naar de able
Born som tage Arv efter dem, om det er begge
deres Villie, og er den Kone giftet med hendes
Frænders Raad, da skiftes deres Gods i to Par-
ter, hvad enten der skiftes med deres Born eller
Udøvinger, og legges alt det til Fællig som de eye
eller eyendes vorde, med sliq Arvtagen, som de
da foreenedes om. Om de Ægte- Personer legge
Fællig imellem dem, som enten begge eller een af
dem

dem eyer umyndige Børn forend de giftes, da maa de med de Vilkaar legge Fællig dem imellem, at begge deres nærmeste og fornøftigste Frænder, som staae til at arve Børnene, om Fader eller Moder vare døde, samtykke det; med mindre Lavmanden eller andre fornøftige synes at Børnene vederfares Svig eller Bedrageri, da agtes det Fællig som ugiort. Vi have ogsaa anordnet, at hvor den eene Egtefælle doer, der hvor ikke er Fællig, og den eene doer om Sommermaase, eller hvilken Tid paa Sommeren den doer, indtil Michels-Dag, da skal hver beholde sin Landskyld, fra den Tid den bliver indhentet om Høsten og alt til efterkommende Aar. Men doer den eene Egtefælle ved Michels-Dags Tider eller om Juul eller Kiudelmisse og om Vinteren efter den Tid og frem til Korsmisse, da skiftes den Landskyld som ikke er taget efter enhver's Jordegods Eyendom efter ret Udregning.

VI.

Om Gields Fordring.

HAAGEN af Guds Raade, Konge til Norge. Hvor Mand fordre sit Guds i Herredet med Indforsels Ting, da skal der, hvor tilforn burde i Dre bødes til Kongen, herefter bøde en halv Mark til Kongen af enhver som undslaaer sig for at gaae hjem af Tinget med Rettens Betienter, til at giøre det som ret er, hvo som helst Sagen søger. Saa og forbyde Vi at nogen henstyder sin
Sag,

Sag, fra en lovlig Dommer til at forhale Sagen for den anden, og berove ham saaledes sine Ret-
tigheder, undtagen det skeer i Kongens Nærværelse.
Vi befale Sysselmændene og Lavmændene enhver
Mands Sag saaledes at bilege, som deres Brev
paabyder.

VII.

Om Stævnefald.

Saaledes anordnede den værdige Herre Kong
ERICH, Kong Magnus Son, at allebeg-
ne hvor Sagsøgeren stævner en anden under ret
Randsfagning til Sysselmanen, og han ikke møder
uden Forsald, da skulle han bøde en halv Mark,
det Halve til Sysselmanen, og det Halve til den
som Sagen har imod ham. De Stævninger skulle
være efter Bødens Længde indrettede, og det saa
at den Stævnte haver Tids nok til at komme efter
sine Bidner og Beviisligheder, og bør Sysselman-
den paa det nøieste granske deres Sag, hvad enten
den ene kommer eller de begge; formaaer han det
ikke, da er han skyldig at skrive til Kongen eller
Lavmanden den Randsfagning som han best sik gjort,
og det uden Betaling; Lavmanden er da pligtig til
at affige Dom udi den Sag, endskiont Sagsøge-
ren møder ikke med sine Bidner. Det samme er
og om Sysselmanen stævner en Mand som er indet
det halve Herret, for sig selv, til at undersøge hans
Sag,

Sag, og skaffe andre Ret imod ham, om han ikke, uden Forsæld moder.

Saaledes er og anordnet, at naar ingen Lov-Gaver ere tilnævnte, og Mand giver til adskillige, andre Gaver, da bor de staa ved Magt, indtil de blive lige med Lov-Gaverne, bliver mere bortgivet, da skal for enhver affortes til Jævnet efter Godsets Mængde, undtagen Giale-Gaver (som man giver for sin Gial) eller det en frisk og sund Mand giver og bortleverer imedens han end lever, om skionssomme Mand synes at derved giores ingen Arve-Evig.

Det er og stadfæstet at Slegfred Son som er Tinglyst tager Ret af sin Fader efter sin Moder som Tinglyste hannem, om ingen af dem er til som for ere i Arve-Tallet opregnede.

Den ældste Slegfredbaarne Son tager Hovedbollet efter sin Fader, om hans Fader fæstede hans Moder efter at han er bleven født, endskiont han imellem den Tid har haft en anden Kone; og avlet Born med den og hun daer, og han da derefter tar den til Ægte som tilforn var hans Frille.

Sælger en Bonde sin Kones Jordegods, uden hendes Samtykke og Billie, da skal hun være pligtig til at kundgiøre det for oprigtige Mand inden 5 Aar efter at hun vidste at de vare bortsolgte, og lige, at hendes Huusbonde har bortsolgt hendes Jor-

Forder imod hendes Villie, undtagen hun har frygtet for sin Bønde, ellers faaer hun aldrig Opreisning paa den Sag.

Avler Mand Børn med sin Kone, imedens han er i Lantflygtighed, da horer dem ingen Arv til hverken efter Fader eller Moder, undtagen deres Fader faaer siden Landsfred.

VIII.

Om Provste.

ERICH af Guds Naade, kronet Konge til Norge ic. Nu efterdi det er Vor Skyldighed noye at eftersee og forbedre Loven og Landets Ret, da forandre Vi nogle Ting efter de beste Mænds Raad, hvilke Vi tilfikke Eder udi efterfølgende Poster.

Forst, at de Præster skulle have Provstie, der ikke have Sogne-Kirker og ikke høre hemmelige Skriftemaal.

Item, at oprigtige Bønder i Sognet som have god Formue, skal have Ombud og Opsyn over Kirkens Gods, og det Gods som hun bør have til sin Bedligeholdelse, dog med Præstens Vidende, og bør de giøre Herr Biskopen Regning derfor, eller Chorbrødrene, om han er ikke i Nærværelsen.

Hofbetientere, Præste og Biskopens Mand
 bør giøre Leding og legge Gods til som andre.

Mand bør iagttage at tre Gange bliver lyst
 for Ægte-Personer, forend de komme sammen;
 Thi om de avle Børn efter at saaledes var lyst, da
 skulle de være ægte-fød, endskiont Slægtskab bliver
 imellem dem opdaget.

Det bliver og forbudet, at nogen bliver tvun-
 get til at tage den Kone til ægte, som tilforn var
 hans Frille, om han end ligger med hende efter at
 han har gaaet til Skrifte og gjort Forbedring.

Item, den som bliver stævnet for Kongen in-
 denlands, og ikke møder, eller hans Ombudsmand,
 uden lovlig Forsald, skal bøde 2 Marker til Kon-
 gen, med mindre han har budet sin Sag under ret
 Granskning hiemme hos Lavmanden eller Syssel-
 manden, og Sagsøgeren har det ikke villet, da bli-
 ver den Stævnte intet skyldig, dog han for den
 Gang ikke møder.

Item, enhver bør at være forsynet med Lav-
 mandens eller Sysselmandens eller andre skielige
 Mandes Brev og Indsegl, om han flytter bort fra
 et Sted til et andet, som bære ham Vidne derom
 at han er oprigtig.

Ligeledes om man siger en forud at han vil
 den Jord indløse, og siger det til den som han mee-
 ner

ner at den Jord bør forestaae, men hin haver løsligen bortsolgt den for at forvilde saaledes den andens Søgning, da skal den som bliver søgt være pligtig til at sige ham hvo Jorden har under Hænder, men dolger han det, da betale til den anden saa megen Landskyld som den Jord giver af sig udi de 12 Maaneder.

Det bør og iagttages om Bud-Byrd, at hvo det nedfælder, skal betale 1 Ore for hver Bonde som Budet ikke kommer til, paa den rette Budvej, og ikke kommer til Tinget uden Jorfsald.

Angaaende den Gæld som til en fastsat Tid skulde betales, da maa Creditor holde Indførsels Ting naar han vil, dog saa at han tilforn har den til den bestemte Tid udfordret.

Ligeledes bliver befaleet, at de Eyendomme, som en Fader giver sin Son, og skaffer hannem eller sin Daatter Giftermaal dermed, og hans Hustru veed det og er derhos, men paataler det ikke offentlig, da maa hun siden ikke rygge det, end skönt hun overlever sin Mand, eller deres Arvinger, undtagen han har givet meer end Loven medder, da skal det gaae som den siger.

Ligeledes om en Bonde bortselger sin Kones Eyendomme eller dem som de eye begge tilsammen, da skal den selv svare til sine Bidner (som kjober),
udi

udi samfulde 20 Aar, eller hans Arvinger om han doer, hvis Jordene bleve med Hustruens Samtykke solte, derefter er det af Bidners Ansvar.

Item angaaende Jorders Indløsning og Gierder, at det bør anklages for Lavmanden eller Sysselmanen som da bør affige Ret derudi, hvad enten Lærde eller Leeg-Mænd klage for dem.

Saa er og bekræftet, om Sonne-Sønner ere 2 eller flere, ægte-fødde, een Mands Sønner, og deres Fader var ægte-fød og samfædre, da skulde de tage ald Arv, saa megen som deres Fader stod til at arve, saa og Jorder og Odel, og skifte imellem dem efter som de ere mange.

Allevegne der hvor Lavmanden er i Nærværelsen, da bør han nævne Mænd til Dommen, besynderlig hvor Sager af Betydenhed skal dommes, men ellers skal Sysselmanen giøre det, og see vel til at de udnævner 12 fornuftige og skielige Mænd dertil, som hverken ere i Slægtskab eller Svogerskab med dem som skal dommes, og de 12 skal gaae hver for sig og fastsette saa sin Dom, derefter skal de gaae til de andre, og samtykke da alle Dommen med Haandtag; men de som ikke ville samtykke skal giøre sin Eed, at de veed ikke andet rettere end det de sige, ellers bøde hver en halv Mark til Kongen.

Mister Konen sin Mand, yngre end 20 Aar gammel, eller Manden mister sin Kone under sine 20 Aar, og de kom tilfammen med deres Frænders Raad, da maa de selv beholde sit Gods i Forvaring og andres med, om det tilfalder dem, de maa og flye det til andre om de vil det heller.

Ingen Lenlending er pligtig at svare til de Huuse, som Fjelds-Skred spilder eller stærk Blæst brekker, hvis han har holdt dem ved lige efter Loven.

IX.

At Sysselmændene gjøre hvad ret er.

HAAGEN af Guds Naade, Konge til Norsge ic. Mange have for Os beklaget, angaaende den Dom som Lavmanden affiger imellem Folk, og de Domme som blive domte, at Mand kunde ikke faae Ret endskiont de beklage sig for Sysselmændene eller deres Ombudsmand, med mindre dem gives Gave dertil. Og efterdi Os tilkommer at lade Ilige Ting ingenlunde taales, da gjøre Vi alle vitterligt, at naar een staaer for en Sag og han gaaer lovlig til værks, eller Dommen har tilbømt ham noget, og han beklager sig for Bore Sysselmænd, eller deres Fuldmægtige, og forlanger Ret men faaer ikke, da forbyde Vi Bore Sysselmænd og deres Fuldmægtige at indhente af Bore Undersaatter den Giesd som Vi have dem om
be

befalet, førend de har skaffet den Ret, som beklage sig lovligten for dem, og maa desuden vist vente, at Vi flye dem Bore Fæderne Arv under Hænder, som ville skaffe dem Ret der beklage sig lovligten for dem. Allevegne hvor Lavmanden og andre fornuftige Mænd synes, at Sysselmændene eller deres Fuldmægtige, tage Folkes Penger vrange-
 geligen, uden lovlig Sogning, og lade nogen bli-
 ve saa vankundig eller taabelig, da ville Vi at de
 søge ingen Ret førend de have skaffet de Mænd Ret,
 som de fratog uden Ret, efter Lavmandens og
 andre gode Mænds Raad. Dette Brev blev for-
 fattet paa Lunsberg anden Juule-Dag, paa Bo-
 res Regierings 11te Aar 12.

X.

Om Trusseler.

HAAGEN af Guds Naade 12. Det er of-
 teligen for Os bleven andraget at deres Fræn-
 der som Bore Ombudsmand tage til at randsage
 eller revse efter Loven, true Bore Ombudsmand,
 eller de andre som dem vil følge og styrke Kongens
 Magt og som ret bor giøre efter Loven; da fordi
 de fornuftigste Mænd og Os synes disse ikke bedre
 end de der fordre Bøder for dem som Kongen lader
 efter Loven for deres Misgierning affstraffe: og
 for det andet, at slige Trusseler have ofte været efter-
 fulgte, da udfordrer vor Pligt at hemme denne og
 anden Ondskab som daglig tiltager; Saa er det
 A a 2 Bore

Bore's Bub og fuldkomne Billie, at hvis som efterdags bliver herom overbevist, skal tages og indsettes i Kongens Fængsel, indtil han faaer de Mand der gaae i Borgen for ham, at hin som han gjorde de Trusseler, kand være sikker og tryk for ham, og ikke fanger deraf nogen Skam eller Skade, og skal han desuden betale for sin Driftighed 4 Marker til Kongen, og til den som han truede, hans fulde Rettighed efter 6 Mand's Dom. Hvis det skeer at den som de Trusseler bleve gjorde fanger nogen Skam eller Skade, endskiont det skeer siden, og fornuftige Mand fatte nogen Mistanke, at dens Gierninger eller Raad, som gjorde hannem tilfort de Trusseler, have det forvoldet, da forbyde Vi Bore Sysselmænd og Lavmænd at antage nogen Undskyldning forend de have spurt sig for hos Os derom, antager nogen den, da gielder det slet intet. Det have Vi og i Sandhed erfaret, at mange ere ikke mægtige at faae Lob over dem der ikke ville adlyde Stævninger eller svare af Fornuft, hvad enten de føre en Sag imod andre, eller andre imod dem, alleneste gaae frem med haarde Trusseler og Boldsomhed imod dem som ere stille og af ringere Kræfter, men tilbyde sig dog til Lob og Ret efter gode Mand's Kiendelse, og tilbørlig Befrielse. Ligeledes at somme for Redsel's Skyld maa opgive deres Ret. Da fordi Vi hverken vil eller maae lade efterdags bære over med slige Ting, saa befale Vi fuldkommeligen Bore Sysselmænd at tage dem som saadant overbevises under sig Forvaring

ring og Fængsel som forbemeldt er. Det samme skal og være om deres Befrien, om de kunde den behøve, der have Sag imod dem. Vi byde alle, og i Besynderlighed Vore Hofbetientere, at bevise Vore Sysselmænd Hielp med Styrke og Følge, at denne og alle andre Vore Anordninger, hvilke Vi have udgivet til Frihed for de Gode, men til Røvelse og Forbedring for de ulydige Menneſker, kunde bestandigen blive efterlevet. Dette Brev blev forfattet paa Tunsberg, næste Onsdag for Trinitatis, Vores Regierings 4de Aar, Herr Haagen Vor Cankeler forsegled, Paul Clericus skrev det.

XI.

Om ubødelige Sager.

Disse Rette-Bøder udgav Kong MAGNUS, at endſkiont nogen falder i de ubødelige Sager, at han haver forbrudt Livet og alt det han eier, Zordegods og Losore, enten han dræber Lavmanden for ret Kiendelse, eller brænder Mand inde, eller stikker hans Øye ud, eller ſkær Tungen af hans Hoved, ſaarer eller dræber en Mand, sin Fader eller Moder, Son eller Broder, Dotter eller Søster, sin egen Kone, eller Konen sin Mand, eller myrder ſig ſelv, eller dræber nogen paa hans rette Hiem, eller borttager en andens Ægte-Kone, eller han borttager Qvinder med Ran og Herverk, eller forfalſker Kongens Mynt i Norge, Kongens Brev eller Indſegl, eller dræber den ſom har Kon-

gens Indsegl for sig, eller han har ingen Sag imod, eller udi Kongens Huus eller Gaard, eller paa Kongens Skib, eller i hans Nærvarrelse, eller tar en Kone med Bøld, eller hevner for den der er falsden i en ubodelig Sag, eller fordrer Bød for ham; Falder nogen i slige ubodelige Sager (som Gud lade ingen see), og endskiont han har forbrudt hos Kongen Liv og Gods, og han efterlader sig Umyndige Born, da skulle dog Kongens Ombudsmand bestemme saa meget af den Fredløses efterladte Gods, som Børnene behøve til Underholdning, saa lange Godsset strekker sig dertil, indtil Børnene kand selv for Alders Skyld fortjene sig Bøde, endskiont Godsset er ikke mere end til deres Underholdning.

XII.

At de som begaae Manddrab skal ikke bortflyttes af Landet.

MAGNUS af Guds Naade, Konge til Norge &c. Gior Eder vitterligt, det Vi formedelft den Lydighed og Undersaatters Vligt, som Vi mene Os at tilkomme saavel af Eder som andre Bore Undersaatter, ville og fuldkommeligen paa byde, at ingen maa tage Sysseler til nogen lang Tid, Vretitler eller andet Embede, det som Kongen tilkommer at bortgive, med mindre den som det vil forlange, kommer selv til Os, at Vi da betroe enhver, eftersom Os synes enhver fortjene. Vi forbyde fuldkommeligen, at de som dræbe uskyl-

dige

dige Mand eller begaae andre grove Mord, føres bort af Landet, undtagen Børes særdeles Bud eller Brev er derfor. Saa og paafige Vi dem alle Landraade: Sag, (1) som af Ulydighed samtykke og Sammenlob giøre, for at bestyrke onde Mennesker imod Kronens Rettighed og Landets Lov, ligeledes dem der unddrage dennem for lovlig Retvælselse, som de for deres Gierninger bor udstaae. Vi ville at Børes Hoffstyrer (Befalningsmand) lader for Os indhente Syffelenes Afgift og de Sagefald som kunde tilfalde udi de Syffeler som ere ledige i Landet, imidlertid de som samme Syffeler forlange, ere paa Reisen hid til Os og til Landet igien. Denne Vor Anordning ville Vi at urhyggelig bliver iagttaget, indtil Os og Bort Raad bliver forstandigen forebragt, at herudi maa anderledes anordnes. Vi ville at Vor Hoffstyrer bedrer paa de Syffelmand som ilde forestaae og tvinge Vore Undersaatter, over det som Loven tilholder, og hvis de efter hans og Hoffets Raad ville sig ikke forbedre, da skal han optegne deres Misgierninger og sende Os dem under gode Mænds Indsegl, til den Anordning som Vi ville derom giøre, og bor de miste den Godhed de af Os nyde, indtil Vore Brev og Bud derom kommer igien til Landet. Dette Brev blev forfattet i Sona Kiøbstad, næste Onsdag efter Nicolai-Misse (d. d. 6 December) paa Børes Regie.

Na 4 rings

(1) Eller: Vi forklare dem og alle for Landets Forrædere.

rings Fierde og Tyvende Mar. Herr Arne Bor
Cansler indseglede det udi Borens Nærværelse, men
Helge Ivarson skrev.

XIII.

Om Kiøb paa Bahre.

Saalebes er anordnet og bekræftet, at Kongen
eller hans Ombudsmand eyer først Kiøb paa
alle Bahre eller andet Nødvendigt, hvad enten
Jnden- eller Udenlandske holde dem Sal. Han
bor først sælges for den Priis som andre ville give,
og alt det som han synes til Kiøbs at behøve og
holdes Sal, da skal det først sælges til hans Om-
budsmand, som han giver sin Fuldmagt.

Item, hvo som gior en anden af Alvind og
Had Skade paa hans Gods til en halv Mark, skal
bøde fuld Ret og for Skaden eftersom 6 fornuftige
Mænd paaskionne, om dertil ere Bidner, men ere
de ikke, da maa han nægte det med 6 Mænds Eed.
For ald mindre Skade skal han bøde Alvinds-Bod
efter. Omstændigheder, eller nægte det med tre
Mænds Eed. Datum ic.

Den gamle Foreening imellem Kon- gen af Norge og Islænderne.

I Navn Guds Faders, Søn og Hellig Aands
blev det bejaet og samtykt af hele Almuen paa
Island med Haandklappen, at vi tilhyde den, vær-
dige

dige Herre Kong HAAGEN den Kronede vor
Tieneste, efter den Lovens Artikel som er bleven
samtykt af Kongdommen og de Undersaatter som
boe i Landet.

Den første Post er, at vi ville betale til Kon-
gen Skat og Tingreise-Løn, eftersom Lov-Bogen
melder, og bevise al Undersaatters Lydighed, saa-
fremt de Løfter som os ere imod Skatten lovede,
blive holdne.

Vi ville ingen Stævninger have udaf Landet,
undtagen deres som paa Løvtinget blive af vore
egne Landsmænd domte bort af Landet.

Item, at Jælandske selv ere Lavmænd og
Sysselmænd her paa Landet, af deres Slægt som
tilforn have sagt Herredømmet fra sig.

Item, at 6 Hav-Slib skal hvert Aar gaae til
Landet uden Forsald.

Arvegodts skal i Norge Jælandere antvordes,
hvor længe det og har staaet, naar de rette Arvin-
ger eller deres Fuldmægtige afhente det, dem skal
og leveres Gods for Zorder.

Item, slig Ret skulle Jælandske have i Norge,
som de have mest haft.

Item, at Kongen lader os nyde Jælandske
Lov og Fred eftersom Lov-Bogen udviser og han
haver i sine Breve anordnet, som Gud behage at
give ham Kræfter til.

Vi ville og have en Jarl over os som er Eder troe, imedens I og Eders Arvinger holde denne Foreegning. Vi ere lose herved om den af Eder bliver overtrædet, eftersom de beste Mand ansee.

XV.

Om Baabenbæren paa Lavtinget.

Det blev forfattet i Lavretten paa Lavtinget, og domt af Lavrettesmændene, paa det andet Aar efter den værdige Herres, Herr HAAGEN den kronede Konge til Norge, hans Dødsfald, at ingen maa bære den opbunden Kniv, som Stok eller Skive er til Skæftet, hvo den bær, skal bøde 3 Ore Sigt, og miste Kniven, og 4 Marker for Lavtingmændenes Domrov.

Item, om de Fattige som gjøre Uskiel, fiobe andres Gods eller kostbare Ting, da maa enhver tage sit tilbage, endskjønt de ikke have talt derom da de solgte, saafremt de fandt skaffe Bidner dertil, at de eyede det de solgte.

Item, de Koner som af ledige Karle blive beskæmmede, maa ikke give Penge til deres Frelse, som dem beskæmmede, sig selv og sine Arvinger til Banære.

XVI.

Om Tieneste = Tyende.

I Guds Navn Amen. Blev det bejaet og samtykt af Hoffyreren Wigfus Ivarsen, Lav-
mæn-

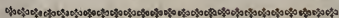
mændene og Lavrettesmændene, og af hele Almuen paa Island, baade uden for Ting-Kredsen, og inden i Lavretten paa det almindelige Øreraa Ting. Først: Alt alle de Mands- eller Qvindes-Personer som begive sig i Tieneste hos to, tre eller flere, maa retteligen tages af Gjæstmanden eller Bønderne, om Kongens Ombudsmand ikke er saa nær, under den Straf, som Dommen dem paa-dommer, og være siden i dens Tieneste som de først antog. Saa og skal det være fuld og lovlig Antagelse imod alle Arbeids- og Tieneste-Folk, saavel Qvindes- som Mands-Personer her efterdags, som de selv bekiende eller have bekiendt for Bidner, og det bliver bekræftet; Eller for det Andet, om de have for ud paa Haanden taget imod Gods eller Penge at tiene for, eller de har tre Nætter efter hinanden været i Tienesten. Alle Tieneste-Folk skulle være kommen i deres Tieneste uden Forsald paa Forskuffelse om Baaren, eftersom de have lovet, ligeledes enhver til den Tid som han haver lovet, og de ere bleven forenede om i deres Contract, ellers maa de frit søges, i hvor de end ere. De Arbeids-Mænd som ikke arbeide eller ikke ville arbeide hos Bønderne, forbyde vi Bønderne at huuse og huse, at laane eller tillade deres Væg nogen Græbeed; Item, Giffere, som ikke formaae at betale deres dem paalagte Giffgiæld, skal arbeide for deres Giæld indtil den er betalt, og ligeledes alle de andre som have flere Penge opbaaret end de have fortient, eller dem som de have forpligtet sig til at betale,

eller

eller lovet at afstiene. Hvo som ovenskrevne Artiller overtræder, eller gjør imod dette Hoffstyrenes, Lavmandenes, Lavrettesmandenes og Almuens Samtykke, som skeede her paa bemelte almindelige Præraae Ting, skal betale 4 Marker, ligesom om han overtrædede Lavmandens Kiendelse.

Kong CHRISTIANI (3tii) Brev og Rette-Bod
angaaende Præste-Børns Ægtefødsel.

Vi CHRISTIAN af Guds Naade, Konge til Danmark og Norge, de Benders og Gothers ic. Giøre alle vitterligt: At Vi af Vor synderlig Gunst og Naade have bevilget og tilladt, og nu med dette Vort aabte Brev bevilge og tillade, at alle de Præste som ere gifte eller gifte vorde, alt fra denne Dag over Vort hele Land Island, da skulle deres Børn og Afkom tage Arv efter Fader og Moder, ligesom efter andre verdslige Ægte-Personer over Vort hele Land Island; Derfor forbyde Vi alle hvo som helst ere eller være kunde, særdeles Bore Fogeder, Embedsmand og alle andre over hele forbenevnte Island, forbemelte gifte Præster eller deres ægte-fødde Børn herudi nogen Hinder eller Forsang at giøre angaaende deres Arv, eftersom her er ovenmeldet, under Vor Hyldest og Naade. Givet paa Vort Slot Kiøbenhavn, St. Galli Confessoris Dag (3: 16 Octobr.), Mar efter Guds Byrd MDLI.

Disse efterfølgende Rette-Bøder findes ikke i den trykte Jons-Bog, men ere efter Membrana indførte og oversatte.

I.

Hvorledes man bør søge sit Gods.

HAAGEN af Guds Raade, Konge til Norge. Ingen skal for anden Mand undgielde; Men de som overfalde andre end de have Sag imod, eller vise dem nogen stor Fortred, kand ikke bode for sig og have forbrudt Gods og Fred, Land og Løsøre og ligesaa sine Odels-Jorder, og komme aldrig til Landet igien. Bliver nogen sit Gods bestiaalen, da begiære af den som han har mest mistænkt at have hans Gods bestiaalet, at maa randsage hos ham, men hin skal tilbyde at randsage, negter han det, saa er han skyldig i Sagen. Den som begiærer at randsage skal have tvende boefaste Mænd med sig og ikke flere, de skulle gaae ind uden Belte og lade sig randsage førend de gaae ind, og finder han sit Gods i Kiste eller Skrin, i Giemme eller lukte Kær, da skal hin staae for med 6 Mands Cød og tilkøbnte Bidner, at det ikke kom derhen med hans Billie eller Vidende, hvis han ikke tilforn er for Urigtighed bekiendt; Men finder han sit Gods uden Laas eller Luffelse men dog i hans Huus, da værge

værge sig med 6 Mands Eed, og bør det være ud-
søgte Vidner. Disse Eeder falde til 4 Markker.

II.

Om Arv og Vidner.

HAAGEN af Guds Naade, Konge til Norge.
Bor Pligt og Nærslighed: Først, at dersom
Barn tager Arv efter sin Moder der er ægte-fod og
Faderen igien efter sit Barn, da skal en Fader ef-
terdags ikke mere Arv tage efter sit Barn, eller hans
Arving, end alt Løse-Gods evindelig, men alle
Jorder skal han have og vurderet beholde sin hele
Livs-Tid; Men efter hans Dod da bekommer den
som staaer nærmest til at arve det samme Barn,
alle de Eyendomme; De dog som han arvede efter
sin Moder, Mands- eller Qvindes-Person i Moder-
Linien, de som af den samme Slægt ere komne, og
de Jorder og det Gods haver tilhørt; Paa samme
Maade skal forholdes, om Moder tager Arv efter
sit Barn som har arvet sin Fader. Disse Arve
skulle gaae efter det almindelige Arvetal, men ikke
efter Konge-Arven. Saa og om en Bonde bedrø-
ver Høer med en Qvinde, og de avle Børn sam-
men, og Konen døer, og Barnet derefter, det
Arv skal Faderen aldrig bekomme som det Barn
arvede efter sin Moder; Den Arv skulle Barnets
nærmeste Moderne-Brønder tage, eftersom for er
sagt, saa og for det at Moderen skal udi det almin-
delige Arvetall arve sit flegfred-baaret Barn som
siges

siges i andre Kong HAAGENS Rette-Bøder. Herefter skulde almindelige Skioget ikke antages til at bære Bidne; Men det ere Skioget, som det bliver overbevist at de tage Penge for sig, hvad enten de ere mere eller mindre, eller de tage to Mand paa 12 Timer. De som Lavmanden eller andre Dommere og oprigtige Mand synes at være urigtige formedelst een eller anden Uredelighed, skulde ikke bære Bidne, og besynderlig allermindst i de Sager, hvor om gode Mandes Oprigtighed er at giøre. Vi byde vore Sysselmænd og Lavmand disse Rette-Bøder at efterkomme, og i Lov-Bogen indføre; thi Vi ville at disse Lov skulde over hele Norges Rige ævindeligen gælde.

III.

At Mand søge Lavtinget.

HAAGEN af Guds Naade, Konge til Norge. Vi have spurt den Gienstridighed, Modtvillighed og Uhydighed som I have for nogen Tid bevist, at I have forsømmet at søge Eders Lavting hvert Aar, imod Loven og den gamle Landers Sædvane, og saaledes nedfelde Lavtinget, og Almuen des Aarsage mister sin Ret og Nødvendighed; Thi befale Vi at I søger Eders Lavting retteligen som tilforn, og vider forvist, at hvo som undslaaer sig derfor, skal sandeligen forefinde Vor Unnaade, og betale den Sigt som derved ligger, og desuden forbyde Vi Vore Lavmand at sige Lov imellem nogen af

af dem som Syffelmanden har med sig, eller hans Fyldmægtig, eller Biskopens Fyldmægtige, de som uden nogen Nødvendighed overtrædede denne Bore Befaling, og ikke kom til det næste Lavting, uden at fremsføre nogle vigtige Tildragelser. Dette Brev blev forfattet paa Augvallsdønes, Trinitatis Dag, paa Borens Regerings 5te Aar.

IV.

At Hofbetientere betale deres Gield.

HAAGEN af Guds Naade, Konge til Norge. Det er ideligen for Os bleven andraget, at adskillige Bore Hofbetientere blant Eder, ikke ville betale deres Gield, eller bøde for de Misgjerninger som de have begaaet, ikke heller møde for Lavmanden paa den Tid de blive dødstrængte, ligeledes at de ikke ville bære Bidne og ingen Eed sværge, endstiont Loven paasiger dem det, tilligemed den Eed som de have svoret, og derfor burde de ikke sværge oftere; Men fordi Vi ikke maa lade det bedgaae, og ville det heller ingensunde taale, da skulle I alle vide, at hvem som det bliver efterdags overbevist, og ikke gjør Forbedring derpaa, og særdeles naar det bliver ham for Syffelmanden eller Lavmanden tilsagt, da er han sandelig bort af Bore Hof-Lov, og skal beholde Gæde blant Almue-Folk, hvad enten de ere i Broskuper eller anden Samqvem, men hvo af dem som giver sig iblant Hof-Folkene, skal aldrig mere vente at nyde Bist igien ved

ved Hoffet. Vi byde Sysselmændene hver i sit Syssel at søge dem som andre Almue-Folk. Vi byde alle Hofbetientere at bøde paa det igien som hidindtil har manglet; Thi fra denne Tid bliver det fuldkommelig en efterseet. Datum ic.

V.

At Lavmændene domme udi Kirke-Sager efter den gamle Christen-Ret (Kirke-Lov).

HAAGEN af Guds Naade, Konge til Norge. Vi have forstaaet at Bore Lavmænd ikke ville domme Lov udi de Sager som Kirken angaaer, og Christendoms-Balken bør udvise; Thi ingen Christendoms-Balk er i den Bog som den værdige Herre Kong MAGNUS Vor Fader lod forfatte, hvoraf det har aarsages, at Vi, Erke-Biskopperne og Biskopperne, have været meget uwillige at forfatte saadan en Christendoms-Bog som Os behager; Men ville dog ingenslunde at den hellig Kirke eller hendes Forstandere mister sin Ret; Thi byde Vi Bore Lavmænd at have og holde den hele Christendoms-Ret (Kirke-Lov) som har tilforn været brugelig blant Eder, dog hverken den som Vor Fader Kong MAGNUS lod forfatte, ikke heller den som Jon Erke-Biskop sammensatte, men den som var forher, ville Vi at skal gielde, og at Lavmændene derefter affige lovlige Domme, og at al den Sigt som derudi staaer og er fastsat, bliver en tredie Part ringere; Men er noget derudi som Eder ikke ret synes,

nes, og ikke kunde bestaae, da skriver det til Os tilligemed Eders Tillæg, med Biskoppernes, lærde Mænds og Hofbetienternes Vidende og Samtykke, saavidt Landet anstaaer og gavner.

VI.

Om fattige Mænd i Skagsefiord.

HAAGEN af Guds Naade, Konge til Norge. Herr Svend Thorarinsen anklagede for Os paa de Fattiges Begne i Skagsefiord, at Herr Jörunder Biskop har dem til 14 Hundrede frataaet, det de eye og haft have af de Hvalfiske som Bonderne have flyttet til Landet paa Hellig-Dage, og desuden den femte Part af den Næedfisk hvoraf blev taget halvfjerde Hundrede Better, og efterdi oprigtige Bidner fremstillede sig for Os, som videnede at den femte Part af hver Hvalfisk, smaa og stor, som bliver flyttet paa Hellig-Dag, har tilforn tilhort de Fattige, eftersom Loven byder og den gamle Christendoms-Ret udviser; Saa forbyde Vi alle, af hvad Stand de end ere, at fratage dem dette, eller flye det eller udbetale til andre end Bor Gyssemand eller den som han faaer til at tage der imod, og skifte det imellem de Fattige, men hvo som fordrister sig dertil, maa i al Sandhed vide, at han skal derfor bøde med det som ham misbehager, at det bliver andre til Advarsel. Vi byde og paa minde Herr Jörund Biskop, at han leverer tilbage det han har taget eller ladet tage fra forbemelte Fatt-

Fattige, inden en halv Maaned efter at I har seet dette Bort Brev, at dette ikke oftere behøver for Os at anklages; thi det lader ilde for alle at berove de Fattige, men allerverst for den hellige Kirkes Forstandere. Har Herr Biskopen ikke giort Ret herudi, inden den halve Maaned som Brevet ommeisler, da hyde Vi Bore Sysselmænd og Hofbetientere at de tage saa meget af Biskopens Gods som han har de Fattige frataget, og saa megen Opgiæld som gode Mænd agte at deraf kunde opbæres siden det blev taget.

VII.

Om den Uret som Lehnsmændene have giort.

HAAGEN af Guds Naade, Konge til Norge. Efterdi vi neppe formaae, endskiont Vi ville, at have Haand over alle Sager som Os selv tilkommer, formedelst de mange Forretninger og den Omærg Vi bær for anden Landets Nødvendighed og Vor egen; Da ville Vi at alle veed denne Bores Anordning og at den skal gielde for Lov over hele Norges Rige. Eftersom det er for Os paa Almuens Begne ideligen bleven andraget, angaaende den Uret som Lehnsmændene ove eller øvet have til denne Time, at de stævne Folk for Lavmanden, undertiden for ringe eller ingen Sag, og møde siden hverken selv eller deres Ombudsmænd til at svare for dem; Det andet, at de give de Mænd som lovligen blive stævnte, Tilladelse til at sidde hjemme,

me, og betyngte saaledes med mangfoldige Omsvøb dem som gierne ville Lov og Ret have, saa at de heller give deres Sag tabt, og betale eftersom Lehnsmændene dem paalegge, end at de skulle med den Sag blive opholdte; Synes Os som Bore Sysselmands egen Forglemmelse haver det forvoldet, som øyensynlig er, at Lehnsmændene fordriste sig til at giøre saadant, da de dog ellers snart spørge om nogen af Bønderne i deres Syssel falder i nogen Sigt, i hvor liden den er, men sliq deres Lehnsmands Ondskab lader de som de ikke veed. Derfor bør Vi vel foresec at Sysselmandenes Glemsomhed og Lehnsmændenes Ondskab ikke bliver Os til Bange, og de Uskyldige til Skade paa deres Gods; Thi byde Vi Bør Befalingsmand Herr N. at han tager til Os en gammel Mærk for hver Stævne, eftersom Lov-Bogen siger, naar de ikke møde selv eller deres lovlige Ombudsmand til at svare for dem, og til den som blev stævnet, for den hele Omkostning; Og endskiont de møde, og den Stævnte bliver ingen lovlig Sag overbevist, da skal de betale ham hans hele Omkostning, med mindre de sværge at de meente de søgte en ret Sag. Men de bøde for Breves Overtrædelse naar de plage og bryde Folk ulovligen med de Sager, hvor om Bore Breve ere tydelige for Dyne. De som ere lovligt stævnte, og faae Tilladelse af Sysselmandene selv eller deres Fuldmagtige at sidde hjemme, skal betale saa meget som for er meldet, baade til Os og den som stævnedes hvis de ikke selv møde, hvorledes som

som Vi siden skifte. Saa have Vi og befaleet Herr N. at tage slige Bøder som før er meldet, af dem som lovligen skønte ikke ville møde for Os eller Lavmanden, førend Vore Breve komme dertil, efter den første Gang han bliver det vaer at de ere komne, førend noget bliver rørt ved deres Sager, af hvad Stand de end ere, at de ikke synes at have Gavn af deres Modtvillighed og Uretsfærdighed. De som ikke ville adlyde Vore Anordninger, dem skal Herr N. lade tage hvor de treffes og sette i Fængsel, indtil de have bødet eftersom forbemelt er og desuden for Breves Overtrædelse. Herr N. skal lade randsage og revse de Mænd som Lovens Vidner at ere fredløse, saasom Mænddrabere, Fredløses Hælere, Tyve og Mæen-Eedere, Ransmand og alle andre, som de Sager eller Gierninger blive overbeviste, at de ikke maa bøde for sig. Ligeledes dem som have Vore Brev eller Bud overtrædet, og lade dem siden affraffe efter Lovens Sigende, og som Lavmanden og andre fornuftige synes raadeligt, og lade de allene komme for Os som han seer at nogen Raade og Barmhiertighed ere værdige, men angaaende deres Gods, der ikke maa bøde for sig, da omgaaes dermed eftersom Vi før have anordnet, og deres Landsvift og Fredfiob som Vi ansee nogen Raade værdige. Vi takke de Vore Hofbetientere, som have Os lydige og hørsommelige været, siden Gud udvælgede Os til at regiere efter

Vor allerkiæreste Broder, og dem i Besynderlighed som ville holde Lov med alle, og saaledes passe paa at holde den Eed som Vi har foret hele Landets Folk og tillige deres egen.

VIII.

At Biskopperne ikke tager det som de Fattige tilhører.

MMAGNUS af Guds Naade, Konge til Norge. Herr Haukur Ellendsen, Ketel Thorlaksen, Lavmand Snorre Narfesen og andre fornemme Mand som Vi lod kalde for Os, berettede med de Nordlandskes Breve paa Undersaatternes og Almuens Begne hos Eder, angaaende adskillige Afbræk og Betingelser som Biskopperne og andre lærde Mand øve imod dem, imod Loven og den gamle Landets Sædvane, om Halv-Kirker, og at Biskopperne ville tage og have taget til sig og Kirkerne af Fiske og Hvale det som bliver veidet eller flyttet paa Hellig-Dage, og tage det fra de Fattige, saa og al den Tiende som er mindre end til en Dre og de Fattige tilhører, ligeledes Christ-Fæ som Biskopperne ville de Fattige og deres Ombudsmand fratage; Slik Uret og Uhydighed ville Vi ingen lunde længer taale, og derfor forbyde Vi Biskopperne og de Lærde at overfalde Vore Undersaatter imod Loven og gammel Sædvane, saa og endskiont Biskopen til Holum visiterer engang hvert Aar sit Biskopsdomme, da ville Vi dog at han kommer
udi

udi hver Lav:Kop, som de gamle Love tilholder, og have Rattestet paa hveranden Sogne-Kirke, undtagen Bønderne selv begiære meer. Vi byde Bore Undersaatter og Almuen at paaftaae og paaholde deres Rettigheder og alle retnævnte Artikler, eftersom de veed at tilforn har været. Vi byde Bore Hoffstyrere, Riddere, Bort Hof og alle Landsmand at styrke denne Bor Anordning eftersom I agte at tilsvare for Gud og Os, og vider for vist, at Os misbehager om I gjør anderledes.

IX.

At de Geistlige nyde og gjøre hvad ret er.

MAGNUS af Guds Naade, Konge til Norge. Vi byde Eder fuldkommeligent med dette Bort Brev at I ere Kirkerne paa Island og deres Forstandere lydige og horsommelige i alt det som I retteligen bør til dem betale, men Vi forbyde fuldkommeligent Bore Undersaatter, nogen Byrde eller Paalæg videre at taale end Kirke-Loven dem tilholder. Vi befale Bore Sysselmænd, Hofbetientere og Lavmænd, at I styrker Bore Undersaatter til Lov og Ret, eftersom Kong HAAGENS Bor Moder-Faders Anordning paabyder, som saaledes begynder: Paa denne Naade bør Sysselmændene og Lavmændene at have og troligen holde og iagttage Rettens Redsigeholdelse, formedelft den værdige Herres Norges Konges Undersaatter og andre Underhavende; Først, at ingen Bøder bliver

dem paalagde videre end Loven tilholde, og ingen andre nye Paalæg, hverken for Forbydelse eller Arrest, eller Stævninger som de giøre naar de lyse med Personer eller ved Bryllup, videre end sagt er, ligeledes angaaende de Anordninger som Mænd giøre paa deres sidste Dage, enten de angaae Kirker eller Kloostere eller andet, de skulle ikke videre holdes end Loven tillader. Landvårn-Segl og Lov skulle legges i Kirken efter gammel Sædvane; Leegmand skulle tage Arb efter Præste og Geistlige aldeles efter den gamle Sædvane. Alle bor giøre Leding efter som de have megen Jord, og efter Formue som Loven melder. Den tierde Part skal tages af alle Tiender, og skiftes efter som tilforn har været i Brug. Alle de Geistliges Tienere skal være under slig Landskyld til Kongdommet som andre Kongens Undersaatter, saavel hvad Bøder og Sogninger som hvad Skatte og Skyldighed og al Paalæg angaaer, undtagen saa mange som Biskopene ere tilladte at have. Først, Erke-Biskopen et Hundrede Mand, dem som han vil have tilnavnet, og desuden tre smaa Sønne og to Huns-Karle, de skulle være fri for Leding og alle Udnævninger til Kongen saa og Skibdræt. De samme Friheder skulle og Stift-Biskoperne indenlands nyde, at hver maa have 40 Mand, som de selv ville og de have tilnavnet. Om Erke-Biskopens Folk slaaes indbyrdes i hans Nærværelse, eller i hans Gaard eller paa hans Skib eller andre, da tilhører Kongen den halve Sigt derfor, men Erke-Biskopen den Halve, und.

undtagen Manddrab og Lemlæstelse, den Sigt tilhører Kongen allene, men dersom Erke-Biskopens Folk slaaes med andre uden Biskopens Mærkelse, da tilhører Biskopen ingen Sigt derfor. Men andre Biskoper maa ingen Sigt tage, hverken for deres egne eller andre Mand, uden de allene som den gamle Christen-Ret ommelder. Disse Erke-Biskopens og andre Biskopers Folk skulle paa de Biskaar nyde disse forbemelte Friheder, at de ere alle udnævnte i et Brev paa hver Bispestoel. I Besynderlighed bliver og forbudet at tilstede Provsterne eller deres Ombudsmand nogle almindelige Skatte. Det er og aldeles forbudet at give for Kirke-Jord, eller Børne-Daab, eller vor Herres Legeme, eller for andre sige geistlige Ting, undtagen det som enhver vil med Guds Villie have givet, thi Præsterne ere pligtige at give disse Ting uden Betaling; det samme er og angaaende dem hvis Førelde have ladet giøre Capeller, og naar Bønderne selv have lagt nogle Penge ud til Høytide Holdelse eller anden hellig Forretning, og vil Biskopen siden ikke skaffe Præst dertil, eftersom gammel Sædvane har været, da synes ikke fornuftig at Mand miste Helligholdelsen, men betale dog af egne Penge derfor. Om Provste eller deres Ombudsmand giøre imod disse Ting som nu ere opregnede, og true Kongens Undersaatter med Band eller Haardhed til at antage Bøder eller andre nye Paa-læg, som de ikke tilforn har betalt, da skal Landmanden eller Sysselmanen, hvem som de først

beklage sig for, være tilforpligtet at forhielpe Bønderne til Rette og gamle Lov, har og Provsten nogle Sager imod Bønderne, da ere de pligtige til at giøre ham ret, men synes de saaledes at de besvære vrangeligen Bore Undersaatter og de ikke ville adlyde disse Bore Paamindelser, men tvært imod betynge Bønderne med Band og andre Besværligheder til at antage deres Paalæg, da er det imod Bor Billie at de nyde Ret som ikke ville unde andre Ret, bor da Lavmanden eller Sysselmanen sige Provsterne eller deres Fuldmægtige, at de vil ikke skaffe dem nogen Ret, med mindre de ere retfærdige mod andre, men vil Sysselmanen eller Lavmanden ikke skaffe Kongens Undersaatter Ret, da skal de vide for vist, at de skal miste Kongens Gunst og til med deres Forlehuing, men hvis Lavmandene eller Bore Sysselmænd forefinde at Provsterne eller deres Fuldmægtige holde sig det ikke efterretteligt som her er foreskrevet, naar de blive paamindte, da skal de forbyde alle at arbejde for dem eller paa deres Lene-Eng, Huns eller Jorder, og vide for vist, at hvis I giør anderledes, da skulle I sandeligen forefinde Bor Unnaade, og desuden spore Os for fuldkommen Breves Overtrædelse.

X.

Om de Handlendes Giæld.

MAGNUS af Guds Raade, Konge til Norge.
 Det er for Os og Bort Raad bleven andraget,

get, at Kiøbmænd som seile hid til Landet faae ikke deres Gield af dem som de har den at fordre, til den rette Tid, og deres Reise bliver ofte der med hindret, at de undertiden slippe meget sildigen bort fra Landet, eller de maa blive to Vintre, da de dog før havde agtet sig at blive kun den eene, og fordi Vi ville det ingensunde lade vedgaae, da befale Vi Eder at I haver betalt Eders Gield til Kiøbmændene før Olufs-Misse den første, hvert Sommer, med mindre at de som den ikke have til den Tid betalt, ville betale til Os 12 Allen for hvert Hundret som de ere skyldige, og lige meget til den som Gielden eyer. Men kommer han eller hans Gods ikke til Skibet paa denne Dag, og den som Gielden bor kræve beklager sig, da befale Vi Sysselmannden eller hans Dombudsmand og de 4re oprigtige Mænd, som han kalder til med sig, at han strax lader vurdere saa meget af hans Gods hiemme som Gielden var, og desuden for Flytning til Skibet, og særdeles den halve Mark som Os tilhører, saa og til den som Gielden fordrer. Dette skal uden videre Søgning vurderes, i hvor dens Gods som Gielden burdte betale, antreffes, og hvis Bore Sysselmannd eller deres Fuldmægtige findes modtvillige til at styrke denne Bores Anordning, da skal de i Sandhed vide, at de skulle miste deres Sysseler, og den Ære de af Os nyde, og desuden forefinde Bor Unaade.

XI.

At de Badmel som af Landet flyttes ere saa
fiine som tilforn.

MAGNUS af Guds Naade, Konge til Norge.
Det er ydeligen for Os og Bort Raad bleven
andraget, at de Badmel som her fra Landet flyt-
tes, ere ikke saa fiine, som de før have været, og
bør være, og fordi Vi hverken vil eller maa lade
slig Ufsik blive til en Sædvane, da byde Vi Eder
at I herefter gjør eller gjøre lader, de Badmel som
almindelig bruges til Handelen, fiine Badmel, og
de som bruges til Klæder, og andre Badmel som I
lader af Landet bortføres, saa vel arbeidede fiine
og vægtige, som tilforn har brugelig været, ligele-
des at de ere lige saa lange i Ryggen som paa Kan-
ten, men hvo som anderledes gjør, skal vide før
vist, at de Badmel, der ikke ere, efter som Vi
nu have anordnet, gjorde, blive til Os optagede.
Vi befale Vore Sysselmænd at eftersee at denne
Vor Anordning bliver uryggelig efterkommet, saa
fremt de ikke ville miste det gode, som de af Os og
Kongdommet nyde.

XII.

Om Ager og falske Tiender.

MAGNUS af Guds Naade, Konge til Norge.
Udskillige gode Mænd fra Island og Norge
have

have Os berettet, at Bønder og rige Mand her i Landet, ere til Biskopperne baade Norden og Synden paa, for Uager og urigtige Tiender, Gods og Penge skyldige, hvorfor Kirkens Forstandere har dem anklaget, endskiont offentlig Dom er ikke derom bleven formedelst Forsommelse affagt, eftersom Os tilkom den halve Sigt derfor. Nu fordi Vi ingenlunde ville slig Ulydighed Kongdommets Begne lade taales, da ville Vi og fuldkommelige befale Eder alle, og enhver i Besynderlighed, af hvad Stand som enhver er, som for Uger eller Tiend haver til Biskopperne eller deres Ombudsmand, Penge udbetalt, at I ogsaa antvorder og betaler til Vor Befalingsmand her ligesaa meget som I betalte til Kirken, og det inden 3 Maaneder efter at I have dette Vores Brev hørt, eller saaledes foranstaltet, at han bliver paa Vore Begne fornoyet, og ham med Lavmændenes Raad synes at I har vist fuldkommen Oprigtighed, og I ere fri for Os om denne Sag, og dette er inden den for omtalte Tid afgjort. Men hvo af Eder som dette ikke adlyder, skal svare 8 Ortuge og 13 Marker til Os for Breves Overtrædelse. Vi byde Vore Befalingsmand her at de stævne dem som ikke ville dette Vort Bud sig efterrettelig holde, for Os til Baghus (Bahus) med deres Mand sag og Bevis, og skal Vi da tilsee at det bliver dem og andre som sig Uret imod Os øve, til Advarsel.

XIII.

At Kiobmændene flytte Kongens Skatte
af Landet.

MAGNUS af Guds Naade, Konge til Norge. Eftersom Kiobmændene af Bergen saae sildiggen eller aldrig af adskillige her i disse Lande deres til gode havende Gield, saa megen Fare som de maa om Høste-Tider sette sig og sit Guds udi, da giøre Vi derom denne Anordning, at de skulle ald deres Gield af Landsmændene bekomme for Thorlaks Misse, og ligeledes af dem som giøre Ret; Hvo som uden Forsald giør anderledes, skal betale til Os og den som Gielden eyede en Mark for hvert Hundred af Kiobmands-Vare eller andet Guds, efter lige Burdering og Regning. Kiobmændene skulle være forpligtede at føre Bore Skatte her fra Landet for billig Leye, eftersom Vor Befalingsmand og de om foreenes, dog saa at de ikke des Marsage lader deres egne Vahre blive tilbage. Vi forbyde alle Kiobmand at indromme noget Guds i deres Skibe uden Vores, naar det er til, undtagen deres Koft og Klæder som noget Erinde til Os kunde have, og vide for vist, at hvis I ikke holder Eder denne Anordning efterrettelig, da skal enhver af Eder betale 10 Marker for Brevs Overtrædelse, og erstatte dem deres Skade som miste noget der ved, men deres Guds som reise dermed bliver til Os optaget.

XIV.

XIV.

Kong ERICHS Foreening med Biskop
Arne af Schalholt.

ERICH af Guds Naade, Konge til Norge ic.
 Vi giøre Eder vitterligt, at Vi ere forligte
 med Biskop Arne af Schalholt, og have fuldkom-
 meligen med ham afgjort angaaende Stade og Kir-
 kernes Eyendomme udi Schalholt Biskopsdom,
 med Erke-Biskopens Jorunder Naad og Samtykke,
 at de Stade i Schalholt Biskopsdom, som Kir-
 kerne aldeles tilhøre, skulle være under Biskopens
 Forvaltning. Men de som Leegmændene tilhøre
 Halvparten eller mere skulle under deres Forvalt-
 ning forblive med de Afgifter til Præstene, som den
 dem først gav, har anordnet, og ikke videre. Bi-
 skopen til Schalholt skal hver Aar visiterer en Lan-
 dets Fierding udi sit Biskopsdom, og ikke oftere
 besøge det samme Sted forend han har reist over sit
 hele Stift, han skal ride hiemme fra efter Peders
 Misse, og holde saa længe ved om Høsten som den
 Fierding behøver, og skifte sin Reise til Jævnnet.
 6 Præster tilligemed Biskoperne gjorde derpaa de-
 res Eed for dem og deres Efterkommere, at denne
 Anordning skulde uryggelig ved Magt blive evinde-
 lig. Vi byde Eder alle at holde dette for Lov,
 med mindre at de som anderledes giøre, ville Vor
 Unnaade og Straf taale, og desuden falde i Band
 og Guds Brede. Og til Bished herom, satte Herr
 Jorunder Erke-Biskop og Arne Biskop deres Ind-
 segl

segl tilligemed Borets under dette Foreenings Brev, som blev forfærdiget paa Dgvaldsnes, Korsmisse Aften, paa Borets Regierings 17de Aar. Herr Finner forseglede; Men Jon Clericus skrev det.

XV.

Cardinal WILHELMS Rette-Bod om Helligdags Arbeide, og om Kirker.

WILHELM af Guds Naade, Biskop Sabini, og den Havelige Sædes Legat, ønsker alle udi Norges Konges Rige Helsen og Velstand i Jesu Christi Navn. Efter som Vi saae og fornemmede Folkets i Norge aabenbarlig og mangfoldig Nød og Nødvendighed, da bevilgede Vi, og efter den værdige Herre Kong HAAGENS og andre gode Mænds Begiering tillod disse efterfølgende Ting. Det er tilladt at tage Silb saavel paa Hellig som Sognedage, hvor som den kommer til Landet. Høe og Korn og alle Slags Sæd maa paa samme Naade bierges, hvad Dag det fandt være, naar Nødvendighed paa kræver; Men Kongen bør de Nødvendigheder eftersee som ere fornøftige. Ligeledes om nogen Kirke bliver uden Person eller Præst, da maa Biskopen ikke tage hvad Kirken tilkommer, eller hendes Tiender, eller anden Indkomst til sin Nytte anvende, og det forbyde Vi alle, men han bør tilskikke Forstandere og Tilsynsmænd, som troligen giemmer og lovsig Opsyn have for den som siden fandt tilkomme, eller Kirken selv

selv til Nytte. Den fjerde Part af Folkes Tien-
der, som Kirken tilhører, maa han (Biskopen) for
Kirken ingensunde forringe, hvad som hidindtil
har skeet, hverken til sin egen Underholdning paa
Reisen, eller andre Ting. Ingen Biskop skal og
fordriste sig til at legge under sig eller sin Bispestoel
andre Kirkers Odel eller Eyendomme, eller tage
fra den eene Kirke og legge til en anden, og hvor
det bliver gjort eller har gjort været, da skulle Kir-
kernes Eyendomme til dem antvordes og det igien
gotgior. S som dem er bleven frataget, det allene
undtagen, som Biskopen har til Eyendommens
Forbedring udlagt; Kand det og hælde sig at en
Kirke nedfalder, da skulle de Eyendomme som den
tilhørte, de nærmeste og tillige de fattigste Kirker
til Ophold tillegges, med Biskopens og andre gode
Mands Naad. Alle disse Ting anordnede Vi efter
den Magt som Gud har Os givet. Vi bede og
byde at enhver haver og holder alle disse Ting, efter
Vor Anordning, til ævig Tid uryggelig. Men
hvo som fordrister sig at gøre her imod, den er
sandelig Herr Paven og Os ulydig. Dette Brev
blev givet i Bergen, 15 Nætter for Ægidius
Misse (s: 1te September), paa den værdige Herre
Innocentii Quarti Pavedoms Femte Aar.

XVI.

Cardinal WILHIELMS Kette-Bod
om Gield.

Da Cardinal WILHIELM kom til Norge, klagede Bønderne meget blant andet, at Biskopperne toge Kirkerne's Tiender og forogede dem med deres Reises Underholdning, eller toge dem til sig selv; Men Cardinalen befalede og sagde at Kirkerne skulle frit beholde deres Eyendomme, Tiender og andre Indkomster, ligesom Biskopperne beholdte deres. Da klagede ogsaa de Lærde, at Biskopperne toge for Tracteringer eller Løsninger af Præsterne, endskiønt de selv ikke kom i det Herret; men Cardinalen sagde at det var baade imod Guds og Menneskens Love, og imod den hellige Kirke, og at de intet burde tage naar de ikke kom derhen, urdtagen de vare syge eller de havde efter Kongens Brev reist til ham eller til Erke-Biskopen. Han sagde at man ikke burde arve noget Guds for end ald lovlig Gield er udbetalt, eftersom Propheten Habakuk har sagt: Oplader du din Mund som sulten, og æder uhiemmet i Skiul. Denne Sult sagde han at betydede, naar een tager Arv førend han har den Afdødes lovlig Gield aldeles udbetalt.

XVII.

Cardinal WILHIELMS Rette = Bød, angaaende dem som sætte sig op imod Kongen.

Disse Anordninger udgav Cardinal WILHIELM med Kong HAAGENS Raad og Billie, at den skulle sættes i Bånd som fordristede sig til at sætte sig op imod Herr Kongen og Norges Rige, eller forstyrre med Raad eller Gierning Rigets Fred. Saa og, at ingen maa med Magt eller Vold trænge sig ind i anden Mand's Eyendom eller Rettighed; Ligeledes, at ikke flere skulde i Klosterne indtages end at de kand uden nogen Elendighed af Klosterne's Guds forsørges, og at ingen af dem som derinde er, Broder eller Søster, haver noget Guds for sig selv, men at alle Ting skulle i Klosteret være alle til Fælles, og at Klosterets Forstander skaffer enhver det han behøver, efter som Staden er rig til. Men findes nogen da han deer, at have noget Guds for sig selv, den skal ikke nyde Begravelse som Christne Folk.

XVIII.

Kong CHRISTIANI I mi Confirmation.
over alle Rette = Bøder.

Vi CHRISTIAN med Guds Naade, ret Arving til Norges Rige, udvalgt Konge til

Danmark og Sverrig, Hertug i Schlesvig, Holsien, Stormarn og Ditmarschen, Græve i Oldenborg og Delmenhorst. Giøre alle vittersigt: At eftersom alle Vore Forfædre afgangne Konger i Norge, som have været siden den hellige Kong HAAGEN døde, have stadfæstet og samtykt alle de Rette-Boder som den hellige Kong HAAGEN udgav for Lov og Ret at holdes efter sin Dag over hele Norges Rige og Kongdom; Thi have Vi og bekræftet og fuldkommeligen samtykt, forbemelte Rette-Boder ved fuld Magt at forblive, og urygkelig holdes over hele Norges Rige, og de Lande som under Norges Krone ligge, saavel Island, Hetland og Færøe, som andensteds her i Norge; Thi forbyde Vi alle, hvo som helst ere eller være kunde, særdeles Vore Fogeder og Ombudsmænd udi Island, som nu ere eller herefter kommerendes vorder, Vore kiære Undersaatter paa forbenævnte Island herimod at hindre eller i nogen Maade Forsang at giøre, under Vor Hyldest og Naade. Givet paa Vort Slot Algerhuus, Sanctæ Catharinæ Aften, Aar efter Guds Byrd 1541. Under Vores Secretum.

Den store Dom.

(almindelig saa kaldet).

Bi Arne Gislesen, Thorlaker Einerfen, Gun-
ner Gislesen, Halldor Einerfen, Snaibiörn
Halldorsen, Biörn Thorleiffen, Jon Olavsen,
Brander Einerfen, Thorder Gudmundsen,
Gisle Svendsen, Haller Olavsen, Thorvarder
Biörnsen, Thorer Svendsen, Thorsten Odd-
sen, Gudmunder Jonsen, Einer Gislesen, Ei-
ner Paulsen, Jon Sigurdsen, Magnus Ketel-
sen, Peter Thorlevsen, Magnus Jonsen, Arne
Jonsen, Magnus Jonsen, Odder Thomassen,
giore alle og enhver bitterligt, som dette Brev fore-
kommer, læse eller hørt læse, at Nar efter Guds
Byrd 1564, Fredagen næst for Visitationem
Mariæ (Mariæ Besøgelse) den 30 Junii, udi dens
Hoybaarneste, Stormægtigste, Berømmeligste
Fyrste og Herre, Kong FRIDERICH den Ån-
dens, med det Navn, af Guds Naade Konge
til Danmark og Norge, vores Allerkjæreste og
Naadigste Herre, hans Regierings Femte Nar,
være vi, paa det almindelige Øvræae Ting, af
Ærlig og Besbyrdig Paul Vigfussen Lavmand
for Sonden og Østen paa Island, og Eggert
Cc 3 Han-

Hannesen Lavmand for Norden og Vesten paa Island, udnævnte, fuldkommelingen at bestemme, (som fra denne Dag skulle for alle Folk paa Island, fødte og ufødte, Mands- som Qvindes-Personer, evindeligen blive bestandig), hvor megen Straf og Boder de skulle være underkast, som forseer sig med Leyermaal, enten i sin Slægt eller Svogerskab, med Horeri eller Boelskab; efterdi den Straf ikke er i vores Islandiske Love fuldkommelingen eller tydelig nok bleven meldet og fastsat; og fordi den Hæderlige, Velbyrdige og Høntagtede Hovedsmand Paul Stigsen, Kongel. Majestets Befalingsmand over det hele Island, haver af Lavmandene herpaa Dom begjæret, og syntes ham det hørligen nødvendigt for den umaadelige og skændige Lastes Skyld, som saa mange tidt og ofte Aar efter Aar begaae, mestendeel af Brøst og Mangel af Straf med videre, som Gud forbedre; Da have Vi den Skæl og Anordning herpaa gjort:

1) At de 17 Mands- og Qvindes-Personer som ere Blodsforvandte eller Svogrede, og udi de gamle Kirke-Love, som her i Landet have fra gammel Tid været brugelige, blive opregnede, skulle herved falde i en ubodelig Sag og have sit Liv forbrudt, og skal Mands-Personer halskugges, men Qvindes-Personer druknes. Men deres efterladte Gods rørendes eller urorendes, beroer paa vores Naadigste Herre Kongens Medynk og Barmhjer-

tig

tighed, der som hans høystpriselig Naade, for Guds og vore ydmyge Bonners, saavel som Landets Fattigdoms Skyld, vil herpaa giøre, saa at Halvdeelen af deres Midler maatte til hans Naade og Kronen henfalde, og den anden halve Deel til deres fattige nærmeste Arvinger, efter den værdige Konge Herr MAGNUS HAAGENSENS Rette-Bød, om alle ubodelige Sager, undtagen Lands-Forræderi og Forræderi mod Kongen.

2) De Personer som ikke ere saa nær besvogrede, som de der udi indbemelte Lov opregnes, og der ere ikke antegnede, saasom: Moder-Broders og Fader-Broders Kone, Kones Broder-Dotter og Søster-Dotter, og andre Personer lige nær paaslagtede, udi Frændskab eller Svogerskab, enten i Mand- eller Qvinde-Linien, skal have forbrudt 9 Marker, (1) hver for sig, og pidskes 9 Slag med Riis, hver den som sig saaledes forseer; Og ere Sysselmændene pligtige at lade den Straf hiemme i Herredet paalegge. Forseer disse Personer sig anden Gang udi samme Sag, være sig imellem dem selv, eller med andre lige nær paaslagtede, betale 13 Marker, (2) hver for sig, og skal Syssel-

Cc 4

man-

(1) Det er 12 Rdlr. Specie pro Persona; tilsammen 24 Rdlr. Specie eller 36 Rdlr. Courant.

(2) Det er 17 Rdlr. 2 Mrk. Specie pro Persona; tilsammen 34 Rdlr. 4 Mrk. Specie, men 52 Rdlr. Courant.

manden lade dem miste deres Hud. Forseer de sig tredie Gang udi samme Forseelse, have forbrudt Fred og Guds, dog, som før er meldet, paa Kongens Naade.

3) Hvor helst som Godskende-Børn forseer sig med hinanden, da bøde halvfemte Mark, (1) uden nogen legemlig Straf, efter gammel Sædvane, og være siden adskildte. Forseer de sig anden Gang (enten han eller hun forseer sig indbyrdes med hinanden, eller med andre lige nær paaflægtede) betale 9 Marker (2) til Kongen. Forseer de sig tredie Gang paa samme Naade, romme begge Landet samme Aar, ved første Leyighed, til Kongens Naade, og være fri for al Penge-Straf.

4) Forseer de sig som ere en Led længere ud fra hinanden end Godskende-Børn, udi Frændskab eller Svogerskab, betale til Kongen halvfierde Mark (3) første Gang. Forseer de sig anden Gang, betale Kongen 7 Marker. (4) Have de ikke at betale

(1) Det er 6 Rdlr. Specie pro Persona; tilsammen 12 Rdlr. Specie, men 18 Rdlr. Courant.

(2) Det er 12 Rdlr. Specie pro Persona; tilsammen 24 Rdlr. Specie, men 36 Rdlr. Courant.

(3) Det er 4 Rdlr. 4 Mrf. Specie pro Persona; tilsammen 9 Rdlr. 2 Mrf. Specie, men 14 Rdlr. Courant.

(4) Det er 9 Rdlr. 2 Mrf. Specie pro Persona; tilsammen 18 Rdlr. 4 Mrf. Specie, men 28 Rdlr. Courant.

tale med, lide Straf paa Kroppen to Slag med Riis, for hver Mark som udi næstkommende Fardage (Flottetid) er ubetalt, med mindre de skaffe Borgen for sig. Forseer de sig tredie Gang med hinanden eller andre lige nær beslagtede, da romme strax den Landets Fierding der de sig opholder, og blive derfra i næstfolgende tre Aar, med mindre Kongens Ombudsmand vil have nogen Medynk med dem efter Sagens Beskaffenhed.

5) Forseer de sig som udi tredie Led ere hinanden enten ved Frændskab eller Slægtskab paarende, bøde 3 Marker (1) første Gang, og blive skildt fra hinanden efter foregaaende lovlig Paa- mindelse. Forseer de sig anden Gang, efter at de har bødet for den første Forseelse, da betale 6 Marker (2) pro Persona, og skal den eene romme Herredet. Bliver de tredie Gang om samme Gierning forvunden, da skal den som sig saa'ledes har forseet, betale 9 Marker, (3) og den eene romme af Lands- Fierdingen, den som Syffelmanden med andre Dannemand agter tjenligst. Men forseer de dem fierde Gang, da betale hver 13 Marker (4) til Kon-
 C c 5 gen,

- (1) Det er 4 Rdlr. Specie pro Persona; tilsammen 8 Rdlr. Specie, men 12 Rdlr. Courant.
- (2) Det er 8 Rdlr. Specie, men 12 Rdlr. Courant.
- (3) s: 12 Rdlr. Specie pro Persona; men 18 Rdlr. Courant.
- (4) s: 17 Rdlr. 2 Msk. Specie pro Persona, men 26 Rdlr. Courant.

gen, og miste sin Hud; Have de ikke Midler at betale med, da pidskes efter Marke-Tal, som for er meldt.

6) De Personer som sig forsee udi tredie og fierde Led, enten det er udi Frændskab eller Svoger-
skab, skal adskilles, og betale Kongen 12 Ore (1) hver for sig, og forbydes at ægtes uden Kongelig Bevilling. Skeer det anden Gang, bøde 3 Marker (2) for hver. Forsee de sig tredie Gang, bøde 6 Marker (3) hver til Kongen. Men skeer det fierde Gang, miste begge Huden uden Penge-Straf.

7) Om de Personer som ere lovlig Ægte-Folk begaaer enkel Horeri, betale første Gang 6 Marker (4) til Kongen hver for sig. Men tager en gift Mand en gift Kone, eller en gift Kone en gift Mand, da betale hver 12 Marker (5) og hvilken af dem, som ikke har Penger at betale med, til næstkommende Fardage, faaer to Slag af Riis, for

(1) 3: 2 Rdlr. Specie pro Persona, men 3 Rdlr. Courant.

(2) 3: Tilsammen 8 Rdlr. Specie, men 12 Rdlr. Courant.

(3) 3: Tilsammen 16 Rdlr. Specie, men 24 Rdlr. Courant.

(4) 3: Tilsammen 12 Rdlr. Specie, men 18 Rdlr. Courant.

(5) 3: Tilsammen 32 Rdlr. Specie, men 48 Rdlr. Courant.

for hver ubetalt Mark, uden den som Kongelig Myndighed har i Hænder vil af Barmhiertighed forlindre Straffen. Begaaer de anden Gang den samme Ugierning (være sig med hinanden eller andre, enkelt eller dobbelt Hoer) betale dobbelt saa meget hver for sig, (1) eller miste sin Hud; men hvilket som ikke haver Penger at bøde med, miste sin Hud, og desuden taale en anden legemlig Nedsættelse, efter 12 Mands Dom. Forseer det eene af disse Personer sig tredie Gang (være sig enten med enkelt eller dobbelt Horeri) og det bliver overbeviist med aabenbare Gierninger eller lovlige skiallige Bidner, eller deres egen frivillig og utvungen Beskændelse, da skal Mands-Personerne miste deres Hoved, men Qvinderne druknes, efter Kongelig Majestets Necesses Lydelse, med mindre Kongen selv vil have dem forskaaet; men alt den Skyldiges Gods og Eyendom, henfalder til lovlige Arvinger, formedelst Landets Fattigdom.

8) De Mand som avle Børn udi Boleri, betale 18 Allen (2) første Gang hver for sig; Anden Gang 6 Ore. (3) Tredie Gang 12 Ore (4) hver for

(1) 3: Tilsammen 64 Rdlr. Specie, men 96 Rdlr. Courant.

(2) 3: Tilsammen 1 Rdlr. Specie, men 1 Rdlr. 3 Msk. Courant.

(3) 3: Tilsammen 2 Rdlr. Specie, men 3 Rdlr. Courant.

(4) 3: 2 Rdlr. Specie pro Persona, men 3 Rdlr. Courant.

for sig. Fierde Gang 3 Marker (1) og 'romme den Landets Fierding. Forseer de sig Femte Gang, da miste Huden, eller ægtes. Præsten og Sysselman den ere paa deres Embedes Begne pligtige, strengeligen saadanne Folk at formane, at de ville sig fra slig utilbørlig Levnet entholde, og ingenlunde leve længer udi saadanne aabenbare Forargelser. De som fremture i et offentlig Boleri (Skiorlevnet), og ikke ville efter sin Sogne-Præstes tvende Christelige Paamindelser, aflade, bor hver Aar og for hvert Barn de saaledes avle, bøde saa mange Penger som før er meldt. Vil han eller hun ikke lade af det femte Aar, naar de tilforn ere paaminde af Præsten, tre gange hvert Aar, eftersom Ordinansen paabyder, bor de miste Huden.

Al denne vores Bessikkelse og Anordning domte vi med en virkelig og fuldkommen Doms Slutning, til vores Naadigste Herre Kongens og Danmarks Rikets Raad, deres Forsyn og Forbedring, det at fratage og tillegge, som Hans Højmagtig Naade, tillige med Raadet, finder os, Hans Kongelige Naades Undersaatter, Indvaanere og Almue udi dette fattige Land, best tiensligt; sikkerlig forhaabendes, at Hans Kongelig Naade beteer sig barmhiertig imod os udi vores nødvendige og mest magtpaaliggende Sager.

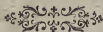
Denne

(1) =: Tilsammen 8 Rblr. Specie, men 12 Rblr. Conrant.

Denne vores Beskikkelse og Unordning samtykkede med os forbemelte Befalningsmand Poul Stigsen og begge Læbmandene, og satte deres tilfælle med vores oven bemeldte Mands Signeter for dette Brev. Skrevet sammesteds to Dage efter den som i Begyndelsen meldes.

Vi FRIDERICH den Anden med Guds Naade, Danmarkes, Norges, Ben- ders og Gothers Konning; Hertug udi Sles- vig, Holsten, Stormarn og Ditmarsken; Gre- ve udi Oldenborg og Delmenhorst: Giøre alle bitterligt, at Vor Elskelige Poul Stigsen, Vor Mand, Tienere og Udbudsmand paa Vort Land Island, haver forestillet os den Dom, som Vo- res Uundersaatter, Laugmænd og Laugrettes Mand paa Vores forbenævnte Land Island, om Hore- ries Sager, Skiorlevnet, og dem som beblandes med sit eget Slægt, domt have. Hvilken forbe- meldte Dom, Vi have for Lovgyldig antaget, samtykket og stadfæstet, og nu med dette Vort aab- ne Brev for Lovgyldig antage, samtykke og stad- fæste; at den skal staae ved sin fulde Magt udi alle sine Ord, Puncter og Articler, som den i alle Maader udviser og indeholder. Men eftersom sam- me Dom, af de gamle Kyrkelov, melder om deres Lifføse Gierninger, som, efter samme Doms Liu- delse, blive fundne i saa grove Forseelser, at de
be-

beblander sig med deres eget Slægt, skulde miste Livet, og alt deres Gods henfalde til Os og Kronen. Da (paa det at Vore forbenævnte Undersaatter paa Island ikke derved forarmes, at deres Odel og Arvegods skal komme saaledes fra dem); have Vi, af Vore synderlig Bevaagenhed og Naade, eftergivet og forlindret, og nu med dette Vort aabne Brev eftergive og forlindre bemelte Artikler om Livs-Sager: Paa den Naade, at hvis der efter denne Dag betreffes udi saadan Last, at han samblandes med sit eget Slægt, skal miste Livet, og hans Lossegods være forbrudt til Os og Kronen, men Odel og Arvegods høre til lovlige Arvinger. Forbydendes derfor alle, hvis helst de ere eller være kunde, og i sær Fogeder og Embedsmænd, og alle andre Vores forbemelte Undersaatter paa Island, herimod efter denne Dag, om deres Odel og Arvegods, for de Sager, som forbenævnte Dom indeholder, og forskrevet staaer, at besværges, Forsang at giøre, eller i nogen Naade at forurette. Under Vore Hyldest og Naade. Givet paa Vore Gaard Lund den 13 Aprilis, Anno Domini 1565, sub nostro sigillo.

Register

over alle

Lovens Bøger,

Capitler, og høsføvede Rette-Bøder.

Lovens Bøger ere IX.

I. Bog.

Første Part.

Som kaldes Tingfare Balken.

Haver IX. Capitler.

	Pag.
I. Cap. Om Øreraae Lav-Ting	6
II. Cap. Om de udnævnte Mænds Løn	7
III. Cap. Om Sæder og Skik paa Altinger	10
IV. Cap. Om Vidner og de Sager som bør dømmes paa Lav-Tinget	13
V. Cap. Om Vaaben-bæren og Tingvide	14
VI. Cap. Om de Sagers Opreisning som vrangeligen ere foredragne	16
VII.	

Register.

	Pag.
VII. Cap. Om Forsamlings Ting (Leidar- hing	17
VIII. Cap. Om Domrov	18
IX. Cap. Om lovlige Stævninger og Vær- sels Tid	20

Anden Part.

Som kaldes Christendoms-Balken, og ind-
befatter Konge = Arven.

Haver XII. Capitler.

	Pag.
I. Cap. Om den Christelige Troe	24
II. Cap. Om Kongens og Biskopens Magt	26
III. Cap. Om Lydighed imod Kongen	27
IV. Cap. Hvo der skal være Konge over Norge	28
V. Cap. Om Kongens Vall	32
VI. Cap. Om Kongens Grænders Arv	33
VII. Cap. Om Kongens Fæd	35
VIII. Cap. Om Hertugs eller Jarls Fæd	ibid.
IX. Cap. Om Lehnsmænd og Hofstyreres Fæd	36
X. Cap. Om Lævmændenes Fæd	37
XI. Cap. Om Bondens Fædsform	ibid.
XII. Cap. Hofmænds Lov.	39

Register.

II. Bog.

Om Undersaatternes Pligt imod Kongen,
og Skatgiæld.

Haver III. Capitler.

	Pag.
I. Cap. Om Skat og Tingreise-Løn	41
II. Cap. Paa hvad Tider Skat bør inddrives	42
III. Cap. Om fremmede Mænds Rettigheder	43

III. Bog.

Som kaldes Mannhelge-Balken.

Haver XXXI. Capitler.

	Pag.
I. Cap. Om Penge-Straf og Bøder for Kongens Undersaatters Mord	45
II. Cap. Om groft Mord og Nidingsverf	47
III. Cap. Om Ransmænd	52
IV. Cap. Om Eftergivelse paa ubødelige Sager	53
V. Cap. Om nogen sælger en Mand bort af Landet	55
VI. Cap. Om nogen huuser fredløs Mand	ibid.
VII. Cap. Om nogen bliver saaret paa Ting	56
VIII. Cap. Om gale Mestnesters Gierninger	57
IX. Cap. Hvem der skal være Banemand	58
X. Cap. Om Drabs-Sorkyndelse	59
	XI

Register.

	Pag.
XI. Cap. Om Bane-Raad	61
XII. Cap. Om dens Rettighed som sin Faders Slægt ikke tilkommer	62
XIII. Cap. Om Vaades-Gierninger	63
XIV. Cap. Om Skud, Knive-String og Dols fø-bæren	65
XV. Cap. Om Bøder for Mands Bid	66
XVI. Cap. Om Manddraberes Anholdelse	67
XVII. Cap. Om Domme	69
XVIII. Cap. Om den Medlidenhed Mands draberen vederfares	72
XIX. Cap. Om Slagsmaal paa Tinge	73
XX. Cap. Om nogen binder en fri Mand	ibid.
XXI. Cap. Om Zug og Lemlæstelse	74
XXII. Cap. Om Forligelse og Bøder for Misgierninger	77
XXIII. Cap. Om sinea Slag og mindre Mis- gierninger	77
XXIV. Cap. Om Sænnen vorder nogen til Skade	79
XXV. Cap. Om Ord som fuld Ret bødes for	80
XXVI. Cap. Om falske Angivere	82
XXVII. Cap. Om Vise-Digtere	83
XXVIII. Cap. Om Zordom	84
XXIX. Cap. Om Snylte-Gæste	85
XXX. Cap. Om friske Tiggere	ibid.
XXXI. Cap. Om Leyermaal og Rettighed derpaa.	87

Register.

IV. Bog.

Første Part.

Om Giftermaal.

Haver VI. Capitler.

	Pag.
I. Cap. Om Giftings-Mænd	89
II. Cap. Om Qvindfolkets Medgift	91
III. Cap. Om Sællig imellem Ægtefolk	93
IV. Cap. Om Skifte efter Ægte-Personer	96
V. Cap. Om en Kone bedriver Hoar i Ægte- teskab	97
VI. Cap. Om Ægteskabs-Sorhindringer	99

Anden Part.

Om det almindelige Arvetæll og videre om Arb.

Haver XXVIII. Capitler.

	Pag.
1. Arb. Om ægte-fødde Børn, item Sønnes Søn 2c.	100
2. Arb. Om Tinglyst Barn	103
3. Arb. Om ægte-fød Broder samfædre 2c.	105
4. Arb. Om samfædre Farbroder, Broders Søn og samfædre Broder	ibid.
5. Arb. Om Moder-Broder og Søster-Søn	106
6. Arb. Om Brødes-Sønner 2c.	107
DD 2	7. Arb.

Register.

	Pag.
7. Arv. Om sammødre Farbroder og Broder der Søn af sammødre Broder	107
8. Arv. Om sammødre Morbroder og Søster Søn af sammødre Søster	108
9. Arv. Om de der arve sin Brødrung, s: Farbroder Sønns Barn, af samfædre	ibid.
10. Arv. Om de som ere næst efter Brødres Børn samfædre 2c.	109
11. Arv. Om sammødre Brødre Sønner	ibid.
12. Arv. Om de der arve sit Farbroders Sønns Barn af sammødre Fædre.	ibid.
13. Arv. Om Slegfred baaren Sønnes Søn 2c.	110
XIV. Cap. Om der fares vild om ens Slægt	111
XV. Cap. Om Ruldlyst Barn	112
XVI. Cap. Om nogen dræber en Mand for at faae hans Arv	113
XVII. Cap. Om deres Arv som hastigen omkomme	114
XVIII. Cap. Hvorledes forholdes bør med Skifte efter fattige Mand	ibid.
XIX. Cap. Hvorledes handles skal med Umyndiges og Qvindes Gods	115
XX. Cap. Hvo der skal opagte de Umyndige og deres Gods	116
XXI. Cap. Hvor meget Gods der bør forvares for hver Umyndig	118
XXII. Cap. Om Umyndiges Gods	119
XXIII. Cap. Hvorledes med Arv skal forholdes naar Arvingen ikke er tilstede	120
XXIV.	

Register.

	Pag.
XXIV. Cap. Om lovlig Suldmagt, og deres Gods som døde udenlands	122
XXV. Cap. Hvorledes Arv skal lovlig søges	124
XXVI. Cap. Om Arvs Fordring	125
XXVII. Cap. Hvorledes man skal bevise sin Arves Ret	126
XXVIII. Cap. Om de Gaver som efter Loven maa holdes (staae ved Magt)	128

Tredie Part.

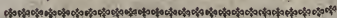
Om Formynderskab.

Haver XIII. Capitler.

	Pag.
I. Cap. Om de man bør forsørge	129
II. Cap. Hvorledes Ægte Personer bør forsørge hinanden, og om Armod	131
III. Cap. Hvorledes fattige Umyndige bør stiftes	132
IV. Cap. Hvor gammel een skal være, naar han er fuldmyndig at annamme sit Gods	133
V. Cap. Om den Umyndiges Forsorg, og om han efterlader sig Gods	135
VI. Cap. Om fremmede Mænds Børn her paa Landet	ibid.
VII. Cap. Om fattige Mænds Forsel	136
VIII. Cap. Om Arv-Sal og Rigsb efter Loven	139
IX. Cap. Om Lav-Reppe og Reppstyrere	140
X. Cap. Om Bud-Byrd	141
XI. Cap. Om øde Jord	144

Register.

	Pag.
XII. Cap. Om Reppstyrers Ting og Sattiges Underholdning	ibid.
XIII. Cap. Om Ulfstik paa Klædedragt her i Landet	147

V. Bog.

Som kaldes Jordløsnings Bøken.

Haver XII. Capitler.

	Pag.
I. Cap. Hvorledes man bør indløse den Jord, som hans Formynder haver solgt	148
II. Cap. Om 80 Aar gammel Mand sælger en Jord	151
III. Cap. Om Skifte paa Jordegods	ibid.
IV. Cap. Hvor megen Sægang enhver skal nyde	154
V. Cap. Om dem som ikke ville komme til Jordestifte.	155
VI. Cap. Hvorledes man skal lovfisbe Odels Gods	156
VII. Cap. Om en Jords Gavn til Sardage	157
VIII. Cap. Om lovlig Accord om en Jord	158
IX. Cap. Om en Jord sættes i Pant	159
X. Cap. Om Pantsætning eller Accord paa en Jord bortselges	160
XI. Cap. Om nogen sælger det Land, som en anden eyer ved Accord eller Pantsætning	161
XII. Cap. Om Provente	162

Register.

VI. Bog.

Første Part.

Som kaldes Landsleue-Balken.

Haver LIX. Capitler.

	Pag.
I. Cap. Om Jorders lovlig Byggesel og Nabod	162
II. Cap. Om Byggesel paa Kongens Jorder	163
III. Cap. Hvorledes Leylændingen bør holde Huusene vedlige	166
IV. Cap. Naar en Leylænding bør flytte til Jorden.	167
V. Cap. Om Jorddrootten eller Leylændin- gen ikke holder den giorte Leues Accord	168
VI. Cap. Om Jorddrootten leyer den samme Jord til to	169
VII. Cap. Hvad der bør følge en bortleyet Jord	170
VIII. Cap. Naar Leylændingen bør at være kommen til sin Jord	172
IX. Cap. Om de Ting som Leylændingen la- der blive tilbage	173
X. Cap. Om man besidder utagen Jord	174
XI. Cap. Om man sælger Høe bort af borts- leyet Jord	175
XII. Cap. Om Høe-Risb	176
XIII. Cap. Om Huuse-Skifte imellem Ley- lændinger	177

Register.

	Pag.
XIV. Cap. Om Giødning og Skifte paa Græsmark og Eng	178
XV. Cap. Hvorledes Leylændinge Skifte bør søges	179
XVI. Cap. Om Landemærker	180
XVII. Cap. Om Lovfæste	182
XVIII. Cap. Om Landnam og Skade paa en Jord	ibid.
XIX. Cap. Om Landnam og Skovhugst	184
XX. Cap. Om Skovs Skifte	186
XXI. Cap. Om Skov paa anden Mands Jord	187
XXII. Cap. Om Eng paa anden Mands Jord	189
XXIII. Cap. Hvorledes Søe skal paa anden Mands Jord forvares	191
XXIV. Cap. Om Skovs og Enges Tilvæxt	193
XXV. Cap. Hvorledes Søe bør tørres paa anden Mands Jord	195
XXVI. Cap. Angaaende Lovfæste og Semtes Stævninger	196
XXVII. Cap. Om Vidners Sørrelse ved Semtes Stævne	197
XXVIII. Cap. Om Ombud over en Jord eller Drev-Strand	198
XXIX. Cap. Om Ansvar for Ild	200
XXX. Cap. Om Nordbrand	201
XXXI. Cap. Om lovlige Gierder og Gierdes Stævninger	202
XXXII. Cap. Om lovlige Gierder imellem Gaarde	205
XXXIII. Cap. Hvorledes Sæ skal indfattes	207
XXXIV.	

Register.

	Pag.
XXXIV. Cap. Om Qvægs Udløsning for giort Skade	208
XXXV. Cap. Om halve og hele Bøder for Heste	210
XXXVI. Cap. Om nogen driver Heste sam- men for at bides, eller stikar Kumpes Haarene bort	211
XXXVII. Cap. Om Leye-Hors	213
XXXVIII. Cap. Hvorledes man bør svare til Hors	214
XXXIX. Cap. Om Skade-Bøder paa Qvæg	215
XL. Cap. Om et Nød dræber et andet	217
XLI. Cap. Om øde Jorder	218
XLII. Cap. Om Sætter og Reiser dertil	ibid.
XLIII. Cap. Angaaende Sætter-Boel	219
XLIV. Cap. Om almindelige Neye	220
XLV. Cap. Om Broe-giøren og Særges Steder	221
XLVI. Cap. Om Alminding og Sædrift	223
XLVII. Cap. Om Riendetegn og Mærke	225
XLVIII. Cap. Om flere have det samme Mærke	228
XLIX. Cap. Om Sielsgang og Saare-Sam- ling	230
L. Cap. Om det Sæ hvortil ingen Eyermand findes	232
LI. Cap. Om Mænd tviste om Alminding	234
LII. Cap. Om Almindinge	235
LIII. Cap. Om Sæ kommer bort af Almin- ding	236
LIV. Cap. Angaaende Stævninger som gis- res for at opbygge Gierder	237

Register.

	Pag.
LV. Cap. Om man leder det Sæ som søder af sig, til uskaaret Sæ	239
LVI. Cap. Om Vande og Veides Steder imels lem Gaarde	240
LVII. Cap. Om Sugles Sangst	242
LVIII. Cap. Om Sugles Giste og Dyres Veide	244
LIX. Cap. Om Almindinge	245

Anden Part.

Som kaldes Refe-Balken.

Haver XII. Capitler.

	Pag.
I. Cap. Hvo der eyer det som opdrives af Søen	247
II. Cap. Om Slytninge	250
III. Cap. Hvo der bør fæste (belegge) en Hval, om den inddrives	252
IV. Cap. Om Skud findes i en Hvalfist	254
V. Cap. Om den som skudt haver kommer ikke til Hvalen	256
VI. Cap. Om man finder en Hvalfist flydende paa Vandet	258
VII. Cap. Om Slytnings Hval	259
VIII. Cap. Videre om Slytninge	260
IX. Cap. Om Sele-Veide for en andens Land	262
X. Cap. Om Hval-Slytning paa Hellige Dage	263
XI. Cap. Om en Hvals Slytning udaf Al- minding	264
XII. Cap. Om Drag	ibid.

Register.

VII. Bog.

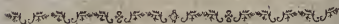
Som kaldes Kiøbe-Balken.

Haver XXVI. Capitler.

	Pag.
I. Cap. At ingen tager noget ulovligen fra hinanden	266
II. Cap. Hvor man bør kræve Gield	267
III. Cap. Hvorledes vittetlig Gield bør søges	269
IV. Cap. Om Gield som til en vis Tid skal betales	270
V. Cap. Hvad Lovs Øre ere	271
VI. Cap. Om Øvægs Værd	273
VII. Cap. Om fattige Mænds Gield	275
VIII. Cap. Om afdød Mænds Gield	277
IX. Cap. Om Gields Søgning uden for Herredet	ibid.
X. Cap. Om Gields Søgning inden Herredet	278
XI. Cap. Om lovlige og svigagtige Kiøb	280
XII. Cap. Hvilke Kiøb skal gøres skriftlig	281
XIII. Cap. Om den som ikke vil bære Vidne	282
XIV. Cap. Hvilke Kiøb der bør holdes	283
XV. Cap. Om bortleyet Gods	284
XVI. Cap. Om Ansvar for Leye-Gods	286
XVII. Cap. Om Forsømmelse	288
XVIII. Cap. Hvad en lovgyldig Roe er	289
XIX. Cap. Om man kiøber ubeseet	290
XX. Cap. Om de Ting som ikke maa skiftes	ibid.
XXI. Cap. Om Ansvar for Laan	291
XXII. Cap. Om Pant	292
XXIII.	

Register.

	Pag.
XXIII. Cap. Om Gieldes Overdragelse til en anden	293
XXIV. Cap. Om Umyndiges og Qvindes Risp	294
XXV. Cap. Om Arbeids Mænds Løn og Accord	295
XXVI. Cap. Om Vægt, Alen og Maale Kar	296

VIII. Bog.

Som kaldes Færmanne-Lov (eller Søes. Retten).

Haver XXIX. Capitler.

	Pag.
I. Cap. Om lovlig Befragtning	299
II. Cap. Om Skib som er dygtig til alle Reiser	ibid.
III. Cap. Om Skibs Opsætning	301
IV. Cap. Naar Skibsmænd bør være komne til Skibet	302
V. Cap. Om Havn	303
VI. Cap. Om Styremanden siger flere end et Sted hvor han vil hensegle	304
VII. Cap. Om Styremænd	305
VIII. Cap. Om Skibsfolk forlade Skibet	ibid.
IX. Cap. Om Varten efter Styremanden	307
	X.

Register.

	Pag.
X. Cap. Om Mænd nedes at fæste for Borde	308
XI. Cap. Om Havs-Nød	309
XII. Cap. Om Skibbrud	310
XIII. Cap. Om man leyer Plads af en Skibs- mand	ibid.
XIV. Cap. Om Mænd slaaes i Rigsfærd	311
XV. Cap. Hvo der skal nyde Gavn	312
XVI. Cap. Om Havnes-Ren	313
XVII. Cap. Om Skibs-Baaden	314
XVIII. Cap. Om man i Nødsfald seiler paa en anden	315
XIX. Cap. Om Mænd seile eller roe paa andre uden Nødvendighed	316
XX. Cap. Om Mænd seile i Flode sammen	317
XXI. Cap. Om Mænd drage et Anker op	318
XXII. Cap. Om Fællig	319
XXIII. Cap. Om den eene af dem dør soni sidde i Fællig sammen	320
XXIV. Cap. Om Vagt paa Skibet	321
XXV. Cap. Om flere Mænd eye et Hav-Skib tilsammen	322
XXVI. Cap. Om de Søesarendes Friheder	324
XXVII. Cap. Om Ansvar for Skib udi stærkt Vind	325
XXVIII. Cap. Naar Mænd bortlaane Skib eller Zors	327
XXIX. Cap. Om Penges Gyldighed	328

Register.

XI. Bog.

Som kaldes Tyve = Balken.

Haver XXIV. Capitler.

	Pag.
I. Cap. Om Forsticel paa Tyveri og dets Straf	329
II. Cap. Om Tyves Medfart	331
III. Cap. Om Ransmænd	332
IV. Cap. Hvorledes Tyvstiaalet Gods skal tages tilbage	333
V. Cap. Hvorledes man skal befrie sig for Tyveri	334
VI. Cap. Om Randsagen efter stiaalet Gods	335
VII. Cap. Om Gaandran og Sornærmelse	337
VIII. Cap. Hvorledes man skal befrie sig for Tyveries Beskyldning	338
IX. Cap. Om Sugles og Sælhundes Styld	339
X. Cap. Om nogen bortselger Kongens Jord	ibid.
XI. Cap. Om Værters og Frugters Styld	340
XII. Cap. Hvorledes de Reisende maa tage Soer hos andre	341
XIII. Cap. Om man tager Seil til en Ting	ibid.
XIV. Cap. Om nogen finder andens Gods	343
XV. Cap. Om forvaret Gods	344
XVI. Cap. Om man laaner en Ting til en anden	345
XVII. Cap. Om Mand laaner det bort som hannem er bleven laant	348
XVIII. Cap. Om Dobbelt og Tærningekast	349
XIX.	

Register.

	Pag.
XIX. Cap. Om Tyfter Led	350
XX. Cap. Om Sætter Led (Sev Mænds Led).	351
XXI. Cap. Om Lyrittar Led (Tre Mænds Led).	ibid.
XXII. Cap. Om Meen:Ledere	352
XXIII. Cap. Om Sagefald	353
XXIV. Cap. Cardinal Wilhelmi Tilladelse om Helligdags Arbeide	354

Nette-Bøder.

(efter den trykte Lov-Bog).

	Pag.
I. Kong HAAGENS, angaaende Arv, at en Broder-Søn ægte-fød, og af ægte- fødde Forældre, bør før tage Arv end en Dotter-Søn ægte-fød, kom- men af uægte-fødde Forældre.	356
II. Kong HAAGENS, angaaende Ledes- Vidner, og Arv efter de Børn som i Jordom ere avlede	358
III. Kong HAAGENS, om dem som over- træde Kongens Brev	359
IV. Kong HAAGENS, om Tinglyst Børns Arv	360
V. Kong HAAGENS, om Sællig imellem Ægte-Personer	362
VI. Kong HAAGENS, om Gieldes Fordring	363
VII. Kong ERICHS, om Stævnesald	364
VIII. Kong ERICHS, om Provste ic.	366
	IX,

Register.

	Pag.
IX. Kong HAAGENS, at Sysselmændene gøre hvad ret er	370
X. Kong HAAGENS, om Trusseler	371
XI. Kong MAGNI, om ubødelige Sager	353
XII. Kong MAGNI, at de som begaae Mands- drab skal ikke bortflyttes af Landet	374
XIII. Om Rieb paa Vahre	376
XIV. Den gamle Forening imellem Kong HAAGEN af Norge og Islænderne	ibid.
XV. En Dom, forfattet i Lavretten, om Vaabenbæren paa Lav-Tinget	378
XVI. En anden om Tieneste-Tyende	ibid.
Kong CHRISTIANI 3ii Brev og Rette-Bod angaaende Præste, Børns Egtes- Sødsel	380

(Efter Membrana).

I. Kong HAAGENS, hvorledes man bør søge sit Gode	381
II. Kong HAAGENS, om Arv og Vidher	382
III. Kong HAAGENS, at Mænd søge Lav- Tinget	383
IV. Kong HAAGENS, at Hofbetienterø be- tale deres Gield	384
V. Kong HAAGENS, at Lavmændene døms me udi Kirke-Sager, efter den gam- le Christen-Ret (Kirke-Lov)	385
VI. Kong HAAGENS, om fattige Mænd i Schagesfiord	386
VII. Kong HAAGENS, om den Uret som Lehnsmændene have gjort	387
VIII.	

Register.

	Pag.
VIII. Kong MAGNI, at Biskopperne ikke tager det som de fattige tilhører	389
IX. Kong MAGNI, at de Geistlige nyde og gjøre hvad ret er	391
X. Kong MAGNI, om de Zandlendes Gield	394
XI. Kong MAGNI, at de Vadmel som af Landet flyttes ere saa fine som tilforn	396
XII. Kong MAGNI, om Ager og falske Tiender	397
XIII. Kong MAGNI, at Rigsmandene flytte Kongens Skatte af Landet	398
XIV. Kong ERICHS Soreening med Biskop Arne af Schalholt	399
XV. Cardinal Wilhelms Rette Rod om Zelligdags Arbeide, og om Kirker	400
XVI. Cardinal Wilhelms, om Gield	402
XVII. Cardinal Wilhelms, angaaende dem som sette sig op imod Kongen	403
XVIII. Kong CHRISTIANI imi Confirmation over alle Rette Bøder	ibid.
Den store Dom	405
Og dens Confirmation	413

Register.

Aa. Ab. Ac.	Pag.
A abod paa Kongens Jorder	164
Forbrydes ved Stikpenge	ibid.
nyder hver sin	179
hvor længe holbes om Jorddrotten dør	199
A ae, om bryder ud paa andens Jord	240
eyer enhver for sin Grund	ibid.
som Gist er udi	ibid.
hvorledes skiftes	241
om nogen gierder for	ibid.
andens, om man fisker udi	ibid.
hvo have maa Skib paa	221
om brækker Broe	223
(See videre Vand).	
A anne imellem, hvad er og hvad gøres bør	238
A arer om brækkes; maa Reisende af andres Lønnet	
gøre til rette	325
A averk hvad man maa gøre paa andens Jord	218
skiftes efter Jordbrug	202
soger Ombudsmanden for	198
paa Kongens, Ekte, Biskops, Hertugs, Biskops,	
Jarks, Abbeds, Barons, Ceremoniemesters, Mær-	
kesmands, Ridders, Bondes Jord. vid. f. l.	
(See videre Skadegjeld).	
A averks, og Enge, Trætter gøres Lovsætte og Gæmte	
Stævne udi	196
A bbeds eller Abbedisses Jord om Skade gøres paa	183
A ccord om en Jord hvad er	158
naar og hvorledes bør lyses	ibid.
som Jort haver om dør	159
	Accord

Register.

	Ac. Vc. Vg. Vt.	Pag.
Accord, naar sælges maa		159
naar mistes		160
maa man sige sig fra		161
om Styremanden bryder med Skibsmanden		310
med Arbeidsfolk hvad lovlig er		296
Able. Gaard som andens er, om nogen gaaer i for at stiale		340
Aderfugle hvor ikke maa veides		242
Aeg om man tager paa andens Jord		244
som Svane gjør for Fardage, hvem tilhører		171
Aeg. ver hvad er, om følger med et Land hvem det tilhører		170
om spilder Eng		194
om bliver i Beyen hvor Gierde skal gøres		205
Aeg. vers Fugle maa ingen veide		171
Aender hvor ikke maa fanges		242.
Aegtesod af ægtefødde Forældre, tager for Arv end		
Ægtefod af Slegfredbaarne		105
Aegtesodde Børn arve først deres Forældre		100
Aegte. Rone andens, om nogen løber bort med		49
(See videre Rone)		
Aegte. Personer hvilke ere		127
om den eene dør fra den anden		94. 96.
om forseer sig		98
om blive adskilte		99
bør forsørge hinanden		131
fattige, om gistes		ibid.
Aegtesfolk, Aegtesælle, (see Aegte. Personer		
Aegteskabs. Forhindringer		99
Ager, om man sører andens Møg paa		178
hvorledes stiftes		179
som andens er, om nogen stier		ibid.
om Mænd twist om		196
om andens Møg kommer udi		207
som andens er, om man rider eller gaaer over		206
Ager. Høns maa ikke fanges paa andens Jord		244
Alen maa ingen bruge urigtig		296
som er rigtig, om nogen maaler falsk med		298
Alen lang Lær for Eggen hvad koster (see Lær)		273
	E e 2	Alen

Register.

	Al. An.	Pag.
Alen halvferde er en middelmaadig høy Mand		203
Alfare Bey, om Træ voxer tværs over		188
om gierdet er midt over		206
om løber igiennem eens Gaard eller Gierde		ibid.
om nogen ikke vil fare		ibid.
hvor breed skal være		220
Alarm om Mand giøre uden for Lavretten		12
Alminding, hvad er	225. 235. 238.	245
skal Gæ drives midt udi		223
maa Malle-Gaar ikke drives udi		224
om Gæ uden Tilladelse drives i		ibid.
hvad Tid Gæ bør drives udi		223 seqv.
maa Sætter ikke gøres udi		224
dens Brug hvo tillade maa		ibid.
om nogle tillade og nogle ikke		ibid.
naar Gæ maa ikke drives udi		225
hvo beede maa om Vinteren		ibid.
om nogen uden Tilladelse slaar Høe udi		ibid.
om flere Gaar end bør drives udi		234
om Mand tvistes om		ibid.
hvorledes Gæ tælles udi		ibid.
maa Gviin ikke drives udi		135
om Gæ kommer bort af		236
naar Sætter maa gøres udi		245
om to slaar Høe sammen udi		ibid.
hvad Tid ikke maa beedes		ibid.
maa enhver nyde Banke og Weide udi		ibid.
om Hval flyttes bort af		260
om Gods findes udi, i Jorden		344
Almindelige Bøye skulle være som tilforn		220
Almisse hvo ikke bør nyde		86
som bette, om bestemme Bender		ibid.
Almuens Forretning ved Kongens Ball		37. 39
Al-Ling, (see Lav-Ling).		
Angelica-Have, som andens er, om man gaaer i for at		340
stæle		
Anholdelse Manddrabers, (see Manddraber).		Anfer

Register.

An. Nr.	Pag.
Anker, om Mænd opdrage af Soen	318
Anstændig Giftermaal i hindres	89
Ansvar for Jord som sælges for Fardage	158
for Arv	121
for Ild	200
for Stervboe	117
for Lene-Gods	286 seqv.
naar man maa sige sit af	270
Arbejde vist om man er aacorderet om	296
Arbeidsmand om bliver syg	ibid.
andens om nogen tager i Tieneste	295
Arbeidsmænd bør fare til Skibs Opsætning	301 seqv.
deres Løn	295
Arbeids-Tab	296
Argasas hvad er, bødes intet for	78
Armod hvad er	131
om en Bonde geraader ndi	ibid.
Arnes Syffel hvor mange udværges af og deres Løn	7
Arrieg Hund om man hidser paa nogen	62
Arv tager Egte-Barn som kommer levende til Verden og bliver døbt	100. 101
hvo er berettiget til	103
hvorledes mellem giste og ugifte Døttre jernes	92. 102
til andre at gives, hvo samtykke maa	112
bær den Tinglyste Bidue	113
efter dem som hastigen omkomme	114
maa ingen give hørt for en anden	ibid.
efter Islandske udenlands, hvorledes forholdes med	123 seqv.
efter Danske og Svenske som her doe	122
efter de Mænd som ikke tale Dansk Tungemaal	ibid.
naar Kongen tilhører	ibid.
naar vurderet skal forblive	120. 124
svares ikke til	121
hvor søges bør og hvorledes	124 seqv.
som andens er, om man sidder i	125
om man byder Dom for	ibid.
som dømt er, om man ikke vil vige fra	ibid.

Register.

Ar. Als. Av. Ar.	Pag.
Arv, naar og hvorledes skal listes	126 seqv.
hvor om skal dømmes	127
naar ikke maa sælges	129. 139
om ikke i rette Tid søges	125
ventendes kjober ingen	139
hvo sælge og kjope maa og hvorledes	ibid.
naar Umyndige følge med	133
om den tager som ikke er ret Arving	111
for at faae om man drøber anden	113
Arv-baaren, hvo er	48
Arve-Konge til Norge hvo er	29 seqq.
Arve-Mærke	216 seq.
Arve-Rettighed, hvorledes bør bevises	126
Arve-Tall, det almindelige	100 seqq.
Arving bør staae for dens Sag som er udenlands	21
den Landflygtiges, maa indløse hans Jorder	47
hvorledes sig med den Landflygtiges Guds forhold	ibid.
indstævner Creditorerne	114
rette, hvo er. (see Arv).	
naar ikke er tilstede	120
udenlandske Mands	122
dens som udenlands døer	123
naar beholde maa den Umyndiges Guds	119
om ikke kommer inden 10 Aar	122
Arv-Sal som ulovligt er	129. 139
Arv-Svig forbydes	114. 128
Akt (Maalekar) hvor mange i en Tøring	297
Bergens, hvad her skal maales med	298
som urigtig er, om nogen maaler med	ibid.
Arvindsbod for Skibs- Skade	313. 314
for Dvæg	215. 346
naar betales skal	324
Arvinds-Giærninger alle er samme Rettighed paa	216
Arrel, middelmaadig høy Mands, bør Giærde naae op til	203
Arlene, om en Fisk er en Alen over	258

Register.

	Ba. Be.	Pag.
Baad, (see Færge, Skibs-Baad)		
Baad, om gal Mand bryder ud af		57
om ere i de Hval-Stykker som udflyde		253
Bænke af Hunset, om Leylandingen bryder		173
Bær, om man tager paa andens Jord		245
Bagvasker, hvo er		83
Bagvaskerie, om nogen bestyldes for		82
Band falder den i som paa ulovlig Maade lader sig tage		
til Konge		33
Banemand, hvo er		58
Bane-Raad, hvad ere		62
som man raader anden, om fuldbyrdes		114
Bane-Saar i Hval, hvilket er		256
Barn som født og dødt er, tager Arv efter Forældre		101
om lyfes i Kulb og Kion		112
hvad Arv tager, (see Børn)		103
Barns og Udarvings Forstiael		97
Barns Opfostring, hvo betale skal		88
Baron bør mæde til Kongens Udvalgelse		32
hans Jord, om nogen gjør Skade paa		183
Bedragerie i Kiøb, (see salst Kiøb)		
Beed bødes til Leylandingen for		170
paa Ager eller Eng, hvad bødes for		202
paa øde Jord		218
naar ikke bødes for		ibid.
Beede hvad koster		274
3 Aar gammel er efter Vurdering		ibid.
Been, om findes paa Strandbredden, hvo tilhører		249
om oven for Strandbredden findes		ibid.
af Hval, om Seen udtager		253
Befragtning hvo lovlig er		299
Begravelses Bekostning		123
Begyndelsen til de Islandste Love		24
Bef, (see Aae).		
Bekostning paa Reise til Konge-Ballet hvo gjøre bør		33
Bergens Aft hvad maales med		140
Bestikkelses Bidne		13

Register.

	De.	Di.	Do.	Pag.
Vestkærmelless Brev, Kongens, som haver, om bliver dræbt				50. 51
Veslutnings-Bidne				267
Veslemst Dag til Sielsds Betalning				270 seqv.
Vestiaalen om nogen bliver				338
Betalning for Fæes Føring				233 seqv.
naar derfor ikke gives				232
for Hæ				176
Betroet Guds				344
Betler en frist Mand Almisse				85
Bider Mand anden				66
Hund en Mand				80
Heste himanden, (see Hest)				
Bielte som naglfast er ved om brydes				173
Bierge Lon				310
Bu-Jællig om gøres paa Handels-Reiser				319
Binder nogen en fri Mand				73
Bindes bør den som fredløs er				67
hvo sagesløs maa	56.	57.	74. 86.	141
Biørn om man hidser paa anden				62
maa paa hver Mands Jord dræbes				245
eyer den som først faaer ham saaret til døde				ibid.
stødt om opdrives				263
Biskop sin Magt af hvem haver og hvorpaa				26 seqv.
hans Pligt ved Kongens Ball				32. 39
hans Jord, om nogen gjør Skade paa				183
Bispestoet maa Arv gives til				129
Bøe hvo begynder bør betale Skat				42
som holder op med betaler ikke				ibid.
Bøe, den Af dødes, liabes Hæ og Kost til om behøves				117
Bøe-Jæ om slipper bort af Faarestien				204
dets Burdering forringes ikke i Sagesald				353
Boelig sin, om man flytter fra en Kæp i en anden				227
andens, om man flytter Mæg fra. (see Jord)				178
Boer-Kan				209
Boestab maa Lejplændingen forbedre af Skoven				172
om han gjør af ny tilhører Jorddytten				ibid.
				Boestab

Register.

Bo. B.	Pag.
Boestab som Bonden skal have over det han giver Skat af	41
naar løses ud af Eghermanden med at betale Landnam	175
i Alminding om opbrændes	247
Boe. Spand hvo rigtig er	297
Boepæl, (see Jord)	
Bogs. Eed	198
Bidne	217
Bope paa Anker om ikke er	403
Bonde bør underholde de Udnævnte til Lav. Tinget paa	
Reisen	9
om tager imod Omlobere	18
haas Eed	37
bør betale Skat og Tingreise. Løn	41
tilkommer halve Bøder efter sin Hustru	46
om dræber sin Kone	49
tager Ret for sin Kone	88
om hyder sin Kone Samvare efter bedreven Hoer	97
beholder sin Kones Gods	ibid.
om tager imod Wry til Forvaring	121
er pligtig at reise til Ting	144
som vansør er hvad Ting bør søge	145
sigge til sin Tiend og Tyende	146
om viser sin Lehemand af Kosten	295
er skyldig at fare til Skibs Opsætning	301
om tilsteder Randsagen efter stiaalet Gods	335
Bondes Jord om nogen gjør Skade paa	183
Bonde. Son naar af Hoffet bør udnævnes	48
Berd, hvad først bør kastes for	308
Borgen om den som misgjorde Staffer	87
for den som gistes	93
for. Skud. Fæ	257
for. Tyv	333
gaas i med. Haandtag	293
Botolfs. Dag skal være Grande. Stærne	204
Bøde om den ikke vil som harer misgjort	76. 86
Bøder som paa Øveraa. Ting dommes, hvem tilhøre	15
naar de skal betales.	ibid.

Register.

Bo. Br.	Pag.
Boder, hvortil anvendes	15
for Domrov inddriver Sysselmanen	19
til Kongen for Manddrab, hvor store ere	46
til Arvingerne af hvilke dømmes	ibid.
til Kongen naar eftergives	77
Bønder bør følge Misdædere til Staffen	57
Løve til Rettersiedet	331
bør holde Beyene i Stand	220
bør afgjøre om Skibsladning	300
om urigtig Alen eller Maale-Kar bruge	297
ere alle pligtige at eye Maale-Kar	ibid.
Børn ægteskødde første Arvinger	100
naar Fader eller Moder arver	101
med hvor megen Udskjød maa giftes	102
uden Fader og Formue, hvo forsørge bør	120
bør forsørge sine Forældre	129
naar ikke maa paa nogen Ting-Sogn dømmes	131
som Fremmede ayle her paa Landet	135
som af bettende Forældre bør bæres omkring	136
Brøder som ere Grøst tilsammen om Lyslændingen	
bryder	173
Brand, om aarsages af den Jld som til Nødvendighed	
bruges	200
om man raader anden til	201
Brænder man anden inde	48
hans Haar eller Klæder	77
noget uden Forsæt	201
for anden Sommer eller Træfang	202
Sætter i Alminding eller Beide-Boder	246
Brænde maa enhver raadent Høe paa sin egen Jord hvor	
man vil	200
Brænde mange inde paa tengang hvorledes de arves	114
Brændemærkes bør Thy	329
Brænde-Bed hvad Lyslænding maa bruge	171
om Lyslændingen lader blive tilbage paa den Jord han	
boede paa	172
Broder samfædre, ægte-fød, naar arver	105
Broder	

Register.

Br. Bu.	Pag.
Broder sammødre ægtefødd	105
samsødre flegfredbaaren	110
sammødre flegfredbaaren	ibid.
Broder sin om man drøber	49
Broder, Dotter ægtefødd af samsødre og ægtefødd Broder	106
ægtefødd af sammødre Broder	108
flegfredbaaren	110
Broder, Søn ægtefødd af samsødre Broder	105
ægtefødd af sammødre Broder	108
flegfredbaaren	110
naar sit Farbroder, Søns Barn arver	ibid.
Broder, Sønner om ere flere	105
Broe paa Vey eller Sættergade om afbrydes	220
naar gøres maa paa andens Jord	218, 221
om den vil gjøre som Landet paa ingen af Siderne til, hører	221
som gjør maa sætte derpaa hvad Vilkaar han vil	ibid.
om Venge ere tillagde	222
om Nae bryder af	223
Brødre om ikke blive eenige om deres Søstres Siftermaal	89
to ere som en Mand i al Vidnesbyrd	268
Brødre, Børn som ere næst efter, ægtefødd af samsødre	109
af sammødre	110
Brødre, Døttre	107, 109
Brødre, Sønner ægtefødd af samsødre Brødre	107
af sammødre Brødre	109
ægtefødd af Slegfredbaarne	ibid.
Brokfulge hvor fanges maae	244
Brønde hvorledes maa henledes	194
Brunnagtig Badmel hvad foster	272
Brøllups, Hest om nogen skær Rumpes, Haarene bort af	212
Brøllups, Tid bør fastsettes	89
Brøllups, Vidner om mangles	96
Brydes Mænd sammen	77
Bud, Budstikken hvø bære skal	141
til hvilken leveres	ibid.
til Umyndiges Ting hvorledes bæres	ibid.
	Bud

Register.

Bu. By. Ea. Ch. Co.	Pag.
Budstikken bør Rattested bestikkes	142
hvor tilig udsendes	ibid.
om nogen siger at have baaret til sin Grande men han negter det	142 seqv.
naar kommer, bør alle Bønder reise til Tinget	144 seqv.
om nogen nedfælder, bør bøde for alle dem som Bud- stikken ikke kom til paa den rette Bud-Dey	143
hvo bør udsende om Hval inddrives naar Mænd ere i Alminding	246
om nogen det nedfælder	ibid.
til Skibs Opsætning skieres op 7 Rætter forud	301
maa Skibbrudne Gøst skiere op	310
bæres ikke efter Svølsæt er om Sommeren	143
Bud-Byrd bør Gattige flyttes efter	137
hvorledes svares for øde Jorder	144
for nys indhegnede Bypæle	ibid.
for de Jorder man tager for tilig bort af	165
Bud-Byrd hvorledes skiftes imellem Leylændinge	144
Bud-Gæld hvad er og hvad bødes for	143
Bud-Dey	137. 142
Bulder og Alarm om gøres uden for Lav-Retten	12
Bysfel hvo lovlig er	162
paa Kongens Jorder hvor længe holdes	163 seqv.
paa andre Jorder	163
C.	
Capital om den Umyndige synes at komme til fort paa	118
vis fratages for den Umyndige	119
om to eye tilsammen paa Handels-Reiser	319
Cardinal Wilhelms Tilladelse om Helligdages Arbeide	354
Ceremoniemeisters Jord om nogen gjør Skade paa	183
Chirographum naar gøres	282
Christelig Troe bør holdes	24
hvad er	25 seqv.
Christen Menneffe bør man elske	71
hvo ikke vil hielpe	138
Contract om Bonden ikke vil holde med Leyemanden	295
	Cours

Register.

Co. Cr. Da. De. Di. Do.	Pag.
Cours den rette om et Skib under andet af	316
Creature hvorledes drives paa Græsmarken	181
Creditorer indskrævnnes af Arvingen	114
D.	
Daare hvo er	216
Dag den hele maa Sager affhandles	196
skal om Vinteren raade for Fattiges Førsel og Bnd:	
Byrd	138. 143
Dal hvorledes skiftes	153
Dannemark, om nogen forlader der det Skib som han	
er med	306
om Norges Indbyggere staaes ndi	312
Dannemænd om af Liggere bestaemmes	86
Deel for at nyde om man hugger anden Mands Skov	188
Demninger hvo giøre maa paa andens Jord	190
over Aae om giøres, maa brydes	194
Digt om man synger om anden eller drejer nogle Ord	
paa ham	83
Digter man det om anden som ham fandt komne til Skam	
eller Skiændsel	ibid.
Dobler Mand om Penge	349
Dolke-bæren forbuden	65
Dom som paa Lav-Linget affiges, om ey efterkommes	15
rygges ikke uden Bøder	16
lovlig, om overtrædes. (see lovlig Dom).	
som om Drab eller Leysemaal sældes, hvorledes om-	
gaaes	18
den lovlig er om nogen sig frastiger	ibid.
Lavmandens om brydes	21
hvor noget formilder	77
om nogen vil undløbe	86
om brydes for Arv	125
bør enhver at nyde for sit Gods	266
førend gangen er bøder man ikke for Arbeide paa Ager	
eller Eng	197
udi Livs-Sager hvorledes omgaaes	353
	Dem

Register.

Do.	Ds.	Dr.	Pag.
Dommere, deres Pligt			89 seqq.
om ikke fandt formelst Ulyd have deres Domme i agt			12
om ikke kunne overeens			197. 353
Dom-Rov hvad er og hvad derved forbydes			15. 19. 76
naar Sagsøgeren betommer			19
Domsmand, (see Dommere).			
Domme bør de til Lav-Retten udnævnte Ret og Skæl			
udi alle de Sager der forekomme			13
Dømt Guds hvorledes fordres			270
Dotter sin om nogen dræber			49
om hendes Fader treffer nogen paa			51
i Faders eller Broders Gaard, om bliver beligget			101
ægteskab naar Arv tager			100 seqq.
flegfredbaaren			107
Dotter-Dotter ægteskab naar arver			104
flegfredbaaren			110
Dotter-Søn ægteskab kommen af ægteskab Moder, naar			
arver			104
ægteskab af flegfredbaaren Moder			105
flegfredbaaren			110
Død, dens som reiste af Landet, om Ombudsmanden tviv-			
ler om			123
Dødsfald naar Arvingen spørger forvist da maa han tage			
Godsset til sig			ibid.
Dødt Lege-Fænnet naar Lege opbæres af			287
Dør en fremmed Person her af Norges Konges Rige			121
Dansk eller Svensk			122
vor Landsmand udenlands			123 seqq.
den som har fragtet Skibsrum forend Skibet tager			
bort			303
Dørre paa udfist Jord bruges af Lejlendingene tilfælles			177
hugges ey flere paa end der før var			ibid.
Dotter to tage Lod mod en Søn			100
ugifte hvor meget af udfist Arv tage			92
Drab hvorledes man skal legge fra sig			58
Drab skammeligt om nogen begaaer			46. 47. 53
Drabs-Bøder til Kongen og Arvingerne			46
			Drabs

Register.

Dr. Du. Dy. Et.	Pag.
Drabs-Boder bør vurderes	121
Drabs-Forkyndelse	59 seqv.
Drabs-Forkyndelses Vidne	60
Dræbe anden om nogen lader sig fiøbe til	50
Dræber man sig selv	54
nogen paa Dreraae Tingreise	14
Lavmanden for ret Kiendelse	48
sin Fader, Moder, Son, Dotter, Broder, Søster	49
sin Hustrue eller Hustruen sin Mand	ibid.
nogen i hans Huus eller der omkring	ibid.
Dræber man anden paa Ting eller Samqvem	56
Leve-Gæ. (see Leve-Gæ).	
Dræbt Mand, om for sin Død sigter nogen for Bane-	
mand	59
Dræbtes Urving fører Sagen imod den som for Drabet	
figtes	60 seqv.
Drifte-Beye skulle være som tilførn	220
om een formeener anden	ibid.
Driv-Hval hyad er	260, 264
Driv-Mærke	250
om Hval eller Træ drives paa	254
om Hval veides udi	262
Driv-Strand	198
Drif om føres i Lav-Retten	12
om nogen begiver sig til paa Tinge	ibid.
Skibsmændenes hvor ingen bør være	300
Drufne mange paa een gang	114
Dublin, der om vor Landsmand døer	124
om nogen der forlader det Skib som han er med	306
Dykker man til et Anker og faaer det op	318
Dyre-Beide	244

E.	
Eed Syffelmændenes om de Udnævnte	6
Udnævnte Rænds førend de gaae til Lav-Retten	11
om man ikke tildømmes at aflegge	17
for Landstyd	165
	Eed

Register.

Ge. Ey.	Pag.
Eed tages ikke af begge Parter's Vidner	197
Vidners paa Feme-Stævne	198
om man ikke vil aflegge	211, 271
om Skud i Hval	255
om Faldmagt	271
for Siel	271, 277
gøres ikke for den Dødes Brøst	277
om Alminding	235
hvo ikke maa nyde	352
Kongens, Hertugs, Jarls, Lænsmands, Hoffsyrrers, Lavmands, Bondes, vide s. 1.	
Eed falst om nogen gjør	352
Eedsfald	81, 202, 216
Eeds-Vidner	350 seqq.
Eed, Tolv Mands, Ser Mands, Tre Mands. (See Tylster Eed, Ser Mands Eed, Tre Mands Eed).	
Eens Eed aflegges	
for en Sags Søgning	17
for gal Mands Oppasning	52
for Gods som ikke er laant til Medgift	92, 93
for Gods Broders bortgivet med Søster	96
for Høer	98
for Høes Tilbageforsel	176, 180
for Dom	198, 354
for Hestes Gierning	211
for Hæstelse paa Hest	212
for Hænnets Drab eller Saar	217
for Hæ af samme Mærke	227
for Hæstet i Alminding	245
for Riis som Vidner ere ikke til	281
for Havne-Ran	313
for Vaades Gierning	317
for Fællig paa Handels-Reiser	319
for 1 Dros Siel eller Styld	268, 351
Eyendom om for Manddrab betales	46
sin Kones maa ingen bortfælge	94
(See videre Jord).	

Register.

Ep. Em. En. Er. Et.	Pag.
Epermand til Kæ om ingen findes	232
bekommer Brag eller dets Værd	265
naar sit eget ikke maa tage	337
Embede Sværfolkes	321
Eng paa andens eller flere Mænds Jorder om man eger	189
omkring hvor Gierde maa opbygges	190
3 Aar efter hinanden om uflaact er	192
sin om man vil bruge til Beed	ibid.
hvorledes stiftes	179
som andens er om nogen slaar	ibid.
bør Leylændingen føre sig til Rytte	169
ufellig naar er paa andens Jord	189 seqv.
om Skov vover paa	193
om Vegger eller Gisteb-Bande opkomme paa	194
om er i Byen hvor Gierde skal gøres	205
hvorledes vurderes	194
om Høe drives paa	196
maa ingen hvile med Heste paa	213
om spildes	261. 220
Eng-Mærker om Mænd ikke vide	213
Engelst Lærret hvad koster	275
England om vor Landsmand døer paa	124
om Skibsmænd forlader der Skibet	306
Enke maa gifte sig selv med een sin Brændes Raad	91
om andres Guds lader udi sin Medgift vurderes	93
reiser til de Ting hun selv vil	145
bør sige til Tiend og de Tyende hun føder	146
hvorledes Landnaam tager	184
Enkelte Klæder vurderes ikke til Umyndiges Underholdning	130
Enmaanedes Forsamling til at opbygge Gierder	237
Envirkesmand hvo er	145
hvilke Ting bør søge	ibid.
bør flytte fattige	136
Erke-Biskops Stentme og Pligt ved Konge-Vall	33. 39
hans Jord om bestabiges	183
Et Vidne er som intet, to som ti	13
Et Vidne gielder om Dødsfalds Bekræftelse	123
E f	Execu

Register.

Er. Ga. Gæ.	Pag.
Execution for tildømte Bøder	60. 76.
for Besiddelse paa utagen Jord	175
for Ran og Lovbrudelse	180
for ulovlig udtaget Dvæg	209
for Græs-Ran og halstarrig Besiddelse	219
efter Dom	269

G.	
Naar om umærkede ere	221
naar have maa hjemme	224
som malke drives ikke i Almindelig	ibid.
hvorledes sælges	273
som føde for Tiden	ibid.
om blive een betalte, bør Market paa dem forandres	
den samme Dag	228
som beholder sine Læmme hele Sommeren	227
ryede om sælges	275
Fader naar arver	101
om Jordegods sig efterlader	ibid.
sin om man dræber	49
sin bør enhver forsørge	129
Fader og Datter om bve sammen	42
Fader og Son hvor gielde for to Bidner	268
Faders Slægt om een ikke tilkommer	62
Faderbroder ægteføds naar arver, samsødre	105
sammødre	107
flegfredbaaren	110
Faderbroder Sønns Barn naar arver og arves	108. 109. 111
Far-Fader om bliver sine Børns Myndling	101
Fader-Moder ægteføds naar arver	105
Fader-Søster ægteføds samsødre naar arver	106
sammødre	106
flegfredbaaren	110
Fatter-Sønns Barn naar arves	108. 110
Gæ som ingen kiendes ved bør lyfes op	133
hvor drives paa Marken naar lovsøstet er omkring	181
hvorledes deeles og tælles paa Marken	180. 234.
	Gæ

Register.

Fæ.	Pag.
Fæ om undertrædes for ulovlig Gierdes Skyld	192
om løber efter reisendes Mand	212
om saares eller dræbes	215 seqv.
naar mærkes bør	225
om een betales, hvorledes mærkes	ibid.
om umærket er til rette Tid	226. 230
mærkes paa Dreene	229
som andens er, om nogen uden Tilladelse mærker	ibid.
andens, om man mærker lønligen med sit Mærke	ibid.
nogens, om man mærker med anden Mand's Mærke	ibid.
om Eghermanden borttager den uafvidendes som det har under Hænder	232
om Eghermanden afhenter før eller efter at to Måane der ere borte af Vinteren	232 seqv.
om ikke bliver afhentet, før den halve Vinter er forbi	233
som ingen kendes ved om kommer i nogens Land	232
om man driver i andens Land	236
om man bortdriver af Alminding	237
som søder af sig, om ledes til ufsaaret Fæ	239
som lejet er, naar ikke betales	287
om man legger sig under og dier	340
som andens er om nogen med stælendes Haand malfer	ibid.
Fædrift om Føraaret til Alminding raade Kæpstyrerne	223 seqv.
fer	223
Fællig imellem Egte-Personer	94. 95. 102. 116
imellem Frænder	95
naar ulovligt er	ibid.
stiftes i to Parter	ibid.
stiftes umondige efter	116. 131
paa Handels-Reiser om gisres	319 seqv.
om Mand have lagt, og den een bliver syg eller dør	320
Fænnet, (see Fæ, Dræg)	
Færges om brækkes af Vand eller Vind	222
om man gaar udi uden Færgemandens Tilladelse	223
svarer den ikke til som bliver flyttet	222
Færgemand, om der begiærer Lon hvor uden Lon bør flyttes	ibid.
F 2	Færges

Register.

Fa. Fa.	Pag.
Færgemand, om noder den Vespærende at give høyere	
Lepe end accorderet er	222
om nægter Flytning	ibid.
om hindrer den Kælsende	ibid.
om flytter en dømt Tyv viden des	223
Færse, om en Skibsmænd der forlader Skibet	306
Fæste som Hval belegges med hvor stærk bør være	252
om nogen skær	253
Fæste-Løn	ibid.
Fæste lovlig paa Jord, (see Lovfæste)	
Fæster Mand en Møe eller Kone, da ere deres Børn som	
de fra den Tid avle sammen, lovlig til Arv be-	
rettigede	103
Fæstemænd om paataler Medgiften	90
Fæste-Qvinde om Levermaals Sag paa kommer	98
Fæste-Vidner om døde ere	127
Falke eyer enhver paa sin Jord	242
maa Kongen allesteds lade fange	244
om nogen fanger paa anden Mand's Jord	ibid.
Falst hvad er, og om nogen sælger	280. 281
om nogen har kjøbt og sælger igien	281
Falst Maal og Vægt	297 seqv.
Falst Pant	293
Falste Angivere	82
Fange om bortslipper	56 seqv.
Fangen fører Manddraberen til Sysselmænd	67
Fangelinien paa Baaden om brister	314
Fante hvv er	88
Fante-Bøder	ibid.
Fardage ret Flottetid	163
naar indfalde	172
naar ret Betalings-Tid ere	271
til dem varer Nabod om Jorddrotten døer	199
ret Levemaal	286
Fart hvorledes bør sagtes	316
Fartoy andens om man bryder	74
Fasten standse Sogemaal udi	278
	Fastsat

Register.

Pa. Nr.	Pag.
Fassat Tid til Betalings	86. 163. 270 seqv.
til at løse Pant	292
end om Tiden til Pantets Indløsning ikke er fastsat	ibid.
om Himmels	333
til at befrie sig for Tyveries Bestydning	334
Fattige som giste ere om deres Guds forøges	96
bor bære deres Børn	136
om begiærer Præst	138
som flytte sig selv	ibid.
hvor længe bor huuses	137. 138
om nogen ikke vil flytte eller huuse	ibid.
om omkommer for den ikke blev huuset	137
flyttes til næste Boelig	ibid. 144
hvorledes bor underholdes	146
naar flyttes bor	137. 143
deres Flytning af øde Jorder	144
af de Jorder som Mænd tage for tilig bort af	165
om ulovlig legge deres Børn fra sig i Neppene	141
nyde den femte Part af det som vrides eller flyttes paa	
Helligdage	264
om Kocqilde dør for	286
som ved Jldsvaade, Skibbrud ic. have mist deres Guds,	
om Gield have at betale	275
som ellers have at betale Gield	276
om undløbe	ibid.
Fattige Forældre naar Børn ikke ere pligtige at gaac om	
kring med for at bette	136
Feil om man tager til noget, (see Mistagelse)	
Femt hvad er	235
om indfalder paa Helligdag	236
Femte Stævne om Mænd staaes paa	73
gøres naar Mænd tviste om Aaverke paa Ager eller	
Eng ic.	196
for Jord. Leye	163
til Huuse. Skifte	177
maa Bepændingen gjøre, naar den Jord han har leyet	
er leyet til anden	168

Register.

	Se. Si.	Pag.
Femte-Stævne om Eyendomme		197 seqv.
til Høe-Stifte		195
til Gierde-Stifte		205
for Høe-Elat		179. 180
om Almindinge		235
til at afbryde Gierde		241
for Rettighed til Hval		254
Gemten Nar gammel er Vidnesfor		268
tager selv sin Ret om forurettes		ibid.
om foruretter nogen svarer hans Formynder fulde Bo-		ibid.
der af hans Gods		
Fjeldgang om Høsten raader Kjøpstyrerne for	223.	230
Fjeldstred om Jord forderves af hvo tilsvaver		158
om mange doe paa tengang for		114
Fjendskab om nogen vil kiste imellem andre		229
Gierde Led bestøgtet er ikke skyldig at sætte efter Mand-		
draberen		56
om er paa Misdæderens Bep		60
maa ikke bære Vidne		267
ægtefød, naar Arv tager		111
fligfredbaaren		ibid.
om Underholdning behøver		130
Gierde Part maa enhver give af det Gods som han selv		
har avlet		128
Gine Klæder om nogen ulovlig bær	147	seqv.
deres Burdering		275
Ginder man Hval flydende paa Vandet		258
Garn paa fine egne Beide-Steder med Selhund udi		262
Selhund eller Marsvæn eller andre Fiske oven for		
Strandbatten		263
det Gods som Egermanden har tabt		343
Gods i anden Mands Jord		344
i Alminding		ibid.
Findings-Spel af Hval		259
Fiord om Hvalfisk flyder ind efter		261
Fire slags Naade steer vrangte Domme paa		71
Firesindstyve Nar gammel Mand maa ikke sælge Jord		151
		Gifte

Register.

Fi. Fl. So.	Pag.
Giste om nogen jager bort af andens Beibesteder	241
hvør tages maa	244
om man finder oven for Strandbakken	263
Giste megen naar af Landet ikke maa syttes	327
om sees af Bordskollen	252
Giste-Mac om Mænd eye tilsammen	240
hvorledes skiftes	241
om nogen gierder for	ibid.
som andens er, om nogen uden Tilladelse fisker udi	241
Giste-Seller om Egen udtager	253
om opdrives af Egen, hvo tilhører	257
Giste-Maale og Giste-Strand	262
Giste-Redskab om nogen fordrøver	241
Giste-Vande eyer enhver for sin Grund	240
i Alminding bruges af enhver	245
om opkomme paa Eug	194
Giste-Beide bruger enhver som af gammel Tid	240
Fiskerie om nogen forvæner anden	241
Fisker om nogen forlader Skib udi	328
Flere om have det samme Mærke	228
Flytning raader Soel for om Sommeren og Dagen om	
Vinteren	137. 223
hvad er	262
Flytnings-Hval, (See Hval	
Fod om man hugger af anden	48
Foer om Hørs eller Fæ tages paa	288
hvorledes de Reisende maa tage	341
Foeret Dre gammel hvor dyr er	273
Forbud p: Vand, hvo i falder	33
Fordelger nogen Dombud	199
Fongens. Ret	333
Forsældre maa ikke giste deres Børn med meere Udskyr,	
end at de som ere tilbage fand saae lige meget	102
Forsald hvilke lovlige ere	19
Forslig maa ingen bryde	311
om man gjør med en Tyv	333
Forsloftings-Mand	208

Register.

	So. So.	Pag.
Formuende Frænder bør den som vil sælge Arv efter sig, tilbyde sig først		139
Formyndet maa ikke tage imod den Umyndiges Gode u- vurderet		117
maa ikke føre den Umyndiges Gode af Herredet		ibid.
maa ikke overgive den Umyndiges Gode i andens For- varing		120
maa den som er 20 Aar gammel udvælge hvem han vil		133
Fornærmelse hvad er		337
ved Baad		223
ved Laan		346
Forord ved Giftermaal bør gøres skriftlig		281
Forraad, 1, 2, 3, 4 Aars, sættes for Umyndige efter Slægtskab	129.	130
Forraad, et Aars, hvor meget er for Mandes eller Qvindes Person		129
hvad dertil bør vurderes		130
et Aars om Søn eller Datter have sig fortient		136
Forræder om nogen stieldes for		99
Forsamlings-Ting naar holdes skal		17
hvad der bør forkyndes		ibid.
Forsikkring paa en Jord. (see Accord)		
Forsømmelse hvad er		288
sin egen bør hver svare for	270.	288
Forsørge andre, som bør, om ikke har Formue		129
Forsørges af Bønderne, hvo bør		136
Forsirand		
Forsvalter		142
Forvaret Gode hvorledes vogtes		344
om bortkommer		345
Fosterløn gives af Barnets Fader		88
gives af Fremmede som her avle Børn, eller tages af deres Gode	135	seqv.
Gode naar den Umyndige sig fortienet		118
Gering hvor meget er		296
Første Kjøb bør holdes		283
Første		

Register.

	So. Fr.	Pag.
Første Vidne		268
Frænder-Bøder naar ophæves		46
Frugt bestemmer den som Skibet leger		299
Fred og Tryghed hvo sætte bør		48
Tingmændenes		15
om nogen bryder		46. 48
Fredbryder hvo er		85
Fredbrydelse i Ridsfærd		312
Fredhellig bør den een være mod den anden		46
Fredsløst om Mænd lide Skibbrud paa		309 seqv.
Fredløs bliver man		
for Dom-Mov		20
for Manddrab		46
for udædte Gjerninger		50
for Kniv-Sting		65. 66
for Saar		67
for Lemmer-Saar		75
for Brand		202
for Gield		269
for Tyveri		330
for Nieceederi		352
Fredløs bliver den		
som ulovlig lader sig tage til Rønge		33
som værger Høe der efter Loven maa tages		177
som indsat Dvæg værger ulovlig		209
som holder paa dømt Arv		125
som følger Skud i Hval		255
som dømt Geds værger		269
Fredløs om nogen huser		55
om nogen handler med		284
hans Geds hvo vogte bør		46
hans Jorder sælges ikke		47
hans Gields Betalning		ibid.
om Arv tilfalder		54
om Lejlænder er		165
om siger sande Krigs-Tidender		53
hans Frænder nyde Halvdeelen af hans Geds		ibid.
	§ 5	Fredløs

Register.

Fr. Fu. Ga.	Pag.
Fredløs hans Umændige	
om løber i de Huuse hvor Folk opholde sig	68
om man tager fra nogen med Magt	332
Fredløs Gjerning	52. 55
Fred-Steder hvilke ere	73
Fremmede Mænd om her forurette Landsmænd, eller	
forurettes af dem	43 seqv.
hvilke her tage Arv	122
deres Arv hvad angaaer	121
om avle Born her paa Landet	135 seqv.
Fri Mand om man binder	73
om sælges bort af Landet	55
Friske Figgere have ingen Ret paa sig	85
Frentimmer-Akt hvor meget bør tage	297
Frugt nogen Slags om man stæler	340
Fugle alle umærkede, eyer enhver paa sin Jord	242
usovlig om man fanger	ibid.
som mærkte ere, om man fanger	ibid.
end om han fører sig dem til Ryste	243
hvor mærkes bør	ibid.
om nogen jager af andens Beide-Steder	241
end om man fanger eller tager Vg fra paa andens	
Jord	244
hvilke man paa andens Jord mag fange	ibid.
Fuldmagt. (see Ombud).	
Fuldmægtig. (see Ombudsmand).	
Fuldmændig naar man er	
Fuld Ret for Mæ eller Qvinde	87
Fuld Rettigheds Ord eller Gjerning	79 til 84
Fuld Rettigheds Skade hvad er	324
Fundet Gods bør lyfes op den samme Dag	318. 343

G.

Gaard, eftersom man haver stor til, bør man giøre Gierde	205
en, om flere boe paa tilsammen	144
Gaarde, tre, om Manddraberen reiser forbi uden at for-	
lynde Drabet	60
Gaarder	

Register.

Sa. Sc. Si.	Pag.
Saarder hvoreledes stiftes. (See videre Jord)	156
Saards-Bonde naar mod Arv bør tage	144
Sader. (See Vene).	
Sal Mand om bliver nogens Banemand	57
maa uden Paatale bindes	57, 58
bliver sin Arvings Myndling	ibid.
om saarer nogen	ibid.
naar een ansees for	ibid.
Sangbare Kongens Mynt vurderes Guds ester	123
Sangslæder nye og brugte	275
Sarderige, om nogen der forlader det Skib som han er med	306
Sarn om man finder paa sine egne Veide-Steder	262
hvor yderst fandt legges	250
hvor det legges om Tømmer flyder, hvo det tilhører	251
der uden for om Hval findes	262
Saver hvilke lovlige ere	128
til Kloster eller Bispestool	139
Saver (Stilpenge) forbydes	123, 164
Seder, hvor dyre	274
hvoreledes tælles paa Græsgang	154
Sebebukke skaarne og uskaarne	
hvor mange mod en Roe	274
Sebebuk et Aar gammel eller ældre hvad koster	231
fremmed, om til nogens Næg kommer	ibid.
om ikke bliver for Vinter-Natter afhentet	ibid.
Seistlige Sager naar søges maa	278
Seistlige Ting raader Biskopen over	27
Sejlsbud om Mænd gaar ubudne til	85
Sees, umærkede, efter enhver paa sin Jord	242
Seid tages for end andre Boder	19
til fremmede Ridsmand naar betalt skal være	45
hvo ikke har betalt maa ikke flyttes af Landet	44
bør af Fredløses Guds betales, før end Kongen eller Arvingen saarer noget	54
ester død Mand	115, 277
hvo ikke bør betale	116
	Seid,

Register.

Si.	Pag.
Gield, om Gællig er imellem Egte-Personer, hvorledes betales	116
om nogen ikke vil imodtage	151
hvorledes med Gæd benægtes	268
vitterlig, hvorledes kræves	269
dsmt, om man hæfter at betale	ibid.
som til vis Tid bør betales	270
som annamme skal om, ikke kommer	271
til hvilken bør leveres	271
om Bidner ikke vide	271
fattig Mands	275 seqv.
ledige Mands	276
om staaer 20 Aar eller længer ubetalt	277
Gields Overdragelse til anden	293
Gields Skyld, om Jord sælges for	150
Gields Eogning uden for Herredet	277
inden Herredet	278
Gield-Kæ, hvad er	204
af Alminding om bortskipper	ibid.
dets Drift om Foraaret til Alminding	223
naar havees maa hiemme	224
Kocpilde deraf, hvorledes bortlejes	285
Giemme eens, om Tyvstiaalet Guds findes udi	336
anden Mands, om nogen bringer Tyvstiaalet Guds udi	ibid.
Gienmæle er hver Mand værd	21
Gien-Bidner naar ikke gielde	13. 267
Gierder, (see lovlig Gierde).	
om uedsalde	192
hvorledes stiftes	202
hvor være bør	202 seqv.
om Gæ bryder eller kommer over	203. 204. 208
hvilke ere gyldige	204
bør holdes vedlige	205
imellem Gaarde naar gøres	ibid.
om nogen ikke vil gøre	205. 238
hvor man ikke er skyldig at gøre	ibid.
	Gierde,

Register.

	Si. So.	Pag.
Gierde, om salder paa Gæ		207
naar brydes maa		ibid.
over Fiske-Mæe om gøres		241
medens opbygges maa intet Arbeide foretages		238
Gierderi omkring Skibe maa Styremænd gjøre		302 seqv.
Gierde-Stævninger		237. 238
Gierdsel nyder Leplændingen		171
Gister Mands-Person sig inden sine 20 Aar		133
Gister en Mær eller Kone sig inden Gistings-Mandens Samtykke		90
Gistermaal anstændig eller lige om Gistings-Manden vil forhindre		89. 90. 91
Gistermaals Forord gøres skriftlig		281
Gistingsmand hvo er		89. 91
bør bestemme sin Frænde-Qvindes Medgift		89
bør, naar om Tilgaven tvistes, søre Vidner til		90
bør lade alt det Guds han giver en Kvinde til Medgift være hiemlet		92
om Broderens Guds med Søsteren bortgiver		96
Gilder Mand anden		49
Gildre hvor gjort er, om nogen skyder Selhund		263
Gimmer-Lam, 8 mod en Koe		273
Gisdet Græsmark om man vil forøge		153
hvorledes skiftes		ibid.
om bliver i Vægen for Gierde		205
om nogen rider eller gaaer over		206
Gisduing paa den		178
Givet eller gjort Mærke, naar forandres bør		230
Guds at betale om man ikke tildømmes		17
om laanes til Medgift		92
som til Gællig er lagt, forgjør ikke den eene Part den andens		94. 319
Kones maa ikke søres af Landet		93
Kones om Jord kubes for		96
den Afdødes, om ikke strekker sig til Gielde Afbetaling		116
den Umyndiges hvo opagte bør		116 seqv.
den Umyndiges søres ikke af Herredet		117
		Guds

Register.

	Bo.	Pag.
Gode, hvor meget bør for hver Umyndig forvares		118
skal vurderes		ibid.
hvorledes behandles, eftersees af den Umyndiges		
Grænder		ibid.
om ikke er mere end Konen bør have		120
naar ikke maa skiftes		127
eller Formue om nærmeste Grænder ikke have	128	seqv.
om formindstes for den som Umyndige paakomme	130	seqv.
Egte-Persuens, hvorledes Umyndige paadømmes		130
om nogen ikke vil imodtage		151
om findes i Jorden eyer Jordbrodden		157
om lægges til Kærges Bedligholdelse		222
om ulovlig optages		266
daamt om Mænd værge		269
som til vis Tid skal betales, (se Sielb)		270
den Modtvilliges		269
andens maa ingen give Sag paa		278
hvor meget man har at føre siger den til som Skibs:		
rum antager		299
hvor meget den skal have, som vil reise af Landet		303
om fastes for Bord, betales af alle inden Skibs:		
Borde		308
Eyvstiaalet, om nogen imodtager		330
som tages hos Tyven hvo eyer		331
sit om man tager af Tyven		333
Eyvstiaalet om man i andens Være anholder		333
hiemmet og uhiemmet hvad er	333	seqv.
Eyvstiaalet, om man bringer i anden Mands Hus		
eller Siemme		336
egat maa man tage om ingen har det i Hænder		337
end om nogen holder derpaa		ibid.
maa tages med Vidner		ibid.
udi anden Mands Jord om findes		344
end om det findes i Alminding		ibid.
om man slyr anden til Forvaring	344	seqv.
Gotkland om nogen der forlader det Skib som han er		
med		306
		Grat

Register.

Gr. Gu. Ha.	Pag.
Græs naar betales bor	219. 234
naar dobbelt betales	235
Græsgang	
hvoreledes Fæ tælles udi	154. 234 seqv.
under Leylændingen	169
naar ikke er lovfæstet bødes ikke for, skient af andens	
Creaturer uforsætlig opbides	181
om nogen beholder 20 Aar eller længer	197
Græsgangs-Plads om Hæ drives paa	196
Græsmark hvoreledes stiftes	179
som andens er, om man staaer	ibid.
sin egen om man fører andens Møg paa	178
(See Mark, giødet Græsmark).	
Græs-Ran	219
Græs-Værd	ibid.
Grande næste, bæres Gudstiften til	142
til den flyttes Fattige.	137
Grande-Stævne naar være skal	204
Græse maa ikke tages paa anden Mands Jord	245
Grave om stær Skade af	221
Grind gyldig hvo er	205 seqv.
om nogen lukker op	206
Grinde-Stolpe om nogen hugger i Stykker	ibid.
Gris om umærkede ere	226 seqv.
Groft om ligger omkring eens Høe	193
Grønland om nogen der forlader det Skib som han er	
med	306
Guds Vegne om man underholder nogen	135
Guld hvoreledes sælges	272
om sælges for reent	280
Gulland om nogen der forlader Skibet	306

H.

Haand om man hugger af nogen	48
Haand-Ran	220. 337
dømmes efter dens Stand som bliver mishandlet	346
bekommer Kongen halv Mark for	347
Haand	

Register.

Ha. Ha. He.	Pag.
Haand-Sal om brydes	163
Haandtag bruges naar Jord sælges	156
naar Jord bortlejes eller Mænd gaar i Borgen	293
ved alle Kiøb af Betydendhed	280
Haastierding	170, 251
Hæstelse af andens Hest om nogen taer	242
Hærd	197
Halstarrig Besiddelse	219
Halvardsnusse	43
Halve og hele Bøder for Heste	210 seqv.
Halv Maanedes Stævning bruges inden Herredet	20
Handler man med den fredløs er	284
Handlende med Kiøbmænd hvor længe andres Udmærk maa bruge	304
Haver-Fisk om opdrives	263
Havn søges det hvor Skibe opsættes	303
hvo tilkommer	312
Havne-Rån hvad er	313
Havs-Rød om Mænd komme udi	309
Hav-Skib om flere øve tilsammen	322
Hedenstak om nogen bedriver	50
Hegranes Ting hvor mange ndrævnes af	8
Helligdage: Veider hvad Gattige bekomme af	140, 264
Helligdomme	35 seqq.
Herrets-Eogninger	267, 278
Herrets-Ting. (See Ting)	
Hertug, hans Eed	35
hans Jord om bestablges	183
Hervort hvad er	52
om nogen påkommer	ibid.
Hest om slaar Mænd til Døde	80
ustaaen hvorledes vogtes	210
om bider Hest eller Hoppe til Døde	ibid.
om ledes sammen for at bides	211, 212
om Hæstelse tages af	212
som andens er, om nogen stier Runpe-Haarene af	215
stumprumpet, som gjort er, hvo beholder	216
Hest	

Register.

He. Hl.	Pag.
Hest haves Løn paa, naar Mænd reise over andres Eng	318
hvorledes sælges	274 seqv.
om dræber smaat Kvæg	311
som laanes, om bruges over Tiden	345. 348
som andens er, om nogen tager	346
om to Mænd eye tilsammen	347
som nogen er laant, om man tager og fører til Eyermanden	ibid.
om nogen forvilder Hiemmel paa	ibid.
om man gjør Fremlaan af	348
Hestekamp om man slaaer andens Hest udi	212
Hetland, om nogen der forlader det Skib som han er med	306
Hævner den sin Skam, som forlanger og ikke faaer Ret	76 seqv.
Hævner man en Tyv	48
Hiemgift bør være hiemlet. (see Medgift)	92
Hiem eget om nogen dræbes paa	49
Hiemme naar Gæ maa haves	224
Hiemmel hvad er	334
om den Bestyldte brostter	333
paa andens Gode om nogen forvilder	347
om man tykkes at have	333
Hiemmelmand, om den som Tyvstiaalet Gode findes hos, skyder paa	ibid.
Hiemme-Marken, naar Kvæg skal drives bort af	218
Hiemsogelse som gjøre til at bestemme andre, både dobbelt	73
Hiem-Stævne gøres	
for Arv	125
til Umyndiges Underholdning	133
til Jords Indløsning	149
til Skifte	154
for Accord om en Jord	160
for slaaet Hør	180
for Gield	269. 270. 271. 278
for svigagtig Riisb	283
for Tyverie	334
maa paa Helligdage gøres	278
Hiem-	

Register.

Si. Ho.	Pag.
Hiem Stævne maa man paa andres Begne gjøre	279
Hiem Stævne Vidner	13. 156
Hittegods lyfes op den samme Dag	343
hvo ey oplyser, bliver Thy derfor	ibid.
haves for alles Gyn	ibid.
som tilegner sig, skal føre tvende Vidner dertil	ibid.
om nogen i anden Mands Jord finder	344
udi Alminding	ibid.
om nogen brøder anden Høje eller opgraver Jord efter	ibid.
Hoer om Hone begaaer miste sin Tilgave	97
Hordom	84 seqv.
Hore om nogen bestylder en Qvinde for	81
Hore-linge om nogen stielkes for	ibid.
Hofbetientere nævnes ikke til Lavtinget	9
hvad Klæder maa bære	147
Hofmænd om reise bort fra Kongen uden Forlov	39
deres Pligt	40
om fornægte andre	ibid.
bør forhielpe hinanden i alle rette Sager	ibid.
Hofftyrere, deres Pligt ved Kongens Ball	32 seqv.
deres Eed	36
Hønning hvorledes maales	298
om sælges udi Tønder	280
Hoppe om ey følger med ufsaaren Hest	210
om bider Hest ihjel	ibid.
om ligger død ude paa Marken	210 seqv.
om er drevne i Dige eller Dynd	211
om bider Mand til Døde	80
Horn imod Horn og Klav imod Klav i Sætters-Mark	219
Hors om løber efter reisende Mand	212
om lejet eller laant bliver	213
deres Bogten paa Lavtinget	ibid.
om Mand drive fra Reisende imedens de hvile	214
hvo til svares	ibid.
som hittes, lyfes ved Kirke eller paa Ting	ibid.
om Dye slaages ud paa, bødes i Dre	215
hvorledes vurderes	214
	Hors,

Register.

Ho. Hs. Hu.	Pag.
Hors, hvorledes sælges	274 seqv.
hvorledes tælles paa Græsgangen	154
om tages paa Foor eller Bred	288
Hovedbøl viger ældste Søn til	101
løser Sonne-Søn fra sine Farbrødre	ibid.
Hovedlod den Umyndiges om udgiør fulde Fem Hundrede	118
end om den ikke udgiør saa meget	119
vorer, om den Umyndige tilfalder Arv eller anden	
Retting	117
Hovedmanden betaler dobbelt	242
Hovedstuel, (see Hovedlod)	
Høe hvorledes sælges	175
naar Jorddrotten bør tilbydes	ibid.
at kobe om behøves	176
naar tages maa for ingen Penge	ibid.
hvorledes stiftes	195
paa andens Eng eller Græsgangs-Plads	195 seqv.
paa anden Mands Jord	173, 191 seqv.
uhellig naar er	189, 193
om Mænd staae i Umynding uden Tilladelse	225
Høeavlings-Tider om Arbeidsmanden ligger søg udi	296
Høelade om er nær ved anden Mands Gaard	192
Høe-Stak om nogen opbrænder for anden	101
om to eye tilsammen	175
om holdes Fal	ibid.
Høe-Stakke maa Lenlænderingen sætte i Stand paa den	
Jord han har lejet	169
Høg om nogen tager bunden i Rede	339
Høst det tredie beholder man Hitt-Dvæg	231, 233
Høye om man bryder efter Guds	344
Hug hvad er og hvad bødes for	74 seqv.
Hugger man til een og rammer en anden, er ikke Waades-	
Gierning	64
Hugge to Mænd i Skov og slipper Øren af Skafstet	63
Hug-Skov hvad er	193
om vorer paa eens Eng og anden eyer Jorden der-	
under	ibid.
Hug	

Register.

	Huc Hv.	Pag.
Hug-Skov, om er i Vegen hvor Gierde skal gøres		205
Hund om bider Mand		80
om bider Fæ		217
om nogen staaer		329
Hanevands-Syffel hvor mange ndnævnes af, og deres Lon		8
Hause naar sagesløs maa brydes		68
om man lukker anden inde i		78
om ere forbedrede siden Jorden blev solgt		150
hvorledes skiftes		153
om man flytter af gamle Toster paa andre		143
om man vil flytte		153
om blive paa andens Jord efter gjort Skifte		ibid.
bør Leylændingen holde ved Maagt		166
om Leylændingen er paatagt at bygge		196
hvilke Leylændingen tilhøre		ibid.
tilbydes Jorddrotten		ibid.
om ikke bortflyttes før Fardage		ibid.
bør Jorddrotten skaffe Tommer til		ibid.
uiskiftede om flere bør i		177
om man bryder Dør paa		ibid.
om brænde, hvo til svare		200 seqv.
Huusbrud hvad bødes for		173
Huusfred om nogen bryder		73
Huus-Restighed		73
Huus-Rum forliges Leylændinge om		167
Hause-Spilde hvorledes betales		177
Huus-Bidner	78. 81. 83.	84
Huuser nogen den fredløs er		55
Husbond (see Bonde)		
Hustrue (see Kone)		
Hval, Hvalfisk, om drives paa den Umyndiges Strand		117
hvorledes Leylændingen bør belegge		171. 252
om opdrives naar Mænd ere i Alminding		246
om opdrives igiennem Mærke-Viger		248
naar Jord-Eyeren tilhører	251.	254
om man finder flydende paa Vandet		252
om Skud findes i		254
		Hval,

Register.

Hv. Hy. Ja. Je. Jh. Ju.	Pag.
Hval som skadt har om ikke kommer til	256
om flere end et Skud findes i	ibid.
som flyttes bliver hvo tilhører	259
om flyttes fra det Land han er hendreven	260
om jages af Mænd paa Landet	261
om findes i Fiskevoge	261 seqv.
om flyttes paa Helligdage	263
om flyttes ud af Almindelig	264
Hval-Been af Stranden om bortflyde	253
om opdrive hvo tilhører	249
Hvelver man Skib under anden	74
Hvilke hvor Mænd maa med sine Dg	194
hvor ikke maa	213
Hyrde, hans Embede	181. 192. 217
hans Opstandelses Tid	181

J.

Jarls Eed	35
hans Jord om nogen gjør Skade paa	183
Jern-Arbeid nyt	275
tages i ald Sagesald	353
Jern-Riedel ny hvad koster	272
Jern reuset eller stibt hvorledes sælges	ibid.
Jern-Stænger	275
Jern-Hval hvo vogte bør (see Hval)	246
Jevnet imellem aiste og ugiste Døttre	92
leverer den igien til som af sine Forældre har meere	
til Udstyr bekommet end hans Arvelod taaler	102
imellem Creditorer	115
Jid egen svarer hver for	200
som til Nødvendighed bruges, om Hørse afbrænder	ibid.
om en umyndig vises efter	ibid.
Jildebrand som Reisende maa tage (see Brændered)	187
Judsegl sættes under de Riab som gøres skriftlig	282
Kongens om nogen forsætter	50
Kongens hvo har til Fred, om bliver dræbt	ibid.
Judvilde af Hval om Søen udtager	253

Register.

In. Jo.	Pag.
Innocentius Pave hvad om Helligdages Arbeide samtykte	354
Jord som ved Manddrab forbrødes maa Arvingerne indløse	46
forbrødes ikke uden med Ridingsverk	47
om man løber med sin Kones Gods	96
om den Umyndige tilhører	120
naar og hvorledes indløses	148 seqv.
om gaaet har imellem flere hvorledes indløses	149
for Gields Skuld om sælges	150
om Huuse er forbedrede eller fordervede paa, siden den blev solgt	ibid.
maa 80 Aar gammel Mand ikke sælge	151
naar den som indløser skal give fuld Betaling for	ibid.
naar opbrydes maa	153
hvorledes sælges	156 seqv.
om Skade gøres paa før Fardage hvo søge maa	158
om man haandsælger til anden	161
som anden ved Accord eller Pantfætning tilhører om bortfælges	ibid.
hvorledes Lejlændingen bør tage til Leye	162
naar ham den uhiemmel bliver	163
Kongens, hvorledes bygges	163 seqv.
Kongens om ham frakommer	164
naar løs siges	ibid.
om man tæer bort af for Tiden	164, 174
naar Lejlændingen bør fare bort af	168
(See videre Lejlænding)	
naar og hvorledes lovfæstes. (see Lovfæste)	
om Jordbrodden leyer til tvende	169
bortleyet hvad følge bør	170
naar den som leyet har bør flytte til	167, 172
end om han det til rette Tid forsømmer	168, 172, 179
hvo flytter fra, om legger noget tilbage	174
utagen om man sidder paa	174 seqv.
om Skade gøres paa, hvad Skadegiæld og Landnam tages	182 seqv.
en om flere eye tilsammen	184
om nogle Med-Egere tillade at bruge men nogle ikke	ibid.
Jord	

Register.

So.	Pag.
Jord som udstift er, om bruges meer end efter Antal	186
om Skov vorer paa tilhører Eghermanden	193
maa en Ombudsmand bortleje til andre og ikke til sig selv	198
som øde er om man ikke faaer bortlejet (see øde Jord)	218
om Aae bryder ud paa	240
som boer paa, hvor meget af opbreven Hval maa	
kiære	252
hvorledes han det som af Søen opdriver omgaaes	253
bør kubes med Haandtag i Vidners Nærværelse	280
bør med Haandtag bortlejes	293
Tyvs, naar tages til Bøder	330. 339
Kongens om nogen sælger	339
om man finder Gøds udi	344
som andens er, om man opgraver efter Gøds	ibid.
Jordbrug skiftes al Aaverk efter	202
hvad Lejlendingen nyder	169. 172
Jorddrocten om ikke vil lade den beholde Jorden som	
først lejet	168
om lejer en Jord til treende	169
naar det som Lejlendingen lader tilbage tilhører	174
naar hele Afgrøden af Jorden tilhører	ibid.
om udenlands er, eller døer	199
hans Landnam for Brand	202
Jord-Eyer hvorledes indbreven Hval omgaaes	254 seqv.
bør Skud og Skud-Hval forvare	256 seqv.
hvad af Flytnings-Hval tilkommer	259
bør vogte al Brag	265
Jordkiøb bør gøres skriftlig	281
Jordløsning hvo er berettiget til	148 seqv.
hvorledes omgaaes	151
end om den formedelst Forsald eller Bankundighed	
forsømmes	150
om Opfostring forsømmes	162
Jord-Skade skal af 6 skionsomme Mænd vurderes	184
Jord-Skifte imellem Med-Eyere	151 seqv.
naar det ikke maa rygges	152

Register.

	Fa.	Pag.
Jord-Skifte mellem Leylændinge		179 seqv.
Jordspilde naar betales	169. 240. 261.	344
naar betalt kaldes		188
Jordskuffer man anden		78
Jøslændere som reise af Landet, hvor meget Guds bør have		303
om de udenlands		123
Jøsland, om en Fremmed forlader der det Skib som han er med		306
Jøslandske Loves Begyndelse		24
Jøslands-Farer maa flere end een Styrmænd være paa		305
Jøvoge om Mænd finde eller styde Hval udi	261	seqv.
Juni hvad nær Stævninger maa gøres		21
om Mænd da slaes		73
for dem bør Jordløsning forkyndes		149
Jule-Nat, for den bør Leylændingen have sin Jord løs sagt		164

	R.	
Kaabe eller Kappe af Klæde hvo bære maa		147
Kalb- eller Lam-Sygge, om Leye-Jæ døer af, betales ikke af den det legnet haver		286
Kalve tælles ikke paa Græsmark		154
om umærkede ere		226 seqv.
Kaprut af Klæde hvo bære maa		147
Kar hvorledes Leylændingen fører ud af Huseene naar han flytter		173
Kaster man over Huns, Skib eller Højde og der stæer Skade af		63
Kaster man Ild paa anden		77
eller Skarn, eller noget Waadt		78
Kastning for Verde i Havs-Rod		308
Kat om nogen stæler		329
Katte-Skind hvorledes sælges		275
Kialarnes-Ting hvor mange udnævnes af, og deres Lon		7
Kid om umærkede ere		226
Kiendelse, (see Dom)		
Kiendelsegn, (see Mærke)		

Register.

Kl. Kl. Kn.	Pag.
Kiortel af Klæde hvo bære maa	147
Kiøb, svigagtige, bør intet agtes	114
paa Arv	139
som holdes bør, Kiønt det ikke af andre end de Hand- leude selv afgjøres	ibid.
paa Jord	156
uden Bidner om Steer, naar og hvorledes rygges	157
naar ikke behøves at forkondes	161
som først Steer, staaer ved Magt	169
paa Strandrettighed	250
lovlig hvad er	268. 280
som holdes skal	280. 281. 283
som gjøres skal skriftlig	281
svigagtig som er	282
om nogen gjør med den som fredløs er	284
om ubesæet gjøres	290
hvor meget Qvinder raade for	294
Kiøbmænd naar ikke betale Told	304
deres Gieldes Betalings-Tid	45
Kiøbssted	136
Kiøbt Mærke, (see Mærke)	
Kiøbt Bøe-Fæ udi hvis Ansvar er	289
Kirke lyses Mærke ved	231. 248
lyttes sig til	265
Kirkefred om Manddrabere naae	72
Klæder om man brænder paa anden	77
hvilke her paa Landet maa bæres	147
om bæres imod Loven	ibid. seqv.
som gives af andre maa bæres	148
om Gruentimmer bør	ibid.
Klammeri i Forsamling naar vidnes om	13
maa Fader og Søn og to Brødre bevidne som to Bidner	268
Kloster om Arv gives til	139
Kløv mod Kløv hvor måde skal	219
Knaber	28
Kniber man anden	77

Register.

Rn.	Ko.	Pag.
Knippe Hse maa Reisendes tage		341
Kniv om man drager til anden		65
end om han stifter dermed		ibid.
Kobber-Riedel ny er efter Vurdering		275
Koe lovgyltig hvo er	273.	289
om har den Vane at bryde Gierder		202
svarer den til som leyet haver		286
end om den dser		ibid.
end om den er Lyde paakommen		287
naar man ikke lenger vil leye, tilbydes Egermanden		
med Bidner		ibid.
gielddmeltet hvad koster		273
Koegilde hvor høyt bør leyes		284
om dser for en fattig Mænd		286
Koe-Huder hvad keste		275
Kone om dræber sin Mænd		49
andens om Mænd løbe bort med		ibid.
om Mænd tage imod hendes Billie		50
om nogen med Vold tager		51
om hendes Bonde treffer nogen paa hende		ibid.
om Ubeqvems-Ord tiltales		81
om bliver beliggende		84
naar selv bekommer Rettiighed for Slag		88
om gifter sig uden hendes Værges Billie		90
hendes Gods, (see Medgift, Tilgave, Gods)		
som gift er, hvad Ret Mænden tilkommer for hende		94
maa ikke nægte sin Bonde Kællig		ibid.
nyder to Deele imod Udarvinger		97
om bedriver Hoer		ibid.
om stiller sig uden Marsag ved sin Husbonde		97
end om hendes Bonde heude for Hoer beskylde		98
om nogen gaaer i Seng til for at komme hende i ont		
Rygte		99
naar bekommer baade sin Medgift og Tilgave		100
maa ingen fiabe med andens Gods	100.	116
naar sin Tilgave mister		116
bør forfarge sine fattige Vorn		120
		Kone

Register.

	Ko. Nr.	Pag.
Kone til hvem sin Søgning og Forsvar maa overdrage		279
hvilke Riob maa raade for		294
(see videre Qvinde, Ægte-Personer)		
Konge over Norge hvo skal være	28	seqq.
hvorledes udvælges		32
om nogen lader sig urettelig tage til		33
af hvem sin Magt haver		26
Konger-Breve naar oplæses ere alle skyldige at komme til		145
Kongen bør sin Ret skiant Veder-Parterne forliges		79
eyer ingen Ret paa den som ingen Ret eyer paa sig selv		ibid.
om lader straffe for at rense Landet		49 seqv.
naar her Arv bekommer	122.	124
Kongens Arvetal	29	til 31
Brev, Indsegl eller Mønt om nogen forfalster		50
Ed		35
hvor vidt den sig strekker		38
Jord om nogen gjør Skade paa		182
Ret om forðalg		333
Sigt om Kongens Ombudsmand nedfældes		269
Kongens Frænders Arv		33
Kongens Ombudsmand, (see Spffelmand)		
Korn paa anden Mands Ager om nogen skær		179
Korémisse om Høsten		21
om Varren		288
Kost om man sætter Umyndig til at nyde		132
om Bonden viser sin Leyemand af		295
Kosterne bindes paa Tyvens Bag		331
om ikke findes hos den Bonde som byder Randsagning		335
om findes i de Huse hvor Folk boer		336
om findes i Graver eller Udhuse		ibid.
(see Gods tyvsliaalet)		
Krav hvorledes værges for	267	seqv.
hvorledes skal see		269
hvad bødes for		ibid.
Krav-Bidner		13
Krat-Ris om man river paa andens Jord		185
		Krat:

Register.

Kr. Læ. Læ.	Pag.
Krat-Mis om drives ud om Mærkeviser	249
Krigsfolk om anfalde et Skib	308
Krigs-Tidender om en Landflygtig fortæller	53
Kronen hvad tilhører arves ikke af Kongens Brønder	34
Kul om man gør udi sin egen Skov paa andens Jord	187 seqv.
hvoreledes skiftes	188
Kuldyft Barn hvad Net tager	112
hvor meget arver	113.
(see Tinglyst)	
L	L.
Laan hvo tilsvare	291
leveres ubestadtiget tilbage	291. 345
end om det omkommer tillige med den som laant	
haver	345
om beholdes længer end aftalt er	346. 348
om den som laant haver tager for tilbage end aftalt er	348
om man sælger eller gjør Gremilaan af	291. 348
hvoreledes omgaaes og afhændes	270. 345. 348 seqv.
Laas Lavmandens bør Bægt og Maale-Kar være under	297
Lægedom hvad tiener til, om Mænd deraf faae Skade	
eller Bane	63
Lærde Mænd hvad Klæder maa bære	147
Lærret hvoreledes sælges	275
betales Sagesald rettelig med	353
Læst nyder Styremanden tredje Part mere end Skibs-	
folkene	305
Læster bør alle være lige store	ibid.
Lamme hvor længe maa være umærkede	226 seqv.
som gaar med Moderen hele Sommeren, om i Almin-	
ding forvildes	230
om blive Fyrl mærkede i Gaare-Stien	229
hvoreledes tælles paa Græsmarken	154
Land bør med Vidner købes	157
om ulovlig er skiftet	154
for Gardage om sælges	157 seqv.
	Land

Register.

Pa.	Pag.
Land om haandsælges for Gield	161
om afbrydes af Bunde	194
om Skær eller Der ligge uden for	251
fit bør enhver gaar om om Høsten	230
(see videre Jord)	
Landdeel i Hval hvor megen er	260
Landdrot, (see Jorddrot)	
Land-Eyer om er med at flytte en Hval	259
hvad tilkommer af det som af Eoen opdrives	248 seqv.
Landflygtig for Manddrab	46
for Ran og Herverk	52
bør lyfse samme Dag	55
til Norge blive Meen-Eedere	352
(see Fredløs)	
Land's Forræder hvo er	32 seqv.
Land-Forræderi om nogen begaar	47. 53
om Kongen beskylder nogen for	48
svarer den for som tager en Eyd fra anden med Magt	332
Landemærker er den skyldig at vise som sælger en Jord	157
om Mænd tvistes om	180
Landnam tager enhver efter sin Stand	182 seqq.
naar dobbelt foreges	183
hvorledes de tage som mange eye en Jord tilsammen	184
Møe og Enke hvorledes tage	ibid.
tager Landsdrotten om Lejlændingen leyer hans Jord	
bort til andre	163
for Naverte paa en Jord nyder Jorddrotten	170
for Høe som andens Creature opade	191
for Brand	202
for opluffet Gierde	206
for Bey som gjøres breedere end tilbørlig	220
for Almindings Brug	224 seqv.
betales saavel for Svinn som for andet Tæ	235
for Vand, om ledes af sin rette Farvey	240
for mærket Fugl om dræbes	243
for Teg, om tages paa anden Mands Jord	244
for Græs	261
Landnam	

Register.

La.	Pag.
Bandnam betales for Gavn som paa andens Veide Steder er lagt	262
om Mænd skyde Sælhund hvor Gildre er lagt	263
naar Særsatende betale	325
for Skibs Opsætning	326
for opgravet Gods	344
Landskold om Jorddrotten hger at være ubetalt	165
og Rente af Gods naar forbrydes	133
naar Jorddrotten skal betale	168
Land-Vagt paa Skib hvorledes holdes	321
Landsviist om Kongen giver Raubdraber deres som begaae Rødingsverk	47
for Gaar	53
Lavmand naar til Lav-Tinget bør komme	76
liender paa de Udnævntes Forsald	10
glør Tingkreds' paa Lavtinget	ibid.
hans Dom om ikke efterkommes	ibid.
end om den ulovlig synes	21
naar for ham maa stævne	22
end med en Times Varsel	21
fra ham maa Sager ikke henstydes	24
hans Eed	ibid.
for ret Kiendelse om dræbes	37
hans Rærværelse om Mænd staaes udi	48
hans Indsegl bør være under Røib-Breve	73
hans Laas bør Pundert, Allen og Maale-Rar forvares under	282
bør udnævne Mænd til Dom	297
Lav-Rep, (see Rep)	353
Lav-Ret paa Lavtinget føres ingen Drif til	12
naar til skal gaae	11
Lav-Ret hvor Gaarene samles, (see Retter)	
Lavrettesmænd bør dømme Ret og Skiel udi alle de Sa- ger som for Lavretten forekomme	13
om ikke komme overeens	ibid.
bekomme de halve Boder for Tingvide	15
hvad byde om Rævsfangst, skal gielde	17
	Lavret:

Register.

La.	Le.	Pag.
Lavrettesmændene maa ikke røge Lavmandens Dom		22
(see videre udnævnte Mænd)		
Lavting hvor og naar holdes Skal		6
hvor længe Skal staae		10
hvad Sager der bør dømmes		13
der lyses		
Record om en Jord		158
det Fæ som ingen fiendes ved		233
Skud som findes i Hvalfist		257
Brag som ingen Eyermand kommer til		265
Led hvad er		206
om nogen sætter aaben		ibid.
hvorledes omgaars		190
om nogen bræder		206
Ledige Mænds Gield		276
Ledige Personer bør betale Skat		41
bør svare Kæppens Nødvendigheder til Jærnet		146
hvorhen bør sættes		278
Lee en Alen for Eggen og staalslagen, hvad koster		272
Leeg om man fanger Skade ved		65
Lege fastsat for Jord om ikke betales		163
om forhøjes paa Kongens Jorder		164
naar Jorddrotten maa kræve uden Nabod		168
for Hors naar ikke betales		213
for Fæ naar ikke betales		271
efter Kvegilde hvor megen er og hvori betales	284	seqv.
Leget hos først tilkommer		312
Lege-Fæ hvorledes bortlejes	284	seqv.
om maa ikke vil længer have til Lege		287
svares ikke længer Lege af end det lever		286
end om det med Forsæt bliver dræbt		287
dødt naar fuld Lege svares af		ibid.
Lege-Hors, (see Hors)		
Lege-Jord hvad følge bør		170
den Umyndiges bør først sælges		150
Lejemand om ikke holder glørt Contract med Bonden		295
om fuld Mands Arbeide sig paatager		ibid.

Register.

Le.	Pag.
Lejemandens Pøn naar affortes	295 seqv.
Lejermaal og Rettighed derfor	87
hvoreledes dommes	346
Lejermaals-Sag om Hæste-Drinde paakommer	98
og nogen vil en Kone paadrage	99
Lejlending hvad nyder af den Jord han boer paa	169. 170. 171. 242
maa ikke leje sin Jord til andre	163
opfiger sin Jord for Jule-Rat om han vil flytte	164
om boer, og Jorddrotten siger Landskylden at være	
ubetalt	165
bør holde Huusene ved Magt	166
om paalagt er at bygge Huuse	ibid.
om bygger de Huuse som ikke var paalagt	ibid.
om sætter sit Sommer i de Huuse som der vare tilforn	ibid.
naar flytte bør til sin Jord	167. 172
end om han ikke flytter	168
om ikke vil vige af ulejet Jord	175
om sælger Høe	ibid.
hvor mange Tieneste-Folk bør holde	169
hvoreledes Sommer og Hvalfiske som af Søen opdrive,	
vingaaes	170 seqv.
om Høe, Korn eller Brændeved eyer naar han flytter	172
bør føre Møg paa Høe-Marken	ibid.
om bryder Bænke af Huusene naar bortflytter	173
Lejlendings-Stifte paa Huuse	177
paa Græsmark og Eng	178 seqv.
Lemlæster man anden	14
Lemlæstelse hvad er	74. 75. 78
Lehnsmænd hvilke ikke maa blive	43
deres Eed	36
om ulovligen optage Gods	266
Levende Hæ ydes ikke længer Leje af end det lever	286
naar man ikke er skyldig at tage imod	270
om man forsømmer at indkræve	271
betales Sagesald rettelig med	353
Lige Fællig maa Brænder legge indbyrdes	95
	Lig

Register.

Li. No.	Pag.
Lig om opdrives af Soen, flyttes til Kirken	265
Liv for Tyveri naar tabes	330
mister ikke Tyvens Stalbroder	ibid.
Livs-Sager hvorledes dømmes ndi	353
Loddekast bruges	
ved Jorde-Skifte	155 seqv.
ved Huse-Skifte	178
ved Gierders Skifte	205
om de Ting som ikke kand skiftes	290
naar Skibsfolkene tviste om hvorhen skal seile	304
Lofke-Ran hvad er og hvad bødes for	208
Lets bær Styremanden skaffe	305
Loven holder Kongen over	5. 26
Lov-Bogen om ikke udtrykkeligen melder	13
Lovbrydelse naar stævnes for	180
Lovfæste naar Leylændingen gjør	168
for Jorder og Græsgang	181
for Ager eller Eng	196
hvor ikke behøves	195
naar ugyldig er	235
Lovhellige Dage hvad Sager maa søges	272
Lovlig Accord om Jord hvad er	158
med Arbeidsfolk	297
Lovlig Dom om overtrædes	19
Lovlig Gave hvo er	128
Lovlige Gierder, hvor, hvorledes og naar skal gøres	202 seqv.
om Høe paa anden Mand's Jord	191. 195
end om det nedfalder	191
paa Græs-Marker	ibid.
om Jis eller Vand opsvolmer derhos	ibid.
omkring Eng	190. 203
om ikke ere hvor de bør være	192
om glødet Græsmark	202
imellem Gaarde	205
Lovlig Leye om forhøyes, (see Leye)	284
Lovlige Stævninger hvilke ere	20 seqv.
Lov-Maal	19

Register.

Lo. Ls. Ly. Ma. Mæ.	Pag.
Lov: Bre hvad ere	271. 272. 275
Lov: Ret for Qvinder	87
Løber man til anden i harm Hue og bliver holdt	78
end om han standser sig selv	ibid.
Løbe om Smør eller Salt sælges ndi	280
Løgn Styremands, Strand-Egtes, vide f. l.	
Løn deres som til Lavtinget ndrævnes	7 seqv.
Løremandens naar afkortes	295 seqv.
Lønlig Lyde om Dvæg sælges med	289
paa Hørs hvad er	ibid.
Løstagtighed om Qvinder forloffe got Folkes Børn til	91
Løse-Gods naar med Tyverie forbrødes	330
som Tyven har, hvo tilhører	331
Løsning ndrævnes ingen til	9
Løsnings-Ret, (see Forslørnings-Ret)	
Lunge-Sygge om Leye Fæ doer af, svares ikke til	286
Lyde om Leye-Roe er paakommen	287
Lyrittar, hvad ere	152
Lyrittar-Eed, (see Tre Mænds Eed)	
Lys bør Bonden staffe til Randsagning	335
M.	
Maal og Vægt bør over hele Landet være den samme	298
Maale: Har de rette	297
som ret er om nogen maaler falsk med	298
Maanedes-Stævning naar gøres	20
Mad som agtes lige med Meel	275
om man umaadelig begiver sig til paa Lavtinget	12
om man stælet i Mød	329
betales Sagesald rettelig med	353
Mærke paa Lodder i Jorde-Stifte bør i Forvejen efter-	
sees	155
Mærke paa Driv-Tommer hvo sætte bør	170. 247
Mærke skal man have det samme paa alt sit Fæ	225
skal saaledes stiftes som anden Drv	226
end om nogen vil gjøre af ng	ibid.
som en anden i det samme Herret haver maa han ikke	ibid.
have	Mærke

Register.

Mæ. Ma.	Pag.
Mærke bør den som flytter ind i en Kæp, kundgiøre	227
Det samme om flere have	ibid.
maa den som ingen Gaar eger laane til en anden	ibid.
mistes naar en bruges	ibid.
hvo forandre bør	228
naar med Vidner forbydes	ibid.
forædres naar om Dreene skiftes	229
sit om man betegner andens Gæ med	229, 231
som andens er, om man betegner andens Gæ med	229
paa fremmede Gaar hvorledes omgaaes	230 seqq.
paa Fugle	242 seqq.
paa Skud bør lyses for 6 Naboer og siden for Lav-	
Retten	258
paa Tyve	329
Mærke-Gierde om nedfalder	204
Mærkes-Mands Jord om bestafiges	183
Mærke-Steder er den skyldig at gaae paa og vise, som	
sælger en Jord	157
paa Der vises ogsaa	ibid.
paa Fielde fortælles allene	ibid.
for Sætterboel bør være som af gammel Tid	219
Mærke-Træ om nogen ophugger	185
Mærke-Træer bør sidst hugges og skiftes	189
Mærke-Bande om nogen vil henlede paa sin Ager eller	
Eng	194
om afbryde det Land som Græs er paa	ibid.
Mærke-Biger om Tommer eller Hvalfisk drives op efter	248
Magestifte om Kongen gjør	34
Magnus Kong hvad om Konge-Arven anordnede	28
Malker nogen anden Mands Bøe-Gæ	340
Malker-Gaar, (see Gaar)	
Malker-Tid naar Dvæg mister	209 seqq.
Malt sælges Punderviis	280
Manden om dræber sin Kone	49
tager Det paa sin Kone for Lehermaal	88
maa ikke sælge sin Kones Eyendom	94
(see videre Bønde)	

Register.

Ma. Me.	Pag.
Manddrab om nogen begaaet	46
Manddraber bør lyfes paa Oreraae-Ting	15
hans Guds om ikke strekker til Boderne	47
om faar Landsvist af Kongen	ibid.
fauges og efterfattes af hvem som til Land komme	56. 67
hvad Medlidenhed vedersfares	72
om naae Kirkefred	ibid.
om nogen beviser Hielp eller gjør Bistand	56. 75
Manddrabs-Ting bør alle søge til	145
Mandebod	46
Mandsfolks Aft hvor meget holber	297
Mandhelge hvad er	45
Mandsbid hvad bødes for	66
Mands-Person arver for en Kvinde-Person	110
om gifter sig inden sine 20 Aar, uden sine Brænders Raad	135
Mandtals-Ting	145
Marie-Misse i Fasten eller Vor Frue Dag	21
Marie-Misse den sidste	43
efter den maa ingen seile her fra Landet	303
Mark, (Græs-Mark) om spildes	261
som andens er, naar sagesløs maa bruges	252. 304
hvorledes Dvæg tælles paa	154. 234
Markes-Kiøb som svigagtig er, hvad bødes for	284
Marsvin om opdrives tilhører Jord-Eyeren	251
om Skud findes i	263
om findes oven for Strandbakkén	ibid.
Medgift bestemmer Giftingsmanden	89
om tvistes om	90
maa Giftingsmandens Arving ikke kalde tilbage	ibid.
hvorledes jævnes ved Arve-Skifte	92
om Enke lader vurdere andres Guds udi	93
lyfes hver 10de Aar	95
den Kones som sig har med Levermaal forseet, bekomme Arvingerne efter hendes Død	97
naar Konen beholder	100. 116
Døttres naar af Egte-Personers fælles Guds tages	102
	Meel

Register.

Me. Mi. Mo	Pag.
Meel om sælges udi Sække	280
Meen-Eder maa ikke bære Vidne	267
være landflygtig til Norge i tre Aar	352
maa ingen Mand's Eed eller Vidnesbyrd nyde	ibid.
Mælk naar betales	215. 310
Middeſmaadig hvy hvo er	203
Mindre-Maring, (ſee unyndig)	
Mindre-Mand	96. 164. 329.
Misbæder, (ſee Manddraber)	
Misregket ſkal gotgiores	268
Mistagelſe hvad er og om den ſkeer	341 ſeqv.
Moder arver det Guds ſom hun har givet ſine Børn	101
ægte naar ſit Barn arver	105
u-ægte	107
ſlegfred-Dotter	105
ſin om nogen draber	49
ſin om man treffer anden paa	51
ſin bor enhver forſørge	129
bor føre ſine Unyndige paa deres Frænder	131
Moder-Broder ægtefød, ſamfødre, naar arver	106
ægtefød, ſammødre	108
ſlegfredbaaren	110
Moder-Fader ægtefød naar arver	105
Moder-Moder	ibid.
Moder-Syſter ſamfødre ægtefød	106
ſammødre ægtefød	108
ſlegfredbaaren	110
Modyillighed om nogen viſer i at betale	15
Modyilliges Guds hvorledes omgaaes	269
deres Lod ved Skifte hvo kaſter	156
Morads om er omkring Høe	193
Mord er Midingſverk	48
Mordbrænder hvo er og hvad derved forbryder	201
om den ſom ſigtes for nægter	ibid.
Morder hvo er	60
om nogen ſieldes for	81
Martensmiſſe	43

Register.

Ms. Mu. My. Ma. Mi. Mo.	Pag.
Møe om gifter sig uden sine Brænders eller Giftings-Mands Samtykke	90
naar raade-maa for sit Guds	92
om haver sin Broders Værgemaal	95
tager Landnam efter som hendes Fader var af Stand til	184
Møg bør føres paa den gjødede Høemark	172
om nogen tager fra andens Bolig og fører det paa sin Ager eller Græsmark	178
som dens Creature gjorde som bortflytter, beholder den som flytter til Gaarden	ibid.
Mule-Spyffel hvor mange udnævnes af og deres Løn	7
Munddast om man giver anden	77
Myndig er den som er sine 20 Aar	133
Myndling om tilfalder Arv	134
har Rettighed at indløse den Jord som hans Formyn- der har bortsolgt	148
sin egen om man viser efter Jld	200
end om han viser anden Mands Myndling	ibid.
om man raader til at stæle	330
hans Gierninger hvo til svarer	347
Mynt Kongens om nogen forfalster	50
som gangbar er, vurderes Guds efter	123

N.

Naboer om bære Vidne om Drab	58
vises Mærke paa Skud	258
randsage efter stiaalet Guds	335
Næbe-Væed om nogen stæler bort af	340
Næs naar uden for skal gierdes	205
Næve-Hug om man giver anden	77
Nævne hvorledes skal til Lav-Tinget	9
Naglefast som er, om Lejlændingen bryder naar han flytter af Gaarden	173
Natten over bør Fattige hunses	138
Nidaros skæer Konge-Ballet	32
Nidingsverk hvad er	47 seqq.
Nordmænd om Flaas indbyrdes	312
	Nord:

Register.

No. No. Ny. Od. Ol. Om.	Pag.
Nordmænd om slaaes med Fremmede	ibid.
Norge naar slævnes til, gives 12 Maaneders Varsel	20
Norges Indbyggere paamindest om Konge-Ballet	28
Norges Konges Arv	29 seqq.
Norges Rige gandske Stal een være Konge over	29
Rød om slianger Mand til Døde	80
om Nye slaaes ud paa, Horn eller Hale affkæres	215 seqq.
om slianges af andet Rød	217
om flyttes paa Skib	223
hvad efter Alder koster	273
om tages paa Foer	289
Nødvendige Vidner	13. 334
Nødværge om Manddrab stæer af	49
Nøgle om Mænd ikke ville levere til Ranssagning	335
Røst som andens er, om man drager sit Skib op i og Skade stæer deraf	325 seqq.
end om Eøermænden kommer siden, og den første ikke vil fremdrage sit Skib	326
Nye Gieranger hvo nær maa søges	278
Nys indhegnede Boerpæle hvorledes Budbyrd svares af	144
Nytte af Fæ betaler den som det saarer	215

D.

Od og Eg om nogen værger med, den Arv som anden tildømmes	125
det Hæ som tages bør	177
dømt Guds	269
Odels-Gods hvorledes lov-kjøbes	156
Odels-Jord forbrydes ved Riddingeverk	47. 53
hvorledes i Arv gaaer	101. 106
Odelsmands Kone hvor meget Kieb raader for om Hæret	294
Oluf Konge, hans Lov	28. 32. 35. 53
Olufsmisse den Første, bør Bøder af Fremmede som forsee sig være dømt	44
da bør Gield til fremmede Kiebmænd være betalt	45
Ombud lovligt hvad er	267. 279
hvor længe staaer ved Magt	222

Register.

Om. Op. Dr. Ov. D.	Pag.
Ombud maa fornøyes	223
at have imødtaget om nægtes	199
skilles man ved for Stik-Penge	164
naar Vidner bør sværge	271.
til at sværne maa gives	279
til Gieldes Annamisse	294
Ombudsmand Guds ere Kongen og Biskopen	26 seqv.
Kongens, (see Sysselmænd)	
Sysselmændenes	9
de maa ikke vurdere falsk Risp	281
(see videre Lehnsmænd)	
Ombudsmand bør de som reise af Landet have	222
hans Pligt	20. 198
bør være inden den Gierding af Landet som hans Om-	
bud er	198
hvorledes Ombud frætages	199
om dør	ibid.
til ham naar betales bør, og ikke til Eyermanden	294
Omløbere om nogen taer imod	18
Omfiktes naar de maa som ndnævnes til Lav-Tinget	9
Opfostring om Jord gives til	162
end om Opfostringen ey efterkommes	ibid.
Ord skal saaledes forblive som det bliver talt	84
som baade i god og ond Mrening land forstaaes bodes	
ikke for	ibid.
ubeqvems, Guld-Rettigheds (vid. f. l.)	
Ord og Eed bør den kunde forestaae som bør Bud	124
Ordnær om vor Landsmand dør paa	124
end om nogen der forlader det Skib som han er med	306
Overlast hvad er	309
bør først lasses for Bord	308
betales af alle inden Skibsborde	ibid.
Overværelse sin er man skyldig at vidne	282
Ore om stanger Roe (see Rød)	217
Ore-Hund foeret hvad koster	275
Øde Jord om saaes eller staaes; svares Buddbyrd af	144
bydes de næst-bøende til Leye	218
Øde	

Register.

D. Pa.	Pag.
Ode Jord om beebes	213
end om Eyermanden vil den ikke bortleje, bødes intet for Beed	ibid.
De behoet eller ubeboet om Skibsmænd bliver tilbage paa	307
Der om hore til den Jord man sælger, bør nævnes	157
end vises Mærke-Steder derpaa	ibid.
Da	205. 252
Olkar som Skibsmænd maa have paa Reisen	300
Ørene mærkes alt gaacnde I paa	229
Øres Styld	329
gielder eens Eed for	352
Ørn maa hvo som vil fange	244
Ørvar-Ting hvad er og naar stævnes til	59. 61
Østerlandst Wahre ald slags, betales Sagesald rettelig med	353
Øreraae, Lav-Tingets Sted	6
Øreraae-Ting om nogen saares paa	14
end om nogen bær der Waaben	ibid.
lyses Misdædere op	15
end om Mænd der staaes	73
der om nogen tager anden Mands Ting usvidende	342
Øreraae Tingfred regnes fra Mænd drage hjemme fra og komme hjem igien	14
end om den brydes	ibid.
Øye om man svinger ud paa nogen	48
paa Rod hvad bødes for	215

P.	
Paaeste for bor Mænd udnævnes til Lavtinget	6
hvad nær Stævninger maa gøres	21
Paaeste-Ugen om Mænd staaes udi	73
Pant betales først ud af Stervboet	115
om man tager andens Jord i	159
lyses til Tinget hvert tredje Aar	ibid.
svarer den til som tager imod	262
hør vurderes	ibid.
om bortsalges	292

Register.

Pa. Pe. Pl. Pr. Pu. Nu.	Pag.
Pant om ikke bliver til rette Tid indløst	292
om tvende sættes det samme	293
Pante-Rettighed om en Jord naar ophører	159
Pantsætning hvorledes lyses	ibid.
Panttagelse i anden Mands Jord hvad er	ibid.
Part sin i Alminding maa enhver fylde	234
Paulsmisse	273
Pedersmisse-Aften bør alle være til Lavtinget ankomne	6. 10
Penge om den ikke vil tage imod som ulovlig har kjøbt en Jord	151
om laanes til Giftermaal	93
om legges til Færges Bedligholdelse	222
deres Gyldighed	328
om doubles om	349
Plads andens om man opsætter sit Skib udi (see Ros)	375
Præst bør de Mænd skaffes som dømt er til Døden	71
bør hentes til Gattige som syge ere	138
end om han ikke vil reise	ibid.
Proportion imellem Creditorer	45
Provente	162
Proviantmester naar Budet leveres til	142
Paudert hvo rigtig er	296 seqv.
end om den findes urigtig hos nogen	297

D.	
Dvæg om vorber Mand til Skade	79. 80
om kommer udi Ager eller Eng	207
hvorledes indfattes	ibid.
som er indsat om trædes nader	ibid.
end om det ene slanger det andet ihjel	ibid.
om Egermanden ikke vil udløse	ibid.
end om han vil udløse men har ikke Penge	208
om bryder Gierde	207. 208
indsat som er, om Skade gjør	208
end om Egermanden det ulovlig udtager	ibid.
om den ikke vil udløse som indsatte	209
om man driver tilbage i andens Ager eller Eng	ibid.
Dvæg	

Register.

Qv, Ra.	Pag.
Qvæg om saaledes drives at det ikke bliver til rette Tid	
malket	209
hvorledes tælles paa Græsmarken	154
om dræbes eller faares	215 seqv.
naar af Hjemme-Marken bør drives	213
nyder enhver lige Rettighed paa	346
Qvægs Undværelse naar bades for	209
Qvægs Værd	272
Qvæst om nogen bliver paa Tinge	56
Qvic hvor dyr er	273
Qvinder om forloffe Børn til Esgagtighed	91
som fastet er, om Lejermaals-Sag paakommer	98
maa lyse i Rion eller lede til Arv	113
deres Gods efter Mandens Død	115
søges som Mandes-Personer	279
hvad Riob raade for	294
(see videre Rone)	
Qviste paa andens Jord hvo ejer	188

R.	
Raabutte hvad koste	231. 274
Raad hvad er	62
Raader nogen Tyv til at stæle	330
Raa-Geder hvad koste	274
Raac-Bagt paa Skibet	320
Ræve maa paa hver Mandes Jord fanges	244
Rævefangst angaaende, gielder det som Lavrettesmand	
byde	17
Ran om nogen lader sit Liv for	50
hvad er	52
paa Høe eller Korn om steer	180
paa Arv	125
paa Qvæg	209
paa Græs	219
paa Vey	220
paa Hval	254
paa Havn	312
	Ran

Register.

Ra. Rr.	Pag.
Kan paa Tyv	232
Kandsagen efter staalet Gods	335
om Bonden tilfreds	ibid.
ulovlig om skeer	336
Kandsag bør tages i hver Sag	331
Kangaacwalle: Syffel hvor mange udnævnes af til Lav-	
Linget, og deres Løn	7
Kansmænd	52. 283
Kand ikke bøde for sig	332
om nogen styrker	ibid.
Kansmand bliver den som Svig sælger	283
Kavn maa enhver som vil, sænge	244
Keeb som Hval belegges med hvo stærkt bør være	252
Keedskab andens om nogen spilder	313
Keinge paa Hvalen hvad er	171. 259
Keise andens om man forhindrer	78
Keke hvad er	247
eyer enhver for sin Grund	ibid.
om sættes midt ndi en Vig	249
paa Skier hvo tilhører	251
om flere eye Part-ndi	253
naar Bonden er fri for at vogte	ibid.
Keke-Mærke (see Driv-Mærke)	254
Keivid (see Driv-Lommer)	249. 250
Kepp hvad er	140
der om Fattige legge deres Børn ulovlig fra sig	141
Keymænd hvilke ere	140
fattige hvorledes sødes skal	146
Keppstyrere skulle sein være i hver Kepp	140
deres Embede	140. 141. 234
deres Befaling om en efterleves	141
bør skifte det som Fattige af Helligdags Veider til-	
kommer	264
Keppstyrers Ting	145
Ret eens naar dobbelt forages	14. 73
om maa ikke saae hiemme i Herredet	23
andres maa ingen hindre	24
	Ret

Register.

Re. Ri. Ro. Ry. Sa.	Pag.
Ret tages for end Kongens Sigt	77. 201
hvor Kongen ikke tilkommer	63. 64. 79
om nogen nægtes	79
hvo ikke har paa sig selv	85
Rettighed for Tætte-Qvinde	98
tager enhver lige megen for Dvæg og andre Ting	215. 346
er den samme for alle Qvindsgierninger	216
Rettens Betienter (see Syffelmand).	
Retter hvad ere, og hvor være bør	230
Retterstedet bør Bønderne følge Tyven til	331
Rever-Hals om Hvalfske eller Lommer kastes over	248
Revselse for Tyverie	330
paa onde Mennisker hvor stee bør	331
Ridders Jord om bestadiges af nogen	183
hans Kone hvor meget Riob raader for om Aaret	294
River Mand anden saa Blod kommer ud	77
Rib-Mis hvad er	193
om er i Beyen for Gierde	205
Roe niaa ingen paa anden	317
Rostung maa enhver sauge	245
stidt om opdrives	263
tilhører Jord-Eyeren	251
Rønnings Gierninger om nogen begaær	72
Røve Mænd eller hærte	52
Rgede Gaar om gives i Gield	275
Rykker Mand anden til eller fra sig	78

S.	
Saar om ikke groer til	75
om Gaar eller Klæder ikke fand skule	75
bødes 2 Marker for til Kongen	ibid.
tilkommer Kongen Ret for	79
Saarer Mand anden	75
end om det skeer paa Tinge	56
om flere saare een	75
om een saarer flere	ibid.
Saar-Bodre paa Dvæg	215
	Sælger

Register.

Sæ.	Sa.	Pag.
Sælger nogen en fri Mand bort af Landet		55
mere end man selv eyer		157
uhjemmelt		163. 280
den samme Ting til to		283
Sætter, Sætterboel,		212
bør alle beholde de samme		219
maa ikke gøres i Alminding		224
naar de der maa gøres		245
i Alminding om brændes		246
Sættergader skulle være som tilforn		220
dem om Mand formeener anden		ibid.
Sættersmærker op til Fjeldene skulle være som af gam-		
mel Tid		219
Sag paa andens Gods maa ingen give		278
sin om man ikke fand søge		279
naar man ikke faaer Opreisning paa		12
Sager hvorledes dømmes		13
hvilke paa Lav-Tinget bør dømmes		ibid.
som ikke tydeligen afhandles i Loven		ibid.
deres Opreisning om vrangeligen blive foredragne		16
deres Slutning hvor forkyndes bør		17
naar til Lav-Tinget maa henvises		19
maa ikke fra Lavmandens Dom henstydes		24
Sagesald hvormed betales		353
hvorledes vurderes		ibid.
Sagsøger bør at være for enhver Sag		78
maa ikke give Sag paa andens Vre		ibid.
naar lovsætte bør		197 seqv.
Sal første naar Iste bør		19
Sal-Stævninger		76
Salt ligger Sag i om den søgende duer		277
Salt som sælges udi Løbe		280
Samfædder hvo af er kommen, tager for Arv end segfred-		
baaren		111
Samme Mærke om flere Mænd have		227 seqv.
Sammen om Mænd eye de Ting som ikke maa stiftes		290
at sile om Mænd foretages om		317
		Sarland

Register.

Sa. Se. Si. Sk.	Pag.
Sarland om vor Landsmand dør paa	124
om nogen der forlader det Skib som han er med	306
Seile Mænd andre for Vinden og nøde dem paa Grund	315
end om de som seile i Læ brække deres Skib som gif dem	
til Lovart	316
langs Vandet i Glode sammen	315
udi snevre Sunde med megen Glode	316
paa andre uden Fornødenhed	ibid.
Seende Vidne om Mandsdrab	60
Sele. Brude for andens Land	262 seqv.
Selhund hvor Mand måa styde	262
skndt om opdrives	263
om findes oven for Strandbakkén	ibid.
om Mand slæser	339
Selimanna. Wisse	21
Ser Mænds Eed hvorledes aflegges	351
for fri Mand om solgt er af Landet	55
for Vaades. Gierning	63 seqv.
for Raad til Brand	202
for falsk Riob	281
for brudt Mafferskab	318
for Tyveries Bestyldning	335. 336. 338. 339
for Hittegods	334
Siæle. Gaver betales for end andre Gaver	128
Sigt naar Kongen tilkommer	339
Kongens om hans Onbudsmænd nedfælder	209
Sigter man anden for Tyveri	334
Skadebod, Skadegjeld om man har at kræve	48
for brudt Gierde	204 seqv.
for Jordspilde	182 seqq.
for Skovhugt	184 seqq.
for Dvæg bør vurderes	207
naar betalt kaldes	208
Skader man anden med Forsæt	49
Skade. Riob om Kone har gjort	294
Skastefields Syffel hvor mange udnævnes af, og deres	
Røn	7
	Skam

Register

Sl.	Pag.
Skam med sig selv om nogen lader bedrive	80
Skat hvo skal betale	41 seqv.
hvor megen er	41
om ikke bliver til rette Tid betalt	42
hvormed skal betales	ibid.
paa hvad Tider bør laddrives	43
Skib om man hvelver under anden	74
om man vil have paa en Aae (see Færge)	221 seqv.
som dygtig er til alle Reiser	299
om Styremænd sige tilpas ladet, men Skibsfolkene for meget	300
om kommer ind paa ubeboede Steder	301
hvorledes opsættes	302
om bliver tilbage her paa Landet	303
om behøver at lettes	308
om kommer til Skade i Havsnød	309
om drives paa Skær og brækkes, og et andet Skib det forvoldte	313. 316
end om det brækkes af andet	ibid.
om løstes af Vind i Lufsten	315
lovlig langt hvad er	321
om flere eye tilsammen	322. 347
som andens er om tages uden Tilladelse	323. 347
om man opdrager i andens Plads	325
hvormed maa sættes	327
om laanes, hvorledes til svares	348 seqv.
Skibs-Baad hvo raader for	314
skal den belegges som sidst gaar ud af	ibid.
hvo til skal svare	ibid.
om nogen taer og roer bort med	315
Skibbrud hvorledes hieres ved	310
Skibs Deel for Hval-Flytning	260
Skibsfolk som ved Løgn bedrages, om vilde gaar af Skibet	304
om de tvistes om hvorhen skal seile	ibid.
om forlade Skibet inden eller udenlands uden Styre, mandens Tilladelse	305 seqv.
end om det skeer paa lange Reiser eller udi Tistver	328. 349
Skibs	

Register.

St.	Pag.
Skibsfolk hvorledes bør forvare deres Vahre	305
bør fortøve trende Søfald efter Styremanden	306
hvor længe fortøves efter	307
naar sit Geds forbyrde	308
hvor ofte sættes i Land om Dagen	314
deres Pligt paa Skibet	321
om finde noget paa Eoen	344
Skibsløst at bierge hvor meget betales for	310
Skibsløse naar Styremanden nyder af den som ikke reiser med	311
for Overlast	309
Skibsmænd om bør sit Geds af Skibet igien	300 seqv.
om er oppe paa Landet naar søyelig Wind kommer	307
om bliver tilbage paa Der	ibid.
om gaar fra Skibet med Styremandens Minde og siden Ufred paa kommer	308
ham om nogen leyer Plads af	310 seqv.
naar kaldes at forlade Skibet	306
andens om nogen tager i Tieneste	328. 349
Skibsmænd naar til Skibet bør være ankomne	302
om ikke ville reise med det Skib hvor de have Rum antaget	311
Skibs Opsætning bør Folk komme til	301
Skibs-Redskab for at indtæge under Styremanden en trede Part mere Løst end Skibs-Folkene	305
førend bierget er, maa Skibsfolkene ikke forlade Skibet	310
Skibs-Brag	ibid.
Skibet-hyg paa andens Hav-Skib om nogen hugger	313. 323
paa andens Skov	185
Skibet imellem Bondens Eendom og Alminding	236
Skibet-Steene hvor ned sættes bør	152
om optages og andensheds ned sættes	339
end om de ingensheds ned sættes	340
Skier hvo tilhører	251
Skærtorsdag om Mænd slaes	73
Skiste paa Arv	126
paa Dalland	153
Si	Skiste

Register.

St.	Pag.
Slifte paa Jorder	156
paa Huse imellem Leyslædinge	177
paa Eng, Ager og Græsmark	179 seqv.
paa Kul	188
paa Bænde	194
paa Gierder og Haverk	202
paa Mærke	226
paa umærkede Læmme	230
paa det Fæ som ingen fiendes ved	232
paa Fiske-Mæ	241
paa Fællig	319
Slifte hvo raader for	152. 156. 186. 241. 290
bør Mænd komme til om Formiddagen	155. 322
om nogen ikke møder til	155
bør lyfjes til Ting	ibid.
paa Huse hvorledes forfalges	177
maa ikke skee nogen til Skade	186
Stik paa Lav-Tinget	10
Stikkelighed sammesteds	14
Stilsmisse i Egteskab	99
Skind om Mænd drages om	65
deres Tækt	272. 275
Skinde-Bahre betales Sagesald rettelig med	353
Stioge-Son om nogen stieldes for	81
Skole om nogen reiser til, hvad Frihed har	303
Skotland, om nogen der forlader det Skib som han er med	306
Skov hvorledes Leyslædingen maa hugge	158. 171
som andens er, om nogen uden Tilladelse eller ulovlig hugger	184. 185
om man finder noget opslugget udi	ibid.
om man eyer paa anden Mands Jord	187
hvad Reisende maa hugge i	ibid.
som andens er, hvo beede maa	188
om hugges for at nyde en Deel	ibid.
som andens er, om man driver sine Creature udi	189
om voper paa ens Eng, og en anden eyer Jorden derunder	193
Stov	

Register.

St. Cl.	Pag.
Skov-Hugst	184
Skov-Mark om nye Træer vore ndi	189
Skov-Skifte hvorledes omgaaes	186
Skov-Spilde hvad bødes for	185
Skov-Vært hvo eger	193
Skud om findes i Hvalfist	254, 263
om fordolges	155
hvo vogte bør og hvorledes det omgaaes	256 seqv.
viser den det bruge vil, til 6 fine Raboer	258
i Hval i Alminding om findes	246
om flere end et ere i en Hval	156
Skud-Fæ søges som vittetlig Gield	257
Skud-Hval hvorledes vurderes	256
hvorledes stikeres	256, 257
Skyder man over Skib, Huus eller Højde, og Skade	
steer deraf	63
Skyder man efter anden og ikke rammer	66
end om han faaer Saar eller Bane	ibid.
Slytte hvorledes sine Fordringer omgaaes	199
hvorledes og af hvem sin Andeel har at kræve	257 seqv.
om ikke kommer til Hvalen	256
hans Andeel hvo opagter og hvorledes vurderes	ibid.
af Hval hvor meget bekommer	259
hans Ombudsmand	257 seqv.
Slaaer man anden med vred Hu	74
Slaaer man anden i Hovedet	ibid.
Slaaer een tvende eller flere i samme Udsfærd	75
end om to eller flere slaae en Mand	ibid.
Slaaer Hest eller Hoppe en Mand	80
Slaaer Mænd paa Handels Reiser	311
Slaaet om nogen bliver i sit eget Huus	73
Slæde eller anden Træsfang om nogen opbrænder for	
anden	202
Slag, første, andet, tredje ic., hvad bødes for	74
smaa og flige Misgjerninger	77
Slagsmaal om steer paa Freds-Tider og Fred-Steder	73
maa Fader og Søn bevidne	268

Register.

Sl. Sm. Sn. So. Ss.	Pag.
Slagsmaal om Nordiniænd komme i med Udenlandske	312
end om det steer indbyrdes	ibid.
Slagtet Dræg betales Sagesald rettelig med	353
Slægt eens om fares vild om	111
Slægt gaaer Unyndige efter	132
den éene om flere ere i; end den anden	104
Slægtinge naar Bidne maa bære	266
Slæt-Eng om Mand ville skifte	155
Slegfred-Søn naar Arv tager	107
Dotter	ibid.
Sons Dotter	105
Dotter-Søn	ibid.
Dotter-Dotter	ibid.
Smaaland, om nogen forlader der det Skib som han er med	306
Snapper om nogen skieldes for	81
Snapperi hvad er og hvad bødes for	329
Snylte-Giæste, deres Ret	85
Soe med 9 Griise hvad koster	275
Soel raader om Sommeren	
for Fattiges Førsel	137
for Bud-Byrd	143
for Flytning over Aae	223
Sognemænd Sysselmændenes	9
Sommerens Begyndelse, Sommermaal.	149
Sødstende om hve sammen	42
hvo forsørge bør	129
Sødstende-Børn naar arve	109, 111
dem neste	109
Sødstende-Dattre ægte-sødde	107, 109
Sødstende-Sønner ægte-sødde	107
slegfredbaarne	111
Søfarendes Lov	321
Friheder	324 seqr.
Søge to een Mand paa eensgang	279, 280
Søgemaal paa lovkelige Dage	21, 278
Solv hvad koster	272
	Solv

Register.

Es.	Pag.
Solv som sælges for reent, skal og være reent	280
Søn og Moder om boe sammen betale Skat	42
Søn sin om nogen draber	49
Søn den ældste nyder Hovedbøket	101
Søn den Tinglystes hvad arver	104
Sønne-Dotter, ægte-fød, naar arver	103
ægte-fød af Slegfredbaaren.	105
slegfredbaaren	110
Sønne-Søn ægte-fød naar arver	103
slegfredbaaren	110
tager Deel af Arv som en Dotter	100
naar og hvorledes maa indløse Jorder fra sine Far- brødre	101
naar Far-Fader arver	ibid.
Sønne-Sønner om ere to eller flere tage ikke meer end deres Fader siød til at arve	104
Søster, samsædre, ægte-fød, naar arver	105
sammødre ægte-fød	106
samsædre slegfredbaaren	110
sammødre slegfredbaaren	ibid.
Søster-Dotter ægte-fød af samsædre Søster	106
af sammødre Søster	108
slegfredbaaren	110
Søster-Søn ægte-fød af samsædre Søster	106
af sammødre Søstre	108
slegfredbaaren	110
Søstre-Børn ægte-fødde af sammødre Søstre naar arve dem neste i tredie Led	ibid.
slegfredbaaren	111
Søstre-Døttre af samsædre, naar arve dem neste i tredie Led	107
af sammødre Søstre	109
ibid.	ibid.
Søstre-Sønner ægte-fødde af samsædre dem neste i tredie Led	107
af sammødre Søstre	109
ibid.	ibid.
Sønder hvorledes tælles paa Bræsmarken (See Beeder, Gaar, Nyeg)	154

Register.

	Sp. St.	Pag.
Spaakonst om nogen lader sit Liv for		50
Spand at maale med hvo rigtig er	272.	297
Spør efter Hesse; naar Rimeliathed vise		211
om sees fra det Sted som Guds er bleven borte		335
Spøver maa allesjeds fanges		244
Spurds-Høge		ibid.
Spyd som findes i Selhund faaer den igien som skib		263
(see Stud)		
Stærnet som er, om ikke møder	22. 24.	150
end om den som stærkede, møder ikke		22
Stævning hvo lovlig er		20
paa hvad Tid, ikke maa see		21
bør see efter Loven saavel for Sysselmanden som Lav-		
manden		23
giøres til Skib for og efter Høeavling		45
naar ey maa spildes		198
giøres til hvers Hiem		278
giøres og rettelig derhen hvor de handlede sammen		ibid.
(see videre Varsel)		
Stak (see Høestak)		
Stalgaarder hvor i Nærverelsen ere maa ingen hvile		
med sine Dg.		213
Stanger Fæ (see Fæ, Rod)		
Stange-Jern hvorledes sælges		275
Sted og Time nævnes i Kib-Breve		282
Steene naar opbrydes maa paa andens Jord		190
Stemmer fleste naar gielde skal	33.	304
Stigle om man raader en Umpudig til		330
Stæler nogen Mad i Hungers-Rod		329
(see Tyverie)		
Stiert om hugges af en Hest		216
Stike hvo ret er		297
Stinger man anden med Kniv		65 seqv.
Dre- eller Spyd-Stak		77
Stodhest som andens er, om Rampe-Haarene staares af		213
hans Værdie		275
Støbt Jern hvorledes sælges		272
		Straffe

Register.

St.	Pag.
Straffe maa ingen uden den som af Kongen er auordnet	67
Strand-Eyer hvorledes Hval, som Stud findes i, om- gaacs	254
om tilegner sig mere af Hvalen end tilbørlig	ibid.
Strand-Rettighed om nogen Kiober	250
hvo har, hvad af det som inddrives, tilhører	248 seqq.
til ham haves Bud, om Hval inddrives	252
om flere have Part i	253 seqv.
Stubbe, om den som hugger i anden Mands Skov, be- dekker	185
Stud hvorledes tælles paa Græsmarken	154
om man binder i andens Huuse	178
om dræber juaat Dræg	211
om een bliver betalt, forandres Mærke paa den samme Dag	228
Stump den een af Fæsten, om er paa Landet	252
Stumpkrummet Hest (see Hest)	
Stykker, som skaarne ere af Hvalen, om Eoen udtager	253
Styremand om flytte dem af Landet som ikke have betalt sin Bield	44
maa ikke indbyrdes indgaae at sælge dyrere deres Bah- re, end de som handle sammien, foreenes om	44
naar Fremmedes Arv imodtage	121
om lade ose Skibet om Ratten saa Skibsfolkene ikke skal vide det	299
om tage for mange paa sit Skib	300
større Bud op naar sit Skib ville opsætte	301
bør give de Mænd to Gange Mad, som komme til Skibs Opsætning	302
end bør de sætte de Mænd hjem igien, som have at reise over Gjorde eller usøre Naer	ibid.
maa gjøre Gjorde om sit Skib	ibid.
om sige flere end et Sted hvor de vil henseile	304
hvor mange bør være paa hvert Skib	305
nyder en tredie Part mere Løst end Skibsfolkene	ibid.
bør skaffe Løst	ibid.
hvor længe fortoves efter	307

Register.

St. Su. Sv. Sy.	Pag.
Styremænd om bryde Accord med Skibsmanden	311
raader for Skibs-Paaden	314
Styrker nogen Kansmænd	333
Styrter Mand anden i Vand	74
Sund om Hval flyder udi	261
Sunde sacre om Mænd seile udi med megen Glode	316
Svaie-Rum om et Skib betages	313
Svane eyer enhver paa sin Jord	242
om mærkede ere	243
om giøre Eg tre Sommer efter hinanden i samme Land	ibid.
Svane-Eg for Fardage hvem tilhøre	271
Sverrig, om nogen forlader der det Skib som han er med	306
Svigagtig Kieb bør intet agtes	114
hvad er	283
Svig-Søgning	280
Sviin om hugger Mand til Dode	80
maa hverken tælles paa Græsmark eller have	154
om kommer i anden Mand's Ager eller Eng	208
maa ikke drives udi Alminding	235
betales saavel Skadegjeld for som for andet Fæ	ibid.
Svogre i tredje Led eller nærmere ere ikke skyldige at sætte efter Manddraberen	56. 67. 68
maa ikke bære Vidne uden de ere begge Parter lige nær paarsøende	267
som have været, maa bære Vidne	
Sysselmænd bør udnævne Mand til Lav-Tinget	6
deres Eed derom	ibid.
om ikke nævner eller urigtig nævner	9
bør komme til Lav-Tinget	ibid.
maa selv kalde for sig med en Times Varsel	23
fra deres Dom naar Sager ikke maa henstydes	24
paa hvad Tider bør inddrive Skatte	43
bør skaffe de Gremmede Ret	44
end om de forsømmer at skaffe den Mishandlede sin Ret	44. 68. 76. 177
	Evfiel.

Regifter.

Sp. La. Li.	Pag.
Syffelmand ere selv i Borgen om den Fredløse bortskipper	57
om udømt Guds optage	266
hvorledes Kongens Jorder bortleje	163 seqv.
end om de tage Gave dertil	164
end om Kongens Jorder for deres Banrygt Skyld, gaar fra ham	ibid.
om nedfælde Kongens Sigt	269
vurdere ikke falskt Rieb og hvorfor	281
deres Embede	
paa Forsamlings-Ring	17. 18
mod Wanddrabere	56. 57. 67. 68
mod ledige Mænd som vise Urigtighed	276
mod Tyve og onde Mennister	331
om Ringvide	15
om Allen og Maale-Rar	297
deres Indsegl for Rieb-Brev	282
deres Sognemænd, Faldmægtige	9
hvor mange maa være i hver Syffel	43

L.	
Lærner hvor fanges maa	242
Lærningekast om Penge	249
Lage maa man ey ulovlig fra anden	266
Lider hvilke ikke maa stævne	21
Li Mænd naar Fuld-Rettigheds Ord bør sande	80
Li Hundrede Guds bør de have som reise bort af Landet	303
Liende Skifte Kepsstyrerne	140
hvor meget giver til, er hver Bønde skyldig at sige	146
bør egne Kepsmand nyde	140. 146
Liende Part maa enhver bortgive af det Guds som han arver	128
Liende-Skifte naar holdes	145
Lienestefolk eens hvilke ere	41
hvor mange Leylandingen bør holde	169
Ligger den som frist er	85
Lillegner man sig en Ting hos anden	334
Lilgave hvad er	89

Register.

	Li.	Pag.
Tilgave bestemmer Giftingsmanden		ibid.
hvor høy og hvori maa gives		90
om tvistes om		ibid.
gives ikke imod det som fattes paa Medgiften	92.	93.
løses hver tiende Aa.		95
beholder Konen om hun overlever sin Mand	95.	100
end om hun der først da ophører den		ibid.
naar Konen den skal miste	97. 98.	115
Tillæg til Forældres og Børns Underholdning		129
Tine-Stævning naar gøres		23. 24
Ting nogen om Fiobes ubesæet		290
som ikke maa skiftes om Mænd eye tilsammen		ibid.
om man løs lader førend den ham ved Dom fradømmes		334
om man tilegner sig hos anden		ibid.
som flere eye tilsammen svarer den til som bruger		347
Ting hvor længe skal staae (see Lav-Ting)		
en Mand staaes paa		73
raader den for som det behøvet i vis Tilfælde		140
bør Bønderne komme til		144
hvilkes En-Virkes Mand er skyldig at søge		145
løses Eyendoms Skifte paa		155
item Vilkaar paa Broe		221
Mærke som man vil bruge		226
Ting-Bud (see Bud, Budstikken)		
Tingfred hvorledes regnes		14
Ting-Hest andens om nogen skær Runpe-Haarene af		212
Ting-Huus Bygning hvad tillegges		15
Tingfreds gøres paa Lav-Tinget		10
hvor vidt bør være		ibid.
maa ingen som ikke er til Lavretten udnævnt, sætte sig		
inden for		11
end om nogen af de Udnævnte gaar uden for		12
uden for om gøres Bulder eller Allarm		ibid.
Tingløst som er naar arver		103
hvad Ret tager		112
bør løse at han er ledet til Arv		113
		Ting

Register.

Li. Lo. Ls.	Pag.
Englyst bør forføre de Bønsere som dømmes paa det Gode ham er skidet " "	ibid.
hans Søn naar arver " "	104
Engmænd naar til Lav-Tinget bør komme " "	10
bekomme den Drik som føres i Lavretten " "	12
bekomme halve Bødder for Baaben, bæren paa Lav- Tinget " "	14
maa ikke hvile i andres Eng " "	213
(see Lavrettesmænd, udnævnte Mænd)	
Engoe-Spyssel hvor mange udnævnes af til Lavtinget, og deres Lon " "	8
Engreise-Løn hvo betale skal " "	41
Engstævne-Bidner maa ingen Gien-Bidner komme imod	13
Engtag " "	28
Engvide hvo bekommer " "	15
om nogen ikke vil betale " "	ibid.
om flere end een beskylles for " "	145
To Maaneders Børsel gives uden Fierdingen og inden- lands " "	20
Toster om man flytter sit Huus af paa andre Toster	143
Told naar Ridsmand en give " "	304
Tolk staffes af alle paa Skibet " "	305
Torden om slaar Leye-Gæ til Døde " "	286
Tornes-Ting hvor mange udnævnes af og deres Lon	8
Torre-Maaned naar er " "	233
Torste-fiords-Ting hvor mange udnævnes af, og deres Lon	8
Torv hvor meget Leye-læubingen maa stære " "	171
til Gierde om Eng paa andens Jord, bør man paa sin egen Mark opgrave " "	190
naar man maa paa andens Jord opgrave " "	220
Tøm naar man bør have paa løse Heste " "	218
Tommer om opdrives hvorledes Leolændingen omgaaes	170
om Leye-lændingen sætter i de Huuse som vare paa Gaar- den tilførn, hører ham til naar han flytter bort	166
om Jordbrotten ikke staffer til Huusenes Bedligholdelse	166
end om han staffer og Huusene nedfalde " "	167
i Alminding maa enhver hugge " "	246
	Tøm.

Register.

Lo. Tr.	Pag.
Tømmer eyer enhver paa sin Grund	247
mærket om opdrives	248
end om det opdrives igiennem Mærke-Viger	ibid. seqv.
end om det over Strandbakken opkastes	ibid.
om man finder flydende uden for anden Mands Driv-	
Mærke	250
end om det findes flydende paa, eller uden for det Sted	
hvor Gavn legges	251
som paa anden Mands Forstrand er, hvor meget den	
Soefarende maa bruge	325
om nogen der opdrager hvor Skibe ere	326
end om Winden løfter det i Luften	ibid.
Tømmer-Mærke	247
Togrede Heste, Kior eller Dvæg, om slipper løs	208
Træ om man i andens Skov hugger	185
som andens er om man slaar	ibid.
om voxer tværs over alfar Vey	188
om drives paa Røse-Mærke	254
Træfang om man brænder for anden	202
Træ-Redskab paa Skib om brækkes langs Landet	325
Tran hvorledes maales	298
Tredie Led naar arves i	110, 111
af hjem underholdes	130
Tredie Mand i Slægten naar arver	109
Tre Mands Eed hvorledes stæer	351
den aflegges	
for smaa Slag	78
for Ord	81
for Wiiser	83
for Bagvaskeri	84
for Skifte	96
for den Umyndiges Gods	117
for Arv	126
for Bud-Byrd	142
for Krat-Riis om revet er	185
for Dvægs Drab	216
for Tø af samme Mærke	227
Træ	

Register.

Er. Tv. Ty.	Pag.
Tre Mænds Eed aflegges	
for Hædrift	237
for Brag	266
for Gield	268
for Risd gjort med den Fredløse	284
for indbyrdes Forlig med en Tyv	333
for betroet Gods	345
Troe Christelig hvad er	24 fegq.
Troe og Love imod om man dræber anden	48
Troefkab ere alle Kongen. Skyldige	38
Troefkabs-Eed	ibid.
Troldom forbydes	50
Trotøvelse hvilken lovlig er	103
Tungen om man stikker bort af anden	49
Tunge-Pundert hvo lovlig er	297
Tverraae-Ting hvor mange udnævnes af, og deres Lou	7
Tver-Gierde over Aae forbydes	241
Tvimaaned hvad er	219
Tylter Eed aflegges	
for Manddrab	61
for Guld-Rettigheds Ord	80
for Mordbrand	201
hvorledes den skeer	350
Tyr om vorder nogen Mand til Skade	79
hvor længe regnes for Oxe	ibid.
om jager efter en Koe til hun kaster sit Foster	239
om ikke bliver vogtet eller dreven i Alminding	ibid.
Tyv bliver den som	
ulovlig hugger anden Mands Skov	185
lønligen bemærker anden Mands Tæ	229
ikke lyser mærkede Fugle op	243
Skud i en Hval dølger	255
Brag dølger	266
vrang Måal eller Vægt bruger	298
Selhund eller Høg stæler	339
anden Mands Frugt stæler	340
tager Teil til en Ting og dølger det	341
	Tyv

Register.

	Ly.	Pag.
Lyv bliver den som		
dølger Hittegods		343
forvilder Himmel paa andres Guds		347
Lyv om man hævner		48
maa bindes		74
som dømt er om Færgemanden flytter		223
maa ikke bære Vidne		267
naar sit Liv fortaber		330
naar Fredløs bliver		330. 332
hvor aflives bør		331
hos ham taget Guds hvo tilhører		ibid.
hans Løsøre hvo tilhører		ibid.
svarer den til som ham binder		ibid.
om vil værge sig		332
er ingen pligtig at tage uden den som kommer over		
ham i Lyveriet		ibid.
skal der dommes hvor han staa		ibid.
om man tager fra anden med Magt		ibid.
end om nogen styrker ham dertil		ibid.
om man fordølger		333
naar med lovlig Stærkning bør kaldes		334
om ikke følger med Kosterne		337
om ikke har Formue til at bøde for sig		341
Lyv om nogen stieldes for		81
Lyve Nar gammel er den som har levet 20 Juule-Nætter		112
maa samtykke Arv til anden		ibid.
Lyve Nar om Gæld staaer ubetalt		277
Lyve Nars Hævd paa Eyendom		197
Lyvens Stalbroder er den som videndes sætter en dømt		
Lyv		223
som tager imod tyvstiaalet Guds videndes		330
bliver lige skyldig med Lyven men mister ikke sit Liv		ibid.
Lyverie til 1 Ore hvad bødes for		329. 340
til 1 Mark og høiere		330
om man sigter anden for		334. 338
lyses paa Tinge		334
Lyvs Borgen		333
		Lyve

Register.

Ly. Ua. Ua. Ub. Ud.	Pag.
Lyve-Koster findes paa Lyvens Bag	331
om findes inde i Huuse eller Glemme	336
end om de findes i Gaards-Døren eller Vinduer	ibid.
Lyssiaalet Guds om man fiender i anden Mands Hæn-	
der og tager der imod	332 seqv.
om man anholder i anden Mands Bære	333
om nogen bringer i anden Mands Huus	336

U.

Uagte Møder naar arver sit Barn	107
Uagtsonhed sin egen bør hver svare for (see Forsømmelse)	270
Ubefuede Steder om Skib drives ind paa	301
Ubegvems Ord hvad bødes for	82
Ubeseet om man kober	290
Ubodelige hvilke ere	49. 50
dem om nogen hevner for	50
Ubodelige Sager	49. 50. 51. 53
Udædsk om nogen stieldes for	81
Udædskte Gjerninger hvilke ere	50
Udarvinger bekomme en tredie Deel af Stervboet	97
Udenlands om den er som en Sag paakommer	21. 199
som reist have hvad Klæder maa bære	147
om vor Landsmand døer	199
om nogen bliver over tre Aar	273
Udsømt som er om hevner sin Skam	76
Udhuuse om Lyve-Koster findes i	336
Udløsning Nøgels for gjort Skade	208
Udmark andens naar sagesløs maa bruges	252. 304
Udnævnte Mænd til Lav-Tinget skulle være de som ere bequemne og have Arbeids-Karle ic.	6
bør ride med Lavmanden til Lav-Tinget	8
Udnævnte Mænd, hvor mange af hver Syssel, og deres Løn	7. 8
end om deres Løn ikke betales	ibid.
bør Bønderne underholde	9
om komme efter at Ederne ere aflagde	10
hvor mange i Lav-Retten skal være	ibid.
	Ud-

Register.

Ud. Uf. Ug. Uh. Ul. Um?	Pag.
Udnævnte Mænds Eed	11
deres Stil i Lov-Retten	12
(see videre Labrettes-Mænd)	
Udøer om nogen fører en fri Mand paa	61
Udsøgte Vidner ere fire ved Tøster Eed, to ved Ser	
Mænds Eed, og et ved Tre Mænds Eed	350 seqv.
Udtaget hvad er af Lov-Bogen	84
Udygtige giøre Meen-Eedere sig	352
Ufødde maa ingen samtykke at Urv skal misse	112
Ufred om et Skib paa kommer	308
Ugrvits bør en Nac skiftes	241
Ugild hvo bliver (see Fredløs)	
naar en Hest bliver	210
Uhellige blive de som væge dømt Gods	269
Uheimmelt om nogen sælger	163. 280
Ulaant om man tager en Ting	346 seqv.
Ularde Mænd bør udvælge Konge	32
Ud hvorledes sælges	
betales Skat og Sagesald rettelig med	42. 353
Uden Skiorter have de paa allene, som randsage efter	
staalet Gods	335
Umærket for hvorledes omgaaes	226
Umyndige naar sælge med Arven	116. 133
hvo opagte bør og deres Gods	116 seqv.
om Urv tilfalder eller anden Rettighed	117
hvilke den, som lydes i Rion og Kuld, bør forsørge	113
om komme tilkort paa deres Capital	118
naar Vinsten af sit Gods nyde	ibid.
om ere dømt paa den Umyndiges Gods	119
hvorledes demmes paa Egte-Personers Gods	94. 130
bør gaar efter Slægt	130. 132
som Bonde der geraader i Armod, efterlader sig	131
bør Moderen føre paa sine Frænder	ibid.
komme bort af det Gods som forhindres	130
hvo føde og forsørge bør	131 seqv.
som i tredje og fjerde Led er beslægtede	130
hvorledes skiftes	132. 134
	Umynd.

Register.

Um. Un.	Pag.
Umyndige naar Komme længer hen i Slægten	132
om nogen viser af sin Tieneste	ibid.
hvorledes loybydes	133
naar myndige blive	ibid.
om blive den paasorte som dem ikke bør forsørge	ibid.
om blive nogen uden Dom paasorte	134
end om de blive ulovligen sorte paa nogen	134. 137. 140
om døe og efterlade sig Guds	135
end om man dem paa Guds Begne forsørger	ibid.
om Fremmede avle her paa Landet	ibid.
hvorledes flyttes	136
om nogen ikke vil tage imod	137
stafes Underholdning naar man vil bortgive sin Arv	139
som ingen Forraad eller Formynder have, flyttes lige	
hiemmelst om alle Repper	140
raade ikke for noget Kios	294
om stæler	338
Umyndiges Frænder have Indseende med deres Formyn-	
dere	118
Umyndiges Guds hvorledes af Formynderens Stervboe	
udtages	115 seqv.
bør vurderes	116
føres ikke af Herredet	117
uvurderet om nogen imodtager	ibid.
om udgiør fulde Gem Hundrede i Jord, formind-	
ses ikke	118
sættes Wissen for af dem som det imodtager	ibid.
end maa Arvingen det beholde	119
om andre Umyndige dømmes paa	ibid.
end om det ikke udgiør fulde Gem Hundrede	ibid.
om Formynderen overgiver i andens Forvaring	120
om nogen lader komme fra sig uden Dom	ibid.
Unævnte om Lavrettesmænd ere	9
Underholdning Fattiges, hvad Guds vurderes til	130
hvorledes deeles	146
Undersaatters Bøder er 13 Marker	46
de tilhører Kongen allene	15. 46
Rt	Under

Register.

Ua. Ur. Us. Ut. Uv. Va.	Pag.
Undersaatters Bøder betales, af Manddrabterens Gods	46
af den som ikke tager imod den Umøndige om han der for dør	134
af den som ikke vil huse Fattige	137
af den som Skibs-Vaaden borttager, om Gølf derover kommer til Skade	315
Undersaatters Pligt imod Kongen	41
Urigtig om nogen er nævnet til Lav-Tinget	9
Urigtighed om nogen viser	346
Ustaaen Hest bør Hoppe følge	210
om bider Staaen Hest ihjel	ibid.
(see videre Hest, Stod-Hest)	
utist Jord (see Jord)	
Utilbørlige Ord hvad bødes for	82
Uvillige Mænd bør kaste den Modvilliges Lod	156

B.

Baaben maa ikke bæres paa Lav-Tinget	14
om nogen har i Hænder og en anden raser derpaa	64
end om man sløder en anden derpaa	ibid.
om legges et Steds og nogen kommer til Skade derved	ibid.
end om det er opfæstet og nedfalder af sig selv	ibid.
end om en anden rører derved, saa det nedfalder an- dre til Skade	ibid.
Baaben-Lag	15
Baade-Jld om Skade af kommer	200
Baades-Stærninger bør efter Omstændigheder anses	63
saasom om Mænd gjøre nyttige Ting, aarelade anden, legge Jld paa ham, eller andet som tiener til Lægedom	ibid.
eller unyttige Ting, styde, kaste over Hund ic.	ibid.
i saa Fald bødes intet til Kongen	64
ved dem ophører Vindsbød	317
Badmæl for Dvægs Udløsning om fattes	208
hvoreledes sælges	272
maales enten man vil i Roggen eller paa Kanten	ibid.
betales 12 Alen for Rørgilde om Mæret	285
Bad,	

Register.

	Na.	Na.	Pag.
Badmæl betales Skat og Sagesald rettelig med	42.	357	
Bæg bygger Leysandingen		167	
Bægt een Skal gaae over hele Landet		298	
som ret er om nogen veyer falsk med		ibid.	
Bærdigheds, Spilde for Mæe eller Kone bades efter som			
12 Mænd domme		87	
for Fæste-Qvinde tilkommer Fæste-Manden		98	
Bærg maa den som er 20 Aar gammel selv udvælge sig		135	
(see Formyndere)			
Bærgemaal sin Broders om en Mæe haver		95	
Bært Manddraberes lyskes paa Lav-Linget		16	
Bægt som passe Skal paa Landet, hvor begyndes og endes		321	
som øfer det Vand som Skibet lækker		ibid.	
som øfer det Vand af Soen inddrives		ibid.	
paa Maaen hvor begyndes og endes		ibid.	
Bænd om man spørter anden udi		74	
bør rinde til hver Gaard		153	
hvorledes søres over Eng paa anden Mands Jord		190	
om rinder omkring Høe paa anden Mands Jord		193	
maa hver henlede paa sin Jord		194	
hvorledes skiftes		ibid.	
maa Søsfærende bruge		252	
Bænde eyer enhver for sin Grund		240	
bør rinde som af gammel Tid		ibid.	
maa ingen lede fra eller paa andens Grund		ibid.	
om ere oven for eens Strand, og derudi opkastet			
Hvalfiske eller Tommer		248	
Bændbaade om Mænd eye tilsammen		323	
Bændbæk maa ingen henlede andre til Skade		194	
Bænd-Spand (see Spand)			
Bære sælges ikke for dyrt		44	
hvorledes Skibsfølt bør forvare		305	
Østerlandsk (Norst) betales Sagesald rettelig med		353	
Bærsel gives paa halv Maaened inden Herredet		20	
paa en Maaened uden Herredet og inden Landsøferdingen		ibid.	
paa to Maaeneder uden Fierdingen og indenlands		ibid.	
paa tolv Maaeneder til Norge		ibid.	
	K l a		Bærsel

Register.

	Pa. Be. Vi.	Pag.
Varfel paa vis Tid og Stund	"	23, 24
efter Vepens Længde	"	267
Veddemaal agtes ikke	"	344
Veder hvorledes sælges	"	231, 274
om ikke hentes af sin Ehermand for Winter-Nætter	"	231
Veder-Løn hvad koster	"	ibid.
Veide hvad er	"	262
maa ingen spille for anden	"	240
eyer enhver for sin Grund	"	ibid.
hvor Børn legges og paa Stranden, hvo tilhører	"	251
Veider hvilke Lejlændingen tilhøre	"	171
Veide om man vil for Ehermanden	"	240
Veide-Voder i Alminding om brændes	"	246
Veide-Raad maa hver bruge som han fand	"	241
Veide-Steder fine om man treffer Børn paa med Sel,	"	
hund ndi	"	262
Venskab andres ustadig	"	34
Verktoy vurderes ikke til Skat	"	41
til Umyndiges Forsorg	"	130
Vet hvor meget er	"	259
Vey om man formeener andre	"	220
om man finder noget paa	"	343
Vepe skulle være som af gammel Tiid	"	220
bør Bønderne holde i Stand	"	ibid.
Vey-Rau hvad bødes for	"	ibid.
Vidne et er som ingen, To som Ti	"	13
imod hvilke ingen Eidevidner maa komme	"	13, 267
om man ikke vil bære	"	282
hvilke ikke maa bære	"	267
Vidner begge Parters maa ikke sværge	"	197
naar Hævd ophæves	"	ibid.
naar forspildes	"	124
om ere inden eller uden Herredet	"	267
hvor længe til svares	"	277
om man ikke fand faae tilføede	"	320
Vidner og Beviser skal hver Sag dømmes efter	"	12
		Vidnes

Register.

Vi. Vo. Vr. Vu.	Pag.
Vidnesbyrd eens maa tvende tage imod	268
andres hvo ikke maa nyde	352
Vidners Førsel om Axa	124 seqv.
for Høe-Ran	180
ved Femte-Stævne	197 seqv.
Viger nye om bryde iglennem eens Land	248
om Tømmer skyder langs op efter	249
Vilkaar om en Broe	221
Vind om hindrer de Søesfærende	325
om Mænd seile for, og nåde dem som seile i Læ op paa Grund	315 seqv.
Vise-Digtere og deres Straf	83
Vitterlig Sield	8. 169. 178. 192. 287. 313
hvad er	270. 291
hvorledes kræves	269. 291
Vitterlig Gods (see vitterlig Sield)	
Vold maa ingen giøre	266
om de giøre som randsage hos andre	336
Voldtægt paa Kone om nogen begaær	51
Voldtægen om Kone siger sig og har ikke Vidner	ibid.
Vor hvorledes sælges	275
Brag som ingen Egermand afhenter tilhører Jorddrotten	251
hvad er	264
hvorledes omgaaes	265
(see videre Skibs-Brag)	
Brangeligen om Sager forebringes paa Lav-Tinget	16
om Umyndig andre paaføres	134
Burdering bør Mænd komme til om Formiddagen	155. 322
Burdering hvorledes Dvæg gaacr efter	273 seqv.

Register over Rette-Bøderne.

Register over Rette-Bøderne.

Na. Ne. Al. An. Ar.	Pag.
M ager og falske Tiender at giøre, om nogen overbevises	397
E gtefælle den ene om døer om Sommeren indtil Miksels-Dag, hvorledes med Landskylden forholdes	363
end om den døer om Vinteren frem til Korsnusse	ibid.
E gte-Personer maa legge Fællig imellem dem, naar de aale Børn sammen	362
end bør deres Guds Skiftes i to lige Parter	ibid.
end legges alt deres Guds til Fællig som de eye eller eyendes vorde	ibid.
som enten begge eller een af dem eyer umyndige Børn førend de giftes, om legge Fællig	363
lyses tre Gange for førend de komme sammen	367
end om Slægtskab imellem dem siden opdages	ibid.
E re-Titler maa ingen tage uden Kongen tilsiender det	374
E tledning hvad bemærker	360
M innen bør paastaae og paaholde sine Rettigheder	391
end bør han ingen Byrde eller Paalæg taale, videre end Kirke-Roven tilholder	ibid.
A uordninger Kongens hvo ikke vil adlyde	389
A rbeidsmænd naar ikke ville arbeide, maa ikke huuses	379
A rv naar de søge, som ere af de dem komne, der i Hordom eller Forvantskab ere aylede	357
efter de Børn som ayles i Hordom, hvorledes af Forældre tages	358
end tages den af Faderne-Brønder	ibid.
	Arv

Register over Rette-Bøderne.

Ar. Ba. Be. Bi.	Pag
Arv efter Tingløst Barn	360
efter ægte-fød Barn som har arvet sin Moder, hvor- ledes Faderen tager	382
B.	
Baud bør den sættes i som sætter sig op imod Kongen eller forstyrrer Rigets Fred	403
Bestiaalen som er, maa begiære at maa randsage hos den som han har mest mistænkt	381
end skal han have tvende bøefaste Mænd med sig og ikke flere	ibid.
om finder sit Guds i lullet Gienne	ibid.
end om han finder det i Hus, dog uden Laas eller Løkkelse	ibid.
Biskopen gøres Regning for Kirkens Indkomst	366
Biskopen maa ikke tage det som fattige tilhører	390
maa ikke tage Kirkens Tiender eller anden Indkomst, og anvende til sin egen Nytte	400
end bør han stikke Forstandere for Kirken	ibid.
end maa han ikke legge under sig eller sin Bispestoel an- dre Kirkers Odels og Egenomme	401
end maa han ikke tage fra den ene Kirke og legge til den anden	ibid.
maa ikke tage af Præsterne for Tracteringer eller Løs- ning naar han selv ikke kommer i Herredet	402
Biskopen til Holm bør komme udi hver Lav. Rep, skont han visiterer engang hvert Aar sit Biskops- domme	390
Biskopen til Schalholt bør hver Aar visitere en Landets Gierding udi sit Biskopsdomme	399
end bør han reise hiemne fra Peders Nisse, og holde saa længe ved om Høsten som den Gierding be- høver	ibid.
Biskopens Mænd bør gjøre Leding	367

Register over Rette-Bøderne.

Bo. Ba. Br. Bu. Ea. Eh. El. Eo. Er.	Pag.
Bonde om sælger sin Kones Jordegods uden hendes Samtykke	365
(see Husbond)	
Bønder som oprigtige ere og formuende, bør have Ombud over Kirkens Gods	366
om have givet Penge til Høytide-Holdelse, og Biskoppen siden ikke skaffer Præst dertil	393
Børn, som den fredløse avler med sin Kone, nyde ingen Arv, hverken efter Fader eller Moder	366
Børn, den Fredløses, bekomme saa meget af hans Gods som de til Underholdning behøve	374
Borne-Daab betales efter eget Tykke	393
Brev Kongens om nogen overtræder	359
Brøder-Søn af ægte-fødde, tager for Arv, end Datter, Søn af uægte-fødde Forældre	356 seqv.
Budsald hvad bødes for	368

E.

Capitel om Tinglyst Arving hvorledes bør forstaaes	361 seqv.
Cardinal Wilhelm hvad om Helligdags Arbeide og Kirker anordnede	400 seqv.
Chor-Brodre gøres Regning for Kirkens Gods	366
Christendoms-Ret den gamle dømmes efter i Kirke-Sager end om noget derudi ikke synes at lunde bestaae	385
Christian den 1stes Confirmation over alle Rette-Bøder	386
Christian den 3die om Præste-Børns Ægte-Fodsel	404
Closter-Broder eller Søster maa ikke have Gods for sig selv	389
end om nogen befindes da han døer, at efterlade sig Gods	403
Closterne maa ikke flere tages i end der fandt uden Elendighed forsørget	ibid.
Closterets Forstander bør skaffe enhver efter Behov	ibid.
Contract som gøres ved Ægteskabs Tiltrædelse bør staae ved Magt	ibid.
Creditor naar Indsørsels-Ting maa holde	363
	368
	Dom

Register over Rette-Bøderne.

Do.	Ge.	Em.	Er.	Ep.	Fa.	Fæ.	Fi.	Go.	Pag.
D om Kongens om nogen overtræder									359
Domme i Kirke-Sager affiges efter den gamle Christen-									
Ret									385
Domsmand om ikke komme overeens									369

E.

E d om Hofbetientere ikke ville aflegge naar dem paa-									
byrdes									384
Embete maa ingen paatage sig uden Kongens Befaling									374
Erke-Biskop hvor mange Folk maa holde som ere fri for									
Leding og al Paalæg									392
hans Folk om staaes indbyrdes i hans Nærværelse									ibid.
end om det skeer paa hans Gaard eller Stib									ibid.
end om de staaes med andre ham fraværende									393
Eyendom andens maa ingen trænge sig i med Magt									403
Eyendomme hvo kober, svarer til sine Vidner i samfulde									
20 Aar									369

F.

F ader tager ikke, efter det Barn som han har avlet i									
Hordom, den Arv som det arvede efter sin Moder									358. 382
end arver han Løsøre allene efter sit Egte-Barn, af									
det Gods som det arvede efter sin Moder									382
Faderne-Grænder tage Arv efter det Barn som i Hordom									
er avlet, om Faderen er død									358
Fællig imellem Egte-Personer hvo lovlig er									362
om ulovlig gøres									363
Fattige som giøre Ufsiel, om købe andres Gods eller									
køstbare Ting									378
Fattige skulle beholde det som dem af Helligdags Veider									
undt er									386
Fiskere om ikke formaaer at betale den nem paalagt Fisk-									
Gield									379
Forandret hvad er i Lov-Bogen									366 seqq.
									For.

Register over Rette, Bøderne.

Ro. Rø. Rr. Ga. Gl. Ha. Hi. Ho.	Pag.
Forening imellem Kong Haagen den Kronede og Isæl- derne	376 seqq.
imellem Kong Erich og Biskop Arne af Schalholt	399
Første Rieb eyer Kongen paa ald Bahre	276
Fredbrødelse bødes for efter Lov-Bogens Sigende	360
Fredløs som giort er, om avler Børn med sin Kone	366
Fredløse bør Hoffstoreren randsage og affiraffe	389
de allene bør stiftes for Kongen, som synes nogen Raade værdige	ibid.
Frille bødes ingen at tage til Tægte	367

G.

Gaver til adskillige om gives, hvorvidt staae ved Magt	365
Gield naar og hvorledes fordres med Indførsels Ting til fremmede Riebimænd betales for Oluks-Misse den Første	363
end om den ikke betales bødes 12 Alen for hvert Hun- dred til Kongen	395
end bør den betales for Thorlaks-Misse	ibid.
betales den ikke, bødes en Mark for hvert Hundrede til Kongen	398
bør betales af Stervboet førend Arv tages	ibid.
	402

H.

Hav-Skib skulle 6 komme aarlig til Landet	378
Hjemfærgelse og Rau bødes for efter Lov-Bogens Sigende	360
Hof-Betientere bør gjøre Leding	367
om ikke ville betale sin Gield eller bøde for Misgjær- ninger	384
end søges de som andre Almue-Folk	385
Hoffstoreren bør lade indhente Afgift og Sagesald af de Syffeler som ere ledige	375
bør bedre paa de Syffelmænd som ilde forestaae sit Em- bede	ibid.
end bør han skrive deres Forscelsler til Kongen	ibid.
	Hof

Register over Rette-Bøderne.

Ho. Hn. Jn. Jo. Js. Jø. Ki. Kn. Ko.	Pag.
Hofstøreren bør reise de Mand som Loven bevidner at ere fredløse	389
item dem som overtræde Kongens Brev eller Befaling	ibid.
Hustrue maa ikke kalde de Eendomme tilbage, som hen- des Mand uden hendes Paa-anfning har givet sine Børn til Giftermaal	368
som er inden sine 20 Aar, om mister sin Mand, maa selv beholde sit Gods om hun vil.	370

J.

Jadsførsel lovsig at giøre om nogen undslaaer sig for naar Creditor maa giøre	363 368
Jord om sælges lønligen for at forvilde anden Mand's Egning eller Indløsning	368
Jorunder Biskop erindres, at levere tilbage det han har de Fattige frataget	386 seqv.
Jøslændere skulle betale Skat og Tingreise-Pen	377
ville ingen Stævninger have ud af Landet	ibid.
skulle selv være Lav- og Sømmelmænd her paa Landet	ibid.
antvordes Arvegodt i Norge	ibid.
skulle have sig Ret i Norge som de have meest havt	ibid.
skulle nyde Jøslandske Lov og Fred	ibid.
skulle have en Jarl over sig	378

K.

Kirke om bliver uden Person eller Præst om nedfalder	400 401
Kirke-Lov (see Christendoms Ret)	
Kirke-Jord betales ikke videre end hver vil	393
Kirkens Gods hvo opagte bør	366
Kirker bør beholde deres Eendomme, Tiender og andre Indkomster	402
Kniv opbuuden, som Stok eller Skive er til Skæftet, maa ingen bære	378
Kone bør om hendes Jordegods bortsælges, give inden 5 Aar tilkiende at det skeede imod hendes Villie	365
	Koner

Register over Rette-Boerne.

	Ro.	La.	Le.	Lo.	Ma.	Pag.
Roner som af ledige Karle bestømmes, maa ikke give Penge til deres Frelse						378
L.						
Landraade Sag hvilke paafiges						375
Landværn-Sagl og Toug legges i Kirken efter gammel Sædvane						392
Lavmænd hvoreledes dømme i anden og tredje Arv om ikke paadømme dem Straf som overtræde Kongens Brev						357
bør saaledes bilesge enhver's Sag som deres Brev paa- byder						359
forbydes at sige Lov imellem dem som forsømme Lav- Tinget						364
Lavmand Guttorms Dom, om Tinglyst Barns Arv, sa- des tilbage						384
Lavmand Thorstens Dom, imellem Broder-Søn og Dot- ter-Søn, ligeledes						361
Lav-Tinget om nogen forsømmer						357
Eding bør alle gjøre, efter Jordbrug og Formue						383
er nogle Geistliges Tienere fri for						392
Leegmænd skulle tage Arv efter Præster og Geistlige						ibid.
Lehnsmænd om stævne Folt for Lavmanden for ringe eller ingen Sag						ibid.
om give de Mænd som lovligten blive stævnte, Tillæ- delse at sidde hjemme						387 seqv.
end om de stævne andre og møde ikke selv						ibid.
Lepleending svarer ikke til Huse for Fjeldstred eller stærk Blæst						388
Lov om den Forurettede ikke nyder						370
						373
M.						
Mand der er inden 20 Aar om mister sin Kone, maa selv beholde sit Gods i Forvaring, om han vil						370
Manddrabere maa ikke søres af Landet						375
Mandsfolk udnævnes til at vidne med Eed, og befrie an- dre Mandsfolk						358
						Michels

Register over Rette-Bøderne.

Mi. Ms. Ra. Od. Or. Ov. Pr. Pr. Qv. Ra.	Pagi
Michelsdag før eller efter, om den ene Ægtefælle dør, hvorledes med Landskylden forholdes	363
Moder bekommer ikke den Arv efter sit Hverbaaret Barn, som det har arvet efter sin Fader	358

R.

Raade-Breve som Kongen giver om nogen overtræ-	
der	359

D.

Del arve Sønne-Sønner, som deres Fader stod til at	
arve	369
Odels-Jord forbyrder den der oversalder anden uden	
Marsag	381
Orm Snorresen Laymand, hans Brev til Kongen af Norge	356
Overtræder nogen Kongens Brev eller Dom	359

P.

Penge om Tieneste-Gold har flere opbaaret end de have	
fortient	379
Præste bør gjøre Peding og legge Gods til som andre	367
hvad give bør for ingen Betaling	393
Præste-Børn tage Arv efter Fader og Moder, som efter	
andre verdslige Ægte-Personer	388
Provste hvilke være bør	366
eller deres Ombudsmænd mag ingen almindelig Skat	
tilsiedes	393
om true Gold med Band til at antage nye Paalæg	393 seqv.
end om de ikke adlyde Kongens Paamindelser	

D.

Qvinder udnævnes til at vidne med Ed, og befrie an-	
dre Qvinder	358

R.

Randsagning hvo negter er skyldig i Sagen	381
	Red.

Register over Kettes-Bødderne.

Re.	Ca.	Ca.	Si.	Cl.	Co.	Es.	St.	Pag.
Kedfels Skyld om nogen opgiver sin Sag for								372
Regning for Kirkens Guds gjores til Biskopen eller Chor-								
Brodrene								366

६.

Sad all Slags maa paa Helligdage bierges, om Nød:	
vendighed paatræder	400
Sæde nyde Hofbetientere iblant Ullmue-Folk, om giøre	
imod Loven	384
Sag maa ingen henstøde fra en lovlig Dommer til at	
forhale Sagen	
Sagsøer om ikke møder, hvad bøde skal	364
Siale-Bæver bør staae ved Magt	365
Sild maa saavel paa Hellig: som Søgne-dage veides	400
Skade til en halv Mark bødes fuld Ret for	376
end om den er mindre bødes Kvindsbod	ibid.
Skjægge ere de som tage Penge for sig, eller tage 2 Mænd	
i 12 Timer	383
maa ikke bære Vidne	ibid.
Skudsmaal bør den have som flytter fra et Sted til et	
andet	367
Sommermaale eller Sommeren om den ene Egteskælle	
dør, hvorledes med Landskylden forholdes	363
Søn slegfredbaaren den ældste naar Hovedballet nyder	365
Sønne-Sønner bør tage ald den Arv som deres Fader	
stod til at arve	369
Stade i Skalhøfts Biskopsdom som høre Kirken til, bør	
være under Biskopens Forvaltning	399
som Leegmænd tilhøre, skulle under deres Forvaltning	
forblive	ibid.
Stævnefald	364
Stævnet som er bør have Tids nok at komme efter Vid-	
ner og Beviisligheder	ibid.
for Kongen om ikke møder	367. 389
Stævninger skulle efter Bødens Længde indrettes	364
Stift-Biskop hvor mange Tienere maa holde der ere fri	
for Leding og ald Paalæg	392
	Stift

Register over Rette-Væderne.

	St. Cy. El. Lo. Fr.	Pag.
Stift-Biskoper tage ingen Sigt skiont deres Tienere eller andre forurettes	" "	393
Store Dom om Lepermaals-Væder	" 405	seqq.
Spffeler maa ingen antage uden Kongens Tilladelse	"	374
Spffelmand bør saaledes enhver's Sag bilegge som deres Brev påabyder	" "	364
om ikke skaffe dem Ret som beklage sig for dem	" "	"
om tage Folkes Gods eller Penge uden lovlig Søgning	370. 371.	394
Spffelmand om ikke formaaer at affige Dom udi en Sag	"	371
om slævner nogen for sig og ikke selv mødre	365.	364 388

T.

Tienere de Geistliges, skulle være under samme Paalæg som andre Kongens Undersaatter	"	392
undtagen Erke-Biskopens Et Hundred Mand	"	ibid.
Stift-Biskoppernes 40 Mand	"	ibid.
paa hvad Vilkaar nyde disse Friheder	"	393
Tieneste-Folk om antager Tieneste hos to, tre eller flere	"	379
hvorledes lovlig. antages	"	ibid.
noar komme bør til den antagne Tieneste	"	ibid.
Tinglyst Arving tager alle Arve som kunde tilfalde som ægtefød Son	" "	362
tager Ret paa sin Moder	" "	365
Tolv stielige Mand bør nævnes til Dom	"	369
end maa de hverken være i Slægtstøb eller Svogerstøb med dem som dømmes	"	ibid.
Tratte om Jorder og Gierder dømmes Lay- eller Spffelmand udi	" "	ibid.
Truer nogen Kongens Ombudsmand eller den som Lov og Ret vil styrke	" 371	seqq.
end om den som truet er fanger siden Skade	"	372

U.

Uhadelig Sag om nogen falder udi	"	373
end om den efterlader sig umyndige Børn	"	374
		Un

Register over Rette-Bøderne.

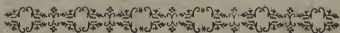
Un. Va. Vi. Vo:	Pag.
Undersaatter Kongens, bør paastaae og paaholde deres Rettigheder	391
bør være Kirkerne og deres Forstandere lydige	ibid.
bør ingen Byrde eller Paalæg videre taale end Kirke-Loven tilholder	391 seqv.

V.

Vadmel som særes af Landet, bør være saa fine og vægtige som tilforn	396
end bør de være saa lange i Ryggen som paa Kanten	ibid.
om anderledes gøres, høre Kongen til	ibid.
Vidne maa Skiøder og arligtige Mænd ikke bære	383
Vinteren om hvis den eenes Egtesælle døer, hvorledes med Landstypden forholdes	363
Woldsomhed om bruges i Rettergang	372

Register over gamle Ord.

Register

over de gamle Ord, som findes i denne Oversættelse, hvoraf nogle henvises til den Pag. i Bogen hvor de ere forklarede, nogle, som endnu brugelige, henvises til de nu gieldende Norske Love.

A.	Bog.	Cap.	Art.
Pag. 162	N. L. 3.	14.	38.
Aaene imellem, forklares			
238			
Aabert	1.	4.	7.
198			
Aegver forklares			
170			
Aetlebing forklares			
360			
Ajgrøde	5.	6.	6.
174			
Almindig	3.	12.	1.
225			
Angerløs	1.	17.	5.
313			
Argasas, forklares			
78			
Arvbaaren forklarer Loven selv			
48			
Arvindsbod	6.	19.	6.
181			

B.			
Balk, forklares	1		
58	6.	6.	15.
Banemand			
170	3.	12.	13.
Boed			
13	1.	13.	24.
Bestikkelses Bidne			
46	6.	6.	20.
Bod, Bøder			
209	2.	15.	3.
Boe-Kan			
23	1.	7.	2.
Boydd			

Register over gamle Ord.

	Pag.	Bog.	Cap.	Art.
Brendered	171	N. L. 3.	14.	34.
Bud, Budstikken	142	1.	3.	9.
Budsalb	143		ibid.	
Budbyrd	144	3.	12.	7.
Budbey	137	1.	3.	9.
Dyge Jorder	163	3.	14.	5.
Dyssel	162	3.	14.	2.

D.

Dannemand	86	5.	1.	7.
Dobbel	349	4.	1.	19.
Dommo forklarer Loven selv	18. 19			
Drist, Dristere	220	3.	12.	3.

E.

En-Manned naar indfalder, see	237			
Enviktes-Mand	145	3.	17.	2.
Erentge	212	3.	12.	21.

F.

Fæ	192	5.	8.	1.
Fædrift	223	3.	12.	3.
Fællig	94	5.	3.	30.
Fænnel	79	5.	8.	10.
Færdag	172	3.	21.	9.
Færat, Fænte-Ling, forklares 60.	235			
Fænte-Stævne	196	1.	4.	7.
Fældstred	158	3.	14.	30.
Fælle	38			
Fædings Spæl	259	5.	12.	4.
Fæstemaale og Fæst-Strand	262	5.	12.	9.
Fæst-Beide	240	5.	11.	14.
Fæstver	328	1.	3.	7.
Fornærmelse (Isl. fornæmme) forklarer Loven	337			

Kor.

Register over gamle Ord.

	Pag.	Bog.	Cap.	Art.
Korsamlings-Ling naar holdtes, see	17			
Korstrand, Korstrands-Rettighed	250	R. 2.	4.	2.
Krenslaan	345	5.	8.	15.

G	G.			
Gield-Tæ hvad er, see	204			
Gierde	192	3.	12.	16.
Giftingemand, forklares	89			
Gildre	263	5.	10.	6.
Grande	142	1.	3.	9.
Grande-Skæppe	204	3.	12.	17.
Grind	205	3.	12.	18.

H	H.			
Haand-Ran	220	6.	15.	2.
Harm Hue	78	6.	19.	4.
Herværk	52	6.	14.	1.
Hiemgift	92			
Himmel	334	6.	17.	1.
Hors	176	6.	10.	2.
Hovedlod	118	5.	4.	15.
Hovedbol	101	5.	4.	15.

J	J.			
Jevnet	102	5.	2.	68.
Jorddrot	168	3.	13.	1.

K	K.			
Kægilde hvad er, see	284			
Kuldlyst	112.	forklares	360	

L	L.			
Landnam	182	1.	22.	17.
Landstyd	133	3.	14.	24.
Landsviff	47	6.	12.	3.
	212			2ed

Register over gamle Ord.

	Pag.	Bog.	Cap.	Art.
Leb	206	R. L.	3.	12. 18.
Leding	164		3.	12. 8.
Lejemaal	286		5.	8. 16.
Løb (fundus)	164		3.	13. 2.
Løkke-Ran	208		3.	12. 22.
Lovfæste	196		1.	4. 7.
Lovmaal	9		1.	5. 11.
Lyrittar forklares	152			

Y

	M.			
Mandebod	46		6.	6. 11.
Mannhelge forklares	45			
Medgift og Morgengave forklares	89			
Mordbrand	201		6.	19. 1.
Møg	172		3.	12. 9.

	N.			
Nidingsverk	47		1.	22. 12.
Nød	217		6.	10. 2.

	O.			
Od og Eg	177		6.	6. 5.
Ombudsmand	222		3.	17. 2.
Overlast, forklarer Loven	309			
Og	205		5.	8. 13.
Orvar-Ting forklares	59			
Ostderlandst Vahre hvad er, see	353			

	R.			
Ran	50		1.	2. 16.
Ransmænd	283		6.	15. 5.
Reinge paa Hvalen hvad er, see	171			
Reke hvad er sees	247			
Rep, Repstyrer, forklares	140			
Ret, Lav-Ret, forklares	230			

Rette

Register over gamle Ord.

	Pag.	Bog.	Cap.	Art.
Rette-Boder	356	segg.		
see Fortalen til Norske Lov.				
Riv-Ris hvad er, forklarer Loven	193			

S.				
Sætter, Sætterboel	218, 219	N. L. 3.	12.	3.
Sagefald	353	1.	22.	2.
Sigt	279	1.	22.	19.
Sladegjeld	182	1.	22.	17.
Skæl-Steen	152	5.	2.	68.
Slæde	202	6.	19.	8.
Sommer naar begynder, see	149			
Sommer-Maal	363	5.	11.	16.
Søge-Maal	21. 278	5.	11.	17.
Stike hvad er, see	297			
Stod-Hest	210	6.	14.	12.
Styld	339	6.	17.	4.

T.				
Tilgave forklares	89			
Tinglyst forklares	360			
Tingvide	14	1.	2.	9.
Toster	153	3.	14.	32.
Tøyret	208	6.	14.	15.
Torre-Maaned naar indfalder, see	233			
Tvi-Maaned item	219			
Tylter Sed	350	1.	14.	8.
Tyvnet	334	6.	17.	3.

U.				
Utyldig (Uel, Gistadue) see	11			
Udsformer	76	6.	9.	2.
Ufore	217	6.	10.	6.

Register over gamle Ord.

	B.	Pag.	Bog.	Cap.	Art.
Baar		159	R. F. 3.	14.	18.
Bare		533	6.	17.	6.
Bedkast		202	6.	19.	8.
Beide, Beide Steder		240	5.	11.	
Bet, forklares		259			
Bissen		118	3.	19.	6.

Kjøbenhavn,
Trykt hos L. H. Lillies Enke.

Observanda.

Pag. 12. lin. 8.	Tinget læs Lav-Retten.
13. : 9.	add. Tingsævne. Vidner.
22. : 10.	Stævne-Tid.
54. : 22.	pligtige.
67. : 12.	uærmest.
78. : 7.	add. eller river Klæderne paa ham.
105. : 6.	udelukkes, fød.
162. : 21.	ham pro han.
190. : 12.	Torv pro Tørv. item 205. 221. 238.
197. : 10.	Doms mænd.
200. : 10.	Ansvar.
216. : 1.	12 pro 16 Dre. 235 : 20. 6 paa hver Side.
252. : 19.	uden Band og Udmark. ibid. 25. Dags.
258. : 18.	den pro han.
260. : 4.	bliver.
274. : 22.	24. lyde. ibid. 6. forstaae, Forgangs-Beede.
286. : 25.	Annuann.
306. : 21.	udreisen.
342. : 12.	Steden pro Stalden. ibid. 1. penult. Vie.
351. : 11.	Egriittar.
353. : 19.	andre.
363. : 24.	bødes.

